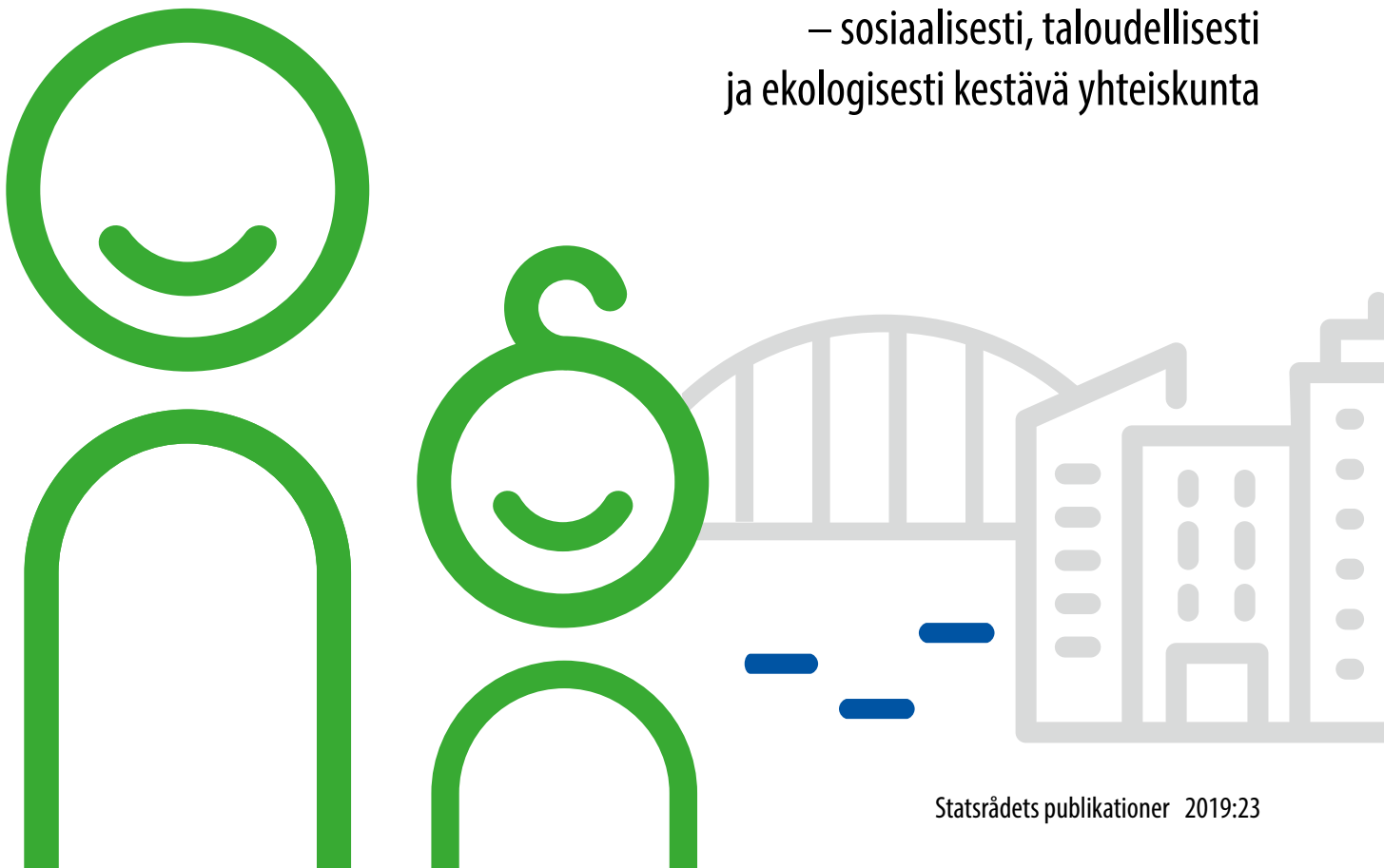

Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019

OSALLISTAVA JA OSAAVA SUOMI

– sosiaalisesti, taloudellisesti
ja ekologisesti kestävä yhteiskunta

Valtioneuvoston julkaisu 2019:23

Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019

Osallistava ja osaava Suomi

– sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta

ISBN nid. 978-952-287-755-0

ISBN PDF 978-952-287-756-7

ISSN nid. 2490-0613

ISSN PDF 2490-0966

Taitto

Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Kuvat

Sivu 30: Sakari Piippo / Finland Promotion Board

Sivu 54: Laura Kotila / Valtioneuvoston kanslia

Sivu 73: Tulli

Sivu 95: Juho Kuva / VR Group

Sivu 127 ja 140: Suvi-Tuuli Kankaanpää, Keksi / STM

Sivu 160: Pia Inberg, Keksi / Finland Promotion Board

Helsinki 2019

Sisältö

1	Johdanto	5
1.1	Lupauksemme kansalaisille politiikan uudistamisesta.....	9
2	Kestävän talouden Suomi	11
2.1	Verotus muuttuvassa maailmassa	19
3	Strategiset kokonaisuudet	29
3.1	Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi.....	30
3.1.1	Asuntopolitiikka.....	46
3.2	Suomi kokoaan suurempi maailmalla.....	54
3.2.1	Eurooppa-politiikka.....	64
3.3	Turvallinen oikeusvaltio Suomi.....	73
3.3.1	Oikeusvaltion kehittäminen.....	83
3.3.2	Puolustuspolitiikka.....	90
3.4	Elinvoimainen Suomi.....	95
3.4.1	Liikenneverkon kehittäminen.....	109
3.4.2	Maatalous.....	118
3.5	Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi.....	127
3.6	Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi.....	140
3.6.1	Sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistus.....	151
3.6.2	Sosiaaliturvan uudistaminen	154
3.7	Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi.....	160
3.7.1	Kulttuuri, nuoriso ja liikunta-asiat.....	170
4	Ohjaustavat	176
4.1	Strategisen hallitusohjelman johtaminen.....	177
4.2	Parlamentaariset komiteat.....	177
4.3	Strategiset ministerityöryhmät.....	179
4.4	Omistajapolitiikka.....	180
4.5	Maailman paras julkinen hallinto.....	181
4.6	Hallituksen viestintästrategia.....	182

Liitteet	183
Liite 1. Yhteenveto päätösperäisistä pysyvistä menomuutoksista	183
Liite 2. Kertaluontoiset tulevaisuusinvestoinnit.....	185
Liite 3. Kehyssääntö.....	186
Liite 4. Harmaan talouden vastaiset toimet.....	188
Liite 5. Kansainvälisen veronkierron ja aggressiivisen verosuunnittelun vastaiset toimet	190
 Liitteet ja pöytäkirjamerkinnot	191
Liite 6. Pöytäkirjamerkinnot.....	191
Liite 7. Eurooppa-pöydän muistio EU-puheenjohtajakauden keskeisistä teemoista.....	194
Liite 8. Liikenneryhmässä esille nousseet MAL-kehittämisajatukset kirjattuna.....	196
Liite 9. Demokratian kehittäminen.....	197
Liite 10. Korotusten vaikutukset etuuksiin.....	199
Liite 11. Liitteen 1 taulukot.....	200
Liite 12. Kertaluontoiset tulevaisuusinvestoinnit, liitteen 2 taulukot.....	207

1 Johdanto

Ilmastonmuutos, globalisaatio, kaupungistuminen, väestön ikääntyminen ja teknologinen kehitys muuttavat Suomea ja maailmaa ehkä nopeammin kuin koskaan aikaisemmin. Muutos tarjoaa suuria mahdollisuuksia maamme kehittämiseksi, mutta myös turvattu muutta ja huolta tulevasta. Murroksen keskellä politiikan on tarjottava ihmisille turvaa ja toivoa paremmasta huomispäivästä.

Epävarmuus työssä ja yrittämisessä, huoli maapallon kohtalosta ja lastemme elinolosuhteista sekä yhä jyrkempi vastakkainasettelu erilaisista taustoista tulevien ihmisten välillä kärjistyvät yhteiskunnallista ilmapiiriä.

Emme elä tai ajattele samoin, eikä niin tarvitsekaan tehdä. Mutta maailman muutoksen keskellä ratkaisujen löytäminen edellyttää, että tulemme toisiamme vastaan. Suomen on löydettävä yhteinen tie. Sen eteen tämä hallitus lupaa tehdä kaiken mahdollisen.

Yhteiskunnan perusrakenteet ovat kunnossa. Talous- ja työllisyyskehitys on ollut viime vuodet vahvaa. Pohjoismaainen hyvinvointivaltiomme on kestävä ja oikeudenmukainen malli vastata tulevaisuuden haasteisiin. Toimeentulon turva, toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä koulutus ovat perusta, joka takaa jokaiselle yhdenvertaiset mahdollisuudet tavoitella unelmiaan.

Maailman muutos ja tulevaisuuden haasteet edellyttävät kuitenkin pohjoismaisen mallin uudistamista ja vahvistamista 2020-luvulle. Tavoitteenamme on luoda Suomesta sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä kehityksen yhteiskunta vuoteen 2030 mennessä. Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa taloutta hoidetaan ihmistä varten, ei päinvastoin.

Sosiaalinen kestävyys on sitä, että kannamme vastuuta toinen toisistamme ja yhteisestä tulevaisuudesta. Ihmisten välillä vallitsee oikeudenmukaiseksi koettu tasa-arvo. Laadukkaat julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut tuottavat hyvinvointia – luottamusta siihen, että jokaisesta pidetään huolta, kun omat voimat eivät riitä. Rakennamme Suomesta lapsiystävällisen maan, jossa perheitä ja heidän mahdollisuuksiaan valita tuetaan ja vanhemmat osallistuvat tasa-arvoisesti lastensa hoitoon. Yhdenkään nuoren ei pidä syrjäytyä, eikä yhdenkään ikäihmisen pidä pelätä vanhenemista. Sosiaalisesti kestävä hyvinvointivaltio ottaa huomioon myös vammaisten osallisuuden sekä mahdollisuudet itsenäiseen elämään, kouluttautumiseen ja työllistymiseen. Haluamme, että kaikki pysyvät mukana.

Hyvinvoinnin perusta on myös 2020-luvulla osaamisessa, työssä ja yrittäjyydessä. Työelämän murroksessa avainasemassa ovat vahvat perustaidot sekä kyvyt ja valmiudet oppia uutta, päivittää omaa osaamistaan koko elämän ja työuran ajan. Tavoitteenamme on maailman paras työelämä: onnellisten ja hyvinvoivien ammattilaisten Suomi, missä jokaisen tiedot ja taidot ovat työelämän käytössä.

Uusia työpaikkoja syntyy etenkin pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Haluamme entistä yrittäjäystävällisemmän ja kilpailukykyisemmän Suomen, jossa yrityksillä on hyvät edellytykset menestyä, jossa henkilökunnan palkkaaminen on helppoa ja jossa verotus kannustaa työntekoon ja yrittäjyyteen. Viranomaisten päätöksenteko on joustavaa yrittäjyyden helpottamiseksi.

Luottamus ihmisten kesken ja toisaalta yhteiskunnan toimijoiden välillä on edellytys sosiaalisesti kestävästä yhteiskunnan rakentamiselle. Sopimisen kulttuuri ja työelämän reilut pelisäännöt turvaavat työntekijöiden aseman ja toimeentulon. Samalla taataan yritysten vakaa, kannustava ja ennustettava toimintaympäristö, joka tekee mahdolliseksi uudet investoinnit ja uusien työpaikkojen synnyttämisen.

Sosiaaliseen kestävyyskuuluu myös huolenpito koko Suomesta ja maamme tasapuolisesta kehityksestä. Haluamme, että ihmisillä on aito mahdollisuus rakentaa oman elämänsä polkua riippumatta siitä, missä he elävät. Se tarkoittaa toimivaa infrastruktuuria, sujuvia liikenneyhteyksiä, työpaikkoja, kouluttautumisen ja yrittämisen mahdollisuuksia ja hyvinvointipalveluja kaikkialla Suomessa. On tärkeää, että maataloutta voidaan harjoittaa kestävästi ja kannattavasti koko Suomessa.

Elinvoimainen, sosiaalisesti vahva Suomi rakentuu metropolialueen, kasvavien kaupunkiseutujen, seutukuntien ja maaseudun yhteisestä menestyksestä.

Kaupunkien merkitys Suomen elinvoimalle on suuri. Kaupungistumisen jatkuessa nopeana kasvukaupungeilla on keskeinen rooli kestävästä kasvun ja työllisyyden edistämisessä, ilmastonmuutoksen torjunnassa ja syrjäytymisen ehkäisyssä.

Kestävä talouskasvu nojaa paitsi työllisyysasteen nostamiseen, myös työn tuottavuuden vahvistumiseen. Menestymisemme riippuu kyvystä hyödyntää muutoksen tarjoamia mahdollisuuksia ja kehittää olemassa olevia vahvuusiamme. Suomen on oltava maailman kärjessä koulutuksessa.

Sekä julkinen että yksityinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta on käännettävä kasvu-uralle, jotta voimme luoda uutta kasvua globaalien megatrendien ratkaisemisesta. Perinteisten menestysalojemme rinnalla hiilineutraalisuus, ekologiset investoinnit, cleantech, kierto- ja biotalous ja resurssiniukkuus synnyttävät uusia suomalaisen teollisuuden kasvutarinoita, rakennuspalikoita hyvinvoinnillemme.

Talous kukoistaa, kun yhteiskunta ja yritykset investoivat kasvun lähteisiin. Korkeasti koulutettu, osaava väestö, tutkimus- ja yrittäjyysmyönteinen ilmapiiri ja uusien teknologioiden ennakkoluuloton hyödyntäminen ovat 2020-luvun valttikortteja. Näistä on pidettävä kiinni jatkossa.

Pohjoismainen hyvinvointimalli yhdistettynä luonnonvarojen vastuulliseen ja vähenevään käyttöön on yhteiskuntamalli, joka takaa maamme tulevaisuuden kilpailukyvyyn. Piirrämme tiekartan kohti päästötöntä Suomea. Takaamme nuorille sukupolville oikeuden elinkelpoiseen ympäristöön ja kestäväan talouteen.

2020-luvun maailma tarvitsee edelläkävijöitä. Ekologisesti kestävä Suomi näyttää tietä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa. Edelläkävijänä Suomi voi olla kokoaan suurempi ihmiskunnan yhteisen haasteen ratkaisemisessa. Suomalaiselle tutkimukselle, osaamiselle, innovaatioille ja yrityksille tämä avaa uusia mahdollisuuksia. Luonnonvarojen käyttö on suhteutettava kestäväan kehityksen tavoitteisiin. Ratkaisumme teollisuudessa sekä metsä- ja maataloudessa toimivat esimerkkinä muillekin. Suomen metsät ja niiden kestävä käyttö ovat tärkeä osa ilmastonmuutoksen vastaista työtä, eivät ongelmien lähde.

Suomi voi toimia kokoaan suurempana maailmalla, kun teemme osaltamme töitä sääntöperusteisen kansainvälisen yhteistyön vahvistamiseksi. Yhteisistä päätöksistä on kaikkien pidettävä kiinni. E erityisen tärkeää tämä on sitoutumisessa maapallon keskilämpötilan nousun rajoittamiseen. Tavoitteleme rauhaa, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja yhteistyötä valtioiden välillä niin lähellä kuin kaukana.

Suomi on avoin, kansainvälinen maa. Länsimaisena demokratiana Suomi edistää oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksia. Kahden kansalliskielemme, suomen ja ruotsin, myötä Suomi on vahva osa Pohjoismaita. Suomi on rakentava ja aloitteellinen toimija Euroopan unionissa ja kansainvälisissä yhteisöissä.

Muutoksen keskellä ei aina ole helppoa ja tiedämme, että kohtaamme myös vaikeuksia. Menestymme, kun me olemme kaikki mukana muutoksessa ja tavoitteiden saavuttamisessa.

1.1 Lupauksemme kansalaisille politiikan uudistamisesta

Haluamme uudistaa poliittista kulttuuria ja päätöksentekoa. Yhteiskunnan uudistaminen ja tasa-arvon lisääminen on mahdollista vain vahvistamalla ihmisten luottamusta demokraattisen järjestelmämme toimintakykyyn.

Siksi teemme seuraavat lupaukset kansalaisille **politiikan uudistamisesta**:

1. Lupaus hallinnon jatkuvasta oppimisesta

Jatkuvan muutoksen keskellä emme kuvittele tietävämme etukäteen, mikä toimii ja mikä ei. Sen sijaan etsimme tietoa ja kokeilemme, jotta osaamme toimia tavoilla, joista suomalaiset hyötyvät.

2. Lupaus uudenlaisesta vuorovaikutuksesta

Tarvitsemme enemmän poikkihallinnollista asioiden valmistelua ja päätöksentekoa. Kehitämme tapoja tuoda yhä laajemman joukon osaksi yhteiskunnan uudistamista. Uudenlainen vuorovaikutus tarkoittaa sekä ihmisten osallistumista julkisen hallinnon toimintaan huomattavasti nykyistä vahvemmin että uusien vuorovaikutusmenetelmien etsimistä ja kokeilemistä.

3. Lupaus pitkän aikavälin politiikasta

Sitoudumme pitkän aikavälin tavoitteiden huomioon ottamiseen ja järjestelmälliseen parlamentaariseen yhteistyöhön valtioneuvoston ja eduskunnan välillä. Kehittämällä uusia eduskunnan ja valtioneuvoston välisiä yhteistoimintakäytäntöjä voidaan pitkän aikavälin tavoitteet saada todeksi.

4. Lupaus tietopohjaisesta politiikasta

Laadukas lainvalmistelu on keskeistä politiikan uskottavuuden ja legitimitetin näkökulmasta. Sitoudumme tietopohjaisen politiikan tekoon sekä systemaattiseen vaikutusarviointiin kaikessa lainvalmistelussa. Syvennämme yhteistyötä tiedeyhteisön kanssa.

5. Lupaus syrjimättömyydestä

Ihmisoikeudet ja ihmisarvo kuuluvat meistä jokaiselle. Lupaamme rakentaa Suomea, joka on suvaitsevainen sekä kunnioittaa ja edistää jokaisen ihmisoikeuksia. Meidän Suomessamme on nollatoleranssi kiusaamiselle ja rasismille. Haluamme rakentaa tasa-arvoista Suomea, joka on esteetön ja tukee kaikkia.

6. Lupaus sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta

Vanheneva väestö on huolissaan palveluista, niiden laadusta ja toimeentulosta. Nuoret ovat huolissaan elämän edellytyksistä maapallolla ilmastonmuutoksen keskellä, mutta myös omista koulutus- ja työmahdollisuuksistaan yhä epävarmempien työmarkkinoiden maailmassa. Haluamme rakentaa lapsiystävällistä Suomea, jossa on hyvä käydä koulua, tehdä työtä ja perustaa perhe. Haluamme varmistaa, että jokaisella nuorella on mahdollisuus opiskella, osallistua ja toteuttaa unelmiaan. Samalla haluamme taata kaikille arvokkaan vanhuuden, jossa kukaan ei jää yksin. Emme halua myöskään elää tulevien sukupolvien kustannuksella: sen vuoksi sitoudumme 75 prosentin työllisyysasteeseen ja siihen, että julkinen talous on tasapainossa vuonna 2023.

Nämä lupaukset lunastamalla on mahdollista saavuttaa rohkeita poliittisia tavoitteita ja sosiaalisesti, taloudellisesti sekä ekologisesti kestävä Suomi.

2 **Kestävän talouden Suomi**

Taulukko 1. Julkisen talouden rahoitusasema ja velka, jos suorat budjettitoimet toteutetaan täysimääräisesti ja 75 %:n työllisyysastetavoite sekä tuottavuushankkeelle asetettu tavoite toteutuvat

	2023
Työllisyysaste, %	75,0
Työttömyysaste, %	4,8
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto, % BKT:sta	0,0
Julkisyhteisöjen velka, % BKT:sta*	57,1

*Velkasuhdearviossa toimien toimeenpanon on oletettu ajoittuvan tasaisesti hallituskaudella.

Hallituskauden keskeiset talouspolitiikan tavoitteet:

- Työllisyysaste nostetaan 75 prosenttiin ja työllisten määrä vahvistuu vähintään 60 000 henkilöllä vuoden 2023 loppuun mennessä
- Normaalin kansainvälisen talouden tilanteessa julkinen talous on tasapainossa vuonna 2023
- Hallituksen päätöksillä eriarvoisuus vähenee ja tuloerot pienenevät
- Hallituksen päätöksillä Suomi kulkee kohti hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä

Talouspolitiikan päämääränä on hyvinvoinnin lisääminen. Se tarkoittaa ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä talouskasvusta, korkeasta työllisyydestä ja kestävästä julkisesta taloudesta. Talouden vakauden ansiosta vältetään yllättävät, hyvinvointia heikentävät muutokset ihmisten elämässä.

Hallitus kiinnittää erityistä huomiota päätösten vaikutuksiin pitkällä aikavälillä. Perinteisten taloudellisten mittarien tukena ja rinnalla päätöksenteon valmistelun tukena hyödynnetään mittareita, jotka kuvaavat taloudellista, ekologista ja sosiaalista hyvinvointia.

Talouspoliittisessa päätöksenteossa otetaan huomioon tavoite hiilineutraalista Suomesta sekä Suomen tavoitteet ja sitoumukset EU:n ja globaalissa ilmastopolitiikassa. Kunnianhimoinen, johdonmukainen ja ennakoitava ilmastopolitiikka luo vakaan investointiympäristön, mikä on mahdollisuus suomalaisille yrityksille ja työllisyydelle.

Taloukasvu perustuu Suomessa ennen kaikkea tuottavuuden kasvuun. Tuottavuuden kasvun tärkeimmät tekijät ovat osaaminen ja innovaatiot. Toimiva hyvinvointivaltio, toimiva infrastruktuuri, koulutus, tutkimus ja tiivis kiinnittyminen maailmantalouteen ovat Suomen taloudellisen menestyksen ja kasvun perusta. Nämä tekijät vahvistavat toinen toisiaan. Hallituksen talouspolitiikka tähtää tämän perustan vahvistamiseen.

Julkisen talouden kestävyden turvaaminen väestön ikääntyessä edellyttää nykyistä korkeampaa työllisyyttä 2020-luvulla ja sen jälkeen. Tavoitteeseen pääsemiseksi toteutetaan

työllisyyttä vahvistavia uudistuksia. Uudistukset toteutetaan tavoilla, jotka lisäävät luottamusta ja osallisuutta ja vähentävät ihmisten epävarmuutta työstä ja toimeentulosta koko Suomessa. Tavoitteena on, että uudistukset vahvistavat mahdollisuuksien tasa-arvoa ja edistävät siten sosiaalista liikkuvuutta.

Viennin kasvu luo tilaa kotimaisen kysynnän ja työllisyyden kestäväälle kasvulle. Hallituksen tavoitteena on reaalisen kilpailukyvyn ja kustannuskilpailukyvyn turvaaminen, päätöksenteon vakaus ja ennakoitavuus sekä viennin pohjan laajeneminen uusiin yrityksiin, toimialoille ja markkinoille ja jalostusarvon nostaminen.

Eriytyinen huomio kiinnitetään siihen, että investointiympäristö on Suomessa houkutteleva. Ilmastoteknologian ja vähähiilisen tuotannon tuomat mahdollisuudet hyödynnetään täysimääräisesti. Kun Suomi on mukana osana globaalien ilmiöiden ja megatrendien ratkaisuja, syntyy kestävää talouskasvua ja uudenlaista vientiä. Pidämme huolta teollisuuden kilpailukyvästä.

Hallitus kannustaa yrittäjyyteen. Yhteiskunnan tulee pitää huolta yrittäjyyden kannusteista ja yritysten kannusteista työllistää.

Julkisen talouden kestävyys

Ihmisarvoisten ja laadukkaiden palvelujen ja koko väestön toimeentulon turvaaminen edellyttävät, että julkinen talous on vakaalla pohjalla ja että sitä hoidetaan kestäväällä tavalla.

Hallitus on sitoutunut vahvistamaan julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä johdonmukaisesti niin, että ei ajauduta kestäättömän velkaantumisen uralle, joka pakottaisi tulevaisuudessa menojen leikkauksiin tai verojen korottamiseen.

Ikäsidonnaisten menojen kasvu jatkuu koko 2020-luvun ja siitä eteenpäin. Kestävyysvajeen suuruudeksi arvioidaan 3–4 prosenttia BKT:sta. Kestävyysvaje arvio on luonteeltaan painelaskelma, jonka arviointiin liittyy huomattavaa epävarmuutta vaikeasti ennakoitavan talous- ja väestökehityksen vuoksi.

Työikäisen väestön määrän aleneminen heikentää taloudellista huoltosuhdetta ja aiheuttaa haasteita työvoiman saatavuudelle. Kestävin keino vahvistaa julkista taloutta pitkällä aikavälillä on työllisyyden kasvu, mukaan lukien työperäinen maahanmuutto, tavalla, joka vahvistaa myös julkista taloutta.

Työllisyyden kasvun ohella kestävyyttä vahvistetaan tehokkaimmin julkisesti rahoitetun palvelutuotannon tuottavuutta parantamalla. Sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä muun julkishallinnon tuottavuuskasvua vahvistetaan organisatorisin toimin sekä teknologisin

keinoin. Julkisia hankintoja ja tilojen hallintaa tehostetaan. Kustannusten kasvua pyritään lisäksi hillitsemään erityisesti osaamis-, sosiaali- ja terveystoimien ennaltaehkäisevin toimin.

Hallitus valmistelee tuottavuustoimia, joita valmistellaan ja seurataan julkisen talouden suunnitelman yhteydessä toteutettavassa alueiden ja valtion välisessä neuvottelumenettelyssä.

Hallitus on sitoutunut vuoden 2017 eläkeuudistuksen toimeenpanon jatkamiseen yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa.

Meno- ja veropäätösten mitoituksen tavoitteena on, että normaalin kansainvälisen talouden tilanteessa julkinen talous on tasapainossa vuonna 2023 ja julkisen velan suhde BKT:een alenee. Lisäksi kumuloituvilla tuottavuushyödyillä voidaan rahoittaa hallituskauden jälkeen toteutuvaa menojen kasvua, joka aiheutuu nyt tehtävistä linjauksista siten, että julkinen talous pysyy tasapainossa.

Päätöksenteon lähtökohtana on, että budjettitalouden lukuja tarkastellaan hävittäjähankinnoista puhdistettuna.

Työllisyys- ja työmarkkinapolitiikan linjaus

Hallituksen talous- ja työllisyyspolitiikan tavoitteena on, että normaalin kansainvälisen ja siitä heijastuvan kotimaisen talouskehityksen oloissa työllisyysaste saavuttaa 75 prosentin tason 15–64-vuotiaiden ikäryhmässä vuonna 2023. Pidemmällä aikavälillä julkisen talouden kestävyys edellyttää tätäkin korkeampaa työllisyyttä, minkä vuoksi kiinnitetään huomiota toimiin, joiden työllisyysvaikutus näkyy vasta viiveellä.

Työllisyyden kehitystä seurataan hienojakoisemmilla mittareilla. Työllisyysasteen tarkastelussa käytetään rinnakkain myös 20–69-vuotiaille laskettua työllisyysastetta. Työllisyyden kehityksen arvioinnissa tarkastellaan tehtyjen työtuntien määrää, kokoaikatyöksi muutettua työllisyysastetta, työsuhteiden tyyppiä ja niiden laatua. Tavoitteena on, että syntyvät työpaikat ovat laadukkaita ja toimeentulon turvaavia.

Korkea työllisyys edellyttää hyvin toimivia työmarkkinoita ja aktiivista työllisyyspolitiikkaa sekä erityisesti vaikeasti työllistyvien työmarkkinoille pääsyn tukemista.

Suurin potentiaali työllisyyden kasvussa on niissä ryhmissä, joissa työllisyys on nyt matalaa joko työttömyyden tai työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisen takia. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi ikääntyneet, pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevat, osatyökykyiset, vammaiset ja osa maahanmuuttajataustaisista.

Työllisten määrää voidaan kasvattaa nostamalla jo maahan muuttaneiden työllisyysastetta, koulutusmahdollisuuksia parantamalla sekä vahvistamalla erityisesti osaavan työvoiman työperusteista maahanmuuttoa. Työperusteisen maahanmuuton vahvistaminen edellyttää toimivia ja tasaveroisia pelisääntöjä työmarkkinoilla sekä niiden tehokasta ja kattavaa valvontaa.

Työllisyyttä vahvistavissa toimissa kiinnitetään erityistä huomiota niiden kustannus-
tehokkuuteen, vaikuttavuuteen ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen.

Hallitus toimii yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa talous- ja työmarkkinapolitiikan yhteensovittamiseksi kuullen myös yrittäjäjärjestöjä. Lisäksi paikallista sopimista edistetään laajennetussa kolmikannassa. Yhteistyön tavoitteena on työmarkkinoiden vakaus ja hyvä työllisyyskehitys, työelämän tasapainoinen kehitys, kotitalouksien ostovoiman myönteinen kehitys ja reaalin kilpailukyky sekä kustannuskilpailukyky. Lisäksi otetaan huomioon suhdannevaiheluihin ja rakennemuutokseen varautuminen ja reagointi. Myös ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää erityisesti toimialakohtaista arviointia ja yhteistyötä myös työmarkkinaosapuolilta.

Työllisyystavoitteeseen sitoutuminen

Hallitus on vahvasti sitoutunut 75 prosentin työllisyystavoitteeseen normaalin kansainvälisen ja siitä heijastuvan kotimaisen talouskehityksen oloissa. Se tarkoittaa valtiovarainministeriön kevään 2019 ennusteeseen verrattuna työllisten määrän kasvua laskennallisesti noin 60 000 henkilöllä vuonna 2023. Työllisyysasteen nousu on hallitusohjelmassa tulopohjan keskeisin yksittäinen elementti.

Hallitus arvioi työllisyyden kehitystä ja tämän tavoitteen saavuttamista jatkuvasti muun muassa jokaisessa julkisen talouden suunnitelman (JTS) riihessä ja budjettiriihessä sekä hallituskauden puolivälitarkastelussa. Jos näyttää siltä, että tavoitetta ei saavuteta, hallitus ryhtyy määrätietoisiin toimenpiteisiin tavoitteen saavuttamisen varmistamiseksi. Hallitus ei sulje mitään työllisyyttä parantavaa keinoa tarkastelun ulkopuolelle.

Työllisyystavoitteen saavuttaminen edellyttää työn tarjontaa ja kysyntää tukevia toimia sekä kohtaanto-ongelman lievittämistä:

- Ikääntyneiden ja muiden vaikeasti työllistyvien työllisyyttä lisätään.
- Työttömyysturvaa uudistetaan ja aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteitä lisätään tavoitteena työttömyysjaksojen lyhentäminen ja työttömyyden pitkittymisen torjumisen. Palkkatuen käyttöä lisätään merkittävästi.

- Jo maahan muuttaneiden työmarkkinavalmiuksia parannetaan ja erityisesti osaavan työvoiman työperusteista maahanmuuttoa lisätään.
- Paikallista sopimista edistetään.
- Korkeakoulutuksen saaneiden työmarkkinoille tuloa nopeutetaan.

Näiden ja muiden toimenpiteiden yhteisvaikutuksena haetaan vähintään 60 000 lisätyöllistä edellä tarkoitettussa normaalissa suhdannetilanteessa. Edellä tarkoitetuista toimenpiteistä on puolet valmiina elokuun 2020 budjettiriiheen mennessä. Ellei näin ole, budjettiriihessä arvioidaan aiemmin päätettyjä menolisäyksiä, jotka on tehty suhteessa tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan. Hallitus ei tee työvoimapolitiikassa toimia, joilla on negatiivinen työllisyysvaikutus ilman, että se tekee samanaikaisesti työllisyyttä parantavia tehokkaampia toimia.

Hallitus käynnistää kolmikantaisen valmistelutyön, joka laatii esitykset toimenpiteistä, jotka tukevat hallituksen työllisyystavoitteen saavuttamista. Kolmikantaisen valmistelun piiriin kuuluvat ainakin työttömyysturvan uudistaminen ja siihen liittyvät työvoimapolitiittiset toimet, vaikeasti työllistettävien ryhmien työllisyyden parantaminen sekä paikallinen sopiminen. Näistä jälkimmäisin toimenpide käsitellään laajennetussa kolmikannassa.

Valmistelu etenee kaksivaiheisesti siten, että ensimmäinen osa valmistuu syksyn 2019 budjettiriiheen mennessä ja toinen osa niin, että esitykset ovat käytettävissä keväen 2020 julkisen talouden suunnitelman käsittelyn yhteydessä. Työmarkkinajärjestöt käyvät sopimallaan tavalla ja aikataulussa toimialakohtaiset palkka- ja muut työ- ja virkaehtoneuvottelut.

Finanssipolitiikka

Hallitus toteuttaa aktiivista ja vastuullista finanssipolitiikkaa, joka mitoitetaan suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla.

Hallituksen päätösperäiset pysyvät lisämenot katetaan pääosin päätösperäisin pysyvin lisätuloin. Pysyviä menoja lisätään hallituksen päätöksin 1,230 miljardia euroa vuoden 2023 tasolla verrattuna keväen 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan. Pysyvät uudet menot kohdennetaan muun muassa osaamisen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistamiseen sekä ilmastopoliittisiin toimiin. Luettelo menomuutoksista on liitteessä 1.

Hallitus sitoutuu valtiontalouden menoja koskevaan kehysmenettelyyn. Kehyssääntö on kuvattu liitteessä 3.

1,230 miljardin euron päätösperäiset menolisäykset rahoitetaan siten, että verotuloja lisätään 730 miljoonaa euroa ja budjettitalouden menoja ja tuloja uudelleen kohdennetaan 200 miljoonaa sisältäen 100 miljoonaa yritystuista. Lisäksi 75 prosentin työllisyysastetavoitteen saavuttaminen vahvistaa julkista taloutta niin, että osa vahvistumisesta voidaan kohdentaa lisämenoihin julkisen talouden tasapainotavoite saavuttaen.

Hallitus toteuttaa vaalikauden aikana kertaluonteisen tulevaisuusinvestointiohjelman, joka tukee hallitusohjelman tavoitteiden saavuttamista sekä julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä. Sen puitteissa kohdennetaan enintään 3 miljardia euroa kertaluonteisiin investointeihin ja yhteiskunnallisesti tärkeisiin kokeiluihin. Toimet ovat kertaluonteisia, eivätkä ne lisää valtion menoja vuonna 2023. Toimet rahoitetaan pääosin omaisuustuloilla siten, että ne eivät johda lisävelkaantumiseen vuonna 2023. Näiden varojen käytöstä päättää valtioneuvoston yleisistunto talouspoliittisen ministerivaliokunnan valmistelun perusteella. Luettelo investointiohjelman sisällöstä ja menettelytavoista on esitetty liitteessä 2.

Finanssipolitiikan mitoittaminen suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että julkisen talouden tulojen ja menojen on mahdollista muuttua automaattisesti suhdannetilanteen mukaan. Aktiivisen työvoimapolitiikan resurssit mitoitetaan suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla.

Kysyntää tuetaan tarpeen vaatiessa myös päätösperäisin toimin. Päätösperäisiä suhdannetasausvälineitä ovat muun muassa valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot, finanssijoitukset, verotoimet ja infrahankkeiden jaksotus. Niiden lisäksi osana kehysääntöä otetaan käyttöön mekanismi poikkeuksellista suhdannetilannetta varten. Mekanismi turvaa osaltaan talouspolitiikan kykyä reagoida taloustilanteen edellyttämällä tavalla ja se voidaan ottaa käyttöön poikkeuksellisen vakavan suhdannetaantumisen tilanteessa.

Mekanismin puitteissa voidaan kohdentaa enintään 1 miljardi euroa, kuitenkin enintään 500 miljoonaa euroa vuodessa, kertaluonteisiin menoihin tilanteessa, jossa mekanismin käytön edellytykset täyttyvät. Mekanismin käyttö ei ole automaattista, vaan se perustuu harkintaan suhdannetilanteen luonteesta ja erilaisten suhdannetasaustoimien tehokkuudesta. Talouspoliittinen ministerivaliokunta päättää poikkeuksellisen suhdannetilanteen määritelmän täyttymisestä ja poikkeusolojen mekanismin käyttöä koskevasta suosituksesta valtioneuvostolle. Mekanismin koko ja käyttöperiaatteet on kirjattu kehysääntöön liitteessä 3 ja poikkeuksellisen suhdannetilanteen määritelmää on tarkennettu pöytäkirjamerkinnässä liitteessä 6.

Työttömyysturvajärjestelmän muun kehittämisen ohella selvitetään myös sen parempaa sopeutumista suhdanteisiin yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Yksi tapa

varautua kansainvälisen talouden uhkiiin on Työllisyysrahaston suhdannepuskureiden vahvistaminen.

Talouspoliittinen päätöksenteko

Hallitus seuraa taloustilannetta sekä työllisyys- ja tasapainotavoitteiden toteutumista jatkuvasti ja reagoi taloustilanteen edellyttämällä tavalla. Hallitusohjelman ja muita toimenpiteitä toteutetaan vaalikauden kehyksen mahdollistamissa rajoissa ja hallituksen julkiselle taloudelle asettama tavoite huomioon ottaen (julkisen talouden tasapaino vuonna 2023). Hallitus sitoutuu tarkastelemaan hallitusohjelman toimenpiteitä uudelleen, mikäli niiden toteuttaminen vaarantaisi julkiselle taloudelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen.

Talouspolitiikan kokonaisuutta tarkastellaan vuosittain JTS-riihessä ja budjettiriihissä. Hallituskauden puolivälissä toteutetaan politiikan kokonaisuutta koskeva tarkastelu, jossa päätetään tarvittavista laajemmista lisätoimenpiteistä.

Työllisyyttä ja julkisen talouden tasapainoa koskevat tavoitteet eivät estä suhdanteita taavoittavaa politiikkaa. Tavoitteet ovat luonteeltaan rakenteellisia. Kansainvälisen talouden odotettua heikomman kehityksen aiheuttamaa kasvun, työllisyyden ja julkisen talouden heikentymistä ei ole syytä tulkita tavoitteista poikkeamiseksi. Sen sijaan kotimaisista syistä syntyvä poikkeama on tällainen ja sen toteamisen tulee johtaa politiikan tarkistamiseen.

Laadukkaan päätöksenteon varmistamiseksi päätökset valmistellaan huolellisesti ja tutkimustietoon pohjautuen. Siksi osa talouspoliittisista linjauksista edellyttää jatkovalmistelua, jossa selvitetään tarkoituksenmukaisimmat keinot ja yksityiskohdat sovittuihin tavoitteisiin pääsemiseksi. Yksityiskohtainen päätöksenteko voi tällöin tapahtua esimerkiksi ensimmäisen JTS-riihen yhteydessä ja EU-puheenjohtajakauden jälkeen vuoden 2020 alussa.

Ilmiöpohjaista budjetointia ja erityisesti kestävän kehityksen budjetointia kehitetään valtiovarainministeriön julkaiseman työryhmäraportin esitysten pohjalta. Niitä hyödynnetään aidosti ohjaavana työkaluna.

Rahoitusmarkkinat

Kotitalouksien ylivelkaantumisen ehkäiseminen

Kotitaloussektorin nopeasti kasvanut velkaantuneisuus tekee siitä haavoittuvan tulojen supistumiselle ja korkotason nousulle. Kotitalouksien suoran ja välillisen velkaantumisen kehityksen hillitsemiseksi sekä rahoitusvakauden turvaamiseksi päätetään tarpeellisista toimenpiteistä työryhmävalmistelun pohjalta.

Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunta

Varmistetaan riittävät viranomaisresurssit, parannetaan tiedonvaihtoa ja tehostetaan valvontaa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi.

Rahoitusmarkkinoiden vakaviin häiriötilanteisiin varautuminen

Edistetään vakaviin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumista rahoitusallalla kehittämällä sääntelyä kansallisista varajärjestelyistä kustannustehokkaalla tavalla.

Tehostetaan julkisen hallinnon strategisen tason johtamista sekä linjataan yhteiskunnan toiminnan turvaamisen kannalta kriittisten tietojen, tietoverkkojen ja tietojärjestelmien kehittämistoimista digitaalisessa toimintaympäristössä.

2.1 Verotus muuttuvassa maailmassa

Tilannekuva

Suomen ja maailman talouteen vaikuttaa tällä hetkellä kaksi keskeistä muutospainetta: ilmastonmuutos ja teknologinen kehitys, johon liittyvät robotisaatio, digitalisaatio, alustatalous ja tekoäly. Tämän vuoksi verotuksen tulisi paremmin ottaa huomioon sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä kehitys.

Globalisoitunut talous ja tekninen kehitys uhkaavat perinteistä verotuksen päätehtävää: yhteiskuntien palveluiden ja etuuksien rahoittamista. Keskeinen ongelma nykyisessä verojärjestelmässä on se, että pääomat liikkuvat vapaasti rajojen yli ja yritykset toimivat kansainvälisesti, mutta sääntely on pitkälti edelleen kansallista.

Suomen tulee edistää sellaisia kansallisia ja kansainvälisiä ratkaisuja, jotka turvaavat ja vahvistavat Suomen veropohjaa globaalisti kestäväällä tavalla. Liikkuvien pääomien veropohja vuotaa. Pidemmän aikavälin tavoitteena konserneja tulisi periaatteessa voida verottaa yhtenä kokonaisuutena. Ensi vaiheessa on puututtava aggressiiviseen verosuunnitteluun tiivistämällä veropohjaa ja estämällä kansainväliseen sijoitustoimintaan liittyvää veronkiertoa. Harmaata taloutta on torjuttava kansainvälisesti ja kansallisesti.

Suomen on osallistuttava haitalliseen veropohjista käytävän kilpailun lopettamiseen sitoutumalla yhteisiin, reiluihin pelisääntöihin OECD:n, YK:n ja EU:n puitteissa. Se on Suomen

etu, sillä Suomi ei ole osallistunut haitalliseen verokilpailuun. Siksi Suomi tukee yhteistyötä johdonmukaisesti.

Julkisten palveluiden kestävä rahoitus edellyttää veropohjan tiivistämistä kansainvälisesti ja kansallisesti, jotta suomalaisten palkansaajien ja yritysten maksutaakkaa voidaan huojentaa ja kasvun edellytyksiä tukea. Samalla kansalaiset voivat kokea verotuksen oikeudenmukaiseksi, ja liike-elämässä edistetään aitoa kilpailua.

Verotuksen tehtävä on myös tulontasaus pieni- ja keskituloisten hyväksi, mikä onnistuu ottamalla huomioon maksukyky verotuksen perusteissa. Sen lisäksi verotuksessa on otettava huomioon, että varallisuuserot ovat kasvaneet.

Digitaalisten palveluiden oikeudenmukainen verotus edellyttää myös Suomen veropohjan laajentamista. Verohallinnon työtä alustatalouden verottamiseksi on syytä tukea.

Kestävää kehitystä ja ilmastonmuutoksen hillintää on vahvistettava verotuksella niin kansainvälisesti kuin kansallisesti sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla ja veropohja turvaten. Verotuksella on ohjattava kestävämpiin valintoihin tuotannossa ja kulutuksessa.

Verotuksen tulee tukea talous- ja työllisyyspolitiikalle asetettuja tavoitteita, kansainvälistä kilpailukykyä ja koko Suomen elinvoimaisuutta. Verotuissa on siirryttävä suunnitelmallisesti ja ennustettavasti kohti talouden uudistumista sekä tutkimusta ja innovaatiota vauhdittavia toimia.

Samalla on muistettava, että verotus ei aina ole tehokkain ratkaisu yhteiskunnallisiin haasteisiin. Tarvitaan suunnitelmallista sääntelyä ja muita ohjauskeinoja.

Tavoite

1

Kansainvälinen verotus

Hallituksen tavoitteena on varmistaa hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohja digitaalisessa ja nopeasti kehittyvässä maailmantaloudessa.

Keinot

Suomi edistää EU:ssa, OECD:ssa ja YK:ssa aktiivisesti ja aloitteellisesti kansainvälistä yhteistyötä Suomen etu huomioonottaen.

Suomi tukee ratkaisuja, joilla voidaan torjua ja vaikeuttaa veroparatiisien toimintaa niin EU:ssa kuin muuallakin maailmassa, jotta yritysten voitot ja muut tulot tulevat läpinäkyvällä tavalla kertaalleen verotetuiksi. Tavoitteena on tiiviimmät ja laajemmat veropohjat, joilla torjutaan kansainvälisten yritysten aggressiivista verosuunnittelua ja veronkiertoa sekä valtioiden välistä haitallista verokilpailua. Hallitus on tarvittaessa valmis kahdenvälisten verosopimusten uudelleen neuvotteluun, mikäli se on verovälttelyn estämiseksi tarpeen.

Kilpailua vääristävät verokannustimet ja muu haitallinen verokilpailu tulee tunnistaa ja niihin tulee puuttua tehokkaasti. Suomen tulee osallistua aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön, jolla varmistetaan alustatalouden ja digitalouden yritysten verotus. Sellaiset yhtiöt, joissa valtiolla on määräysvalta, näyttävät esimerkkiä yhteiskuntavastuusta raportoidulla maakohtaisesti verojalanjäljestään omistushajauksen ohjeistuksen mukaisesti. Aggressiivista verosuunnittelua ei hyväksytä.

Suomeen perustetaan kansallinen yhteistyöelin (esimerkiksi laaja-alainen parlamentaarinen neuvottelukunta) muodostamaan tilannekuvaa ja seuraamaan kansainvälisen verotuksen kehitystä ja arvioimaan erilaisten ehdotusten vaikutuksia Suomelle.

EU:n toiminnan rahoitusta koskevissa uudistuksissa tulee varmistaa, että Suomen edut tulevat riittävällä tavalla huomioonotetuiksi. Päätökset EU:n rahoituksesta kuuluvat jatkossakin jäsenvaltioille.

EU:n mahdollisia uusia omia varoja on tarkoituksenmukaista kerätä sellaisista lähteistä, joiden luonteeseen sopii laaja-alainen kansainvälinen verotus paremmin kuin yksittäisen maan toteuttama kansallinen verotus. EU:n rahoitusta koskevia uudistuksia tehdessä tulee arvioida, miten EU:n rahoitusmalli voidaan kytkeä muihin käynnissä oleviin uudistuksiin, kuten ilmastonmuutoksen torjuntaan.

Tavoite

2

Veropohjan tiivistäminen

Veropohjan tiivistäminen on erityisen tärkeää globaalissa taloudessa, jossa rahavirrat ylittävät kansalliset rajat. Tiivis veropohja mahdollistaa myös matalat verokannat ja tasapuolisen verotuksen, jotka edistävät yritystoimintaa, työllisyyttä, kasvua ja hyvinvointia.

Keinot

Osinkojen lähdevero

Hallitus selvittää, onko veropohjan tiivistämiseksi mahdollisuus ottaa käyttöön ulkomaisten rahastojen (ja muiden osinkoveroista vapautettujen yhteisöjen) saamille osingoille 5 prosentin lähdevero vuoteen 2022 mennessä.

Kansainvälisen vertailun lisäksi selvitetään lähdeveron vaikutus eri toimijoihin Suomessa, erityisesti yleishyödyllisiin yhteisöihin. Mahdollisen osinkoveron johdosta tieteen, taiteen, kulttuurin ja liikunnan rahoituksen kokonaistaso ei laske. Samalla kartoitetaan verosopimukset, joita uudelleen neuvoteltaessa pyritään varmistamaan, etteivät ne rajoita lähdeveron soveltamista.

Muut veropohjaa tiivistävät toimet

Hallitus jatkaa edellisten hallitusten linjaa, jossa oman asunnon asuntolainan korkojen verovähennyksistä luovutaan asteittain. Jäljelle jäänyt verovähennys poistuu kokonaan hallituskauden aikana.

Selvitetään mahdollisuutta uudistaa asuntosijoittamisen verotusta siten, että rajoitetaan oikeutta vähentää yhtiölainan lyhennyksen osuus vuokratuotosta. Osaltaan verosedun vuoksi monissa uusissa asunto-osakeyhtiöissä velka-aste on noussut jopa yli 80 prosenttiin.

Selvitetään vuoteen 2022 mennessä mahdollisuudet periä ulkomaisten rahastojen ja muiden verovapaiden yhteisöjen kiinteistösijoituksista saamista voitoista kohtuullista veroa.

Kotitalousvähennyksen osuutta työkorvauksissa lasketaan 40 prosenttiin ja palkoissa 15 prosenttiin. Lisäksi kotitalousvähennyksen enimmäismäärää alennetaan 2 250 euroon. Muutos lisää verotuottoja vuositasolla noin 95 miljoonaa euroa.

Selvitetään edellytykset ottaa kotitalousvähennyksen rinnalle käyttöön tukijärjestelmä, jossa kotitalousvähennyksen kaltaisesta edusta voisivat hyötyä myös pienituloisimmat.

Harmaan talouden ja aggressiivisen verosuunnittelun torjunta sekä taloushallinnon digitalisaatio

Harmaa talous ja veronkierto aiheuttavat suomalaiselle yhteiskunnalle merkittävät veromenetykset vuosittain. Ensinnäkin tämä heikentää laillisesti ja eettisesti reilusti toimivien yritysten ja niiden työntekijöiden asemaa asettamalla ne epäreiluun kilpailutilanteeseen. Toisekseen verovajeen vuoksi yhteiskunnan menoja on rahoitettava keräämällä veroja ja maksuja enemmän toisaalta.

Verovajeen pienentämiseksi hallitus laajentaa ja vauhdittaa harmaan talouden vastaisia toimia kattavalla ohjelmalla, jonka toteuttamiseen varataan vaalikauden aikana yhteensä 20 miljoonan euron lisärahoitus. Lisäksi poliisin harmaan talouden torjunnan erillismääräraha vakinaistetaan ja jatketaan ulosottolaitoksen sekä konkurssiasiamiehen toimiston 1,3 miljoonan euron lisärahoitusta talousrikollisuuden torjuntaan. Samalla edistetään merkittävästi hallinnon ja koko yhteiskunnan digitalisaatiota sekä reaaliaikaista taloutta. Lisäksi helpotetaan pitkäjänteisesti yritysten ja kansalaisten hallinnollisia velvoitteita. Suomi osallistuu aktiivisesti myös harmaan talouden torjunnan kansainväliseen yhteistyöhön.

Yritysten taloushallinnossa siirrytään kohti täydellistä automatisointia ottamalla käyttöön rakenteisessa muodossa oleva sähköinen kuitti ja lasku. Verottajalle mahdollistetaan tarvittavat lainsäädännölliset ja teknologiset keinot, joilla se voi mahdollisimman automaattisesti kerätä digitaalisen alustatalouden toimijoiden tiedot verotuksen käyttöön. Selvitetään arvonlisäveroilmoitusten tietosisällön laajentamista. Verohallinnon tarvitsemiin hallinnon digitalisointia koskeviin ja läpinäkyvyyttä edistäviin kehityshankkeisiin varataan vaalikauden aikana yhteensä noin 30 miljoonan euron rahoitus.

Telakoilla otetaan käyttöön rakennusalalla hyvin toiminut ja harmaata taloutta ennaltaehkäissyt veronumero. Veronumeron käyttöönoton tarvetta ja edellytyksiä kartoitetaan myös muille riskialoille, kuten matkailu- ja ravintola-alalle. Yritystietojärjestelmää (YTJ) voidaan laajentaa sisältämään nykyistä kattavammin tietoja yritysten keskeisten velvoitteiden hoitamisesta. Hallituksen harmaan talouden vastaisia toimia on listattu tarkemmin hallitusohjelman liitteessä 4.

Suomi jatkaa kansallisia toimia kansainvälisen veronkierron ja aggressiivisen verosuunnittelun torjumiseksi erillisellä toimenpideohjelmalla, jolla laajennetaan Suomen veropohjaa ja lisätään läpinäkyvyyttä. Ohjelman toimenpiteitä on esitetty liitteessä 5. Hallitus seuraa kansainvälisten ja kansallisten veronkiertoa estävien toimien vaikuttavuutta.

Tavoite

3

Kestävän kehityksen verouudistus

Keinot

Valmistellaan hallituksen ilmastotavoitetta palvelemaan kestävän verotuksen tiekartta, jonka ensimmäinen vaihe valmistuu vuoden 2020 kehysriiheen mennessä. Valmistelussa haetaan ratkaisuja, jotka edistävät hallituksen ilmastotavoitteita taloudellisesti tehokkaimmin, nopeuttavat siirtymää pois fossiilisista polttoaineista ja jotka samalla täyttävät sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vaatimukset. Hallitus edistää ilmastotavoitteiden toteutumista myös EU-tason verouudistuksissa.

Kokonaisuuteen kuuluvat energiaverotuksen uudistus, liikenteen verotuksen uudistus, kiertotalouden edistäminen sekä päästöihin perustuvan kulutusverotuksen selvittäminen.

Energiaverotuksen uudistus

Lisätään energiantuotannon päästöohjausta poistamalla teollisuuden energiaveron palautusjärjestelmä ja alentamalla II veroluokan sähkövero kohti EU:n sallimaa minimitasoa. Uudistus toteutetaan kustannusneutraalisti siirtymäkauden kuluessa. Siirretään sähköveron veroluokkaan II kaukolämpöverkkoon lämpöä tuottavat lämpöpumput ja konesalit.

Alennetaan verotukea yhdistetyssä sähkön- ja lämmöntuotannossa sekä korotetaan verotaso lämmityspolttoaineissa niin, että verotulot kasvavat yhteensä 100 miljoonaa euroa vaalikauden aikana. Edistetään kysyntäjouston kannustimia esimerkiksi dynaamisella sähköverotuksella. Sähkön varastoinnin kahdenkertainen verotus poistetaan myös pumppuvoimaloiden ja nykyistä pienempien akkujen osalta.

Liikenteen verotuksen uudistus

Liikenteeltä vaadittavat päästövähennykset ovat merkittävät, samoin tähän liittyvä liikenteen käyttövoimien nopea muutos, käynnissä oleva automatisaatioon liittyvä teknologinen murros ja liikkumispalveluiden yleistyminen. Näihin muutoksiin liittyen käynnistetään työ, joka tähtää tätä hallituskautta pidemmällä aikajaksolla liikenteen verotuksen fiskaalisen pohjan turvaamiseen. Työssä otetaan huomioon sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja alueellinen tasa-arvo samalla, kun päästövähennykset tiukentuvat.

Fossiilisten polttoaineiden verotusta korotetaan kuluttajahintojen ennustetun nousun mukaisesti 250 miljoonalla eurolla vaalikauden aikana. Vaikutus pienituloisille otetaan huomioon tuloverotuksen ja etuustasojen muutoksilla.

Varmistetaan, että auton käyttövoiman konversiot, jotka mahdollistavat vähäpäästöisemmän liikkumisen, otetaan huomioon niin auto-, ajoneuvo- kuin käyttövoimaverotuksessa.

Uudistetaan autoilun työsuhde-etua siten, että etu suosii huomattavasti vähäpäästöisen auton valintaa. Vapautetaan sähköauton latausetu verosta. Uudistetaan samalla muiden työsuhde-etujen verotusta niin, että sillä tuetaan tasapuolisemmin myös kevyen ja julkisen liikenteen sekä liikkumispalvelujen (MaaS) käyttöä. Säädetään laki, joka mahdollistaa kaupunkiseutujen liikenteen hallintaan tähtäävien ruuhkamaksujen käyttöönoton.

Suomi tukee päästökaupan laajentamista kaikkiin lentoliikenteen ilmastoon vaikuttaviin päästöihin. Vaihtoehtoisesti voidaan selvittää lentopolttoaineen veron tai lentomaksun käyttöönoton EU:n laajuisesti tai globaalisti.

Poistetaan arvonlisäveron verovapaus alle 22 euron arvoisilta EU:n ulkopuolelta tuoduilta tuotteilta viimeistään vuoden 2021 alusta. Tämä lisää arvonlisäveron verotuloa arviolta noin 40 miljoonaa euroa. Kuljetuspäästöjen vähentämisen lisäksi uudistus vähentää harmaata taloutta sekä parantaa kotimaisen kaupan kilpailukykyä.

Kiertotalouden edistäminen

Hallitus selvittää kevään 2020 kehysriiheen mennessä kattavasti edellytykset edistää veropoliittisin keinoin kiertotaloutta esimerkiksi laajapohjaisella uusiutumattomista luonnonvaroista tehtyjen pakkausten pakkausverolla, jätteenpolton energia- ja hiilidioksidipäästöön perustuvalla verolla sekä kaatopaikalle päätyvän jätteen jäteveroa korottamalla. Tavoitteena on toteuttaa veromuutokset vuoden 2021 alusta.

Päästöihin perustuva kulutusvero

Kehitetään elintarvikkeiden ja muiden kulutustuotteiden elinkaaripäästöjen arviointia kulutusverotuksen suuntaamiseksi ilmasto- ja ympäristövaikutukset huomiovaksi.

Kaivosverotus

Siirretään kaivokset sähköveroluokkaan I ja poistetaan ne energiaveroleikkurin piiristä. Selvitetään mahdollisuutta ottaa käyttöön erillinen kaivosvero, jotta maaperän kaivannaisista saadaan yhteiskunnalle kohtuullinen korvaus. Selvitetään mahdollisuuksia verottaa kaivosoikeuksien myyntivoittoa Suomessa silloinkin, kun ne ovat ulkomaisten yhteisöjen omistuksessa.

Tavoite

4

Työllistävä ja yrittämiseen kannustava verotus

Keinot

Ansiotuloverotus

Hallitus ei pidä tarkoituksenmukaisena ansiotulojen veron yleistä keventämistä tilanteessa, jossa talous kasvaa normaalilla tavalla. Hallitus varaa kuitenkin 200 miljoonaa euroa maltilliseen tuloveron kevennykseen, jolla korvataan osaltaan pieni- ja keskituloisiin palkansaajiin, eläkeläisiin ja yrittäjiin kohdistuvia välillisten verojen korotuksia. Jatketaan niin kutsuttua solidaarisuusveroa hallituskauden loppuun. Ansiotuloverotukseen tehdään ansiotason nousua ja inflaatiota vastaava tarkistus vuosittain.

Työtulotuki ja työvoiman liikkuvuuden edistäminen

Selvitetään mahdollisuutta ottaa käyttöön valtion tuloverotuksen yhteydessä toteutettava työtulotuki vuoteen 2022 mennessä. Se tarkoittaisi, että ansiotulovero voi olla negatiivinen pienituloisille palkansaajilla, eläkeläisillä ja yrittäjillä. Työtulotuki kannustaisi työllistymään muun muassa osa-aika- ja keikkatyöhön ja ulottaisi tuloverotuksen progression myös pienempiin ansiotuloihin, joista ei makseta ansiotuloveroa. Valmistelun yhteydessä selvitetään, miten työtulotuki on yhdistettävissä muihin etuuksiin tarkoituksenmukaisella tavalla.

Edistetään työvoiman liikkuvuutta sekä maan sisällä että ulkomailta Suomeen työnantajan maksamien muuttokustannusten korvausten veronalaista osuutta kohtuullistamalla.

Pienyrittysten ja kasvuyrittysten tukeminen

Suomi hakee EU:lta poikkeuslupaa yritysten arvonlisäverovelvollisuuden alarajan nostamiseksi 15 000 euroon, jolla pyritään keventämään pienyrittäjien hallinnollisia velvoitteita.

Selvitetään tulorekisterin käyttöönotossa ilmenneet ongelmat ja korjataan niitä, jotta helpotetaan pienyrittäjien ja kansalaisjärjestöjen toimintaa. Tuetaan aloittavia pienyrittäjiä lisäämällä joustavuutta ennakkoerojen maksuajassa.

Hallitus toteuttaa listaamattomien kasvuyrittysten henkilöstön palkitsemista koskevan uuden lainsäädännön viime hallituskaudella valmistelussa olleen mallin pohjalta. Uudistukseen varataan 10 miljoonaa euroa vuositasolla.

Vakinaistetaan ulkomailta Suomeen muuttaviin avainhenkilöihin kohdistuva verohuojennus pysyväksi.

Tavoite

5

Terveyden edistäminen verotuksella

Keinot

Tupakkavero

Hallitus jatkaa tupakka- ja nikotiinituotteiden asteittaisia veronkorotuksia yhteensä 200 miljoonalla eurolla tulevan hallituskauden aikana. Vero-ohjauksella edistetään kansanterveyttä.

Alkoholivero

Hallitus jatkaa alkoholiveron maltillisia korotuksia 50 miljoonalla eurolla ottaen huomioon toimintaympäristön muutokset niin, että vaikutukset matkustajatuontiin seurataan.

Virvoitusjuomavero

Hallitus korottaa 25 miljoonalla eurolla virvoitusjuomaveroa painottaen korotuksen soke-ripitoisiin juomiin. Tällä vahvistetaan veron kansanterveydellistä ohjausvaikutusta. Hallitus selvittää, voisiko veron rakennetta muuttaa siten, että marja- ja hedelmämehut rajataan pois veron piiristä. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta korottaa verosta vapautetun pien-tuotannon rajaa.

Terveyttä edistävän veron selvittäminen

Hallitus selvittää mahdollisuuden ottaa käyttöön kansanterveyttä edistävän veron, joka kohdistuisi esimerkiksi sokeriin. Hallitus vaikuttaa myös EU:ssa siihen, että uudenlaisia terveyttä edistäviä veroja voidaan ottaa käyttöön.

Tavoite

6

Kiinteistöverotus

Keinot

Kiinteistöverouudistuksessa päämääränä on uudistus, jossa kiinteistöverotusarvot kokonaisuutena heijastavat nykyistä paremmin käypiä arvoja. Kiinteistöverouudistuksen valmistelussa on otettava nykyistä paremmin huomioon sekä maapohjan että rakennusten todellinen markkina-arvo.

Kiinteistöverouudistus ei saa johtaa kohtuuttomiin muutoksiin kenenkään kiinteistöverossa. Uudistusta arvioidaan kohtuullisten muutosten näkökulmasta ennen kuin se annetaan. Kiinteistöverouudistuksen yhteydessä selvitetään, miten verovelvollisen alhainen maksukyky voidaan ottaa huomioon.

Kiinteistöveron uudistamisen yhteydessä otetaan huomioon ympäristönäkökohdat. Alennetaan merituulivoimaloiden kiinteistöverotusta. Vapautetaan luonnonsuojelulain nojalla suojellut alueet kiinteistöverosta. Kiinteistöverotusta ei laajenneta maa- ja metsätalousmaahan.

Tavoite

7

Maakunnat

Keinot

Mahdollisen maakuntaveron käyttöönotolla ei ole tarkoitus nostaa verotuksen tasoa.

3 Strategiset kokonaisuudet

Uuden vuosikymmenen ensimmäinen hallitus on tunnistanut seuraavat strategiset tavoitteet, joiden kautta sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävää Suomea lähdetään rakentamaan.

3.1

Hiilineutraali ja luonnon
monimuotoisuuden
turvaava Suomi

Tilannekuva

Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ja luonnonvarojen ylikulutus ovat ihmiskunnan vakavimpia ongelmia. Kestävyyškriisin ratkaiseminen edellyttää nopeaa systeemistä muutosta yhteiskunnassa. Suomella on hyvät mahdollisuudet kestävä kehityksen mukaiseen ekologiseen jälleenrakentamiseen vakaan ja kestävä yhteiskuntarakenteen, koulutetun väestön ja korkean teknologiaosaamisen maana.

Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen on mahdollista. Ihmisten huoli ympäristön tilasta vaatii meitä toimimaan nopeasti. Suomi voi olla kokoaan suurempi ilmasto- ja kestävyysaasteen ratkaisijana – meillä voi olla pieni jalanjälki, mutta suuri kädenjälki.

Hallitustenvälisen ilmastopaneelin IPCC:n mukaan ilmaston lämpeneminen yli 1,5 asteen rajan kiihdyttää lajien sukupuuttoa merkittävästi, muuttaa yhä useampia alueita elinkelvottomiksi sekä uhkaa veden saatavuutta, ruuantuotantoa ja ekosysteemin toimivuutta. Elämän perusedellytysten järkkyminen sadoilta miljoonilta ihmisiltä johtaisi epävakauteen, konflikteihin ja pakolaisuuteen. Aikaa globaalien päästöjen kääntämiseen pysyvästi laskuun on vain muutamia vuosia.

Suomi on osana Euroopan unionia sitoutunut Pariisin ilmastopöytäkirjaan. Eduskuntapuolueiden yhteisen linjauksen mukaan tavoite edellyttää pitkän aikavälin ilmastotoimien rakentamista siten, että EU:n hiilineutraalius saavutetaan ennen vuotta 2050.

Suomi on vähentänyt päästöjään yli 21 prosenttia vuoden 1990 tasosta ja saavuttaa EU:n vuoden 2020 ilmastotavoitteet etuajassa. Kuitenkin 1,5 asteen tavoite tarkoittaa myös Suomen päästövähennysten tiukentamista.

Suomen luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen jatkuu. Uusimpien arvioiden mukaan Suomen luontotyypeistä on uhanalaisia lähes puolet ja lajeista reilu kymmenes. Hallitustenvälisen luontopaneelin IPBES:n mukaan luonnon monimuotoisuus heikkenee globaalisti ennen näkemättömän nopeasti ihmisen aiheuttamien vaikutusten vuoksi. Suomi on sitoutunut omalta osaltaan pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen. Tämä edellyttää nopeita ja kattavia toimia.

Kestävä kehityksen tavoitteiden toteuttaminen on mahdollista vain, jos ilmaston lämpeneminen ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen pysäytetään.

Tavoite

1

Suomi on hiilineutraali vuonna 2035

Hallitus toimii tavalla, jonka seurauksena Suomi on hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinenegatiivinen nopeasti sen jälkeen. Tämä tehdään nopeuttamalla päästövähennystoimia ja vahvistamalla hiilinieluja.

Hallitus sitoutuu uudistamaan Euroopan unionin ja Suomen ilmastopolitiikkaa siten, että teemme oman osamme maailman keskilämpötilan nousun rajoittamiseksi 1,5 asteeseen. Suomi tavoittelee EU:n pitkän aikavälin ilmastotoimien rakentamista siten, että EU saavuttaa hiilineutraaliuden ennen vuotta 2050. Tämä edellyttää vuoden 2030 päästövähennysvelvoitteen tiukentamista vähintään 55 prosenttiin vuoteen 1990 verrattuna.

Suomi jatkaa pohjoismaista ilmasto- ja energiayhteistyötä hiilineutraaliuden saavuttamiseksi ja vahvistaa yhteistä johtajuutta kansainvälisessä ilmastopolitiikassa.

Keinot

Ilmastopolitiikan uudet tavoitteet

Hallitus päättää tarvittavista lisätoimista, joilla päästövähennyspolku saadaan vastaamaan tavoitetta 2035 hiilineutraliuudesta.

Ilmastolain ohjausvaikutusta vahvistetaan. Lakiä päivitetään siten, että tavoite hiilineutraaliudesta vuoteen 2035 mennessä toteutuu. Ilmastolain vuoden 2050 tavoitetta päivitetään. Lakiin lisätään hiilineutraaliuspolkua vastaavat päästövähennystavoitteet vuosille 2030 ja 2040. Ilmastolakiin otetaan mukaan myös maankäyttösektori sekä hiilinielujen vahvistamista koskeva tavoite.

Hiilineutraaliustavoite arvioidaan vuonna 2025. Arvioinnissa otetaan huomioon muun muassa uusin tieteellinen tieto, teknologian kehitys ja muiden maiden päästösitoumukset ja mahdollisuudet kansainvälisten joustojen käyttöön.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa ja kansallista ilmasto- ja energiastategiaa päivitetään siten, että hiilineutraaliuden edellyttämä päästövähennystaso vuodelle 2030 saavutetaan. Ratkaisuja arvioidaan niiden vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden näkökulmasta sekä alueelliset erot ja työllisyysvaikutukset huomioonottaen.

Oikeudenmukainen siirtymä – ilmastopolitiikan ohjaus tulevalla hallituskaudella

Päästövähennystoimet toteutetaan sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti ja niin, että kaikki yhteiskunnan osa-alueet ovat mukana.

Hallitus perustaa ilmasto- ja energia-asioihin keskittyvän ministerityöryhmän valmistelemaan ilmastopolitiikkaa kokonaisuutena. Ilmastovaikutusten arviointi otetaan osaksi normaalia lainvalmistelua.

Ilmastonmuutoksen vastaiseen työhön tarvitaan kaikki yhteiskunnan osa-alueet mukaan. Hallitus perustaa kestävän kehityksen toimikunnan yhteyteen ilmastopolitiikan pyöreän pöydän. Tuomalla yhteiskunnan eri toimijat yhteen varmistetaan, että ilmastotoimenpiteet ovat yhteiskunnan kokonaisedun mukaisia ja kansalaisten laajasti hyväksyttävissä.

Hallitus edistää kuntien ja alueiden omien hiilineutraaliussuunnitelmien valmistelua ja ilmastotoimien toimeenpanoa.

Ilmastopaneelin roolia tieteellisenä ja riippumattomana asiantuntijaelimenä vahvistetaan ja sille osoitetaan tarvittavat resurssit.

Tavoite

2

Suomi pyrkii maailman ensimmäiseksi fossiilivapaaksi hyvinvointiyhteiskunnaksi

Sähkön ja lämmön tuotannon tulee olla Suomessa lähes päästötöntä 2030-luvun loppuun mennessä huolto- ja toimitusvarmuusnäkökulmat huomioiden.

Keinot

Osana kestävän kehityksen verosiirtymää hallitus toteuttaa energiaverotuksen kokonaisuudistuksen vuoden 2020 budjettiriiheen mennessä (elokuu 2020). Uudistus yhdessä päästökaupan kanssa tukee johdonmukaisesti etenemistä hiilineutraaliin kiertotalouteen.

Ensimmäisessä vaiheessa toteutetaan seuraavat veromuutokset:

- Lisätään energiantuotannon päästöohjausta poistamalla teollisuuden energiaveron palautusjärjestelmä ja alentamalla II veroluokan sähkövero kohti EU:n sallimaa minimitasoa. Uudistus toteutetaan kustannusneutraalisti siirtymäkauden kuluessa. Siirretään sähköveron veroluokkaan II kaukolämpöverkkoon lämpöä tuottavat lämpöpumput ja konesalit.
- Alennetaan merituulivoimaloiden kiinteistövero.
- Sähkön varastoinnin kaksinkertainen verotus poistetaan myös pumppuvoimaloiden ja nykyistä pienempien akkujen osalta.

Energiatukijärjestelmää kehitetään siten, että painopistettä siirretään tuotantotuista kohti uuden energiateknologian investointi- ja demonstraatioitua.

Kivihiilen energiakäyttö päättyy jo tehtyjen päätösten myötä viimeistään toukokuussa vuonna 2029. Tuetaan kivihiilestä viimeistään vuonna 2025 luopuvien energiayhtiöiden kivihiiltä korvaavia investointeja erillisellä kannustimella.

Polttoon perustumattomien uusien kaukolämmön tuotantotapojen ja varastoinnin käyttöönottoa ja pilotointia edistetään.

Turpeen pääasiallinen energiakäyttö päättyy nykyennusteiden mukaan 2030-luvun aikana päästöoikeuden hinnan noustessa, vaikkakin se säilyy huoltovarmuuspoltoaineena. Turpeen energiakäyttö vähintään puolitetaan vuoteen 2030 mennessä. Energiaverotuksen kokonaisuudistuksen osana arvioidaan turpeen verotukseen tarvittavat muutokset, jotta turpeeseen liittyvä tavoite vuonna 2030 toteutuu. On pidettävä huolta siitä, ettei ainespuuta ohjaudu polttoon.

Perustetaan turvealan laajapohjainen työryhmä selvittämään keinot, joilla turpeen käyttö suuntautuu hallitulla tavalla polton sijasta korkeamman jalostusasteen innovatiivisiin tuotteisiin. Työryhmän tulee esittää keinoja, joilla muutos tapahtuu alueellisesti ja sosiaalisesti oikeudenmukaisimmalla tavalla ja ettei muutos vaaranna Suomen sähkön ja lämmön toimitus- ja huoltovarmuutta.

Fossiilisen öljyn käytöstä lämmityksessä luovutaan asteittain 2030-luvun alkuun mennessä. Valtion ja kuntien kiinteistöjen öljylämmityksestä luovutaan vuoteen 2024 mennessä. Kannustetaan öljylämmitteisiä kiinteistöjä siirtymään muihin lämmitysmuotoihin 2020-luvun aikana erillisellä toimenpideohjelmalla.

Yhteiskunnan sähköistyminen ja energiajärjestelmien (sähkö-, lämpö- ja liikenne) kytkäminen toisiinsa edellyttää uusiutuvan sähköntuotannon merkittävää lisäämistä.

Tuulivoiman osuutta Suomen energiatuotannosta kasvatetaan. Maatuulivoiman määrän kasvun arvioidaan tapahtuvan markkinaehtoisesti. Merituulivoiman rakentamisen edellytyksiä parannetaan. Poistetaan tuulivoiman rakentamisen hallinnollisia, kaavoitukseen liittyviä ja muita esteitä. Selvitetään ja mahdollisuuksien mukaan toteutetaan keinoja vähentää tutkista johtuvia rajoituksia tuulivoiman rakentamiselle.

Käytössä olevien ydinvoimaloiden jatkolupiin suhtaudutaan myönteisesti edellyttäen, että Säteilyturvakeskus puoltaa niitä.

Sähkön siirtohintojen hillitsemiseksi toteutetaan muun muassa sähkönsiirron kustannus selvityksen johtopäätöksiä, kuten alituottojen tasausjakson pidennys. Kehitetään sähköverkon joustavuutta ja vaihtoehtoisia tapoja varmistaa sähkön toimitusvarmuus erityisesti haja-asutusalueilla. Selvitetään mahdollisuus rajoittaa nykyisestä sähkönsiirtomaksujen vuotuista korotusta.

Laaditaan yhteistyössä alan toimijoiden kanssa toimialakohtaiset tiekartat vähähiilisyteen, jotka sovitetaan yhteen uusien ilmastotoimien kanssa.

Vähähiiliseen talouteen siirtymiseksi tarvitaan lisäpanostuksia erityisesti biotalouden, kiertotalouden, puhtaan teknologian ratkaisujen, energiatehokkuuden, päästöttömien energiantuotantomuotojen, energian varastointiratkaisujen ja hiilen talteenoton ja hyödyntämisen kehittämiseksi ja markkinoille saattamiseksi sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan.

Kehitetään pohjoismaista sähkömarkkinaa ja energiajärjestelmien integraatiota sekä näitä tukevaa yhteistä tutkimusta EU:n tutkimusohjelmien tuella.

Yhteiskunnallisella päätöksenteolla ohjataan ja kannustetaan julkisia ja yksityisiä rahavirtoja tukemaan muutosta kohti ilmastoystävällistä kiertotaloutta.

Parannetaan huoltovarmuutta kehittämällä Suomeen alan toimijoiden kanssa älykkäämpää sähkö- ja kaukolämpöverkkoa, parantamalla siirtoyhteyksiä sekä hyödyntämällä uusia energian varastointimahdollisuuksia.

Älykkäiden sähköverkkojen ja kysyntäjouston potentiaali on hyödynnettävä täysimääräisesti. Sääntelyä ja verotusta kehitetään siten, että helpotetaan energian pientuotannon hyödyntämistä kaikille osapuolille, mukaan lukien taloyhtiöt, pientalot ja maatilat.

Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin muutosten implementoinnin yhteydessä varmistetaan, että lämpöpumppuihin perustuvat lämmitysjärjestelmät eivät aiheuta sähkönkulutuksen tehopiikkejä.

Tavoite

3

Hiilinieluja ja -varastoja vahvistetaan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä

Keinot

Hallitus laatii osana ilmasto- ja energiapolitiikan suunnittelujärjestelmän kokonaisuutta kokonaisvaltaisen maankäyttösektorin ilmasto-ohjelman. Ohjelman tehtävänä on selvittää keinot, joilla maankäyttösektorin päästöjä vähennetään ja Suomen hiilinieluja vahvistetaan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Tavoitteena on, että Suomen nettonielu kasvaa. Nielupolitiikka otetaan osaksi ilmastolain päivittämistä ja strategiaa kohti hiilineutraaliutta. Nielujen kehittymistä ja toimien vaikuttavuutta arvioidaan osana ilmastolain vuosittaista raportointia.

Maankäyttösektorin ilmasto-ohjelman toimenpiteitä arvioidaan vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden kannalta. Ohjelman toimenpiteisiin kuuluvat muun muassa:

- Metsien hoidosta, kasvukyvystä ja terveydestä huolehtiminen
- Metsityksen edistäminen
- Metsäkadon vähentäminen
- Keinot soiden ja turvemaiden päästöjen vähentämiseen
- Suometsien ilmastokestävä hoito
- Maatalousmaan päästöjen vähentäminen ja hiilensidonnan vahvistaminen

Kehitetään ohjauskeinoja ja kannustimia metsien ja maaperän hiilinielujen ja -varastojen vahvistamiseksi.

Edistetään monipuolisia metsien kasvatus- ja käsittelytapoja, mukaan lukien jatkuva-peitteinen kasvatus, ilmastotavoitteet ja taloudelliset näkökulmat huomioonottaen.

Metsänhoidon suosituksia arvioidaan ja tarvittaessa päivitetään tutkimus- ja seuranta-tiedon sekä käytännön kokemusten perusteella.

Metsähallituksen omistajapoliittiset linjaukset päivitetään siten, että yhteensovitetään paremmin kestävä metsätalous, puun saatavuus, luonnon monimuotoisuus, virkistyskäyttö, ilmastopolitiikan tavoitteet ja maankäytön eri muodot.

Metsähallituksen vuotuisessa tuloutusvaatimuksessa otetaan nykyistä vahvemmin huomioon vaikutukset hiilinieluun ja luonnon monimuotoisuuteen metsätalouden ja teollisuuden puuntarpeen rinnalla. Asetetaan Metsähallitukselle nielutavoite.

Edistetään korkean jalostusarvon ja pitkään hiiltä varastoivien puutuotteiden tutkimusta ja tuotekehitystä sekä sivuvirtojen kestävästä hyödyntämisestä. Varmistetaan puumarkkinoiden läpinäkyvyys ja toimivuus, jotta puuainekset ohjautuvat tarkoituksenmukaisesti.

Selvitetään mahdollisuus ottaa ilmastovaikutusten arviointi osaksi ympäristölupamenettelyä.

Metsien raivaamista rakentamiseen pyritään hillitsemään esimerkiksi ottamalla käyttöön maankäyttömuutosmaksu.

Metsälain toimivuus arvioidaan. Kestävän metsätalouden rahoitusjärjestelmä uudistetaan painottaen aktiivista ja oikea-aikaista metsien hoitoa ja luonnonhoitotoimia sekä ottaen huomioon hiilensidonnan kasvattaminen ja luonnon monimuotoisuuden parantaminen. Järjestelmään sisältyy metsätieverkon ylläpito.

Toteutetaan ravinnekierron toimenpidekokonaisuus, jonka avulla lisätään biokaasun tuotantoa ja kulutusta sekä synnytetään markkina kierrätyslannoitteelle, jotta tarve uuden pellon raivaamiseksi lannanlevitykseen vähenee merkittävästi ja vesistöjen ravinnekuormitus pienenee.

Jatketaan panostamista hiilinielujen tutkimukseen, hiilensidonnan mittaukseen ja laskentamallien kehittämiseen.

Pilotoidaan hiilen sidonnan ja varastoinnin markkinoita kotimaassa kuitenkin siten, ettei tällä korvata päästövähennyksiä.

Suomi edistää kansainvälistä 4/1000-aloitetta maatalouden hiilensidonnan lisäämiseksi. Kehitetään uusien viljelytapojen tutkimusta ja edistetään niiden käyttöönottoa.

Tavoite

4

Pienennetään asumisen ja rakentamisen hiilijalanjälkeä

Keinot

Toteutetaan toimenpidekokonaisuus, jolla tuetaan hiilijalanjäljen pienentämistä asumisessa, parannetaan olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuutta ja tuetaan siirtymistä päästöttömään lämmöntuotantoon:

- Otetaan käyttöön erityisesti taloyhtiöille suunnattu energia-avustusjärjestelmä, jolla tuetaan energiatehokkuuden parantamiseen sekä älykkääseen ja joustavaan energiankulutukseen tähtäviä toimenpiteitä. Avustusjärjestelmän periaatteena on, että tukea maksetaan suhteessa saavutettuihin energiatehokkuushyötyihin. Hankkeiden tulee olla kustannustehokkaita ja asianmukaisesti suunniteltuja.
- Jatketaan ja korotetaan sähköautojen latausinfrastruktuurin rakentamistukea.
- Selvitetään energiaremonttien suunnittelukustannusten ottaminen kotitalousvähennyksen piiriin, vähennyksen mahdollistaminen taloyhtiöiden osakkaille sekä korkeamman vähennysprosentin soveltaminen energiatehokkuuden parantamiseen tai fossiilisesta lämmitysjärjestelmästä luopumiseen tehtävien korjaustöiden osalta.

Lisätään rakennusalan täydenniskoulutusta energiatehokkuusosaamisen parantamiseksi. Panostetaan riippumattomaan rakennusalan tutkimukseen.

Rakennusmääräyksiä kehitettäessä varmistetaan mahdollisuus painovoimaisen ilmanvaihdon käyttöön energiatehokkuustavoitteista tinkimättä.

Edistetään laajamittaisia peruskorjaus- ja energiatehokkuushankkeita, joissa parannetaan kokonaisten kortteleiden, alueiden tai kaupunkien energiatehokkuutta.

Luodaan yhdessä alan toimijoiden kanssa rakennusallalle hiilineutraaliuteen tähtäävä toimialakohtainen suunnitelma. Jatketaan vähähiilisen rakentamisen tiekartan toimeenpanoa ja kehitetään rakennuksen elinkaaren aikaiseen hiilijalanjälkeen perustuvaa säädös-ohjausta. Tehostetaan materiaalien kierrätystä ja kiertotaloutta rakennusallalla.

Puurakentamista edistetään, sillä puurakennus toimii myös hiilivarastona. Kehitetään palomääräysten materiaalineutraaliutta niin, että puurakennusten kaksinkertaisen (teknisen ja rakenteellisen) palosuojauksen tarve vähenee. Selvitetään myös, onko puurakentamisen palomääräyksiä syytä keventää.

Asetetaan vähimmäismäärät sähköautojen latausinfrastruktuurin rakentamiselle kiinteistöissä laajamittaisten remonttien yhteydessä. Poistetaan sähköautojen latausinfrastruktuurin rakentamisen hallinnollisia esteitä erityisesti taloyhtiöissä.

Tavoite

5

Pysäytetään luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa

Suomi saavuttaa YK:n biodiversiteettisopimuksen tavoitteet.

Keinot

Kasvatetaan luonnonsuojelun rahoitusta kokonaisuudessaan 100 miljoonalla eurolla vuositasolla.

Toteutetaan heikentyneiden elinympäristöjen tilan parantamisen toimintaohjelma.

METSO-ohjelmaa jatketaan ja uudistetaan sekä korotetaan sen rahoitusta. Ohjelman laajentamista uusille elinympäristöille, kuten soihin, arvioidaan osana uudistusta. Jatketaan soidensuojelun täydennysohjelman toteuttamista.

Metsähallituksen luontokohteiden korjausvelkaa vähennetään suunnitelmallisesti vaalikauden mittaisella ohjelmalla ja korotetaan luontopalveluiden perusrahoitusta. Parannetaan luontomatkailun harjoittamisen edellytyksiä eri puolella Suomea.

Laajennetaan kansallispuistoverkosta.

Jatketaan Luontolahja Suomelle -kampanjan periaatetta, että yksityisen omistajan siirtäessä suojeluun omistamansa arvokkaan luontoalueen, Metsähallituksen luontoarvoiltaan arvokkaimmista alueista siirretään suojeluun vastaavankokoinen alue.

Turvataan Life-rahoituksen omarahoitusosuus.

Selvitetään uusien innovatiivisten rahoituskeinojen mahdollisuuksia luonnonsuojelun rahoittamisessa.

Vapautetaan luonnonsuojelulain nojalla suojellut alueet kiinteistöverosta.

Jatketaan laji- ja luontotyyppien inventointia.

Luonnonsuojelulainsäädäntöä uudistetaan arvioinnin pohjalta.

Varmistetaan Luontopaneelin toimintaedellytykset.

Pilotoidaan ekologisen kompensaation käyttöä esimerkiksi isoissa infrastruktuuri-hankkeissa ja arvioidaan saatujen kokemusten perusteella lainsäädännön uudistus-tarpeita. Ekologisella kompensaatiolla tarkoitetaan periaatetta, jonka mukaan luonnon monimuotoisuutta vaurioittavan toiminnan haittoja hyvitetään parantamalla heikenty-neitä elinympäristöjä ja luomalla uusia toisaalla kuitenkin niin, että kompensaatio on vii-mesijainen vaihtoehto luontohaittojen vähentämisen jälkeen. Ennen kompensaatiomah-dollisuuden käyttöä tulee kuitenkin minimoida alkuperäisen hankkeen ympäristöhaitat.

Edistetään talousmetsien luonnonhoitoa, kuten lahopuun ja kantojen jättöä, kulotusta, tekopökkelöitä, riistatiheikköjä, suojavyyhykkeitä ja vesistövaikutuksen pienentämi-seen tähtääviä toimia. Myös metsähallituksen mailla edistetään jatkuvan kasvatuksen menetelmiä.

Tehostetaan vieraslajien torjuntaa sekä lainsäädännöllä että torjuntatoimenpiteiden rahoi-tusta lisäämällä.

Kestävä vapaa-ajankalastus, metsästys sekä luonnontuotteiden keräily ja jokamiehen-oikeudet turvataan.

Päivitetään vesilaki ulottamaan kalatalousveloitteet niin sanoittuihin nollavelvoite-laitoksiin. Käynnistetään kansallinen ohjelma vaelluskalakantojen elvyttämiseksi:

- Jatketaan luontaisen kierron palauttamista rakennettuihin vesistöihin kansallisen kala-tiestrategian pohjalta.
- Puretaan vaellusesteitä ja kunnostetaan kalojen lisääntymisalueita. Toteutetaan ohitus-ratkaisuja.
- Toteutetaan vaelluskalahankkeita laajalla yhteistyöllä. Kalatalousveloitteita päivitetään viranomaistyönä.

Lisätään ympäristötutkimuksen ja ympäristöhallinnon resursseja.

Kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä (TOVA).

Edistetään luonto- ja ympäristökasvatusta.

Itämeren suojelu

Hallitus vahvistaa kansainvälistä ympäristöyhteistyötä Arktisella ja Itämeren alueella. Hal-litus varmistaa riittävät resurssit Itämeri-strategian päivittämiseksi Suomen EU-puheen-johtajakaudella ja Itämeren suojelusuunnitelman päivittämiseksi Suomen HELCOM-puheenjohtajuuden aikana.

Eurooppalaisten ja pohjoismaisten rahoituslaitosten osallistumista Itämeren alueen ympäristöä ja ilmastoa parantaviin hankkeisiin vahvistetaan.

Jatketaan tehostettua Itämeren ja vesiensuojelun ohjelmaa vähintään sen nykyisessä laajuudessa vaalikauden ajan vesien hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi.

Laajennetaan peltojen kipsi-, rakennekalkki- ja ravinnekuitukäsittelyä joko osana maatalouden ympäristötukiohjelmaa tai erillistoimin.

Edistetään kotimaisen luonnonkalan käyttöä ja itämerirehun käyttöä kalankasvatuksessa.

Parannetaan öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntavalmiutta. Öljyntorjuntayhteistyötä lisätään osana EU:n Itämeri-strategiaa.

Tavoite

6

Vahvistetaan Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä

Keinot

Kiertotaloudesta uuden talouden perusta

Kiertotalouden lisäämisen avulla hillitään luonnonvarojen ylikulutusta ja ilmastonmuutosta, suojellaan luonnon monimuotoisuutta, luodaan uudenlaista työtä ja vahvistetaan talouden kilpailukykyä.

Edistetään tuotteita korvaavien palvelujen syntymistä ja vahvistetaan neitseellisiä raaka-aineita korvaavien kierrätysraaka-aineiden markkinoita.

Kierrossa olevien raaka-aineiden osuutta lisätään suunnitelmallisesti.

Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä vahvistetaan. Hallituskaudella toteutetaan poikkihallinnollinen, strateginen kiertotalouden edistämishjelma mittareineen. Ohjelmassa asetetaan tavoitteet, määritellään tarvittavat toimenpiteet ja varataan tarvittavat resurssit kiertotalouden edistämiseksi Suomessa.

Edistetään hallinnon, lainsäädännön ja taloudellisten ohjauskeinojen avulla kiertotaloutta ja puretaan sen esteitä sekä Suomessa että EU:ssa.

Vahvistetaan Suomen profilia kiertotalouden edelläkävijänä myös kansainvälisillä foorumeilla (mukaan lukien eri YK-prosessit, WTO).

Kehitetään suomalaisen kiertotalousosaamisen vientiä sekä luodaan edellytyksiä kansainväliselle kiertotalousyhteistyölle eri sektoreilla.

Suomi ajaa ekosuunnitteludirektiivin muuttamista siten, että se edistää kiertotaloutta nykyistä paremmin.

Vahvistetaan kiertotaloutta myös ravinteiden kierron osalta.

Kiertotalouden investointien vauhdittamiseksi otetaan käyttöön määräaikainen kiertotalouden investointituki.

Jätteiden kierrätys

Luodaan jätesektorille kierrätys- ja kiertotaloustavoitteita tukeva visio, joka ulottuu 2030-luvulle. Tavoitteena on kierrätysasteen nostaminen vähintään EU:n kierrätystavoitteiden tasolle.

Käynnissä olevan jätelain uudistamisen yhteydessä varmistetaan, että kunnissa noudatetaan jätelain säännöksiä silloinkin, kun kuljetukset on annettu kiinteistön haltijan järjestettäväksi. Pidetään kunnallisen jätehuollon toimijan ulosmyyntiraja 10 prosentissa (1.1.2030 alkaen).

Varataan tarvittavat resurssit seuranta- ja mittausjärjestelmien kehittämiseen.

Selvitetään mahdollisuus käynnistää tekstiilien erilliskeräys ennen jätedirektiivissä asetettua vuoden 2025 määräaika.

Tehostetaan muovinkierrätystä ja toimeenpannaan muovitiekartan ehdotukset.

Julkinen ja yksityinen kuluttaminen

Valtion ja kuntien on toimittava suunnannäyttäjinä ympäristöystävällisten ratkaisujen käyttöönottamisessa.

Hankintaosaamisen tasoa ja hankintalain velvoittavuutta kestäviin hankintoihin ja laatu-arviointiin nostetaan. Hankintalakia muutetaan siten, että hiili- ja ympäristöjalanjälki sisällytetään hankintakriteereihin ympäristövaikutuksiltaan merkittävässä hankinnoissa.

Otetaan käyttöön työkalu innovatiivisten hankintojen riskien jakamiseksi. Vauhditetaan kestäviä ja innovatiivisia hankintoja koskevien hyvien käytäntöjen yleistymistä.

Kuluttajien mahdollisuutta saada tietoa palvelujen ja hyödykkeiden ilmasto- ja ympäristövaikutuksista vahvistetaan. Edistetään olemassa olevien kestävästä kulutuksesta tukevien kriteeristöjen käyttöä ja uusien luomista. Uudistetaan verotusta tukemaan kestävä kehityksen tavoitteita ja kestävästä kuluttamisesta. Tavoitteena on, että ilmasto- ja ympäristövaikutukset näkyvät vahvemmin tuotteiden ja palveluiden hinnassa.

Tavoite

7

Ilmastoystävällistä ruokapolitiikkaa

Keinot

Ruokajärjestelmän kestävyuden parantamisessa merkittävä rooli on julkisilla hankinnoilla ja julkisilla ruokapalveluilla.

Laaditaan kansallinen ilmatoruoka-ohjelma, joka tähtää kulutetun ruoan ilmastoalanjäljen pienentämiseen sekä ymmärryksen lisäämiseen ruoantuotannosta.

Lisätään julkisissa hankinnoissa ja ruokapalveluissa kasvispainotteisen ruoan osuutta. Lihan, kananmunien ja maidon osalta kuntia ohjataan suosimaan suomalaista lähi- ja luomutuotantoa.

Puolitetaan ruokahävikki vuoteen 2030 mennessä. Laaditaan tiekartta hävikin vähentämiseksi ruokaketjun jokaisessa vaiheessa.

Tavoite

8

Parannetaan kaivosten ympäristönsuojelua

Keinot

Kaivoslainsäädäntö uudistetaan. Uudistuksen lähtökohtana on ympäristönsuojelun tason parantaminen, kaivosten toimintaedellytysten varmistaminen sekä paikallisen hyväksyttävyyden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen.

Kunnille säädetään oikeus päättää kaavoituksella, onko kaivostoiminta mahdollista kunnan alueella.

Parannetaan kaivosalueen ja kaivoksen vaikutusalueen kiinteistön- ja maanomistajien asemaa ja tiedonsaantioikeutta.

Otetaan merkittävässä kaivoshankkeissa nykyisen lainsäädännön edellyttämällä tavalla alkuperäiskansojen oikeudet huomioon.

Parannetaan kaivosluvan ja ympäristöluvan yhteensovittamista.

Otetaan huomioon suunnitellun kaivoksen ympäristövaikutukset mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Malmin uraanipitoisuuden huomioonottamista kaivoshankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnissa kehitetään.

Kehitetään vakuussäätelyä siten, että ympäristölliset vastuut hoidetaan kaikissa tilanteissa.

Lainsäädännön piiriin otetaan myös merenpohjan mineraaleihin kohdistuva kaivostoiminta.

Selvitetään malminetsintäoikeuden lupaprosesseja, käytänteitä ja mahdollisia rajoittamistarpeita luonnonsuojelualueilla.

Tavoite

9

Parannetaan eläinten hyvinvointia

Keinot

Viime vaalikaudella eduskunnan käsittelyssä ollutta esitystä laiksi eläinten hyvinvoinnista täydennetään siten, että lain perusteluissa tunnistetaan eläimen itseisarvo ja mahdollistetaan eläinten lajityypillinen käyttäytyminen.

Asetetaan asiantuntijaryhmä selvittämään, miten voidaan tukea sika-alan tavoitetta porsitushäkeistä luopumiseksi. Uusien parsinavetoiden rakentamisesta luovutaan.

Maatalouden kannattavuutta tarkastelevan työn yhteydessä selvitetään mahdollisuudet vahvistaa siirtymää insentiiveillä.

Selvitetään mahdollisuudet luopua porsaiden kastraatiosta ja taataan riittävä kivunlievitys kivuliaissa toimenpiteissä.

Kehitetään tukijärjestelmää eläinten hyvinvointia parantaviin investointeihin, jotka menevät lain vaatimuksia pidemmälle tai toteuttavat lain määräykset ennen säädettyä siirtymäaikaa.

Kestävien tuotantotapojen edistämiseksi ja antibioottien liikakäytön vähentämiseksi selvitetään esimerkiksi eläinperäisten tuotteiden osalta antibioottiveron käyttöönottoa.

Edistetään eläinten hyvinvoinnin kriteeristöä Pohjoismaiden ja EU:n normeissa ja lainsäädännössä.

Kehitetään eläinkaupan sääntelyä erityisesti verkossa tapahtuvan eläinkaupan osalta sekä huolehditaan koirien ja kissojen tunnistusmerkinnöistä ja rekisteristä.

Eläinlääkäreille säädetään ilmoitusvelvollisuus perinnöllisten vikojen johdosta lemmikeille tehdyistä toimenpiteistä.

Eläinkokeita korvaavien menetelmien käyttöönoton rahoitusta lisätään.

Eläinten hyvinvointiin liittyvän lainsäädännön valvontaa parannetaan ja teurastamoiden videovalvontaa tehostetaan.

Perustetaan eläinsuojeluasiamiehen virka Seinäjoelle.

3.1.1 Asuntopolitiikka

Tilannekuva

Rakentaminen ja rakennukset tuottavat yli kolmanneksen Suomen kasvihuonekaasupäästöistä ja liikenne noin viidenneksen. Näitä päästöjä on vähennettävä, jotta Suomi saavuttaa kansalliset ja kansainväliset ilmastotavoitteensa.

Pääkaupunkiseudulla ja muilla kasvavilla kaupunkiseuduilla asumisen kalleus sekä asuntojen riittämättömyys vaikeuttavat työvoiman saatavuutta ja yritysten kasvuedellytyksiä. Ihmiset kärsivät asumisen kalleudesta, sillä monilla asuminen vie tuloista liian suuren osan. Vuokralla asuminen on yleistynyt, ja vuokrat ovat nousseet elinkustannuksia nopeammin.

Monipuoliselle markkinaehtoiselle asuntorakentamiselle sekä sitä täydentävälle valtion tukemalle kohtuuhintaiselle asuntotuotannolle on tarvetta. Opiskelijoiden asuntotilanne on joissakin kaupungeissa huono, eikä läheskään kaikille opiskelija-asuntoa hakeville pystytä sellaista tarjoamaan. Asunnottomuus on keskittynyt pääkaupunkiseudulle ja muihin suuriin kasvukeskuksiin.

Samaan aikaan asunnot jäävät tyhjilleen muuttotappioalueilla ja asuntokanta rappeutuu. Väestön ikääntyessä tarve asuntojen esteettömyyteen kasvaa. Esteettömistä asunnoista hyötyvät ikääntyneiden lisäksi myös monet erityisryhmät.

Rakennuskannan teknisessä kunnossa on korjaamista. Sisäilmaongelmista aiheutuvia haittoja ei ole onnistuttu merkittävästi vähentämään. Ongelmia on niin rakentamisen laadussa ja vastuunjaossa kuin sisäilmasta oirehtivien ja sairastuneiden asumisratkaisuissa.

Tavoite

1

Rakennetaan hiilineutraalia yhteiskuntaa ja parannetaan rakentamisen laatua

Hallitus rakentaa hiilineutraalia yhteiskuntaa pienentämällä rakentamisen, maankäytön ja liikenteen hiilijalanjälkeä ja tukemalla kestävästä yhdyskuntarakennetta. Rakentamisen laatua parannetaan ja vähennetään sisäilmaongelmia sekä niistä aiheutuvia terveyshaittoja.

Energiatehokkuutta ja vähähiilisyttä parannetaan olemassa olevassa rakennuskannassa. Kaksinkertaistetaan puun käyttö rakentamisessa hallituskauden aikana. Puun käyttö lisää niin suomalaista työtä kuin positiivisia ilmastovaikutuksia.

Korjataan ja ehkäistään rakennusten sisäilmaongelmia ja helpotetaan niistä oirehtivien elämää. Lainsäädäntöä ja valtion tukijärjestelmiä kehitetään niin, että rakennusten sisäilmaongelmat ja niistä aiheutuvat terveyshaitat ja ihmisten sairastuvuus vähenevät merkittävästi. Parannetaan rakentamisen laatua ja valvontaa sekä selkeytetään vastuita.

Keinot

Maankäyttö- ja rakennuslain uudistus

Viedään maankäyttö- ja rakennuslain uudistus loppuun parlamentaarisessa valmistelussa. Uudistuksen päätavoitteita ovat hiilineutraali yhteiskunta, luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen sekä rakentamisen laadun parantaminen ja digitalisaation edistäminen. Lisäksi on otettava huomioon yhdyskuntarakenteen sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys. Kuntien kaavamonomoli ja kaavahierarkia säilytetään, kaavaprosessin sujuvuutta edistetään ja kuntien maapolitiikkaa vahvistetaan. Kaavoitus perustuu kattaviin vaikutusarvioihin. Alueiden käytön laillisuuden valvonta säilyy viranomaistoimintana vähintään nykytasolla.

Ilmastonmuutoksen torjunta otetaan huomioon niin kaavoituksessa, rakentamisessa kuin rakennuskannan ylläpidossa. Yhdyskuntarakenteen tulee tukea ilmastonmuutokseen sopeutumista sekä suosia kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä erityisesti kaupunkiseuduilla. Vaalitaan kulttuuriympäristöjä ja vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta myös kaupunkiympäristössä. Parannetaan ihmisten osallistumismahdollisuuksia. Luodaan rakennetun ympäristön valtakunnallinen digitaalinen rekisteri ja tietoaalusta, joihin maankäyttöä ja rakentamista koskevat päätökset ja prosessit tukeutuvat. Edistetään kunnissa rakentamisen luvissa ja ilmoituksissa yhden luukun periaatetta ja sähköistä asiointia.

Puurakentamisen ja vähähiilisen rakentamisen edistäminen

Nopeutetaan vähähiilisen rakentamisen tiekartan täytäntöönpanoa ja edistetään kiertotaloutta rakentamisessa. Jatketaan puurakentamisen toimenpideohjelmaa vuoden 2022 loppuun saakka. Osoitetaan puurakentamiselle tavoitteet julkisessa rakentamisessa.

Edistetään puurakentamisen osaamista ja täydennyskoulutusta rakennusalalla sekä puurakentamisen tutkimusta, tuotekehitystä ja vienninedistämistä.

Edistetään puurakentamista ARA-tuotannossa MAL-alueilla maksettavalla korotetulla käynnistysavustuksella.

Korjausten tukeminen

Edistetään ARA-asuntokannan peruserparannuksia ja energiaremontteja ottamalla käyttöön korkotukilainaan sidottu peruserparannuksen käynnistysavustus, jonka ehtona on energiatehokkuuden parantaminen. Avustuksen enimmäissuuruus on 4 000 euroa asuntoa kohden.

Jatketaan sähköisen huoneistotietojärjestelmän kehittämistä. Selvitetään kiinteistön korjausvelkaa mittaavan laskennallisen osuuden liittämistä isännöitsijätodistuksiin asunto-osakeyhtiöissä asunnonostajan kuluttajansuojan parantamiseksi.

Asunto-osakeyhtiöiden perusparannuksen takausjärjestelmä uudistetaan toimivaksi tukimalliksi. Otetaan käyttöön avustus kuntotutkimuksiin ja korjaussuunnitelmien laatimiseen.

Selvitetään mahdollisuuksia muuttaa asuintalovarausjärjestelmää veroneutraalisti siten, että se edistäisi asunto-osakeyhtiöiden varautumista välttämättömiin ja erityisesti vähäpäästöisyyttä tukeviin korjauksiin.

Sisäilmaongelmiin puuttuminen

Jatketaan Terveet tilat 2028 -toimintaohjelmaa. Lisätään ohjelman kunnianhimoa ja tarkastellaan sen tavoitteenasettelua ja toimialaa sisäilmaongelmien tehokkaammaksi ratkaisemiseksi. Varmistetaan, että ohjelma johtaa vaalikauden aikana tarvittaviin lainsäädäntömuutoksiin ja toimenpiteisiin. Osana Terveet tilat 2028 -ohjelmaa selvitetään korjausrakentamisen osaamiskeskuksen perustaminen.

Selvitetään ja varmistetaan eduskunnan aiemmin hyväksymien rakennusten kosteus- ja homeongelmia koskevien kannanottojen toteutuminen.

Parannetaan rakentamisen laatua ja valvontaa sekä selkeytetään vastuita erityisesti maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Rakentamisen toteutusvastuu säädetään pääurakoitsijalle. Tämä pitää sisällään vastuun rakennusvirheistä ja niiden korjaamisesta.

Parannetaan ohjeistusta sisäilmaongelmien korjaamiseen ja välttämiseen tutkimuksen pohjalta. Lisätään korjausrakentamisen osaamista tarvittaessa täydennyskoulutuksin. Panostetaan sisäilmaongelmien ja niiden ratkaisujen tutkimukseen.

Laajennetaan terveystarkastajien ja työsuojeluviranomaisten toimivaltuuksia korjauksiin velvoittamisessa. Tuodaan kuntotarkastustoiminta lainsäädännön piiriin ja asetetaan kuntotarkastajille pätevyysvaatimukset.

Sisäilmaongelmista kärsivien auttaminen

Selvitetään, millaista apua ja tukea homeloukkuun jääneet tarvitsevat. Selvitetään, voiko valtio tukea rakennusten sisäilmaongelmien korjaamista ja puhtaiden asuntojen rakentamista sisäilmasta sairastuneille.

Selvitetään, onko tarvetta vahvistaa sisäilmaongelmaisen talon ostajan oikeusturvaa velvoittavalla lainsäädännöllä. Selvitetään yksityisten omistamien asuinrakennusten korjausavustusten tarpeellisuus ja reunaehdot. Investointirahan myöntämisen edellytyksenä on todettu sisäilmaongelma.

Tavoite

2

Tuetaan kestävästä kaupunkikehitystä ja lisätään asuntorakentamista kasvavilla kaupunkiseuduilla

Tuetaan kestävästä kaupunkikehitystä ja lisätään asuntorakentamista kasvavilla kaupunkiseuduilla, jotta pystytään vastaamaan asuntojen kasvavaan kysyntään, kohtuullistamaan asumisen hintaa ja helpottamaan työvoiman liikkuvuutta.

Kasvavien alueiden tarpeet edellyttävät monipuolisia toimia asuntorakentamisen määrän lisäämiseksi ja rakentamisen kustannusten alentamiseksi. Valtion tukemaa kohtuuhintaista asuntotuotantoa lisäämällä täydennetään markkinaehtoista ja yksityistä asuntotarjontaa sekä tasataan suhdanteita. Metropolialueen merkitys ja erityistarpeet otetaan huomioon. Kaupunkipolitiikassa korostuvat segregaaation ehkäiseminen ja lähiöiden kehittäminen.

Tunnistetaan, että maan sisällä on hyvin erilaisia asuntomarkkinoita ja myös äkillisten muutosten aiheuttamia tarpeita. Pitkäjärjestyksen ja ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästä asuntopolitiikan tavoitteena on monipuolisen asuntotarjonnan lisääminen kasvavilla alueilla. Samalla suurin osa Suomea on väestöään menettävää aluetta, jossa ikääntyneen väestön asumistarpeet korostuvat. Huolehditaan asuinolojen kehittymisestä koko Suomessa.

Eri ikä- ja väestöryhmien erilaiset tarpeet otetaan huomioon asumisessa. Huolehditaan riittävästä valtion tuesta erityisryhmien asumiseen. Kehitetään yhteisöllistä asumista.

Keinot

Asuntopolitiikan kehittäminen pitkäjänteisesti

Asuntopolitiikasta laaditaan kokonaisvaltainen ja tavoitteellinen kahdeksan vuoden kehittämisohjelma. Ohjelman pohjaksi tehdään kattava selvitys asuntopolitiikan keskeisistä kehittämiskohteista. Ohjelma annetaan selontekona eduskunnalle vuoden 2020 loppuun mennessä.

Toteutetaan eduskunnan syksyllä 2018 hyväksymässä tarkastusvaliokunnan laatimassa Asuntopolitiikan kehittämiskohteet -mietinnössä esitettyjen kymmenen kannanoton toimenpiteet.

MAL-sopimusmenettely

Jatketaan valtion ja suurten kaupunkiseutujen kumppanuutta kaupunkikehityksessä Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimuksin ja vahvistetaan niiden sitovuutta. Rakennetaan hiilineutraaleja kaupunkiseutuja, lisätään asuntotuotantoa ja kasvatetaan kestävien liikkumismuotojen kulkutapaosuutta.

Torjutaan segregatiota ja asunnottomuutta sekä edistetään alueiden monimuotoista asukasrakennetta. Valtio huolehtii riittävästä panostuksista muun muassa joukkoliikenneinvestointeihin ja kunnallistekniikan rakennusavustuksiin sekä osoittaa maaomaisuuttaan erityisesti kohtuuhintaisen asuntotuotannon ja kestävien liikenneyhteyksien toteuttamiseen.

MAL-sopimuksilla varmistetaan, että kunnilla on riittävä kaavavaranto monipuolisen asuntotuotannon toteuttamiseen pitkällä aikavälillä. MAL-sopimuksissa edistetään täydennysrakentamista ja siirtymistä markkinaehtoiseen pysäköintiin.

Sopimusmenettelyä voidaan laajentaa nykyisten sopimuseutujen lisäksi uusille seuduille ja valtio vastaavasti lisää osallistumistaan. MAL-sopimusten kesto pidennetään 12 vuoteen ja sopimuksista tehdään rullaavia.

Valtion tukemaa kohtuuhintaista ARA-asuntotuotantoa lisäämällä täydennetään markkinaehtoista ja yksityistä asuntotarjontaa sekä tasataan suhdanteita. Laajennetaan pitkän korkotuen käynnistysavustukset kaikille MAL-sopimusalueille. Niiden suuruus Helsingin seudulla on 10 000 euroa asuntoa kohden ja muilla MAL-alueilla 3 000–5 000 euroa asuntoa kohden. Puurakentamisessa otetaan käyttöön 20 prosentin korotettu käynnistysavustus. Tavoitellaan kohtuuhintaisen ARA-asuntotuotannon osuuden nostamista vähintään 35 prosenttiin kuitenkin niin, ettei muodostu hallintamuodoltaan yksipuolisesti painottuneita alueita.

Osana Helsingin seudun MAL-sopimusta huomioidaan seudun kasvuhaasteet ja segregatiion torjunta.

Valtion tukema asuntotuotanto

Valtion tukemassa asuntotuotannossa säilytetään Valtion asuntorahaston asema valtion talousarvion ulkopuolisena rahastona ja etsitään uusia tulonlähteitä rahastolle. Varmistetaan, että valtion tukijärjestelmä kannustaa innovatiivisiin ja ympäristöystävällisiin asumisen ratkaisuihin.

Uudistetaan kohtuuhintaisen asuntotuotannon pitkän korkotuen tukijärjestelmä, jotta siitä tulee nykyistä kannustavampi ja läpinäkyvämpi. Valtion tuen määrää lisätään ja rajoitusaika säilytetään nykyisessä 40 vuodessa. Uudistuksessa otetaan huomioon asumisen palvelullistuminen ja uudet asumisen ratkaisut. Säilytetään ARA-vuokra-asuntojen asukasvalintaperusteet ennallaan.

Uudistetaan asumisoikeusjärjestelmää niin, että vahvistetaan kohtuuhintaisuutta, läpinäkyvyyttä ja asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia. Uudistetaan asukasvalintaa.

Turvataan A-Kruunu Oy:n asema kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tuottajana.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n toimintamäärärahoja korotetaan lisääntyvien tehtävien vuoksi.

Toimet kasvavilla kaupunkiseuduilla

Lisätään kasvavilla kaupunkiseuduilla kohtuuhintaisten ARA-asuntojen tuotantoa sekä nykyisen asuntokannan korjaamista. Asetetaan tavoitteeksi, että valtion pitkällä korkotuella rakennettavien asuntojen uudistuotannon määräksi tulee vähintään 10 000 uutta asuntoa vuosittain, josta yli puolet Helsingin seudulle. Uudistuotannon korkotukilainoitusta suunnataan pääsääntöisesti alueille, joilla on asuntojen kysyntää myös pitkällä aikavälillä. Myös positiivisen rakennemuutoksen alueet otetaan huomioon.

Edistetään kohtuuhintaista asuntorakentamista kasvavilla kaupunkiseuduilla ottamalla käyttöön käyttötarkoituksen muutosavustus, jolla olemassa olevaa rakennuskantaa, kuten toimistoja voidaan muuttaa ARA-asunnoiksi.

Toimet väestöltään vähenevillä alueilla

Väestöltään vähenevillä alueilla valtion tuella rakennetut vuokrataloyhteisöt tarvitsevat erityistä tukea asuinolojen kehittämiseksi ja valtion taloudellisten riskien vähentämiseksi.

Autetaan kuntia ja yhteisöjä sopeuttamaan kiinteistökantaansa vähenevään kysyntään ja korjaamaan olemassa olevaa ARA-asuntokantaa ikääntyville sopivaksi. Korotetaan määräaikaaisesti purkuavustusta ja purkuavustusvaltuutta sekä akordivaltuuksia kiinteistökannan sopeuttamiseksi. Vuokrataloyhtiöiden lainojen yhdistelyä helpotetaan niin sanotuilla konversiolainoilla.

Erityisryhmien asuminen

Edistetään erityisryhmien asumista huolehtimalla ARA-erityisryhmien investointiavustuksen riittävästä tasosta. Lisätään opiskelija- ja nuorisoasuntojen rakentamista ja korotetaan erityisryhmien ARA-investointiavustuksen alinta tukiluokkaa 10 prosentista 15 prosenttiin.

Toteutetaan osana hallituskauden uutta ikäohjelmaa erillinen ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma. Kehitetään ikääntyneiden asumisen hyviä ratkaisuja, kuten yhteisöllistä asumista ja yhteisökotien rakentamista yhdessä kuntien kanssa. Edistetään esteettömyyttä hissi- ja esteettömyysavustuksilla, mikä hyödyttää ikääntyneiden lisäksi monia muita väestöryhmiä. Muistisairaiden erityistarpeet ja ikääntyvän väestön asumisen turvallisuus otetaan huomioon.

Kehitysvammaisten laitoshoidon purku saatetaan loppuun ja mahdollistetaan kehitysvammaisten ja autismin kirjon nuorten ja aikuisten itsenäistyminen tukemalla yksilöllisten tarpeiden mukaisten asuntojen hankintaa ja asuntokohteiden rakentamista tavallisille asuinalueille.

Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumista edistetään.

Lähiöiden kehittäminen ja kestävä kaupunkikehitys

Lähiöiden kokonaisvaltaista kehittämistä jatketaan ja samalla edistetään lähidemokratiaa. Edistetään sosiaalista eheyttä ja pysäytetään asuinalueiden eriytymiskehitys. Lisäksi edistetään kestävien liikennetarkaisujen luomista, täydennysrakentamista, viihtyisyyttä, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta ja torjutaan syrjäytymistä. Varataan tähän riittävät resurssit. Hiilineutraalisuus ja viheralueet ovat keskiössä, kun asuinalueita kehitetään.

Käynnistetään poikkihallinnollinen lähiöohjelma, jolla edistetään asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta sekä asuinalueiden elinvoimaa ja ehkäistään segregatiota. Jatketaan kansallista kestävästä kehityksen kaupunkiohjelmaa.

Omistusasumisen uudet muodot ja hinta

Edistetään ja tuetaan ryhmä- ja osuuskuntarakentamista. Jatketaan osuuskunta-asumisen pilotteja ja valmistellaan osuuskunta-asumisen lainsäädäntö. Edistetään ryhmärakentamista säättämällä rakennusaikaisesta takauksesta.

Selvitetään rakentamisen hintaan vaikuttavia tekijöitä, esimerkiksi autopaikka- ja väestönsuojanormeja edullisemmän rakentamisen edistämiseksi. Mahdolliset säädösten keventämiset tulee tehdä ilman, että rakentamisen laatu tai rakennusten terveellisyys tai turvallisuus on uhattuna.

Selvitetään valtion mahdollisuudet edistää kohtuuhintaista omistusasumista, esimerkiksi aravalainoituksen kautta.

Vuokralaisen aseman vahvistaminen

Vuokralaisen aseman vahvistamiseksi kiinnitetään voimassaolevan lainsäädännön puitteissa huomiota keinoihin, joilla voidaan ehkäistä kohtuuttomia vuokrankorotuksia. Vahvistetaan vuokralaisten asemaa uudistamalla yhteishallintolaki, joka säätelee asukkaiden päätösvaltaa valtion tukemissa vuokra- ja asumisoikeusyhtiöissä.

Tehdään kansainvälinen asumisen tukien, lainsäädännön ja vuokramarkkinoiden vertailu osana kahdeksanvuotista asuntopoliittista kehittämissuunnitelmaa.

Tavoite

3

Poistetaan asunnottomuus kahdessa vaalikaudessa

Puolitetaan asunnottomuus vaalikauden aikana ja poistetaan asunnottomuus kahdessa vaalikaudessa eli vuoteen 2027 mennessä. Toimivaksi todetusta Asunto ensin -periaatteesta pidetään kiinni. Kiinnitetään erityistä huomioita asumisneuvonnan saatavuuden parantamiseen sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn, painopistealueena ovat nuoret ja maahanmuuttajat.

Keinot

Käynnistetään yhteistyöohjelma keskeisten kaupunkiseutujen, palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä ja poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä. Liitetään asunnottomuuden poistotavoite osaksi valtion ja suurten kaupunkiseutujen MAL-sopimuksia.

Asumisneuvonnan saatavuuden parantamiseksi tehdään asumisneuvonnasta lakisäätteistä ja osoitetaan siihen riittävät resurssit. Turvataan riittävä asumisneuvonta yhdessä kuntien kanssa. Asumisneuvontaa on oltava tarjolla asumismuodosta riippumatta.

Kehitetään asunnottomuuden tilastointia. Rakennetaan esimerkiksi kansallisiin tietojärjestelmiin, kuten Kanta-palveluun pohjautuva asunnottomuuden tilastointijärjestelmä, joka reaaliaikaisen tilastotiedon lisäksi tuottaa tietoa myös asunnottomuuspoluista ja niiden taustalla vaikuttaneista tekijöistä.

3.2

Suomi
kokoaan suurempi
maailmalla

Tilannekuva

Tietoisuus koko maapalloa koskevista ongelmista kasvaa. Merkitykseltään kaikkein kauaskantoisimpiin kysymyksiin, kuten ilmastonmuutokseen, väestönkehitykseen, luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen ja ympäristön elinkelpoisena säilyttämiseen vaikuttaminen edellyttää mahdollisimman laajaa yhteistyötä ja nopeita toimia. Pariisin ilmastosopimus ja kestävä kehityksen tavoitteet määrittelevä Agenda2030 antavat perusteet lähivuosien kansainväliselle yhteistyölle ja Suomen toiminnalle.

Kansainväliset yhteistyörakenteet mukaan lukien YK-järjestelmä kärsivät erilaisista vastakkainasettelusta. Sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden puolustaminen ja kehittäminen uusia tarpeita vastaavaksi on entistä vaikeampaa jakolinjojen vuoksi. Myös WTO ja monenvälinen kauppajärjestelmä ovat suurten haasteiden edessä. Nouseva protektionismi ja kriittinen suhtautuminen monenväliseen kauppapolitiikkaan ovat vaikeuttaneet WTO:n toimintaa.

Sekä Euroopan että Yhdysvaltojen globaali vaikutusvalta muuttuu maailman moninapaisuudessa. Vaurastunut Kiina pyrkii lisäämään kansainvälistä painoarvoaan monin eri tavoin. Muutkin valtiot, kuten Venäjä, hakevat merkittävämpää asemaa.

Sitoutuminen universaaleihin ihmisoikeuksiin, demokratiaan ja oikeusvaltioon on heikentynyt. Äärimmäinen köyhyys maailmassa on vähentynyt. Silti sen osuus on huomattava. Erityisesti Saharan eteläpuolinen Afrikka on jäljessä tavoitteesta.

Arktisen alueen geopoliittinen, ympäristöllinen ja taloudellinen merkitys kasvaa. Pohjoismaat ovat edelleen Suomen lähimmät kansainväliset yhteistyökumppanit. Turvallisuusyhteistyö Pohjoismaiden kanssa on viime vuosina kehittynyt Itämeren alueen lisääntyneen jännittyneisyyden vuoksi.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan linja

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan arvopohjassa keskeistä on ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian, rauhan, vapauden, suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon edistäminen kaikessa kansainvälisessä toiminnassa. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka perustuu hyviin kahdenvälisiin suhteisiin, aktiiviseen vaikuttamiseen Euroopan unionissa ja tehokkaaseen monenkeskiseen kansainvälisen oikeuden kunnioittamiseen ja vahvistamiseen perustuvaan yhteistyöhön. Suomi toimii aktiivisesti YK:n aseman ja toimintakyvyn vahvistamiseksi sekä Agenda2030:n tavoitteiden toteuttamiseksi.

Suomi harjoittaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, jonka päämääränä on vahvistaa Suomen kansainvälistä asemaa, turvata itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus, parantaa Suomen ja suomalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia sekä ylläpitää yhteiskunnan

toimivuutta. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeimpänä tavoitteena on estää joutuminen sotilaalliseen konfliktiin. Suomi harjoittaa aktiivista vakauspolitiikkaa sotilaallisten uhkien ehkäisemiseksi ja jännitteiden vähentämiseksi. Suomi ei salli alueensa käyttämistä vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa varaudutaan muun muassa ilmastonmuutokseen, luonnonkatastrofeihin, eriarvoisuuden kasvuun, hybridi- ja kybervaikuttamiseen ja muihin ei-sotilaallisiin uhkiin. Suomen huoltovarmuus turvataan kaikissa olosuhteissa.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on ihmisoikeusperustaista. Sen keskeisenä tavoitteena on edistää systemaattisesti sukupuolten tasa-arvoa sekä tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien täyttä toteutumista.

Suomi on sotilasliittoon kuulumaton maa, joka huolehtii oman puolustuksensa uskottavasta kyvystä. Suomi osallistuu tätä vahvistavaan turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen yhteistyöhön Euroopan unionissa sekä Naton kumppanuuden ja pohjoismaisen yhteistyön puitteissa. Myös kahdenvälinen yhteistyö on osa kokonaisuutta. Sotilaallisesti liittoutumattomien Suomen ja Ruotsin puolustusyhteistyön syventäminen antaa erityisiä mahdollisuuksia maittemme puolustuksen vahvistamiselle. Suomen puolustuskyvyn tulee tukea maan yleistä ulko- ja turvallisuuspoliittista linjaa.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan perustaan kuuluu kansallisen liikkumatilan ja valintamahdollisuuksien ylläpitäminen. Tämä säilyttää mahdollisuuden hakea Nato-jäsenyyttä. Ratkaisuja tarkastellaan aina reaaliajassa kansainvälisen turvallisuusympäristön muutokset huomioon ottaen.

Suomi jatkaa kumppanuuteen perustuvaa laaja-alaista Nato-yhteistyötä. Osallistumme koulutus- ja harjoitustoimintaan omista lähtökohdistamme. EU:n ja Naton toimiva yhteistyö on Suomen etu.

Euroopan unioni on Suomen ulkosuhteiden tärkein viitekehys ja vaikutuskanava sekä turvallisuusyhteisö. Suomen etujen mukaista on vahvistaa EU:n ulkoista toimintakykyä ja yhtenäisyyttä. Myös transatlanttisen suhteen kehittäminen muuttuvassa toimintaympäristössä on Euroopalle tärkeää. EU:n jäsenenä Suomi ei voisi olla ulkopuolinen, jos sen lähi-alueella tai muualla Euroopassa turvallisuus olisi uhattuna.

Suomi ylläpitää hyviä ja rakentavia suhteita Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltain kanssa ja pyrkii toimimaan siten, etteivät suurvaltasuhteissa näkyvät jännitteet heikentäisi sääntöpohjaista monenkeskistä kansainvälistä yhteistyötä ja kansainvälisen oikeuden kunnioittamista.

Hallituskauden alussa laaditaan ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko. Selonteon tilannekuva ja toimintaympäristön analyysi ohjaavat myös puolustuselonteon valmistelua. Turvallisuutta koskevien selontekojen valmistelun yhteydessä järjestetään kaikki eduskuntapuolueet kattava parlamentaarinen seuranta eduskunnan edellyttämällä tavalla.

Suomen edustustot maailmalla luovat edellytyksiä turvallisuutemme ja hyvinvointimme ylläpitämiselle. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi edustustoverkkoa laajennetaan ja vahvistetaan muun muassa Afrikassa sekä Etelä- ja Kaakkois-Aasiassa. Lisäpanostuksia tehdään ulko- ja turvallisuuspolitiikan, taloussuhteiden, viennin, kehityspolitiikan ja maahantuloasioiden hoitoon sekä tietoturvallisuuteen niin ulkoministeriössä kuin edustustoverkossa.

Tavoite

1

Suomi vahvistaa monenkeskistä yhteistyötä

Gloaalien ongelmien ratkaisu onnistuu vain toimivan sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän puitteissa. Samalle pohjalle rakentuu myös Suomen turvallisuus ja taloudellinen menestys. Siksi Suomi kuuluu monenkeskisen järjestelmän ja kansainvälisen oikeuden puolustajien joukkoon.

Keinot

YK on monenkeskisen järjestelmän perusta, jonka puitteissa luodut kansainväliset sopimukset suojelevat ihmisoikeuksia ja ympäristöä sekä hillitsevät asevarustelua. Suomi on sitoutunut YK:n yleismaailmallisiin arvoihin ja toimii kansainvälisen oikeuden, demokratian ja ihmisoikeuksien vahvistamiseksi.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo näkyvät vahvasti Suomen kaikessa toiminnassa. Suomi pyrkii rakentamaan näiden asioiden edistämiseksi uusia kumppanuuksia erityisesti Afrikan, Aasian ja Latinalaisen Amerikan maiden kanssa.

Suomi toimii YK-järjestelmän uudistamiseksi ja vahvistamiseksi. Suomi tukee YK:n pääsihteerin aloittamaa hallintoa, rauhaa ja turvallisuutta sekä kehityssektoria koskevaa YK:n uudistusprosessia. Turvallisuusneuvoston asemaa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden takaajana tulee vahvistaa sekä neuvostoa laajentamalla että toimintatapoja uudistamalla pyrkien entistä rajatumpaan veto-oikeuden käyttöön. Suomi on ehdokkaana YK:n

ihmisoikeusneuvostoon vuosiksi 2022–2024 ja YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvaksi jäseneksi vuosiksi 2029–2030.

Suomi tukee, vahvistaa ja kehittää kansainvälistä oikeutta ja monenkeskistä sopimusjärjestelmää. Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten implementointia ja valvontaa on edistettävä ja vahvistettava, mukaan lukien Istanbulin naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen sopimus.

Suomi edistää ilmastonmuutoksen torjuntaa ja sopeutumista ilmastonmuutokseen kaikilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan sektoreilla, mukaan lukien kauppaa- ja kehityspolitiikka.

Suomi toimii aloitteellisesti globaalihallinnan vahvistamiseksi paitsi hallitustenvälisesti myös yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan, elinkeinoelämän ja muiden ei-valtiollisten toimijoiden kanssa.

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön periaatteet muodostavat Euroopan turvallisuuden peruspilarin ja siksi niiden kunnioittaminen ja vahvistaminen on välttämätöntä. Euroopan neuvoston poliittisen, taloudellisen ja oikeudellisen toimintakyvyn turvaaminen on tärkeää.

Suomalaisten asiantuntijoiden rekrytointia kansainvälisiin tehtäviin YK:iin ja muihin monenkeskisiin järjestöihin edistetään.

Tavoite

2

Suomi rakentaa rauhaa

Konfliktinesto, rauhanvälitys ja -rakennus ovat Suomen ulkopolitiikan vahvistuva painopiste. Suomi pitää yllä ja kehittää valmiuksiaan osallistua kansainvälisiin siviili- ja sotilaallisen kriisinhallinnan tehtäviin yhdessä muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa. Osallistuminen palvelee niin vastuunkantoa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä kuin puolustusvoimien suorituskyvyn ja valmiuksien kehittämistä.

Muuttuvassa turvallisuusympäristössä asevalvonnan merkitys korostuu.

Keinot

Laajennetaan suomalaista osallistumista YK:n ja muihin rauhanvälitys- ja dialogiprosesseihin.

Vahvistetaan verkostomaista toimintatapaa suomalaisten rauhanvälityksen toimijoiden kanssa ja kehitetään toimintaa vahvuuksiemme pohjalta.

Suomi edistää YK:n turvallisuusneuvoston Naiset, rauha ja turvallisuus 1325-päätöslauselman mukaisesti naisten osallistumista rauhanneuvotteluihin ja rauhanrakentamiseen painottaen naisten ja tyttöjen oikeuksien turvaamista rauhanprosesseissa. Kestävää rauhaa ei voi rakentaa epätasa-arvoisuutta ylläpitäville rakenteille.

Suomi jatkaa tukeaan Nuoret, rauha ja turvallisuus -teeman mukaisille toimille ja laatii kansallisen toimeenpano-ohjelman 2250-päätöslauselman toteuttamisesta.

Tavoitteena on nostaa siviilikriisinhallinnan osallistumistaso vähintään 150 asiantuntijaan. Suomen kriisinhallintapolitiikan kehittämiseksi laaditaan kokonaisvaltainen ylivaalikautinen kriisinhallinnan tavoitelinjaus toiminnan vaikuttavuuden ja resurssien käytön suunnitelmallisuuden tehostamiseksi samoin kuin määrällisesti riittävän osallistumisen varmistamiseksi.

Pitkittyneiden kriisien hoitaminen edellyttää rauhanrakentamisen, humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön yhteensovittamista. Vahvistetaan jatkumoa lisäämällä humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön rahoituksen joustavuutta ja mahdollistamalla rahoituksen monivuotisuus.

Suomi toimii joukkotuhoojien leviämisen ehkäisemiseksi ja hyödyntää laaja-alaista asevalvontaosaamistaan. Suomi tukee ydinsulkusopimuksen asemaa ydinaseriisunnan edistämiseksi. Suomi jatkaa ydinasekieltosopimuksen sisällön analysointia ja vertailua muihin sektorin keskeisiin aloitteisiin sekä seuraa aktiivisesti sopimuksen voimaansaattamisprosessin etenemistä. Prosessin edistyessä Suomi arvioi YK:n ydinasekieltosopimukseen liittymistä. Suomi pyrkii kaikkien joukkotuhoojien kieltämiseen ja hävittämiseen.

Suomi edistää kansainvälisissä neuvotteluissa autonomisten asejärjestelmien globaalia sääntelyä. Tavoitteena on kieltää tekoälyyn perustuvien asejärjestelmien kehittäminen ja tuotanto.

Suomi edistää kansainvälisen asekauppasopimuksen yleistä sitovuutta, kattavuutta ja toimeenpanoa. Suomi ei vie puolustusmateriaalia sotaan käyviin tai ihmisoikeuksia polkeviin maihin. Puolustustarvikkeiden vienti kansainvälisiä velvoitteita noudattaen tukee osaltaan sotilaallista huoltovarmuutta. Suomi toimii puolustustarvikkeiden viennissä kansainvälisten sopimusten ja tekemiensä sitoumusten sekä kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

Tavoite

3

Suomi kantaa globaalia vastuuta

Kehityspolitiikka on keskeinen osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja sen perustana on Agenda 2030. Päämääränä on köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen.

Keinot

Suomi tähtää YK-sitoumuksen mukaiseen tavoitteeseen käyttäen 0,7 prosenttia bruttokansantulosta (BKTL) kehitysyhteistyöhön sekä 0,2 prosenttia BKTL:sta tukena vähiten kehittyneille maille. Sukupuolinäkökulman vahvistamiseksi kehitysyhteistyössä Suomi tavoittelee vaiheittain EU:n linjauksen mukaisesti sitä, että uusista hankkeista 85 prosenttia sisältää sukupuolten välistä tasa-arvoa edistäviä tavoitteita sekä sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamista kaikessa kehitysyhteistyössä.

Suomi laatii aikataulutetun tiekartan YK-tavoitteiden saavuttamiseksi.

Suomi lisää ilmatorahoitusta osana kehitysrahoitusta ottaen huomioon osuutensa Pariisin ilmatorahoitusvastuusta. Pyrkimyksenä on ohjata puolet ilmatorahoituksesta sopeutumiseen muun muassa kansainvälisten rahastojen ja kansalaisjärjestöjen kautta. Investointi- ja lainamuotoista rahoitusta jatketaan erityisesti ilmatorahoituksen vahvistamiseksi.

Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää julkisten toimien lisäksi mittavia yksityisiä investointeja kehittyvien maiden ilmastotoimiin, tasa-arvon edistämiseen ja reilujen työpaikkojen luomiseen. Suomi toimii omassa kehityspolitiikassaan ja EU-vaikuttamisessaan niin, että kehitysmaiden kestävän kehityksen investointeihin saadaan mukaan yksityistä rahoitusta ja yrityksiä. Varmistetaan Finnfundin toimintaedellytykset ja jatketaan finanssisijoitusten käyttöä kehitysrahoituksessa.

Suomi vahvistaa kehitysmaiden omien verojärjestelmien kehittämistä.

Kehitysyhteistyötä tehdään pitkäjänteisesti Suomen painopistealueilla: naisten ja tyttöjen asema ja oikeudet, demokratia ja toimivat yhteiskunnat, laadukas koulutus, kehitysmaiden talouden perustan vahvistaminen ja työpaikat, ilmastonmuutoksen torjunta ja siihen sopeutuminen, ruokaturva, vesi, uusiutuva energia ja luonnonvarojen kestävä käyttö mukaan lukien metsitys. Kehitysyhteistyön lisärahoitus kohdennetaan edellä mainituille painopistealueille.

Suomi kiinnittää erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden ja vähemmistöjen oikeuksien toteutumiseen ja osallisuuteen kehityspolitiikan valmistelussa. Toteutuksessa hyödynnetään näiden ryhmien omaa asiantuntijuutta.

Nostetaan tehokkaiksi ja tuloksellisiksi todettujen YK-järjestöjen ja muun monenkeskisen kehitysyhteistyön rahoitusta Suomen painopistealueisiin keskittyen.

Humanitaarisen avun tasoa nostetaan.

Hallitus toteuttaa kehitysyhteistyön tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta parantavia uudistuksia. Laaditaan Suomelle kehityspolitiikan politiikkajohdonmukaisuutta ja vaikuttavuutta edistävät periaatteet, jotka ovat ylivaalikautiset.

Velvoitetaan kehitysyhteistyövaroin tuettavat yritykset noudattamaan verovastuullisuuden ja avoimuuden kriteereitä sekä edistämään ihmisoikeuksia sekä Suomen kehityspolitiikan tavoitteita.

Vahvistetaan systemaattisesti kansalaisyhteiskunnan tilaa ja toimintaedellytyksiä Suomessa ja maailmalla. Kansalaisjärjestöille suunnattua kehitysyhteistyörahoitusta nostetaan.

Vahvistetaan ulkoministeriön hallinnollisia resursseja.

Tavoite

4

Suomi lisää kumppanuutta Afrikan maiden kanssa

Afrikan merkitys EU:n naapurina ja strategisena kumppanina kasvaa. Suomi antaa vahvan tuen Afrikan unionin ja EU:n kumppanuusneuvottelujen eteenpäin viemiselle.

Keinot

Suomi laatii kokonaisvaltaisen Afrikka-strategian, joka perustuu Agenda 2030:lle ja varmistaa Suomen Afrikka-politiikan johdonmukaisuuden. Suomi laajentaa poliittista ja taloudellista kanssakäymistään Afrikan maiden kanssa.

Kehitysyhteistyön maantieteellinen painopiste on Afrikka. Suomi ohjaa kehitysyhteistyörahoitusta muuttoliikkeen juurisyihin.

Tavoite

5

Suomi edistää avointa ja reilua kauppaa

Suomi toimii aktiivisesti globaalitalouden hallinnon sääntöpohjaisuuden vahvistamiseksi, maiden tasavertaisen kohtelun lisäämiseksi ja Agenda2030:n tavoitteiden saavuttamiseksi. Suomi edistää WTO-järjestelmän uudistuspyrkimystä ja etsii monipuolisesti sovittavia ratkaisuja kriisin päättämiseksi.

Keinot

Suomi toimii WTO:n ympärille rakentuvan monenkeskisen kauppajärjestelmän vahvistamiseksi ja EU:n kahdenvälisen kauppasopimusten verkon laajentamiseksi Aasiassa, Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa.

Suomi vaikuttaa yhdessä muiden jäsenmaiden kanssa siihen, että EU säilyy avoimena kansainväliselle kaupalle. Kaupan esteitä pyritään purkamaan.

Suomi pyrkii varmistamaan, että EU:n solmimissa kauppasopimuksissa otetaan riittävällä tavalla huomioon sopimusten vaikutukset ympäristöön, kestäväan kehitykseen, tasa-arvoon ja naisten, tyttöjen sekä työntekijöiden oikeuksiin liittyviin kysymyksiin.

Ulkosuhteiden kautta edistetään vientiä: etenkin pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälistymistä, kehittyvien maiden integroitumista maailmantalouteen sekä investointien saamista Suomeen.

Suomi toimii monenkeskisesti säädellyn, oikeudenmukaisen ja tasapainoisen investointisopimusjärjestelmän kehittämiseksi, joka edistää ulkomaisten suorien investointien ohjaamista kestäväan kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Suomi kehittää yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa yritys vastuuta koskevaa sitovaa sääntelyä osana YK:n ja OECD:n puitteissa tapahtuvaa uudistamistyötä.

Aggressiivisen verosuunnittelun, veronkierron ja haitallisen verokilpailun kitkeminen edellyttävät yhteistyötä niin EU-tasolla kuin laajemminkin. Haitalliset verokannustimet ja muu haitallinen verokilpailu tulee tunnistaa ja niihin tulee puuttua tehokkaasti. Suomi toimii EU:ssa, OECD:ssa ja YK:ssa aktiivisesti aggressiivisen verosuunnittelun, veronkierron ja haitallisen verokilpailun hillitsemiseksi.

Aasian painoarvo kasvaa maailmantaloudessa ja -politiikassa. Tämä otetaan huomioon niin kansallisesti kuin EU:ssa.

Tavoite

6

Suomi vahvistaa arktista yhteistyötä

Arktisen alueen merkitys on kasvanut ilmastonmuutoksen, lisääntyvien taloudellisten aktiviteettien, liikenneyhteyksien avautumisen sekä alueen geopoliittisen merkityksen lisääntymisen seurauksena.

Keinot

Hallitus laatii uuden arktisen politiikan strategian, joka ottaa huomioon pitkäjänteisesti Suomen tavoitteet alueella ja tarvittavat toimintaresurssit. Suomi ottaa keskeisen roolin EU:n arktisen politiikan vahvistamisessa.

Suomi tukee arktisessa yhteistyössä Arktisen neuvoston vahvistamista ja Arktisen talousneuvoston työn edistämistä. Kaiken toiminnan arktisella alueella tulee perustua luonnon kantokykyyn, ilmaston suojelemiseen ja kestäväen kehityksen periaatteisiin sekä alkuperäiskansojen oikeuksien kunnioittamiseen.

Suomi edistää arktisen alueen vakautta ja pyrkii vaikuttamaan siihen, että arktinen alue pidetään sotilaallisten jännitteiden ulkopuolella.

Tavoite

7

Suomi syventää pohjoismaista yhteenkuuluvuutta ja Itämeri-yhteistyötä

Pohjoismaat ovat Suomen luonnollisimpia yhteistyökumppaneita. Pohjoismaat jakavat samanlaisia arvoja demokratiasta, avoimuudesta ja hyvinvointivalttiosta. Suomi tukee Pohjoismaiden neuvoston ja ministerineuvoston työtä.

Keinot

Pohjoismaiden on oltava maailman parhaiten integroitunut alue. Suomi pyrkii helpottamaan kansalaisten liikkuvuutta Pohjoismaiden välillä. Suomi toimii aktiivisesti olemassa olevien rajaesteiden poistamiseksi ja pyrkii ottamaan huomioon, ettei uusia rajaesteitä synny Pohjoismaiden välille uutta lainsäädäntöä laadittaessa.

Suomi edistää pohjoismaista yhteistyötä myös EU:ssa, YK:ssa ja muilla kansainvälisillä foorumeilla.

Pohjoismaisessa yhteistyössä painopistealue on käytännön tulosten saavuttamisessa muun muassa edelläkävijöinä ilmastonmuutoksen vastaisessa työssä, digitalisaatiossa, kulttuurin sekä puolustuksen alalla.

Ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä Ruotsin kanssa syvennetään.

Suomi edistää Itämeren alueen turvallisuuspoliittista vakautta ja vahvistaa Itämeri-yhteistyötä yhdessä Pohjoismaiden, Venäjän ja Baltian maiden kanssa. Itämeren maiden valtioiden neuvosto (CBSS) ja HELCOM ovat tärkeitä foorumeita Itämeri-yhteistyössä.

Suomelle keskeinen alueellisen yhteistyön muoto Itämerellä on EU:n Itämeri-strategia ja sen puitteissa tehtävä yhteistyö. Suomen tavoitteena on puhdas Itämeri, jossa on elinvoimainen, kestävästi hyödynnetty meriluonto. Itämeren alueesta pyritään saamaan kestävä kehityksen sekä bio- ja kiertotalouden edelläkävijä.

Alueellinen ja rajat ylittävä yhteistyö, mukaan lukien EU:n Itämeri-strategia, otetaan huomioon EU:n vuosien 2021–2027 ohjelmakauden rahoitusinstrumentteja suunniteltaessa.

3.2.1 Eurooppa-politiikka

Tilannekuva

Euroopan unionin kannatus kansalaisten keskuudessa on vahvistunut eri puolilla Eurooppaa. EU:lla on ollut kykyä selvitä kriiseistä ja siltä odotetaan nyt johtajuutta globaalien ongelmien ratkaisemiseksi. EU on sitoutunut Pariisin ilmastopimuksen toimeenpanoon ja etenkin lämpenemisen rajoittamiseen 1,5 asteeseen sekä YK:n Kestävän kehityksen Agenda2030:n toimeenpanoon.

EU:hun kohdistuu sisäisiä ja ulkoisia haasteita, jotka koettelevat sen yhtenäisyyttä ja toimintakykyä. Iso-Britannia on eroamassa EU:sta. Tiettyjen EU-jäsenvaltioiden heikko sitoutuminen EU:n perusarvoihin ja erityisesti oikeusvaltioperiaatteeseen on koetellut EU:ta. Turvattomuus sekä taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus ovat lisänneet epävarmuutta, jota populistiset ja nationalistiset liikkeet ovat hyödyntäneet. Ulkoisissa suhteissa EU:ta haastavat kasvavat suurvaltajännitteet, alueelliset konfliktit EU:n lähialueilla sekä EU:n vaikeudet esiintyä vahvana ihmisoikeuksien puolestapuhujana.

Viime vuosien suotuisan talouskasvun jatkuminen edellyttää EU:lta kilpailukykyä vahvistavia uudistuksia, johdonmukaisuutta kauppapolitiikassa, sisämarkkinoiden kehittämistä, sosiaalisen pilarin vahvistamista sekä kykyä tehdä kestävä kasvua edistäviä investointeja. Tuleviin kriiseihin on varauduttu luomalla taloutta vakauttavia ja kriisivalmiutta parantavia järjestelmiä. Haitallisen verokilpailun vähentämiseen ja veronkierron ehkäisyyn on kasvavia paineita.

Laajentumis- ja naapuruuspolitiikka ovat merkittävässä roolissa Euroopan rauhan, hyvinvoinnin ja turvallisuuden sekä vakauden edistämisessä.

Tavoite

1

Vahva, yhtenäinen ja toimintakykyinen EU, jolla on kyky ratkaista globaaleja haasteita

Euroopan unionin globaali toimintaympäristö on muuttunut monimutkaisemmaksi ja arvaamattommaksi. Ulkoisissa suhteissa unioni ei ole kyennyt toimimaan riittävän yhtenäisesti ja ripeästi.

EU-jäsenyys edellyttää EU:n perusarvoihin sitoutumista.

Keinot

Suomi sitoutuu vahvasti EU:n jäsenyyteen ja unionin kehittämiseen sekä sen perusarvojen mukaiseen politiikkaan. Hallitus antaa Eurooppa-poliittisen selonteon eduskunnalle EU-puheenjohtajakauden jälkeen.

Tiivistyvän EU:n päätöksenteko perustuu ennen kaikkea yhteisömenetelmään. Suomen edun edistämiseksi Suomen on oltava EU:n eturivissä, vaikutettava aktiivisesti EU:n tulevaisuuteen ja rakennettava entistä vahvempaa Eurooppaa. Suomen erityisolosuhteet otetaan huomioon EU:n päätöksissä. Eurooppalaisessa yhteistyössä keskitytään unionin eurooppalaista lisäarvoa tuottaviin ydintehtäviin kuten ilmastopolitiikkaan, kauppapolitiikkaan, sisämarkkinoihin, sosiaalisiin oikeuksiin sekä sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen.

EU noudattaa läheisyys- ja suhteellisuusperiaatteita. Päätökset tehdään mahdollisimman avoimesti, demokraattisesti ja lähellä kansalaisia. Suomi on valmis tapauskohtaisesti tarkastelemaan määränemistöpäätöksenteon laajentamista neuvostossa. Unionin toiminnoissa, etenkin johtotehtävissä, otetaan huomioon sukupuolten tasa-arvo ja unionin moninaisuus.

EU tukee kansainvälistä sääntöperustaista monenkeskistä järjestelmää. EU edistää rauhaa, vakautta ja vastuullista markkinataloutta.

Oikeusvaltioperiaatetta vahvistetaan. Oikeusvaltioperiaatteen tukemiseksi sekä EU-tuomioistuinta että kansallisia tuomioistuimia vahvistetaan. EU:lle luodaan toimiva mekanismi puuttua oikeusvaltioperiaatteen rikkomiseen. Kansalaisyhteiskuntaa tuetaan oikeusvaltion vahvistamiseksi. EU-rahoituksen käyttö voidaan kytkeä oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen.

Iso-Britannian ja EU:n tulevan suhteen lähtökohtana on mahdollisimman läheisen yhteistyön jatkaminen eri politiikka-aloilla. EU:n yhtenäisyyttä, osapuolten etuja ja reiluja pelisääntöjä puolustetaan.

EU:lle luodaan kasvustrategia, jonka tavoitteena on rakentaa maailman kilpailukykyisin, sosiaalisesti ehein vähähiilinen talous. Murroksen yhteydessä on otettava huomioon sosiaalinen oikeudenmukaisuus, jonka on poikkileikkava ilmastotyötä. Samalla on tiedostettava, että kunnianhimoinen ilmastopolitiikka – cleantech, kiertotalous, resurssivii-saus – luo kestävää kasvua ja työpaikkoja.

Yksi EU:n perustehtävistä on luoda hyvinvointia kansalaisille. EU:n oikeutus lunastetaan luomalla sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävää hyvinvointia.

EU:lle laaditaan tarkoituksenmukainen budjetti, joka turvaa nykyiset EU-toiminnot ja mahdollistaa joustavasti uusien prioriteettien luomisen. Suomen maksuosuus pidetään kohtuullisena ja käytetylle rahalle edellytetään saatavan sekä kotimaista vastinetta että eurooppalaista lisäarvoa. Maatalouden ja maaseudun kehittämisen rahoituksen taso turvataan. Myös aluekehitysrahoituksen taso ja harvaan asutun Itä- ja Pohjois-Suomen erityisasema turvataan. TKI-toimintaan panostaminen on Suomelle tärkeää.

Pariisin sopimuksen tavoitteita edistetään rahoituskehyksessä ja sen ohjelmissa. EU rahoittaa sosiaalisesti oikeudenmukaista siirtymää hiilineutraaliuteen. Suomi tukee ilmasto-toimien painoarvon nostamista 25 prosenttiin EU:n budjetista tulevalla rahoituskehys-kaudella. Sukupuolten tasa-arvoa edistetään EU:n talousarviossa sekä rahoituksen valvontamekanismeja tehostetaan.

Suomella on valmius tarkastella unionin omien varojen järjestelmän kehittämistä. Järjestelmää kehitettäessä otetaan huomioon Suomen kaltaisten maiden etu, ja se etteivät kustannusvaikutukset kohdennu näihin maihin suhteettomasti. Jäsenmaat päättävät unionin varainhankinnasta.

EU:n turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikka pohjautuu EU-tason yhteisiin sääntöihin, yhteisesti sovittuun vastuunjakoon ja toimintaperiaatteisiin kuten korjattuun Dublin-järjestelmään sekä yhteistyöhön YK:n pakolaisjärjestön kanssa. Ihmisoikeusperustainen turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikka pohjautuu kansainvälisiin sopimuksiin, viranomaisyhteistyöhön, tehokkaaseen ulkorajavalvontaan ja asianmukaisiin, nopeisiin ja oikeusturvan kannalta laadukkaisiin turvapaikkaprosesseihin. EU kitkee ihmissalakuljetusta ja muuta rikollisuutta. Laillisten maahantuloreittien järjestelmää kehitetään.

Suomi edistää EU:n globaalistrategiaa, joka vahvistaa unionin roolia globaalina johtajana. Jäsenmaiden ja unionin koordinaatiota ulkoisessa vaikuttamisessa lisätään. Määräenemmistö päätöksentekoa voidaan lisätä rajatuilla toimialoilla, mikä mahdollistaa osallisuuden riittävän nopean toiminnan unionin ulkosuhteissa.

Suomi edistää arktisen alueen vakauden, taloudellisten mahdollisuuksien, työllisyyden sekä erityisherkän luonnon turvaamisen huomioivaa EU-politiikkaa. Arktisen poliittikan keskiössä on oltava ilmastonmuutoksen hillintä. Pohjoisen elinkeinot ja alkuperäiskansojen oikeudet turvataan ja kaikista keskeisistä arktisen alueen hankkeista tehdään perusteelliset vaikutusarvioinnit. Edistetään Suomen liikenneverkon kytkeytymistä Euroopan laajuisen liikenneverkon TEN-T:n ydinverkkokäytäviin. TEN-T liikenneverkon tavoitteena on edistää turvallista, kestävä ja talouden elinvoimaa tukevaa liikennejärjestelmää.

EU:n Itämeri-strategia uudistetaan ja sen toimeenpanoon turvataan riittävät resurssit.

EU:n kumppanuutta ja yhteistyötä Afrikan maiden kanssa tiivistetään. EU:n ja Afrikan välinen suhde perustetaan tasavertaisuuteen, jossa tavoitteena tulee olla ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä muutos esimerkiksi koulutukseen, kestävään talouskehitykseen ja ihmisarvoiseen työhön panostamalla.

Unionin laajentuminen perustuu yhteisesti sovittuihin kriteereihin. EU:n jäsenyyttä tavoittelevien maiden työtä kriteerien täyttämiseksi tuetaan.

Tavoite

2

Ekologisesti kestävä EU globaalina ilmastojohtajana

Keinot

EU:n ilmastopolitiikka päivitetään nykyistä kunnianhimoisemmaksi siten, että sovitaan vuoden 2050 hiilineutraaliustavoitteesta ja nostetaan vuodelle 2030 asetettua päästövähennystavoitetta vähintään 55 prosenttiin.

EU:n päästövähennystavoitteita tiukentavat lisätoimet painotetaan päästökauppa-sektorille, jotta energiantuotanto ja teollisuus etenevät kohti vähähiilisyyttä kaikissa jäsenmaissa. Suomi vaikuttaa aktiivisesti EU:n päästökauppajärjestelmän kehittämiseen siten, että päästöoikeuksien hinta nousee ja ohjaa tehokkaasti ja nopeasti päästöjen vähentämiseen. Samalla huolehditaan eurooppalaisen teollisuuden kilpailukyvyistä.

Markkinoille tulevia päästöoikeuksia vähennetään vuosittain nykyistä 2,2 prosentin vähennystä selvästi enemmän, käyttämättä jääviä päästöoikeuksia mitätöidään ja päästökauppa laajennetaan kattamaan esimerkiksi kiinteistökohtainen lämmitys ja jäähdytys. EU:n päästökauppaa kehitetään pidemmällä aikavälillä niin, että päästöoikeuksien määrä sovitaan EU:n osuuteen jäljellä olevasta globaalista 1,5 asteen mukaisesta hiilibudjetista.

Suomi tukee päästökaupan laajentamista lentoliikenteen kaikkiin ilmastoon vaikuttaviin päästöihin. Vaihtoehtoisesti voidaan selvittää lentopolttoaineen veron tai lentomaksun käyttöönoton EU:n laajuisesti.

Päästökaupan kehittämiseksi pyritään sopimaan EU:n yhteisestä tai pohjoismaisesta päästöoikeuden lattiahinnasta. Sen avulla varmistetaan, ettei päästöoikeuden hinta laske tasolle, jolla sen ohjausvaikutus merkittävästi heikkenee.

Hallitus kannattaa maailmalla käytössä olevien päästökauppajärjestelmien yhteensovittamista ilmastovaikuttavuuden ja taloudellisen tehokkuuden parantamiseksi. Suomen ja EU:n on edistettävä Pariisin sopimuksen tehokasta toimeenpanoa sekä hiilidioksidipäästöjen hinnoittelua ja hiilijalanjälkilaskentaa maailmanlaajuisesti. Lisätään ilmastorahoitusta kehityspolitiikassa kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen, ilmastomuutokseen sopeutumiseen ja hiilinielujen vahvistamiseen.

Selvitetään lisämekanismien, esimerkiksi hiilitullien, kehittämistä EU:n ja sen ulkopuolisten maiden väliseen kauppaan, jotta hiilidioksidin hinta kohdistuu tasapuolisesti sekä EU:ssa että sen ulkopuolella valmistettuihin tuotteisiin.

Tuetaan EU:n tutkimus- ja tuotekehitysrahoituksen kasvattamista ilmastoratkaisuiden kehittämiseksi.

EU sitoutuu vahvasti YK:n biodiversiteettisopimuksen toteuttamiseen. EU torjuu luonnon monimuotoisuuden hupenemista ja ottaa huomioon myös vesistöjen tilan. Euroopan komission antibioottiresistanssiohjelman kaltaisia aloitteita kehitetään laajojen haasteiden ratkaisemiseksi.

Pariisin sopimuksen tavoitteiden edistäminen ja saavuttaminen näkyy myös unionin rahoituskehyksessä ja sen ohjelmissa. EU rahoittaa sosiaalisesti oikeudenmukaista siirtymää hiilineutraaliuteen. Suomi tukee ilmastotoimien painoarvon nostamista 25 prosenttiin EU:n budjetista tulevalle rahoituskehyskaudella.

Tavoite

3

Sosiaalisesti kestävä ja tasa-arvoinen EU

Keinot

EU-yhteistyössä keskeistä on eriarvoisuuden vähentäminen. Sosiaalinen ulottuvuus on tärkeä EU:n painopistealue. EU:n sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamisen avain on sosiaalisten oikeuksien ja työelämän ajantasainen vähimmäissäätely ja sen tehokkaampi toimeenpano. Euroopan alueiden tasa-arvoa ja Suomen sosiaali- ja työllisyyspolitiikan kansallisia erityispiirteitä, kuten sopimiseen perustuvaa työmarkkinajärjestelmää, kunnioitetaan.

EU:n talousarvio edistää sukupuolten tasa-arvoa.

EU lisää työtään kaikkea naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastaan. Istanbulin sopimus eli Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumisesta toimeenpannaan täysimääräisesti Euroopan unionin kaikessa toiminnassa. Hallitus vahvistaa EU-tason työtä tasa-arvon hyväksi. EU:ssa laaditaan tasa-arvostrategia.

EU:n päätöksenteossa korostetaan ikäyrjinnän torjuntaa, ikääntyneiden osallisuutta ja arvokasta vanhuutta. Unionissa edistetään esteettömyyttä elinympäristössä, palveluissa ja digitalisaatiossa, elinikäistä oppimista ja ikäystävällistä työelämää.

EU:n nuorisostrategia otetaan huomioon EU-päätöksenteossa. Nuorten on voitava aidosti osallistua keskusteluun heitä koskevissa asioissa. EU:n nuorisotoimintaa kehitetään yhdessä Euroopan neuvoston kanssa, joka tavoittaa nuoret koko mantereella. Nuorisotakuuta edistetään kaikissa jäsenmaissa ja sitä hyödynnetään myös nuorisotyöttömyyden ehkäisemisessä.

Tavoite

4

Taloudellisesti kestävä EU – maailman kilpailukyysisin talousalue

Keinot

EU:ssa pidetään huoli sekä unionin sisäisestä että ulkoisesta kilpailukyvyvystä. Toimivat sisämarkkinat ovat koko EU:n sekä etenkin Suomen kaltaisen, vientivetoisen maan etu. EU:n teollisuus- ja kilpailupolitiikkaa kehitetään siten, että suomalaisyrityksille turvataan yhdenvertaiset mahdollisuudet unionin sisä- ja ulkomarkkinoilla. Varmistetaan elinkeinoelämälle ennakoitava toimintaympäristö. Kasvun mahdollisuuksia EU:n sisämarkkinoilla tuetaan edistämällä tuotteiden ja erityisesti palveluiden vapaata liikkuvuutta sekä vahvistamalla pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia toimia sisämarkkinoilla.

EU-sääntelyn on oltava tarkoituksenmukaista ja laadukasta. Samalla kun luodaan uutta sääntelyä, tarkastellaan kriittisesti vanhaa sääntelyä ja tarvittaessa yksinkertaistetaan sitä. Tarpeetonta hallinnollista taakkaa vältetään.

Suomi on sitoutunut euroalueen jäsenyyteen ja kasvu- ja vakaussopimukseen. Suomi osallistuu aktiivisesti ja suhtautuu avoimesti EMU:n kehittämiseen korostaen, että kullakin jäsenmaalla on ensisijainen vastuu omasta taloudestaan. Euromaiden talouspolitiikkojen koordinaatiota ja eurooppalaisen ohjauksen toimintaa kehitetään. Eurooppalainen ohjauksenjakso on ensisijainen väline maiden välisten erojen tasaamiseksi, työllisyyden sekä sosiaalisen koheesion edistämiseksi ja euroalueen vakauden ylläpitämiseksi.

Suomi pitää tärkeänä, että EU-maat harjoittavat vastuullista EU:n vakaus- ja kasvu-sopimusta kunnioittavaa talous- ja finanssipolitiikkaa. Sääntökehikon on mahdollistettava jäsenmaille järkevän suhdannepolitiikan harjoittaminen.

Suomi toimii aktiivisesti pankkiunionin viimeistelemiseksi ottaen huomioon pankkien riskitasot.

EU edistää sääntöpohjaista, monenkeskistä kauppapolitiikkaa. Sääntöpohjainen vapaa-kauppa on Suomen kaltaisen vientivetoisen maan etu. EU:n kauppasopimuksiin sisältyvien kestäväen kehityksen tavoitteiden sitovuutta vahvistetaan ja toteutumista seurataan. Kauppa- ja investointisopimukset eivät saa estää jäsenvaltioiden oikeutta säätää syrjimättömästi esimerkiksi terveyden suojelua, kuluttajansuojaa, sosiaalista suojelua, työntekijöiden suojelua tai ympäristönsuojelua koskevaa lainsäädäntöä.

Suomi edistää EU:n digitalisaatiopolitiikkaa, joka sääntelee kestävästi ylikansallisia alustapalveluja, vahvistaa EU:n digitaalisia sisämarkkinoita ja kilpailukykyä sekä edistää kansalaisten ja yritysten tietosuojaa ja digitaalisia toimintaedellytyksiä. Suomi edistää eettisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväen datapolitiikan ja tekoälypoliittisen sääntelykehikon laatimista. Tekoäly ja algoritmeihin perustuva päätöksentekoa käsittelevän unionin sääntelyviraston perustamista selvitetään.

EU:n strategiseksi tavoitteeksi tulee ottaa eurooppalaisen koulutuksen ja tutkimuksen nostaminen maailman parhaaksi. EU panostaa tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin globaalin kilpailukykyä säilyttämiseksi. Suomi tukee Horisontti Eurooppa- ja Erasmus+-ohjelmien rahoituksen huomattavaa kasvattamista ohjelmien kehittämiseksi ja vahvistamiseksi. PK-yritysten mahdollisuuksia päästä mukaan TKI-ohjelmiin vahvistetaan. Selvitetään mahdollisuuksia luoda verkostomainen eurooppalainen superyliopisto.

Tiiviillä EU-yhteistyöllä kitketään aggressiivista verosuunnittelua, torjutaan veronkiertoa ja vähennetään haitallista verokilpailua. Suomi toimii aktiivisesti EU:n veroparatiisilistan kehittämässä. EU:ssa otetaan käyttöön maakohtainen raportointi.

Selkeät ja yhteiset aggressiivista verosuunnittelua ja veronkiertoa torjuvat toimenpiteet ovat kaikkien etu, ja ne helpottavat myös yritysten toimintaedellytyksiä. Tähän asiakokonaisuuteen liittyvät toimenpiteet käsitellään viimeistään Eurooppa-poliittisessa selonteossa.

Selvitetään mahdollisuutta huolellisuusveloitteeseen perustuvaan EU-tasoiseen yritysvastuulakiin, joka ottaa huomioon eri kokoiset yritykset ja kansainväliset arvoketjut.

Tavoite

5

Turvallinen EU

Keinot

Suomi on aktiivisesti mukana EU-puolustusyhteistyön kehittämisessä. Pysyvä rakenteellinen yhteistyö (PRY) on keskeinen EU:n puolustusulottuvuutta koskeva hanke. Yksittäisiin PRY-hankkeisiin osallistumisessa käytetään tapauskohtaista harkintaa. Harkinnassa otetaan huomioon esimerkiksi Suomen oman puolustuskyvyn erityiset kehittämistarpeet. Pysyvän rakenteellisen yhteistyön puitteissa mahdollistetaan myös alueellinen yhteistyö. Puolustusrahaston puitteissa toteutettavalla yhteistyöllä tuetaan kansallisten suorituskykyjen sekä kotimaisen puolustusteollisen ja -teknologisen perustan kehittämistä.

EU:n valmiuksien vahvistamiseen hybridiuhkien torjumiseksi panostetaan sekä EU:n että jäsenvaltioiden tasolla. Kriisinkestokyvyn kehittämiseksi panostetaan myös EU:n ja eurooppalaisen hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen väliseen yhteistyöhön.

EU:n ulkorajavalvontaa kehitettäessä otetaan huomioon sen vaikuttavuus, humanitääriset näkökulmat sekä kansalliset erityispiirteet. Edistetään Frontexin tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Vapaa liikkuvuus Schengen-alueella turvataan.

3.3

Turvallinen oikeusvaltio Suomi

Tilannekuva

Suomi on maailman turvallisimaa ja sellaisena haluamme pysyä. Monissa kansainvälisissä vertailuissa olemme myös maailman vakain, vapain ja parhaiten ihmisten perusoikeuksia suojeleva maa, jossa on hyvä hallinto ja riippumaton oikeuslaitos. Tämä ei ole itsestäänselvyys. Olosuhteiden muutokset haastavat meitä ennakoimaan ja varautumaan aiempaa paremmin. Suomen on huolehdittava sisäisestä ja ulkoisesta turvallisuudesta, oikeusvaltioperiaatteen noudattamisesta ja arjen turvallisuudesta.

Kansalaisten turvallisuus ja myös turvallisuuden kokemus ovat suomalaisen demokration ja hyvinvointiyhteiskunnan ydintä. Yhteiset arvot, hyvinvointi, tasa-arvo, demokratio, luotettava hallinto, oikeusvaltio ja toimivat instituutiot luovat pohjan yhteiskunnan vakaudelle ja sisäiselle turvallisuudelle.

Suomalainen demokratia nojaa oikeusvaltioon, jossa perustuslaki antaa vahvan suojan jokaisen yksilön ihmisarvolle ja koskemattomuudelle sekä muille perusoikeuksille. Suomi on sitoutunut noudattamaan kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia sekä EU:n perusoikeussäännöksiä. Oikeusvaltion ytimessä on laadukas perus- ja ihmisoikeudet turvaava lainsäädäntö, jota sovelletaan riippumattomissa tuomioistuimissa. Oikeusvaltioon kuuluu oikeuksien rinnalla myös yksilöiden velvollisuudet toisiaan sekä yhteiskuntaa kohtaan. Osana perusoikeuksiamme on alkuperäiskansamme saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet, joita valtio on sitoutunut kunnioittamaan ja edistämään.

Tulevan hallituskauden keskeisiä haasteita oikeusvaltion näkökulmasta ovat muuttunut turvallisuustilanne ja uhkien monipuolistuminen, eriarvoisuuden kasvu ja syrjäytymisen lisääntyminen, oikeuksien yhdenvertaisen toteutumisen ongelmat, turvallisuuden tunteen ylläpitäminen, luottamus yhteiskuntaan yleensä ja hyvät väestösuhteet sekä turvallisuusviranomaisten toimintakyky.

Tavoite

1

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja oikeuksien yhdenvertainen toteutuminen vahvistuvat

Keinot

Hallitus huolehtii oikeusjärjestelmän selkeydestä, oikeusturvasta ja lainsäädäntöratkaisujen johdonmukaisuudesta.

Sähköisten palveluiden esteettömyyttä parannetaan. Erityistä huomioita kiinnitetään viranomaiskieleen. Selkokielen käyttöä lisätään, jotta palvelut olisivat kaikkien saatavilla. Viranomaispalveluja kehitetään sellaisille, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää sähköisiä palveluja.

Rasismia ja syrjintää torjutaan kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Hallitus laatii rasismia ja syrjinnän vastaisen toimintaohjelman. Rekrytointisyrjintään puututaan määrätietoisesti sekä viranomaisten osaamista ja tietoisuutta vähemmistöasioissa lisätään.

Laaditaan tasa-arvo-ohjelma. Hallitus sitoutuu sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen muun muassa talousarvioprosessissa ja kaikissa keskeisissä uudistuksissa.

Hallitus varmistaa kielellisten oikeuksien toteutumisen viranomaistoiminnassa, hallinnossa ja lainvalmistelussa. Koulutuksella ja henkilöstön rekrytoinnilla huolehditaan, että turvallisuusviranomaisten tosiallinen palvelukyky turvataan suomen ja ruotsin kielellä (erityisesti poliisi ja hätäkeskus).

Vanhusten ja vammaisten tietoisuutta omista oikeuksistaan vahvistetaan ja niiden tosiasiallista toteutumista tuetaan.

Tavoite

2

Turvallisuuden tunne vahvistuu ja turvallisuusviranomaisten toimintakyky varmistetaan

Keinot

Yhteiskunnan kokonaisturvallisuus

Hallitus huolehtii perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta sekä torjuu ihmisiin kohdistuvia oikeudenloukkauksia. Erityistä huomiota kiinnitetään ihmisten turvallisuuden paranemiseen, uusiin turvallisuusuuhkiin varautumiseen ja turvallisuuden kokemuksen vahvistamiseen.

Hallitus ottaa päätöksenteossaan huomioon myös elintärkeän infrastruktuurin toimivuuden, väestön toimeentulon ja toimintakyvyn, henkisen kriisinkestävyys, huoltovarmuuden sekä Suomen toiminnan kansainvälisten yhteisöjen jäsenenä.

Hallitus antaa eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä kokonaisvaltaisen hallintorajat ylittävän sisäisen turvallisuuden selonteon.

Uuden tiedustelulainsäädännön tehokas ja asianmukainen soveltaminen varmistetaan sekä tiedusteluviranomaisten toimivaltuuksien ja erityisesti tiedustelua valvovien viranomaisten resurssien ajantasaisuus ja riittävyys taataan. Hallitus antaa tiedustelulainsäädännöstä kokonaisvaltaisen selonteon vuoden 2021 loppuun mennessä.

Turvallisuusviranomaisten toimintakyky

Rikollisuutta ja rikosten uusimista ehkäistään monipuolisin keinoin. Poliisin, syyttäjän, tuomioistuinten tai ulosoton kohtaamat henkilöt ohjataan myös muiden tarvitsemiensa palveluiden piiriin, kuten ulosotosta talous- ja velkaneuvontaan, poliisilta päihdehuoltoon tai väkivallan katkaisuojelmaan, vankilasta ja yhdyskuntaseuraamuksista sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä rikollisuutta ehkäiseviin kuntoutusohjelmiin. Oikeusministeriölle osoitetaan rahoitus kolmivuotiseen hankkeeseen rikosten ennaltaehkäisyn tehostamiseksi.

Hallitus kiinnittää erityistä huomiota henkilökohtaiseen koskemattomuuteen sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten, erityisesti lapsiin kohdistuvien rikosten sekä lähisuhdeväkivallan vähentämiseen. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien uhrien auttamiseksi matalan kynnyksen ilmoitusmahdollisuuksia parannetaan ja vahvistetaan viranomaiskäytäntöjä. Seksuaalista hyväksikäyttöä ja väkivaltaa kokeneiden lasten auttamiseksi edistetään Lastenasiantalo-mallin laajentamista. Ihmiskaupan uhrin asemaa parannetaan itse ihmiskaupparikosprosessin etenemisestä riippumatta.

Rikosvastuun toteutumiseksi ja rikosten käsittelyaikaisten nopeuttamiseksi lisätään poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten voimavaroja siten, että koko oikeudellisen prosessin käsittelyajat lyhenevät (esitutkinta, syyttäminen ja tuomioistuinkäsittely lainvoimaiseen tuomioon).

Radikalisaatiota ehkäistään viranomaisten ja järjestöjen yhteistyöllä sekä tukemalla järjestöjen toimintaa. Järjestöjen tarpeellinen rahoitus ja ohjaus varmistetaan, jotta toiminta olisi pitkäjänteistä ja valtakunnallista. Tietoa palveluista levitetään eri viranomaisille, jotta apua tarvitsevat osataan ohjata sopivan avun piiriin.

Poliisien määrä nostetaan 7 500 henkilötyövuoteen vuoteen 2022 mennessä. Tätä tuetaan poliisien koulutusmäärää lisäämällä. Vahvistuvat voimavarat kohdennetaan poliisin operatiiviseen toimintaan. Erilaisista etnisistä taustoista tulevien hakeutumista poliisikoulutukseen pyritään edistämään. Poliisin kielitaitoon kiinnitetään huomiota.

Hallitus lisää viranomaisten läsnäoloa ja näkyvyyttä etenkin alueilla, joissa on heikoin palvelutaso. Poliisille määritellään enimmäisvasteajat koko Suomeen.

Lähiöpoliisitoimintaa, raskaan liikenteen valvontaa sekä ennalta ehkäisevän työn resursseja vahvistetaan. Harmaan talouden torjuntaohjelmaa jatketaan ja talousrikostutkinnan suorituskyvyn varmistamiseksi sisäministeriölle osoitettu määräaikainen erillisrahoitus muutetaan pysyväksi rahoitukseksi 2021 lukien. Verkossa tapahtuvan rikollisuuden tutkintaa ja torjuntaa vahvistetaan. Perustetaan ryhmä ihmiskaupparikosten paljastamiseen ja tutkimiseen.

Turvataan Rajavartiolaitoksen suorituskyky muuttuvassa toimintaympäristössä. Rajavartiolaitoksen tekniset valvontajärjestelmät ja kaksi lentokonetta uusitaan vuoteen 2022 mennessä.

Poliisiin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen PTR-yhteistyötä jatketaan. Turvallisuusviranomaisten hallinnollista yhteistyötä kehitetään ja syvennetään.

Hallitus jatkaa toimenpiteitä, joilla turvataan turvallisuusviranomaisille terveelliset, turvaliset ja toiminnallisesti tarkoituksenmukaiset toimitilat.

Ehkäistään ja torjutaan paperittomuutta laaja-alaisella viranomaisyhteistyöllä.

Päivitetään laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastainen toimintaohjelma.

Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan suorituskyky ja voimavarat varmistetaan ottaen huomioon kansalliset ja alueelliset palvelutarpeet. Vahvistetaan pelastustoimen ja siviilivalmiuden tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Pelastusviranomaisten johto- ja tilannekeskuskokonaisuus yhtenäistetään sekä huolehditaan sen kytkeytymisestä muiden viranomaisten johto- ja tilannekeskuksiin.

Sopimuspalokuntien toimintaedellytyksiä pelastuslaitosten kumppanina vahvistetaan tunnistamalla myös niiden nykyiset ja tulevaisuuden haasteet sekä erityispiirteet. Uudistetaan pelastuslaki kokonaisvaltaisen selvityksen pohjalta. Hallitus huolehtii koko maan kattavasta paloasemaverkostosta.

Viranomaisten ja muiden turvallisuustoimijoiden kriittinen viestintä ja yhteistyö turvataan koko maassa. Tulevaisuuden laajakaistaisen viranomaisverkon (Virve) toimintaedellytykset varmistetaan huomioiden haavoittuvuudet ja riskitekijät.

Hallitus uudistaa kansallisen kyberturvallisuusstrategian ja käynnistää strategian toimeenpanon. Kyberturvallisuuden strategista johtamista kehitetään. Kyberturvallisuuden

rahoitusta sekä Kyberturvallisuuskeskuksen kykyä tukea eri toimialojen yritysten, hallinnon sekä kansalaisten kyberturvallisuutta vahvistetaan. Kansalaisten kyberosaamista kasvatetaan.

Yhteiskunnan haavoittuvuutta vähennetään vahvistamalla kriittisen infrastruktuurin toimintakykyä myös kriisitilanteissa. Suomessa sijaitsevan Euroopan hybridiosaamiskeskusten toimintaa tuetaan.

Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi varmistetaan riittävät viranomaisresurssit, parannetaan tiedonvaihtoa ja tehostetaan valvontaa.

Elinkeinoelämän kykyä selvitä lisääntyvän tietotekniikan hyödyntämisen tuomista riskeistä vahvistetaan. Rahoitusallalla varautumista koskevaa lainsäädäntöä täsmennetään siten, että yhteiskunnan kannalta elintärkeiden rahoitusmarkkinapalveluiden jatkuvuus turvataan kansallisin varajärjestelyin myös vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

EU-maiden sisäisen turvallisuuden toimijoiden ja kriisinhallintaoperaatioiden yhteistyötä tuetaan muun muassa hallitsemattoman muuttoliikkeen, terrorismin ja kansainvälisen rikollisuuden ehkäisemiseksi.

Tavoite

3

Demokratia, osallisuus ja luottamus yhteiskunnan instituutioihin vahvistuvat

Keinot

Hallitus turvaa osallisuuden ja monimuotoisen kansalaistoiminnan edellytykset valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti.

Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä vahvistetaan. Eriarvoisuutta torjutaan osallisuudella. Kaikkien mahdollisuutta merkitykselliseen kansalaistoimintaan edistetään ja turvataan järjestöjen toiminnan autonomisuus.

Hallitus kartoittaa eri väestöryhmien keskuudessa esiintyviä syrjäytymisen riskitekijöitä ja keinoja niihin vaikuttamiseksi. Vähemmistöryhmien osallisuutta koulutuksessa parannetaan. Vahvistetaan osallistumisoikeuksien ja aktiivisen osallistumisen toteutumista sekä hyviä väestösuhteita.

Syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden avunsaantia tehostetaan vi-ranomaisten välistä palveluun ohjaamista kehittämällä. Syrjäytymisriskin tunnistamista kehitetään ja mahdollistetaan varhaisen puuttumisen malli, kun useampi syrjäytymis-indikaattori täyttyy.

Kuulemiskäytäntöjä ja vaikutusten arviointia parannetaan sekä lisätään kansalaisyhteis-kuntaan liittyvää osaamista hallinnossa.

Kansalaistoimintaa häiritsevää hallintokuormaa puretaan ja lupakäytäntöjä kevennetään. Selvitetään ja poistetaan pikaisesti muun muassa tulorekisterin aiheuttama tarpeeton kansalaistoimintaa häiritsevä hallinnollinen taakka pienille yhdistyksille.

Aselupakäytännöt yhdenmukaistetaan niin, ettei aselainsäädäntö kiristy.

Tiedonvälitys ja journalismi

Hallitus tukee sananvapautta ja demokratian toimivuutta vahvistamalla vastuullisen median toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä sekä kansalaisten tasavertaisia mahdollisuuksia saada luotettavaa tietoa ja sivistää itseään.

Yleisradion riippumattomuus turvataan ja sen merkittävää roolia kaikkia suomalaisia pal-velevana julkisena mediana vahvistetaan.

Väärän tiedon ja valeutisoinnin leviämistä ehkäistään edistämällä medialukutaitoa muun muassa opettajankoulutuksessa, kouluissa ja nuorisotyössä. Tietoisuutta hybridivaikutta-misesta lisätään.

Vastuullisen journalismin toimintaedellytyksiä tuetaan erityisesti nuorten suosimien digi-taalisisilla alustoilla toimivien medioiden osalta.

Hallitus seuraa tekoälyn käytön vaikutuksia ihmisten yhdenvertaisuuteen. Varmistetaan, ettei tekoälyjärjestelmissä hyödynnetä välittömästi tai välillisesti syrjiviä toimintamalleja.

Digitaalisesti talletetun informaation säilyvyys ja luotettavuus varmistetaan. Huolehditaan, että Suomella on varmennettua ja pysyvää digitaalista historiaa.

Vahvistetaan tukipalveluita, joilla edistetään ikäihmisten kykyä käyttää sähköisiä palveluja sekä autetaan lapsia suojautumaan ja käsittelemään verkossa kohtaamiaan ongelmia.

Ylivelkaantumiseen liittyvät kysymykset

Hallitus toimii tehokkaasti ylivelkaantumisen ja siihen liittyvien ongelmien vähentämiseksi. Talous- ja velkaneuvonnan saatavuutta parannetaan ja palveluihin ohjaamista tehostetaan koko maassa oikeusministeriölle osoitettavan lisämäärärahan puitteissa. Sosiaalinen luototuksen valtakunnallistaminen selvitetään, ja selvityksen pohjalta se otetaan käyttöön koko maassa vaalikauden aikana.

Kansalaisten talousosaamista ja talouden hallintaa kehitetään kaikissa ikäryhmissä ja ylivelkaantuneiden avunsaantia parannetaan. Hallitus vahvistaa poikkihallinnollista yhteistyötä velkakierteiden ehkäisemiseksi. Talousosaamista lisätään eri asteisessa koulutuksessa velkaantumisongelman ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä. Taloussosiaalityön osaamista vahvistetaan osana sosiaalityön koulutusta.

Hallituskaudella 2015–2019 hyväksytyin kuluttaja- ja pikaluottoja koskevan sääntelyn tehokkuutta seurataan. Mikäli sen tehokkuudessa havaitaan puutteita, ryhdytään toimenpiteisiin sääntelyn tehostamiseksi ja kuluttajaluottojen markkinoinnin sääntelemiseksi. Vähennetään kuluttajaluottojen houkuttelevuutta jatkamalla aggressiivisen markkinoinnin hillitsemiseen tähtäävää työtä. Pikaluoton myöntäjien valvonta keskitetään Finanssivalvontaan.

Perintätoimien kohteena olevilta laskutettavien perintäkulujen määrälle säädetään euronääräiset ylärajat myös velallisen ollessa muu kuin kuluttaja-asemassa oleva yksityishenkilö. Hallitus ryhtyy toimiin vahvistaakseen viranomaisten edellytyksiä puuttua lain tai hyvän perintätavan vastaiseen perintätoimintaan.

Hallitus selvittää pikaisesti vaalikauden alussa ulosottokaaren muutostarpeet, esimerkiksi velallisen suojaosan kohdalla, ja tekee tarvittavat lainsäädännölliset muutokset. Tavoitteena on korottaa ulosoton suojaosaa vähintään takuueläkkeen tasolle.

Positiivinen luottorekisteri otetaan käyttöön hallituskauden aikana, ja samalla lyhennetään maksuhäiriömerkintöjen kestoaikaa.

Hallitus selvittää yksityishenkilön velkajärjestelyn ja yrityssaneerausta koskevien lakien muutostarpeet tavoitteena velkajärjestelyjen ja niiden kattavuuden parantaminen.

Rahapelipolitiikka, Veikkauksen asema ja veikkausvoittovarat

Rahapelihaittojen hillitsemiseksi rahapelipolitiikalla turvataan Veikkaus Oy:n kanavoitinkykyinen yksinoikeus ja Veikkaus Oy:n toimintaedellytykset nopeasti muuttuneessa toimintaympäristössä.

Rahapelihaittoja torjutaan tehokkaasti. Rahapelipelaamista ohjataan lailliseen, vastuulliseen ja valvottuun pelitarjontaan.

Rahapelipolitiikan tavoitteiden varmistamiseksi hallitus toteuttaa hallituskauden alussa arpajaislain uudistuksen toisen vaiheen.

Arpajaislain vastaiseen markkinointiin puututaan tehokkaasti. Selvitetään keinoja rajoittaa pelaamista yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisten toimijoiden sivustoille.

Järjestöjen valtionapukäytännöt

Järjestöjen avustusten ja rahoituksen riittävyttä seurataan muuttuvassa toimintaympäristössä.

Järjestöille jaettavien avustusten sekä valtionapujen käytäntöjä eri hallinnonaloilla selvitetään oikeusministeriön ja tuotonjakoministeriöiden kesken ja soveltuvin osin yhdenmukaistetaan. Uudistustyön lähtökohtana on kansalaisjärjestöjen autonomian kunnioittaminen ja byrokratian keventäminen, pitkäjänteisyyden ja ennakoitavuuden turvaaminen, järjestöjen yhdenvertainen kohtelu sekä avoimuus ja läpinäkyvyys.

Rakennetaan vahvaa kumppanuutta järjestöjen ja valtion välillä eriarvoisuuden vähentämiseksi.

Turvapaikka- ja pakolaispolitiikka

Globaaliin pakolaistilanteeseen vastaaminen edellyttää yhteisiä eurooppalaisia ratkaisuja. Suomi tekee turvapaikka- ja pakolaispolitiikassa jatkuvaa pohjoismaista yhteistyötä edistäen yhtenäisiä linjoja ja käytäntöjä. Suomi edistää yhteisten ihmisoikeuksia kunnioittavien eurooppalaisten turvapaikka- ja pakolaispolitiikkaa koskevien ratkaisujen muodostumista pyrkimyksenä oikeudenmukainen ja kestävä vastuunjako Euroopan maiden kesken.

Suomi edistää osana kansainvälistä yhteistyötään kiintiöpakolaisjärjestelmän laajempaa käyttöä. Yhteistyötä YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n kanssa jatketaan, jotta voimme tarjota turvaa kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleville.

Kiintiöpakolaisjärjestelmä on mahdollistanut kansainvälisen suojelun tarpeen perusteella myönnettävien oleskelulupien kohdentamisen erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleville. Tämä järjestelmä on vaikuttava sekä turvallinen tapa toteuttaa humanitääristä maahanmuuttoa. Kiintiöpakolaisia valittaessa painotetaan haavoittuvaa asemaa ja otetaan huomioon myös kotoutumisen edellytyksiä, kuten muun muassa perheiden yhdessä pitäminen.

Kiintiöpakolaisten määrä nostetaan vuonna 2020 vähintään 850 tasolle. Tämän jälkeen arvioidaan vuosittain kiintiöpakolaisten määrä välille 850–1 050 ottaen huomioon turvapaikanhakijoiden määrä.

Turvapaikkaprosessin sujuvuus ja perusoikeuksien toteutuminen varmistetaan sekä näyttökynnyksen kohtuullisuus arvioidaan. Turvapaikkahakemukset käsitellään ilman aiheettomia viivästyksiä yksilöllisessä ja oikeusturvan takaavassa menettelyssä tavoitteena kuuden kuukauden käsittelyaika.

Selvitetään ulkomaalaislakiin tehtyjen lukuisten erillisten lakimuutosten ja soveltamiskäytäntöjen yhteisvaikutukset oikeusturvaan.

Vapaaehtoisen paluun järjestelmää kehitetään ensisijaisena vaihtoehtona turvata kielteisen päätöksen saaneiden maasta poistuminen kestävää paluuta tukien. Palautuksia toimeenpannaan tehokkaasti kunnioittaen perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten palautuskieltoja.

Hallitus pyrkii saamaan aikaan palautussopimukset kaikkien keskeisten kolmansien maiden kanssa, joiden kansalaisia Suomi voi palauttaa turvallisesti. Jatketaan yhteistyötä sen varmistamiseksi, että viranomaisten linjaukset keskeisimpien lähtömaiden tilanteesta ja sisäisen paon mahdollisuudesta ovat linjassa YK:n pakolaisjärjestön suositusten kanssa huomioiden myös EASO:n selvitykset.

Käynnistetään lakimuutos ulkomaalaislain muuttamiseksi siten, että säilöönotolle ja asumisvelvollisuudelle vaihtoehtoisena vähemmän rajoittavana ja yhteiskunnan kannalta taroituksenmukaisempana turvaamistoimena säädetään kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneen henkilön tekninen valvonta.

Selvitetään yli 15-vuotiaiden lasten säilöönoton vaihtoehtoja.

Hallitus kehittää lainsäädäntöä ja soveltamiskäytäntöä sen edistämiseksi, että työllistyneet kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet voivat nykyistä joustavammin saada oleskeluluvan työn perusteella.

Selvitetään perheenyhdistämiseen liittyviä ongelmia sekä kansainvälistä suojaa saavien perheenkokoajiin sovellettavien tulorajojen kohtuullisuutta ottaen huomioon perhe-elämän suoja, lapsen edun toteutuminen ja muissa Pohjoismaissa sovellettavien toimeentuloedellytysten taso ja käytännöt. Toimeentuloedellytyksen soveltaminen kansainvälisen suojelun tarpeen perusteella oleskeluluvan saaneisiin alaikäisiin perheenkokoajiin lopetetaan.

3.3.1 Oikeusvaltion kehittäminen

Tilannekuva

Turvallinen oikeusvaltio edellyttää perus- ja ihmisoikeuksien ja oikeusturvan yhdenvertaista toteutumista sekä hyvien väestösuhteiden, osallisuuden ja osallistumisoikeuksien vahvistamista. Näin ylläpidetään yhteiskuntarauhaa ja kansalaisten luottamusta. Erityistä huomiota kiinnitetään heikoimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien turvaamiseen. Esimerkiksi lähisuhdeväkivallan uhrien, vanhusten, vammaisten, sukupuolivähemmistöjen, etnisten vähemmistöjen sekä turvapaikanhakijoiden asemassa on edelleen vakavia puutteita. Puutteita on myös ihmisoikeusongelmien tunnistamisessa sekä raportoinnissa.

Nykytilan parantaminen edellyttää arjen turvallisuuden edistämistä, eriarvoisuuden kaventamista sekä toimivaa kansalaisyhteiskuntaa, jossa syrjäytymiseen ja vihapuheeseen puututaan. Lisäksi yhdenvertaista osallistumista yhteiskuntaan sekä pääsyä koulutukseen ja työelämään edistetään tavoitteellisesti.

Yhteiskunnallinen passivoituminen on lisääntynyt ja esimerkiksi äänestysaktiivisuus on muihin Pohjoismaihin verrattuna alhainen. Liian moni kokee, ettei kykene vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen. Yhteiskunnallisessa osallisuudessa on suuria sosioekonomisia ja alueellisiakin eroja.

Tavoite

1

Toimiva demokratia sekä laadukas lainsäädäntö, joka edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Keinot

Lainvalmistelijoiden osaamista perus- ja ihmisoikeuksissa vahvistetaan johdonmukaisesti. Ministeriöiden rajat ylittävää tukea lisätään, jotta lakien vaikutukset myös ihmisten toimeentuloon, ympäristöön, tasa-arvoon, ihmisoikeuksiin ja yritysten toimintaedellytyksiin voidaan arvioida perusteellisesti. Perustuslain asemaa ja sen tulkinnan riippumattomuutta kunnioitetaan ja vahvistetaan samalla, kun lakiesitysten perustuslainmukaisuuden sekä vaikutusten arviointia tehostetaan ja laajennetaan.

Valmistellaan kolmas kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma. Ihmisoikeusongelmien tunnistamisen ja raportoinnin ongelmiin puututaan määrätietoisesti turvaamalla erillisvaltuutettujen ja muiden viranomaisten toiminta sekä kansalaisjärjestöjen

ja kansainvälisten toimijoiden toimintaedellytykset. Toteutetaan yhdenvertaisuuslain osittaisuudistus.

Lainsäädännön arviointineuvoston roolia vahvistetaan samalla, kun Suomeen laaditaan valtioneuvostotasoinen lainsäädännön jälkiarviointijärjestelmä, jonka valmistelu aloitetaan mahdollisimman pian. Laaditaan paremman sääntelyn kokonaisvaltainen toimintaohjelma.

Suomi edistää EU:n yhteisten perusarvojen toteutumista vaatimalla, että jäsenmaille maksettavat tuet, kuten rakennerahastovarot kytketään EU:n perusarvojen noudattamiseen. Lainvalmistelussa edistetään pohjoismaista yhteistyötä, etenkin EU-direktiivien voimaansaattamiseksi, jottei synny uusia rajaesteitä Euroopassa. Suomi on aloitteellinen pohjoismaisen digitaalisen säädöskokoelman luomiseksi.

Käynnistetään vuoteen 2025 ulottuva hallinnonalat ylittävä demokratiaohjelma. Demokratiaohjelmalle keskeistä on kouluopetuksen ja koulujen toimintakäytäntöjen kehittäminen. Sillä myös tuetaan lasten ja nuorten valmiuksia vaikuttaa omassa lähiympäristössään ja laajemmin yhteiskunnassa, ulkopuolisuutta kokevien osallisuuden vahvistamista, kansalaisjärjestöjen autonomian ja toimintaedellytysten turvaamista sekä lähidemokratian vahvistamista.

Edistetään aktiivisesti monipuolisia ja vaikuttavia osallistumisen mahdollisuuksia ja suoran demokratian keinoja. Niitä ovat esimerkiksi käyttäjädemokratia, kansalaisraadit, kuntalaishaastattelut, nuorisovaltuustot, verkkovaltuustot ja osallistuva budjetointi. Lisäksi etsitään keinoja kytkeä pop-up-tilaisuudet ja kevytosallistuminen politiikkaan ja poliittiseen keskusteluun.

Korruptionvastaista toimintaa tehostetaan säätämällä ilmoittajan suojelusta (niin sanottu Whistleblower-direktiivi) sekä lisäämällä läpinäkyvyyttä kaikessa päätöksenteossa.

Säädetään avoimuusrekisteri parlamentaarisen valmistelun pohjalta kansalaisyhteiskuntaa kuullen. Lain tarkoituksena on päätöksenteon läpinäkyvyyden parantaminen ja sitä kautta epäasiallisen vaikuttamisen torjunta sekä kansalaisten luottamuksen vahvistaminen.

Selvitetään tarve ajantasaistaa julkisuuslaki koskemaan asiakirjakohtaisuuden lisäksi tietoa laajemmin. Arvioidaan julkisuuslain soveltamisalan laajentamista koskemaan julkisen sektorin omistamia tai määräysvallassa olevia oikeushenkilöitä.

Julkisuuslain noudattamista vahvistetaan tiukentamalla viranomaisten velvollisuutta julkisuuslain ja sitä koskevan oikeuskäytännön julkisuusmyönteiseen noudattamiseen sekä selvittämällä nykyistä selkeämmät seuraamukset lain rikkomisesta.

Laaditaan uudistettu kansalliskielistrategia, joka turvaa kaikkien oikeuden saada palvelua kansalliskielillä ja parantaa kieli-ilmapiiiriä. Strategia vastaa Kotimaisten kielten keskuksen huoleen kansalliskielten asemasta muuttuvassa kieliympäristössä.

Kaikki valtiolliset ohjeet ja säännökset annetaan myös ruotsiksi niiltä osin kuin ne koskevat myös Ahvenanmaata. Lisäksi laaditaan kielipoliittinen ohjelma, jossa otetaan huomioon muut Suomessa puhutut kielet, erityisesti saamen kielet, romanikieli, karjalan kieli ja viittomakielet.

Uudistetaan vahingonkorvauslain julkisyhteisön korvausvastuuta koskeva sääntely.

Henkilötietojen suojaa kehitetään määrätietoisesti. Edistetään Pohjoismaiden neuvoston yhteispohjoismaista sähköistä identiteettiä koskevaa hanketta.

Ahvenanmaan itsehallintoa kehitetään ja vaalitaan hyvässä yhteistyössä Ahvenanmaan kanssa. Ahvenanmaan itsehallinnon uudistaminen jatkuu. Ahvenanmaa-kysymysten yhteensovittamista kehitetään. Varmistetaan toimiva yhteydenpito ruotsin kielellä valtionhallinnon ja maakunnan itsehallinnon välillä. Ahvenanmaan vaikuttamismahdollisuudet EU-asioissa turvataan.

Hallituskauden aikana tehdään Ahvenanmaa-strategia, jossa on konkreettisia ehdotuksia, miten Ahvenanmaa-osaamista vahvistetaan ja kehitetään valtionhallinnossa sekä varmistetaan resurssien riittävyys.

Ahvenanmaan itsehallintoa nostetaan itsehallinnon 100-vuotisjuhlavuoden yhteydessä kansainvälisesti esille esimerkkinä onnistuneesta ja menestyksekkästä itsehallintoratkaisusta.

Tavoite

2

Toimivat oikeusprosessit ja oikeusturva (muun muassa oikeusturvan saatavuus taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta, oikeudenkäyntien kesto)

Keinot

Oikeushoidon riittävät resurssit turvataan ja oikeudenkäyntien kokonaiskesto lyhennetään. Oikeudenkäyntien kustannuksia alennetaan ja sujuvoitetaan muun muassa digitalisaation avulla ja vahvistetaan oikeudenalakohtaista erityisosaamista tuomioistuimissa. Rikosasioiden käsittelyä nopeutetaan varmistamalla parempi yhteistyö syyttäjän ja

poliisien kesken. Syrjäytymisen ehkäiseminen, koulutus ja kiinnijäämisriskin nostaminen ovat tärkeimpiä rikollisuutta ehkäiseviä toimia.

Selvitetään oikeudenkäyntikulujen määräytymisperusteita muun muassa kulluriskin alentamiseksi. Selvitetään oikeusavun tulorajojen nostamista, keskituloisten oikeusapua ja oikeusturvavakuutusten sääntelyä.

Keskitetään oikeudenkäynneissä näytön vastaanottaminen kärjääoikeuksiin niin, että todistelu taltioidaan hovioikeuskäsittelyä varten.

Käynnistetään hanke tuomioistuinten oikeudenkäytön kehityssuuntien ja nykyisen tuomioistuinrakenteen tarkoituksenmukaisuuden arvioimiseksi sekä toimintatapojen uudistamiseksi.

Tuomioistuinverkko ja ulosottoviraston toimipisteverkko säilytetään nykyisellään. Vankilaverkkoa kehitetään edelleen turvaten samalla nykyiset toimipisteet.

Lautamiesjärjestelmä säilytetään ja selvitetään lautamiesten valintatavan uudistaminen tuomioistuinten riippumattomuutta ja puolueettomuutta vahvistavasti.

Selvitetään maksuaikoja ja maksukyvyttömyyttä koskevan lainsäädännön uudistamista, tavoitteina etenkin pienten ja keskisuurten yritysten toimintaedellytysten vahvistaminen.

Selvitetään tarve lainsäädännölle, joka turvaa pienyrittäjien asemaa markkinoilla. Puututaan epäreiluun kilpailuun lisäämällä Kilpailu- ja kuluttajaviraston sekä Markkinaoikeuden resursseja.

Ajantasaistetaan kuluttajansuojaa etenkin palveluiden osalta. Samalla kuluttajansuojalainsäädännön noudattamista tehostetaan uudistamalla kuluttajaviranomaisten toimivaltuuksia koskevaa sääntelyä.

Puhelin- ja kotimyyniä rajoitetaan ja säädelään tiukemmin kuluttajan suojaksi.

Sovittelun käyttöä vahvistetaan oikeudenkäyntien määrän vähentämiseksi. Sovittelua ei käytetä tilanteessa, jossa se saattaa uhata uhrin oikeusturvaa. Arvioidaan lähisuhdeväkivallan sovittelun jatkamista. Lisäksi selvitetään mahdollisuudet tuoda sovittelun kaltaisia menettelyjä joihinkin hallintoprosesseihin ja selvitetään pienten yksityisten, mukaan lukien yritysten, välisten riita-asioiden ratkaisua kevyemmällä menettelyillä, esimerkiksi lautakunnilla. Selvitetään mahdollisuudet tasata juttuja joustavammin tuomioistuinten välillä.

Turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa vahvistetaan niin, että mahdollistetaan avustajan käyttö turvapaikkapuhuttelussa. Lisäksi otetaan käyttöön tuntiperusteiset palkkiot avustajille sekä yleiset hallinto-oikeudelliset valitusajat. Parannetaan turvapaikanhakijoille suunnattua yleistä oikeudellista neuvontaa, arvioidaan turvapaikkamenettelyn laatua ja lapsen edun toteutumista sekä varmistetaan turvapaikanhakijoita avustavien lakimiesten pätevyys ja huolellisuus.

Tehostetaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa jatkamalla ulosottolaitoksen ja konkurssiasiamiehen toimiston lisärahoitusta.

Selvitetään uusia keinoja, esimerkiksi hallinnollisia sanktioita, tahalliseen tai törkeään huolimattomaan alipalkkaukseen puuttumiseksi.

Tavoite

3

Vahvistetaan yhteiskunnan eheyttä (osallisuus, hyvät etniset suhteet, syrjinnän ehkäisy, kasautuvan syrjäytymisen ja eriarvoistumisen katkaiseminen)

Keinot

Tuetaan tasa-arvoista vuorovanhemmuutta. Mahdollistetaan lapselle kaksi tasavertaista osoitetta.

Säädetään itsemääräämisoikeutta kunnioittava laki sukupuolen vahvistamisesta. Vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä poistetaan ja lääketieteelliset hoidot eriytetään juridisen sukupuolen korjauksesta.

Sukupuolen voi hakemuksesta korjata täysi-ikäinen henkilö, joka esittää perustellun selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa korjattavaan sukupuoleen. Sukupuolen korjaamiseen tulee harkinta-aika.

Henkilötunnuksen sukupuolisidonnaisuudesta luovutaan osana henkilötunnuksen uudistamista valtiovarainministeriön selvityksen pohjalta.

Intersukupuolisten lasten itsemääräämisoikeutta vahvistetaan ja luovutaan pienten lasten kosmeettisesta, ei-lääketieteellisestä sukuelinkirurgiasta.

Yhdistetään äitiys- ja isyyslait vanhemmuuslaiksi.

Selvitetään ei-kaupallisen sijaissynnytyksen salliminen lainsäädännössä erikseen määriteltävissä tapauksissa.

Hallitus kunnioittaa ja edistää kaikkien saamelaisten ja saamelaisryhmien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista ottaen huomioon kansainväliset sopimukset. Osana tätä työtä selvitetään ILO 169 -sopimuksen ratifioinnin edellytyksiä. Jatketaan työtä saamelaiskäräjälain uudistamiseksi. Totuus- ja sovintokomission työtä jatketaan. Selvitetään pikaisella aikataululla saamelaiskäräjävalien ajankohtaan liittyvä kysymys.

Hallituskaudella laaditaan laaja-alainen hyvien väestösuhteiden edistämisen toiminta-ohjelma täydentämään valtion kotouttamisohjelmaa. Arvioidaan tarve puuttua vakavimpiin järjestäytyneen rasmin muotoihin lainsäädännön keinoin.

Valtioneuvosto käynnistää valtiollisen sovintoprosessin kuuroihin kohdistuneista oikeudenloukkauksista Suomen historiassa.

Tavoite

4

Turvallinen oikeusvaltio (vastuullinen rikosseuraamusjärjestelmä, rikoslaki ja rikosuhrien aseman parantaminen)

Kriminaalipolitiikka tähtää kokonais- ja uusintarikollisuuden vähentämiseen, vaikuttavan kuntouttavan toiminnan vahvistamiseen sekä rikosseuraamusviranomaisten ja muiden sektoreiden välisen yhteistyön lisäämiseen. Kohdennetaan väkivallan vastaista työtä väkivaltataipumuksia itsessään tunnistavalle, kaikki sukupuolet huomioiden.

Keinot

Turvataan rikoksen uhrin ja henkirikoksen uhrin omaisten parempi tuki ja mahdollisuus saada korvauksia Valtiokonttorilta. Vahvistetaan matalan kynnyksen ilmoitusmahdollisuuksia ja viranomaiskäytäntöjä. Uudistetaan lähestymiskieltoon liittyvä lainsäädäntö turvaamaan paremmin uhrin oikeudet. Säädetään rikoslain 6 luvun 5 pykälän mukaiseksi koven-tamisperusteeksi rikoksen tekeminen sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta.

Laaditaan naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma, jossa muun muassa lisätään uhrien tukipalveluja sekä turvakotien paikkamäärää ja resursointia Euroopan neuvoston edellyttämälle tasolle. Perustetaan itsenäinen ja riippumaton naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävä ja huolehditaan Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta. Ehkäistään myös miehiin kohdistuvaa väkivaltaa sen kaikissa muodoissa.

Turvataan resurssit sukuelinten silpomisen vastaiseen työhön. Mahdollistetaan pakkoavio-liittojen mitätöinti ja selvitetään niiden kriminalisointia.

Laaditaan laki ihmiskaupan uhrien auttamisesta, joka turvaa kuntien mahdollisuuden auttaa uhreja ja lisää sosiaali- ja terveydenhuoltolakeihin viittaukset ihmiskaupan uhreihin. Vastaanottolakia päivitetään niin, että kytkentä rikosprosessiin heikkenee kansainvälisten velvoitteiden edellyttämällä tavalla.

Ihmiskaupan uhrien turvallisesta ja tuetusta asumispalvelusta säädetään ja huolehditaan EU-lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Toiminnan valvonta- ja ohjaustehtävä osoitetaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Toteutetaan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, jossa lähtökohtina ovat koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Muutetaan rikoslain raiskausmäärittelmä suostumuksen puutteeseen perustuvaksi oikeusturvasta huolehtien. Laajennetaan seksuaalirikosten uhrien tukikeskusten palvelutarjontaa ja valtakunnallista kattavuutta. Laaditaan Suomeen Lanzaroten sopimuksen kansallinen toimeenpanosuunnitelma yhteistyössä järjestöjen kanssa lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan ehkäisemiseksi ja varmistetaan sen kohteeksi joutuneiden palvelut.

Törkeimpien väkivalta- ja seksuaalirikosten rangaistavuutta arvioidaan niin, että rangaistukset ovat oikealla tasolla sekä suhteessa teon vahingollisuuteen että muista rikoksista langetettaviin rangaistuksiin. Erityisesti lapsiin kohdistuvien törkeiden seksuaalirikosten vähimmäisrangaistuksia korotetaan. Arvioidaan vaarallisimpien väkivaltarikollisten vapautumisen edellytyksiä perusteellisesti.

Hallituskauden aikana toteutetaan poikkihallinnollisesti toimenpiteitä, joilla puututaan nykyistä vahvemmin järjestelmälliseen häirintään, uhkailuun ja maalittamiseen, joka uhkaa sananvapautta, viranomaistoimintaa, tutkimusta ja tiedonvälitystä. Turvataan edellä mainittujen rikosten torjuntaan ja selvittämiseen riittävät resurssit sekä osaaminen. Edistetään syrjintä- ja viharikostilanteen systemaattista seurantaansa kansallisesti ja kansainvälisesti.

Selvitetään ja tarvittaessa tarkennetaan kotirauhan ja julkisrauhan rikkomisen soveltuvuus yritystoimintaan, elinkeinonharjoittajiin ja tuotantotiloihin kohdistuvaan häirintään.

Selvitetään ympäristörikosten ennaltaehkäisyn ja seuraamusjärjestelmän tehostamista.

Toteutetaan maanomistajan oikeusturvaa parantava ja kuntien maapolitiikan turvaava lunastuslain kokonaisuudistus.

3.3.2 Puolustuspolitiikka

Tilannekuva

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut epävakaampaan suuntaan, ja muutoksen arvioidaan olevan pitkäkestoinen. Itämeren alueen sotilasstrateginen merkitys on kasvanut, ja sotilaallinen toiminta alueella on lisääntynyt. Uusien vaikuttamiskeinojen kehitys on vaikeuttanut uhkatilanteiden tunnistamista ja niihin reagoimista. Kybertoimintaympäristön ja hybridiuhkien merkitys kasvaa, eikä niiden käyttöä poliittisten ja sotilaallisten päämäärien saavuttamiseksi voida sulkea pois. Turvallisuusympäristön kehitys on asettanut kasvaneita vaatimuksia erityisesti tilannekuvalle, ennakkovaroituskyvylle ja valmiudelle. Vaikka Suomeen ei tällä hetkellä kohdistu sotilaallista uhkaa, yllättävät turvallisuusympäristön muutokset ovat mahdollisia.

Sotilaallisen toimintaympäristön muutoksen ohella haasteena on myös käytöstä poistuva kalusto. Suomen puolustus on 2020-luvulla poikkeuksellisessa tilanteessa, kun kahden puolustushaaran pääjärjestelmät poistuvat käytöstä lähes samanaikaisesti.

Vuosina 2012–2014 toteutetussa puolustusvoimaudistuksessa puolustusbudjettia leikattiin noin 10 prosenttia pääosin sen hetkisen taloudellisen tilanteen vuoksi. Uudistukselle asetetut säästötavoitteet saavutettiin.

Tavoite

1

Uskottava puolustus

Suomi pitää huolen uskottavasta kansallisesta puolustuksestaan ja sen riittävästä resursoinnista. Suomen puolustuskyky perustuu yleiseen asevelvollisuuteen, koulutettuun reserviin, koko maan puolustamiseen ja korkeaan maanpuolustustahtoon. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämääränä on ehkäistä Suomen joutuminen sotilaallisen konfliktin osapuoleksi.

Suomi harjoittaa aktiivista vakauspolitiikkaa sotilaallisten uhkien ennaltaehkäisemiseksi. Suomi ei salli alueensa käyttämistä vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan. Kansainvälinen puolustusyhteistyö, kansainvälinen koulutus- ja harjoitustoiminta sekä osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan ovat tärkeä osa Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa.

Keinot

Toimintaympäristön kehitystä vastaavan puolustuskyvyn ylläpito ja sen kehittämisedellytykset varmistetaan turvaamalla puolustushallinnolle riittävät resurssit. Puolustuksen resursoinnissa noudatetaan puolustusselontekoa (2017).

Suomen sotilaallinen puolustuskyky on kokonaisuus, ja sitä kehitetään tasapainoisesti kaikissa puolustushaaroissa. Maavoimien toimintaedellytykset turvataan ja kalustoa ja materiaalia kehitetään suunnitelmallisesti.

Puolustusvoimien henkilöstöä lisätään hallituskaudella noin 100 tehtävällä. Turvallisuustilanteen muutokset edellyttävät puolustusvoimilta korkean valmiuden ylläpitämistä ja suorituskyvyn jatkuvaa kehittämistä. Lainsäädäntö ja tehtävät ovat muuttuneet ja kansainvälisen toiminnan määrä on kasvanut. Henkilöstön jaksamiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Puolustushallinnon kiinteistöjärjestelmää kehitetään palvelemaan puolustushallinnon tarpeita aiempaa paremmin. Senaatti-kiinteistöille perustetaan tytärielielaitos Puolustuskiinteistöt, joka vastaa puolustushallinnon erityistarpeista muuttuneessa turvallisuustilanteessa. Puolustuskiinteistöjen velvoitteista säädetään lailla. Tavoitteena on vähentää toimilakustannusten nousua.

Kansainvälinen puolustusyhteistyö on osa Suomen puolustuskykyä. Puolustusyhteistyöllä, mukaan lukien kansainvälinen harjoitustoiminta ja kansainvälinen puolustusmateriaaliyhteistyö, vahvistetaan Suomen kansallista puolustusta sekä parannetaan lakisääteistä edellytyksestä tarvittaessa antaa ja vastaanottaa sotilaallista apua.

Suomi jatkaa aktiivista osallistumista pohjoismaiseen puolustusyhteistyöhön Nordefco:n puitteissa. Nordefco-yhteistyön painopisteet ovat tilannekuvayhteistyössä ja koulutus- ja harjoitustoiminnassa.

Hallituskaudella laajennetaan kahdenvälistä ja alueellista puolustusyhteistyötä Ruotsin kanssa. Hallituskaudella kehitetään transatlanttista yhteistyötä sekä lisätään yhteistyötä Norjan kanssa. Yhteistyötä kehitetään myös muiden kumppanimaiden kanssa.

Osallistuminen vaatimaan kansainväliseen harjoitustoimintaan on keskeinen osa puolustusyhteistyötä. Harjoitukseen osallistuminen harkitaan tapauskohtaisesti kansallisen puolustuksen, Suomen omien intressien ja harjoituksista saatavan hyödyn pohjalta. Puolustusministeriö arvioi yhdessä ulkoministeriön kanssa koulutus- ja harjoitustoiminnan ulko- ja turvallisuuspoliittista merkittävyyttä harjoituskohteisesti TP-UTVA:n asettamien kriteereiden mukaan. TP-UTVA linjaa puolustusvoimien kansainvälisestä harjoitustoiminnasta. Kansainvälinen koulutus- ja harjoitustoiminta on myös välttämätöntä

kansainvälisen avun antamista ja vastaanottamista koskevan lainsäädännön sekä sotilaallisen kriisinhallinnan edellyttämän sotilaallisen kyvyn kannalta. Suomi osallistuu Naton artikla 5 -harjoituksiin ainoastaan kumppanimaan roolissa.

Eduskunnan valiokuntia informoidaan säännöllisesti ja oikea-aikaisesti kansainvälisestä harjoitustoiminnasta.

Osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan perustuu Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan painopisteisiin. Osallistuminen palvelee niin vastuunkantoa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä kuin puolustusvoimien suorituskyvyn ja valmiuksien kehittämistä.

Suomi toteuttaa ja edistää kriisinhallinnan kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Keskeistä on turvallisuuden ja vakauden vahvistaminen konfliktialueilla sekä konfliktista kärsivien maiden oman osaamisen ja kapasiteetin vahvistaminen. Vahvistetaan Suomen kykyä tarjota kriisinhallintakapasiteettia ja rakennetaan johdonmukaista kokonaisuutta kriisinhallinnasta rauhanvälitykseen ja jälleenrakentamiseen.

Suomen kriisinhallintapolitiikan kehittämiseksi asetetaan parlamentaarinen komitea, joka laatii kokonaisvaltaisen yli hallituskausien ulottuvan kriisinhallinnan tavoitelinjauksen toiminnan vaikuttavuuden ja resurssien käytön suunnitelmallisuuden tehostamiseksi samoin kuin määrällisesti riittävän osallistumisen varmistamiseksi. Hallituskaudella Suomi pyrkii vahvistamaan osallistumistaan kansainväliseen kriisinhallintaan.

Yleistä asevelvollisuutta ylläpidetään sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeisiin. Asevelvollisuus tukee yhteiskunnallista koheesiota ja luo perustaa maanpuolustustahdolle. Hallituskauden alussa asetetaan laajapohjainen parlamentaarinen komitea selvittämään yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä. Tavoitteena on korkean maanpuolustustahdon ylläpitäminen ja kansalaisten yhdenvertaisuuden vahvistaminen.

Varusmiesten ja reserviläisten koulutusta kehitetään yhteiskunnan ja toimintaympäristön muutoksia seuraten. Palvelusta suorittavien mahdollisuuksia yhdistää siviilielämä ja palvelus kehitetään. Naisten edellytyksiä suorittaa vapaaehtoinen asepalvelus ja palvella Puolustusvoimissa parannetaan muun muassa tasa-arvotyöllä ja lisäämällä tietoisuutta naisten asepalveluksesta.

Kertausharjoitusten määrää nostetaan asteittain vaalikauden aikana Puolustusvoimien henkilöstömäärän kasvaessa. Tavoitteena on noin 20 prosentin lisäys nykyisestä tasosta hallituskauden loppuun mennessä.

Hallituskauden alussa laaditaan ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon linjauksia noudattava puolustuselonteko. Tämä mahdollistaa Puolustusvoimien tehtävien ja resurssien tarkastelun kestävästi ja pitkäjänteisesti.

Tiedustelulakien mukanaan tuomat resurssitarpeet huomioidaan yhdessä sisäministeriön hallinnonalan kanssa. Hallitus antaa eduskunnalle selonteon tiedustelulakeihin liittyen.

Yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden kannalta vapaaehtoisilla maanpuolustusjärjestöillä on tärkeä rooli. Maanpuolustusjärjestöjen aktiivinen toiminta reserviläisten kenttäkelpoisuuden ja maanpuolustustahdon ylläpidossa on merkityksellistä kansallisen puolustuksen suorituskyvyn näkökulmasta. Maanpuolustusjärjestöjen riittävät resurssit varmistetaan ja ampumaharjoittelun edellytykset koko Suomessa turvataan. Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta pannaan toimeen. Puolustushallinto ohjaa ja valvoo vapaaehtoista maanpuolustustoimintaa asianmukaisella tavalla.

Suomalaisella puolustusteollisuudella on keskeinen merkitys huoltovarmuuden kannalta. Puolustustarvikkeiden vienti tukee osaltaan sotilaallista huoltovarmuuttamme. Suomi toimii puolustustarvikkeiden viennissä kansainvälisten sopimusten ja sitoumusten sekä kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti. Suomi kehittää omaa puolustusteollisuuttaan kansallisesti sekä yhteistyössä Euroopan unionin ja muiden vakiintuneiden kumppaneiden kanssa.

Puolustusvoimien sodan ajan suorituskyvyt perustuvat suurelta osin muualta yhteiskunnasta saataviin resursseihin. Sotilaallisella huoltovarmuudella turvataan puolustusvoimien kriittisten järjestelmien toimintakyky yhteiskunnan häiriötilanteissa. Teknologista osaamista kehitetään näiden järjestelmien toiminnan varmistamiseksi. Tätä varten tehdään tiivistä kansainvälistä yhteistyötä niin viranomaisten kuin koti- ja ulkomaisen puolustusteollisuuden kanssa. Räjähdeiden elinkaaren hallinta järjestetään lähtökohtaisesti Puolustusvoimien omana tuotantona huoltovarmuuden varmistamiseksi.

Tavoite

2

Poistuvat strategiset suorituskyvyt korvataan täysimääräisesti

Maamme puolustuskyky turvataan strategisten hankkeiden kautta. Meri- ja ilmapuolustus ovat edellytys koko puolustusjärjestelmän toimivuudelle ja puolustusvoimien tehtävien toteuttamiselle normaalioloissa, alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa, ennaltaehkäisyssä sekä mahdollisen hyökkäyksen torjunnassa.

Keinot

Hornet-kaluston suorituskyky korvataan täysimääräisesti. Hankintasopimus solmitaan vuonna 2021.

Laivue 2020 -hankkeen hankintasopimusta koskeva päätös tehdään hallituskauden alussa.

Tavoite

3

Suomi on varautunut monipuolistuviin uhkiin

Perinteisten sotilaallisten uhkien lisäksi Suomi varautuu vastaamaan entistä monitahoisempiin uhkiin, joissa yhdistyvät sotilaalliset ja ei-sotilaalliset keinot. Ulkoinen ja sisäinen turvallisuus kytkeytyvät toisiinsa yhä selvemmin ja siksi toimenpiteet vaativat poikkihallinnollista johtamista ja koordinoitua. Varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden toimintamallin mukaisesti sekä säädöspohjaa kehittämällä. Turvallisuuteen vaikuttavia teknologisia, yhteiskunnallisia ja ympäristön tilaan liittyviä kehityskulkuja seurataan tiiviisti ja ennakkoiden.

Kansainvälinen yhteistyö on Suomen kyberturvallisuudelle elintärkeää. Suomen etu on tehdä tiivistä yhteistyötä kansainvälisten toimijoiden kanssa monenvälisesti, alueellisesti ja kahdenvälisesti. Tämä koskee niin teknistä kuin poliittisen tason yhteistyötä ja vuoropuhelua. Suomi vaikuttaa kansainvälisen kyberturvallisuuden haasteiden ratkaisemiseksi aktiivisesti Euroopan unionissa ja keskeisissä kansainvälisissä järjestöissä.

Keinot

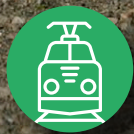
Kansallista kyberturvallisuutta edistetään päivittämällä Suomen kyberturvallisuusstrategia ja laatimalla kyberturvallisuuden kehittämisohjelma. Kyberturvallisuuden koordinaatiota tiivistetään, ja vastuu siitä on valtioneuvoston kanslialla. Lisäksi varmistetaan ympäri-vuorokautinen keskitetty tilannekuva, joka on tukena valtion virastoille, kriittisille infrastruktuurin toimijoille ja kumppaneille.

Puolustusvoimat kehittää valmiuksia vastata monitahoisiin uhkiin. Hybridiuhkiin ja yhteiskunnan muihin häiriötilanteisiin varautuminen edellyttää syvenevää kansainvälistä, koko julkishallinnon kattavaa ja yksityisen sektorin sekä kolmannen sektorin kanssa tehtävää yhteistyötä. Suomi vahvistaa hybridi- ja kyberuhkiin liittyvää osaamistaan jatkuvasti, jotta se pysyy korkealla kansainvälisellä tasolla. Puolustusvoimat jatkaa oman kyberpuolustuskykynsä kehittämistä ja osallistuu kansallisen kyberturvallisuusstrategian toteuttamiseen.

3.4 Elinvoimainen Suomi

Tilannekuva

Suomella on vahvat edellytykset menestyä kansainvälisen osaamisen ja innovaatioiden kärkimaana vahvuksiensa vuoksi. Tulevaisuuden muutosajureita ovat globaalit megatrendit, kuten ilmastonmuutos, digitalisaatio ja kaupungistuminen. Elinvoimaisen Suomen menestyksen avain on kyvyssä tarttua muutoksen tarjoamiin mahdollisuuksiin ja tarjota niihin ratkaisuja. Suomen vahvuutena on myös moniin muihin maihin verrattuna vakaa ja ennustettava toimintaympäristö.

Kiinnittymällä kansainvälisiin kysyntävetosiin ekosysteemeihin yritykset, tutkimuslaitokset ja korkeakoulut ja muut oppilaitokset luovat yhteistyössä uutta liiketoimintaa ja huippuluokan innovaatioita. Näin on mahdollista vahvistaa viennin merkittävää kasvua nykyisestä. Panostamalla lisäksi ohjelmallisesti kansainväliseen kasvuun sekä vahvaan yrittäjyyspolitiikkaan Suomi kykenee monipuolistamaan elinkeinorakennetta ja luomaan kestävä kasvun edellytyksiä kaiken kokoisille yrityksille.

Hallitus tukee kasvua panostamalla TKI-toimintaan, kehittämällä uusia toimintamalleja julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä sekä lisäämällä kansainvälisten huippuosaajien määrää.

Elinvoimainen ja sosiaalisesti vahva Suomi rakentuu metropolialueen, kasvavien kaupunkiseutujen ja maaseudun yhteisestä menestyksestä.

Suomen näkökulmasta yksi keskeisistä tulevaisuuskysymyksistä on esimerkiksi väestön entistä voimakkaampi keskittyminen ja sen seuraukset. Elinvoimaa ja toimintakykyä on vaalittava koko Suomessa. Pääkaupunkiseutu kilpailee muiden metropolialueiden kanssa. Kaupunkien merkitys elinvoimalle on suuri niin kasvun rakentamisessa kuin ilmastonmuutoksen torjunnassa. On tärkeää, että elinvoimaisella Suomella, kaikilla sen tasoilla, on riittävät voimavarat näihin haasteisiin vastaamisessa. Uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämisessä alueiden ja maakuntien asema on ratkaiseva.

Väyläverkkojen osalta on tarve siirtyä pitkäjänteisempään ja suunnitelmallisempaan kehittämiseen sekä korjattava pitkään jatkunutta investointien alirahoitusta. Saavutettavuus on turvattava koko Suomessa.

Pitkällä aikavälillä ilmastonmuutos voi johtaa tuotantoedellytysten heikkenemiseen maailman tärkeillä ruuantuotantoalueilla. Tämän vuoksi on varmistettava maatalouden kannattavuus, kansallinen ruokaturva sekä kilpailukykyinen kotimainen ruokajärjestelmä osana kierto- ja biotalouden kokonaisuutta. Oma kotimainen ruuantuotanto on tärkeää huoltovarmuuden, työllisyyden ja aluerakenteen kannalta.

Tavoite

1

Suomi tarjoaa ratkaisuja globaaleihin kehityshaasteisiin arvopohjaisesta maakuvastaan lähtien

Suomeen luodaan kestävän kasvun strategia, joka tähtää elinkeinorakenteen monipuolistumiseen, tuottavuuden paranemiseen, viennin kasvuun, yritysten uudistumiseen ja toimintaedellytysten vahvistumiseen, sekä kansainvälisten miljardiluokan ekosysteemien syntyyn, joiden myönteiset vaikutukset heijastuvat koko maahan. Kasvustrategiaa ja työllisyyttä tukevat nouseva koulutustaso ja kansainvälinen huippuosaaminen sekä vahvat kotimarkkinat.

Suomi kehittyy merkittävästi tutkimus- ja innovaatiotoimintaympäristönä, sekä aineettomat ja aineelliset investoinnit lähtevät kasvuun.

Isoina muutosajureina kaikessa toiminnassa vaikuttavat ilmastonmuutoksen vastainen taistelu, bio- ja kiertotalous, teknologinen kehitys sekä kaupungistuminen.

Keinot

Ekosysteemit kestävän kasvun moottoreina – Suomeen syntyy uusia miljardiluokan ekosysteemejä sekä nykyiset ekosysteemit vahvistuvat.

Käännetään Suomen TKI-määrärahat nousu-uralle. Laaditaan tiekartta TKI-panostusten nostamiseksi neljään prosenttiin BKT:sta ja Suomen kehittämiseksi maailman parhaaksi innovaatio- ja kokeiluympäristöksi.

Kehitetään julkisen ja yksityisen sektorin innovaatiokumppanuusmallia. Innovaatio- ja tutkimuspolitiikan ylittävää johtamista ja kasvupolitiikan koordinaatiota vahvistetaan läpi valtionhallinnon.

Panostetaan kansainvälisten osaajien pitämiseen ja vetovoimatyöhön sekä oleskelulupajärjestelmän nopeuttamiseen laatimalla ja resurssiomalla poikkihallinnollinen ohjelma. Säädetään avainhenkilölaki pysyväksi.

Luodaan kansallinen aineettomien oikeuksien strategia, jonka avulla osaamista sekä hallintoa kehitetään ja tehdään nykytilannetta kehittäviä toimenpiteitä.

Valmistellaan viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelma 2030 yli perinteisten toimialarajojen yhteistyössä keskeisten toimijoiden kanssa vuoden 2019 aikana.

Sisällytetään ohjelmaan poikkihallinnollisesti tärkeimmät politiikan osa-alueet viennin ja kansainvälisen kasvun kannalta. Ohjelmassa painotetaan muun muassa kansainvälisen liiketoiminnan osaamista, tuottavuuden ja jalostusarvon nostoa sekä vähähiiliseen bio- ja kiertotalouteen siirtymistä.

Ohjelman toteutumista seurataan vuosittain (julkisen talouden riihien yhteydessä) ja tarvittaessa tehdään uusia päätöksiä ohjelman tavoitteiden tueksi.

Tehdään lisäpanostuksia kansainvälistymispalveluihin, jotka linkittyvät syntyviin ekosysteemeihin. Kehitetään pk-yritysten kansainvälistymisvalmiuksia ohjelmakokonaisuuden avulla. Palvelujen alueellista, kansallista ja kansainvälistä saatavuutta parannetaan, ulkomaan resursseja vahvistetaan sekä eri osapuolten, kuten Team Finland -toimijoiden välistä yhteistyötä kehitetään.

Edistetään aktiivista teollisuuspolitiikkaa EU-tasolla ja edellytetään teollisuuspoliittisen strategian laatimista, johon sisältyy suunnitelma eurooppalaisen elinkeinoelämän kestävästä kehityksestä globaalissa muutosprosessissa. Lisäksi edistetään aktiivista kauppapolitiikkaa, joka perustuu avoimuuteen sekä sääntöpohjaisen monenkeskisen kauppajärjestelmän ja vapaakaupan edistämiseen kestävän kehityksen periaatteet huomioon ottaen.

Kansainvälisen kasvun ohjelmaan sisällytetään toimialakohtaiset tiekartat vähäpäästöisyyteen.

Sovitetaan yhteen yritysälhtöisen strategisen tutkimuksen ja kehityksen toimia kansallisesti ja kansainvälisesti. Vaikutetaan EU:n piirissä valmisteltavien osaamisalueiden ja eurooppalaisten ekosysteemien kehittämisohjelmiin ja uusiin innovatiivisiin ratkaisuihin, kuten energian varastointiin ja akkuteollisuutta koskeviin aloitteisiin. Varaudutaan mahdollisiin lisäinvestointitarpeisiin.

Rakennetaan julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä (PPP-malleilla) kansallisille vahvuuksille perustuvia ratkaisuja globaaleihin kehityshaasteisiin.

Lisätään pohjoismaista yhteistyötä arvopohjaisen yhteisen brändin vahvistamiseksi. Edistetään kasvua tukevaa lähialueyhteistyötä.

Vauhditetaan toimialojen kasvuhakuisuutta ja tulevaisuuden haasteisiin vastaava rohkeaa uudistumista.

Laaditaan kaupan alan tulevaisuuden selonteko, jotta alaa voidaan kehittää strategisesti ja pitkäjänteisesti.

Käynnistetään kansallinen matkailun ohjelmakokonaisuus, jonka avulla jatketaan matkailualan kestävää kasvua ja tuetaan matkailuyrittäjyyden lisääntymistä.

Jatketaan terveysalan kasvustrategian mukaisten toimenpiteiden täytäntöönpanoa. Edistetään sote-datan joustavaa ja laajamittaista hyödyntämistä, samalla kuitenkin rekisteröityjen tietosuojan korkeasta tasosta huolehtien.

Käynnistetään luovien alojen palvelukokonaisuus.

Nostetaan puutuotteiden jalostusastetta, edistetään puurakentamista sekä puutuotevientä.

Kasvatetaan kestävän elintarviketalouden lisäarvoa kotimarkkinoilla ja viennissä sekä parannetaan alan toimintaedellytyksiä.

Laaditaan kansallinen biokaasuohjelma Suomen elinvoiman kehittämiseksi ja ilmastavoitteisiin pääsemiseksi.

Yritysten kasvua ja uudistumista mahdollistetaan erilaisten yritysten tarpeet tunnistuen.

Luodaan yrittäjyysstrategia, joka ottaa huomioon eri kokoiset yritykset sekä nuoret kasvuyritykset. Strategia sisältää yksinyrittäjien aseman ja mikroyritysten työllistämisen edistämisen, luovan alan arvomuodostuksen ja liiketoimintamallien kehittämisen, pk- ja mid-cap-yritysten kasvuhakuisuuden ja kansainvälistymisen tukemisen sekä suurten veturiyritysten kanssa tehtävän vienninedistämisen.

Madalletaan kynnystä yritystoiminnan aloittamiseen ja kasvattamiseen yrittäjyönteistä ilmapiiriä ja työelämätaitoja vahvistamalla muun muassa lisäämällä yrittämiseen ja työelämään liittyvää ymmärrystä ja osaamista eri koulutusasteilla sekä muiden julkisten palveluiden kautta. Kansainvälisen tason liiketoimintaosaamisen vahvistamiseksi luodaan soveltuvaa koulutusta.

Edistetään riskinottoa kehittämällä yrittäjälle entistä parempia mahdollisuuksia "uuteen alkuun" muun muassa konkurssitilanteissa. Asiassa otetaan huomioon muun muassa EU:n niin sanotun maksukyvyttömyysdirektiivin täytäntöönpano ja arvioidaan maksukyvyttömyyslainsäädännön kokonaistoimivuus.

Arvioidaan maksuhäiriöitä, perintäkuluja ja maksuaikoja koskevan lainsäädännön kehittämistarpeet. Positiivinen luottorekisteri otetaan käyttöön hallituskauden aikana, ja samalla lyhennetään maksuhäiriömerkintöjen kestoaikaa.

Tuetaan toimintamalleja yrittäjien jaksamisen tukemiseksi osana yrityspalveluekosysteemin kehittämistyötä.

Varmistetaan yritystoiminnan jatkuvuutta omistajanvaihdostilanteissa ottaen myös huomioon tilanteet, joissa henkilöstö jatkaa yrityksen toimintaa.

Otetaan käyttöön start up -yritysten kasvua, rekrytointeja ja omistuspohjan laajentumista tukeva uusi toimintamalli.

Tuetaan aloittavia pienyrittäjiä lisäämällä joustavuutta ennakkoverojen maksuajassa.

Edistetään osuuskuntamuotoista yritystoimintaa.

Vahvistetaan pk-yritysten edellytyksiä kasvuun, työllistämiseen ja investointeihin parantamalla yritysten tasaveroisia toimintaedellytyksiä, huolehtimalla verotuksen ennustettavuudesta ja markkinoiden kilpailullisuudesta.

Haetaan EU:lta poikkeuslupaa yritysten arvonlisäverollisen liiketoiminnan alarajan nostamiseksi 15 000 euroon.

Valmistellaan yrityksen ensimmäisen ulkopuolisen työntekijän palkkausta tukeva toimintamalli ja tehdään tätä koskeva kokeilu.

Otetaan huomioon digitalisaation edistämisessä ja tietopolitiikassa pk-yritysten kyky tarttua uusiin mahdollisuuksiin avoimien rajapintojen kautta.

Yritys- ja kansainvälistymispalveluiden asiakaslähtöisyys, saumattomuus ja saatavuus varmistetaan alueellisesti ja kansallisesti kotimaassa ja ulkomailla.

Otetaan huomioon päätöksenteossa vaikutukset aina yritysten kasvun, työllistävyyden ja investointien edistämisen näkökulmasta.

Selvitetään keinoja yrittäjien sosiaaliturvan, eri tulomuotojen toimivaan yhteensovittamiseen ja eläketurvan parantamiseen.

Vaalitaan yritysrahoitusmarkkinoiden toimivuutta, haetaan ratkaisut rahoituksen pullonkaulojen poistamiseksi sekä vahvistetaan kotimaista omistajuutta.

Tuetaan start up- ja pk-yritysten rahoitusvaihtoehtojen monipuolistumista.

Kehitetään kotimaisia pääomasijoitusmarkkinoita sekä lisätään rahastosijoituksia ja suoria sijoituksia työ- ja elinkeinoministeriön alaisten toimijoiden kautta.

Varmistetaan Finnveran valtuuksien riittävyys ottaen huomioon riskien hallinnan tarpeet.

Laaditaan kotimaisen omistamisen ohjelma, joka tukee kasvua löytämällä keinoja vahvistaa, monipuolistaa ja tasa-arvoistaa suomalaista omistajuutta.

Tavoite

2

Suomen menestystä rakennetaan alueiden ja kaupunkien vahvuuksien ja erityispiirteiden ympärille eri toimijoiden yhteistyöllä

Alue- ja kaupunkikehitys on sosiaalisesti oikeudenmukaista, ympäristöllisesti kestävä ja taloudellisesti vastuullista. Yli alue- ja toimialarajojen rakentuvat ekosysteemit ja elinkeinoille myönteinen toimintaympäristö sekä hyvä saavutettavuus ja toimivat palvelut mahdollistavat kiinnittymisen kasvuun kaikkialla Suomessa.

Kunnilla on riittävät resurssit elinvoiman kehittämiseen ja palveluiden järjestämiseen.

Keinot

Koko Suomen monimuotoinen elinvoimapolitiikka

Vahvistetaan osana kestävä kasvun strategiaa alueiden, kuntien ja kaupunkien monimuotoista elinvoimaa.

Aluekehitystä tehdään alueiden vahvuuksien pohjalta. Tavoitteena on elinvoiman lisääminen, poikkihallinnolliseen toimintaan kannustaminen ja alueellisten voimavarojen kokoaminen yhdessä määriteltyjen tavoitteiden edistämiseksi.

Huolehditaan elämisen ja yrittämisen edellytyksistä koko Suomessa monimuotoisesti alueiden ja kaupunkien tarpeet huomioon ottaen: metropolialue, yli 100 000 asukkaan suuret kaupungit ja yliopistokaupungit, keskisuuret maakuntakeskuksien kaupunkiseudut, seutukaupungit sekä harvaan asutut alueet.

Tunnistetaan erityisesti metropolialue ja suuret kaupungit koko maan kannalta strategisesti merkittävänä kasvun ja kestävän kehityksen alueina.

Aluepolitiikan tavoitteena on alueiden välisen ja kuntien sisäisen eriytymisen vähentäminen.

Elinvoimatyötä ja strategista kaavoitusta voidaan tehdä kunta- ja maakuntarajojen yli alueellisen kasvun vahvistamiseksi laajassa sitouttavassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Luodaan alue- ja/tai teemälähtöisesti sopimusperustaisuuteen ja kumppanuuteen perustuva (aluekehityksen) toimintamalli, joka vastaa kunkin alueen erityispiirteisiin. Alueelliset sopimuskokonaisuudet ovat osa Suomen ekosysteemipolitiikan ja kasvuohjelman kokonaisuutta. Tarkennetaan toimintamalli aluekehityspäätöksen yhteydessä vuonna 2019.

Maakuntien liittojen rooli aluekehitysviranomaisena jatkuu. Liitoilla on myös jatkossa keskeinen merkitys aluekehityksen ja yhteistyön edistäjänä. Maakuntien liitoille kohdennetaan nopeasti ja joustavasti hyödynnettävää aluekehitysrahoitusta (entinen maakunnan kehittämisraha).

Maakuntien liittojen (18) rooli EU-rakennerahastojen ja muiden EU-ohjelmien välittäjinä ELY-keskusten kanssa säilytetään ohjelmärahoitukseen perustuvissa rahoituspäätöksissä.

Hyödynnetään alueellisessa kehityksessä mahdollisimman tehokkaasti EU:n rahoitusmuotoja. EU:n koheesio-politiikassa pyritään turvaamaan aluekehitysrahoituksen taso sekä harvaan asutun Itä- ja Pohjois-Suomen erityisasema ja tukien pysyvyys.

Huolehditaan elinvoimaisuuden osatekijöistä alueellisesti tasapainoisesti. Erityisesti kiinnitetään huomio saavutettavuuteen (toimiva liikenneinfra ja -palvelut, mukaan lukien data-yhteydet), korkeakoulujen, toisen asteen koulutuksen ja t&k-toiminnan jakautumiseen eri puolille maata, ammattitaitoisen työvoiman saatavuuteen sekä yritystoimintaa tukevaan kaavoitukseen ja palveluihin.

Päätyneen maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelutyön tuloksia hyödynnetään mahdollisimman laajasti. Valtion, maakuntien liittojen ja kuntien sekä yksityisten toimijoiden ja järjestöjen välisiä yhteistyökokeiluja edistetään vapaaehtoisuuden pohjalta ja niille selvitetään uusia rahoitusmalleja.

Edistetään uuden teknologian hyödyntämistä tehokkaasti joustavan elämisen, työskenteilyn ja yrittämisen mahdollistamiseksi paikasta riippumatta. Valtion työtehtäviä tulee organisoida monipaikkaisuutta ja älyteknologian mahdollistamaa paikkariippumattomuutta

hyödyntäen. Alueellistamislainsäädäntö on uudistettava vuoden 2019 loppuun mennessä laadittavan strategian puitteissa.

Valtio ja kunnat panostavat osaavan työvoiman saatavuuteen, työperäiseen maahanmuuttoon ja kotoutumiseen. Valtio sitoutuu yhdessä halukkaiden kuntien kanssa resursoimaan pysyvän toimintamallin kansainvälisten osaajien houkuttelemiseksi.

Laaditaan kansallinen kaupunkistrategia, jolla vastataan kaupungistumisen mahdollisuuksiin ja haasteisiin YK:n kaupunkikehitysohjelman laaja-alaiset tavoitteet huomioon ottaen.

Vahvistetaan pääkaupunkiseudun muodostaman metropolialueen kykyä kilpailla muiden eurooppalaisten metropolien kanssa niin osaavasta työvoimasta, yrityksistä kuin kulttuurisesta vetovoimasta ja sen mukanaan tuomista matkailijoista.

Metropolialueen ja suurten kaupunkien MAL-sopimuksia jatketaan ja pidennetään niiden kesto 12 vuoteen. MAL-sopimuksia on mahdollista laajentaa uusille yli 100 000 asukkaahan kaupunkikeskuksille. Kehittämisen yksityiskohdista linjataan osana asuntopolitiikan kokonaisuutta.

Mahdollistetaan metropolialueen tasapainoisen kehityksen vaatimat erityisratkaisut.

Yliopistokaupunkien kanssa luodaan erilliset ohjelmat/sopimukset julkisen ja yksityisen TKI-rahoituksen strategisesta kohdentamisesta globaalisti kilpailukykyisten ekosysteemien vahvistamiseksi.

Vahvistetaan alueellisten keskuskaupunkien ja maakuntakeskusten ympärille muodostuvaa kasvua edistämällä useamman kuntien yhteistä strategista kaavoitusta, vahvistamalla toimivia joukkoliikenteen ratkaisuja sekä asukkaiden joustavia palveluita.

Luodaan sopimusperusteista kehittämistyötä kaupunkien ja alueiden tarpeista ja yhteistyöstä nousevilla sisällöillä ja painopisteillä positiivisen rakennemuutoksen edistämiseksi (myönteinen talous-, työllisyys- ja investointikehitys).

Turvataan korkeakoulutuksen kehittämistä jokaisessa maakunnassa. Tämä tukee alueellista erikoistumista ja kiinnittymistä globaaleihin ekosysteemeihin. Turvataan kattava toisen asteen koulutusverkosto koko maassa osaavan työvoiman saannin varmistamiseksi.

Tehdään seutukaupunkiohjelma ja tuetaan seutukaupunkien yhteisten kehittämisstrategioiden laadintaa ja verkostomaista toimintaa.

Tunnistetaan usein yksittäisten päätösten ratkaiseva merkitys koko seutukaupungin elinvoimalle. Selvitetään ja otetaan huomioon päätösten yhteiskunnalliset vaikutukset kattavasti muun muassa alueen ja sen veturiyritysten kannalta.

Toteutetaan harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän esityksen pohjalta vaikuttavuusarviointi ja muodostetaan toimenpideohjelma kokeiluineen elinvoiman ja hyvinvoinnin kehittämiseksi myös väestöään menettäville alueille.

Selvitetään poikkihallinnollisesti toteuttamiskelpoiset keinot monipaikkaisen elämän tukemiseksi sekä viedään eteenpäin säädösten ja käytäntöjen uudistamista tähän pohjautuen.

Hyödynnetään matkailu- ja elämyspalvelujen sekä luonnonvarojen kestävä hyödyntämisen mahdollisuudet uusien kehitysnäkymien avaamiseksi.

Turvataan harvaan asutuilla alueilla ja saaristossa ihmisten oikeudet peruspalveluihin alueiden yhteistyötä tukemalla, uusilla toimintatavoilla ja riittäväillä resursseilla (palveluiden saatavuus, yhteiskunnan turva, liikkumisen edellytykset).

Turvataan EU:n leader-rahoituksen jatkuvuus.

Etsitään ratkaisuja helpottamaan ihmisten tilannetta liittyen rapistuvaan ja arvoaan menettävään asuntokantaan. Selvitetään, millä edellytyksillä valtion takaamia perusparannuslainsäädännön olisi mahdollista myöntää sellaisille asunto-osakeyhtiöille, jotka sijaitsevat esimerkiksi väestöltään vähenevillä alueilla ja joiden on muuten vaikea saada pankkilainoitusta kiinteistöjen peruskorjauksiin.

Kuntien asema

Laaditaan kuntien tilanteesta kokonaisvaltainen tuoreimpiin tietoihin pohjautuva arviointi syksyllä 2019.

Kuntien tehtävät rahoitetaan kestävästi kuntien omilla verotuloilla sekä oikeudenmukaisella ja riittäväällä valtion tuella.

Väliaikaiset valtionosuusleikkaukset kunnille päättyvät vuonna 2020.

Valtionosuusjärjestelmää tulee tarvittaessa kehittää niin, että se ottaa huomioon paremmin alueiden tarpeet ja erityispiirteet.

Kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähentävät, lisäävät tai laajentavat toimenpiteet sekä kuntatalouteen vaikuttavat veroperustemuutokset kompensoidaan nettomääräisesti

muuttamalla valtionosuuksia ja tai vastaavaa kiinteää määrärahaa 100-prosenttisesti taikka poistamalla muita tehtäviä tai velvoitteita.

Tuetaan kuntien yhteistoimintaa elinvoiman turvaamiseksi ja palveluiden järjestämiseksi.

Kannustetaan kuntarakenteen vapaaehtoiseen tiivistämiseen taloudellisia esteitä poistamalla.

Selvitetään kuntalain säännöksiä kilpailuneutraliteetista kunnan toteuttamassa elinkeinopolitiikassa kohtuullisuuden takaamiseksi kuntien näkökulmasta.

Tavoite

3

Suomi tunnetaan teknologisen kehityksen, innovatiivisten hankintojen ja kokeilukulttuurin edelläkävijänä

Suomi tunnetaan edelläkävijänä, jossa digitalisaation ja teknologisen kehityksen luomia mahdollisuuksia kehitetään ja otetaan käyttöön yli hallinto- ja toimialarajojen.

Julkisilla hankinnoilla vahvistetaan teknologista kehitystä, mutta myös laajemmin kestävä kehitystä, innovatiivisuutta sekä elinkaaritalousellisuutta.

Suomi kehittää säädösympäristöä ja hallintoa siten, että ne mahdollistavat digitalisaation ja kestävä kehityksen sekä laajan kokeilukulttuurin.

Keinot

Varmistetaan kilpailu- ja kuluttajapolitiikan toimivuus kasvun ja kansalaisten hyvinvoinnin vahvistamiseksi ja tavoitellaan kotimarkkinoiden kilpailullisuuden vahvistumista.

Vahvistetaan kilpailu- ja kuluttajavalvonnan toimivaltuuksia, käytettävissä olevia sanktioita ja resursseja.

Tuetaan puolueetonta ja riippumatonta liiketoiminnallista kuluttajatiedon saatavuutta vahvistamalla kansalaisjärjestöjen rahoitusta.

Arvioidaan kilpailun lisäämisen mahdollisuuksia sektoreilla, joilla kilpailu toimii puutteellisesti.

Säädetään nykyistä laajempi velvoite tavaroiden ja pakkausten tuottajille tarjota tietoa kuluttajille myymiensä tavarointensa ja pakkaustensa ympäristövaikutuksista.

Selvitetään mahdollisuudet rajoittaa aggressiivista ja epäasiallista suora- ja kotimarkkinointia. Puhelin- ja kotimyyntiä rajoitetaan ja säädelään tiukemmin kuluttajan suojaksi.

Nostetaan julkisen sektorin teknologia- ja digitalisaatiokyvykkyyttä sekä kehitetään julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä.

Rakennetaan digitalisaation edistämisen ohjelma, jonka myötä julkiset palvelut on oltava kansalaisten ja yritysten digitaalisesti saatavilla vuoteen 2023 mennessä.

Asetetaan julkisen ja yksityisen sektorin yhteinen korkean tason neuvottelukunta sihteeristöineen neuvoa-antavaksi elimeksi teknologia-alueelle.

Laaditaan julkisen sektorin datan avaamisen ja hyödynnettävyyden strategia toimenpidesuunnitelmineen ottaen huomioon tietosuojavaikutukset ja mahdolliset lainsäädäntötarpeet. Lähtökohtana on, että julkiset toimijat avaavat julkiset rajapinnat, jos niitä ei ole erityistä syytä pitää niitä suljettuna.

Edistetään yritysten ja yrittäjien datan jakamista ekosysteemien sisällä.

Edistetään reaaliaikataloutta rakenteisten sähköisten laskujen ja kuittien laajalla käyttöönnotolla.

Kehitetään lupajärjestelmiä niin, että Suomessa on jatkossa toimiva yhden luukun digitaalinen lupa.

Jatketaan arjesta ja liiketoiminnasta sujuvampaa tekevän AuroraAI-verkon kehittämistä tietoturvallisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla menokehyksen sen salliessa.

Edistetään toimivien tunnistusratkaisujen kehittymistä, jotka mahdollistavat erilaisten välineiden käytön.

Turvataan yksilölle mahdollisuudet hallita omia julkisissa palveluissa olevia tietojaan omadata-periaatteen mukaisesti.

Kehitetään digitaalisia järjestelmiä yhteistyössä kumppanimaiden muun muassa muiden Pohjoismaiden ja Viron kanssa.

Parannetaan sähköisten julkisten palveluiden esteettömyyttä ja turvataan niiden käyttöön riittävät tukipalvelut kansalaisten yhdenvertaisuuden varmistamiseksi.

Suuria digitalisointihankkeita tehtäessä on varmistettava, että kielelliset oikeudet toteutuvat myös käytännössä.

Varmistetaan yksityisyyden suoja, tietosuojaa ja tietojen julkisuutta koskevien lakien toimivuutta kokonaisuutena tietosuoja-asetuksen rajoissa.

Lisätään innovatiivisten hankintojen käyttöä ja kehitetään sitä kautta palveluja, luodaan kasvua ja mahdollistetaan referenssimarkkinoiden kehittymistä.

Kasvatetaan innovatiivisten hankintojen määrää 10 prosenttiin julkisista hankinnoista vuosittain loppuun mennessä. Seurataan tavoitteen toteutumista vuositasolla.

Sovitaan valtioneuvoston yhteisistä tavoitteista ja konkreettisista linjauksista sekä lisätään ministeriöiden välistä käytännön yhteistyötä.

Edistetään sosiaalisten, ilmasto- ja kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista julkisten hankintojen kautta.

Panostetaan julkisten hankintayksiköiden osaamiseen koulutuksen ja parhaiden käytäntöjen levittämisen avulla.

Selvitetään mahdollisuudet hajauttaa innovatiivisten hankintojen riskiä laajemmalle esimerkiksi riskirahastojen perustamisen kautta.

Korjataan hankintalain puutteet

Selvitetään nykyisen hankintalain mahdollisia muutostarpeita sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä.

Julkisten hankintojen tehokkuuden lisäämiseksi hallitus ryhtyy toimiin vahvistaakseen laadullisten kriteerien huomioonottamista julkisissa tarjouskilpaluissa. Hankintalakia kehitetään ohjaamaan hankintayksiköjä ottamaan huomioon kokonaistaloudellisuuden kriteereinä ensisijaisesti hinta-laatusuhdetta ja kokonaiskustannuksia ja käyttämään pelkkää hankintahintaa kriteerinä vain rajatusti.

Lisätään hankintojen vastuullisuutta. Tavoitteen edistämiseksi arvioidaan hankintalain ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisten rikkomusten poissulkemisperusteiden

laajentamistarpeet sekä keinot korostaa yritys- ja verovastuullisuutta. Tehdään tarvittavat kehittämispäätökset arvioinnin pohjalta.

Edistetään kaksikielisiä hankintoja ja selvitetään mahdollisia ongelmakohtia lainsäädännössä.

Tehdään Suomesta yhteiskuntavastuun edelläkävijämaa.

Tehdään selvitys, jonka tavoitteena on yritys vastuulain säätäminen. Laki perustuu yrityksille asetettavaan niin kotimaista kuin ulkomaista toimintaa koskevaan huolellisuusvelvoitteeseen. Selvitys tehdään elinkeino-, yrittäjä- ja palkansaajajärjestöjen kanssa ottaen erityisesti huomioon pk-yritysten aseman. Vastaavaa tavoitetta edistetään EU:ssa.

Sosiaali- ja terveystaloudessa palveluntuotannon laadun ja vastuullisuuden valvontaa vahvistetaan.

Vahvistetaan kokeilukulttuuria poikkialueellisesti.

Mahdollistetaan jakamistalouden kehittyminen lainsäädännöllä ottaen huomioon työntekijöiden oikeudet ja yritysten reilun kilpailun pelisäännöt.

Panostetaan kokeilutoiminnan edistämiseen toteuttamalla parlamentaarisen kokeilutoiminnan neuvottelukunnan suosituksia.

Edistetään johdonmukaisesti kokeiluja ja testialustatoimintaa yhdessä kuntien kanssa.

Kehitetään lainsäädäntöä laajentamalla asteittain yksi yhdestä -periaatetta painottaen määrällisyyden sijaan kuitenkin lainsäädännön tarkoituksenmukaisuutta.

3.4.1 Liikenneverkon kehittäminen

Tilannekuva

Liikenneverkostossamme on 2,5 miljardin euron suuruinen korjausvelka, ja verkon kunto heikentyy vuosi vuodelta. Ihmisten ja tavaroiden turvallinen sekä saumaton liikkuminen on uhattuna yhä useammalla alueella. Rahoitustaso on riittämätön, ja se vaikuttaa turvallisuuteen ja sujuvuuteen sekä alueiden saavutettavuuteen ja yritysten kilpailukykyyn. Esimerkiksi päärataverkon kehittäminen, matka-aikojen nopeuttaminen ja liikenteen välityskyvyn parantaminen ovat saaneet rinnalleen uusia merkittäviä suurhankkeita, jotka odottavat rahoitusta.

Liikenteen päästöt muodostavat viidenneksen maamme kasvihuonepäästöistä. Suomi on sitoutunut puolittamaan liikenteen päästöt vuoteen 2030 mennessä. Suurin kasvihuonekaasujen vähennyspotentiaali on tieliikenteessä.

Haasteena on myös nopeiden viestintäyhteyksien saatavuus. Verkkojen nykyinen kapasiteetti ei tue riittävästi asiakastarpeita, digitaalisia palveluita ja automaatiota. Verkot ovat alusta yhteiskunnan palveluille, ja niiden tulee olla palvelutarvetta vastaavassa kunnossa koko maassa.

Tavoite

1

Toimiva liikenteen infrastruktuuri

Suomen infraverkko maalla, merellä, sisävesillä ja lentoliikenteessä rakentuu ja tukee tasapainoisesti koko maan huoltovarmaa, kilpailu- ja uudistumiskykyistä, resurssiviisasta ja kokonaisvaltaisesti kestävästä kehitystä.

Suomi kasvattaa rautateiden liikenne- ja infrakorjausinvestointiosuutta merkittävästi nykytasosta ottaen huomioon myös poikittais- ja vähäliikenteiset radat.

Väylien peruskorjauksessa painotetaan perusväylästä kuntoa parantavia ja pullonkauloja poistavia, päästöjä vähentäviä ja liikenneturvallisuutta vahvistavia investointeja, jotka hyödyttävät niin joukkoliikenteen kehittämisen, alueellisen saavutettavuuden kuin elinkeinoelämänkin tarpeita. Myös alemman tieverkon ja yksityisteiden korjausvelan tulee vähentyä.

Keinot

Perusväylänpitoon tehdään parlamentaarisen työryhmän esityksen mukaan vuodesta 2020 eteenpäin 300 miljoonan euron vuosittainen tasokorotus. Talvikunnossapitoon tehdään 20 miljoonan euron pysyvä korotus perusväylänpidon tasokorotuksen sisällä. Rahoitusta kohdennetaan erityisesti alueille, joissa talvi asettaa suurimmat haasteet.

Perusväylänpidon rahoitustason pysyvällä nostolla varmistetaan, ettei korjausvelka enää kasva ja olemassa olevaa korjausvelkaa pystytään purkamaan. Korjausvelan vähentämiseen osoitetun lisärahoituksen vaikuttavuutta arvioidaan vuosittain.

Korjataan perusväylästä, poistetaan pullonkauloja, toteutetaan päästöjä vähentäviä ja liikenneturvallisuutta parantavia investointeja, jotka hyödyttävät niin joukkoliikenteen kehittämisen, alueellisen saavutettavuuden kuin elinkeinoelämänkin tarpeita. Myös alemman tieverkon kuntoon panostetaan.

Raideinvestointien määrää kasvatetaan nykytasosta investoimalla enemmän raiteisiin. Toteutetaan rautateiden nopeutus- ja turvallisuustoimenpiteitä perusväylänpidon tasokorotuksen sisällä. Vaarallisten tasoristeysten poistamiseen on varattu lisärahoitusta 22 miljoonaa euroa vuosina 2020–2022.

Yksitysteiden peruskorjausmäärärahat turvataan. Korjauksissa otetaan huomioon vaikutukset vesien laatuun. Yksitysteiden runkojen pettäminen on kansantaloudellisesti kestävä, joten pysyvä rahoitus on perusteltu.

Kävelyn ja pyöräilyn infratarpeet otetaan huomioon väyläverkon kehittämishankkeiden yhteydessä 10 miljoonan euron osuudella kokonaisrahoituksesta.

Perusväylänpidon tasokorotusta ohjataan alueellisesti tasapainoisella tavalla elinkeinoelämän tarpeet huomioon ottaen ennen 12-vuotisen liikennejärjestelmäselonteon valmistamista: matkustajaliikenteen matka-aikojen nopeuttamiseen, tavaraliikenteen pullonkaulojen poistamiseen, liikenneturvallisuuden parantamiseen, akselipainojen korottamiseen ja väyläverkkojen päällysteisiin ja siltoihin.

Toteutetaan sähköistys Kemi–Laurila–Haaparanta välillä. Tämän kustannus on valtion talousarviolle 10 miljoonaa euroa. Sähköistys avaa yhteyden Pohjois-Ruotsin kautta rahti- ja matkustajaliikenteelle Eurooppaan ja Jäämerelle. Ratayhteys mahdollistaa uuden kuljetusreitit, palvelee teollisuutta ja avaa potentiaalia myös rajat ylittävään matkustajaliikenteeseen.

Hallitus antaa kesäkuussa 2019 lisäbudjetin, jossa käynnistetään merkittäviä liikennehankkeita. Hallitus määrittää hankkeet lisäbudjetin valmistelun yhteydessä.

Väyläverkoston kokonaiskuva kootaan ja arvioidaan laaja-alaisesti. Kokonaiskehittäminen linjataan osana parlamentaarisen työryhmän esittämää 12-vuotista valtakunnallista liikennejärjestelmäsuunnitelmaa.

Pääväyliä ja niiden palvelutasoa koskevan asetuksen toimivuus ja muutostarpeet arvioidaan 12-vuotisen liikennejärjestelmäsuunnitelmatyön yhteydessä, jotta yhteys lähekkäisten maakuntakeskusten välillä toimii ja vientisatamat sekä rajanylityspaikat tulevat huomioon otetuksi.

Teollisuuden ja elinkeinoelämän kannalta infran kriittiset erityistarpeet otetaan huomioon ja rautateiden terminaaleja kunnostetaan mahdollisuuksien mukaan.

Suoran budjettirahoituksen rinnalle nostetaan erillisrahoituksen ratkaisuja hankekohtaisesti.

Erityisesti rataverkkoa ja raideliikennettä koskeville miljardihankkeille on syytä tehdä laaja-alainen vaikutusten arviointi sekä suunnitella ja rakentaa ne nykyisen verkon kanssa toimiviksi kokonaisuuksiksi, jotka tuovat lisää matkustajia raiteille ja mahdollistavat järkevän rahankäytön. Hankkeet tukevat Suomen kehittämistä, työvoiman liikkumista, kestävästä liikkumisesta tavoitteita toiminnallisesti ja alueellisesti tasapainoisella tavalla sekä tarjoavat kilpailukykyisen vaihtoehdon lentoliikenteelle.

Hankkeita ei eroteta koko väyläverkoston kehittämisestä ja 12-vuotisesta liikennejärjestelmäsuunnittelusta, jotta kustannustehokkaimmat ja toimivimmat ratkaisut tulevat käytäntöön.

Liikennepolitiikan näkökulmasta asetetaan reunaehdot hankeyhtiöille ja suhde infran omistamiseen:

- Valtio omistaa keskeisen infran
- Julkisomisteinen määränemmistö yhtiöissä
- Rahoituksesta tulee olla maininta kuntien takauskeskuslaissa
- Rahoituskustannusten minimointi
- Yhtiön tulot perustuvat realistiseen arvioon
- Tuotto-odotukset eivät saa nostaa ratamaksuja kohtuuttomasti
- EU-rahoitushakujen varmistamiseksi väylähankkeiden suunnitteluvalmiutta edistetään. Hankehakua tehostetaan tiedostaen, että joidenkin hankkeiden kohdalla toteutusvalmius on edennyt.

Selvitetään myös Military Mobility – EU-linjausten rahoitushakumahdollisuudet pääväyläverkon investointien osalta.

Hallitus pääomittaa Pohjolan Rautatiet Oy:tä tarpeen mukaan ja käynnistääkseen jäljempänä luetellut rataverkon kehittämishankkeet niiden täyttäessä edellä määritellyt perusteet. Pääomitus toteutetaan julkisen talouden tasapainon ja menokehityksen raameissa.

- Päärata ja sen laajennukset
- Helsingistä länteen suuntautuva rata (mukaan lukien Espoon kaupunkirata)
- Helsingistä itään suuntautuva rata

Pisara-radon ja Helsingin ratapihan järjestelyjen osalta on varmistettava liikenteen kehittämisen ja kansantalouden kannalta tehokkain ja parhaan kokonaisuhyödyn tuova malli.

Eteneminen suurissa ratahankkeissa edellyttää sopimukseen pääsemistä toteutuksesta ja rahoituksesta valtion, kuntien ja muiden mahdollisten hyödynsaajien kanssa.

Investointikokonaisuuden yhteydessä on otettava huomioon, että myös rautateiden ohjaus- ja turvallisuusjärjestelmä tarvitsee päivittämissä ohjelmoinneissa.

Muita toimenpiteitä

Liikenneturvallisuuden parantaminen otetaan uudelleen mukaan liikenteen ja liikennejärjestelmän kehittämiseen. Tavoitteena on vastata EU:n nollaskenaarioon (nolla liikennekuolemaa vuoteen 2050 mennessä). Valmistellaan liikenneturvallisuuden periaatepäätös ohjaamaan tavoitteeseen pääsemistä. Vakavat onnettomuudet ja kuolemat synnyttivät vuoden 2016 hintatasossa 1 370 miljoonan euron kustannukset, joten tavoitteen saavuttamisella on myös merkittävät taloudelliset vaikutukset.

Liikenteen digitalisaation, palveluistumisen ja yhteiskäytön mahdollisuudet käytetään täysimittaisesti järjestelmän kehittämiseksi, päästöjen vähentämiseksi ja saavutettavuuden parantamiseksi. Kaupunkiympäristöjen ja maaseutualueiden erityispiirteet sekä eri liikennemuodot ja mahdollisuudet älykkäisiin väyläratkaisuihin maalla, merellä, sisävesillä ja ilmassa otetaan huomioon.

Kootaan tietoa eri tavoista turvata paremmin kansalaisten oikeuksia hallinnoida omia tietojaan omadata-periaatteen mukaisesti. Edistetään tavoitetta niin kansallisessa kuin kansainvälisessä sääntelyssä.

Suuria digitalisointihankkeita tehtäessä on varmistettava, että kielelliset oikeudet toteutuvat myös käytännössä.

Suomeen luodaan ohjeistus tekoälyn eettisestä käytöstä.

Huoltovarmuuden alaisen jäänmurtokalustokapasiteetin uudistamista jatketaan niin, että se vastaa ulkomaankaupan tarpeita pitkälle tulevaisuuteen.

Selvitetään vaihtoehdot tehdä jäänmurtoyhteistyötä ja kalustohankintoja yhdessä Ruotsin kanssa.

Saaristoliikenteen kaluston uudistamista jatketaan. Säilytetään saaristoliikenteen maksuttomuus.

Säilytetään meriliikenteen nykyinen väylämaksujärjestelmä, jonka avulla varmistetaan säännöllinen ympäri vuoden tapahtuva merenkulku Suomeen ja Suomesta.

Tehdään liikennepalvelulain arviointi.

Taksiliikenteen osalta tehdään tarvittavat korjaukset ottaen huomioon toiminnan turvallisuus ja harmaan talouden torjunta. Erityisesti kohdattuihin epäkohtiin (esimerkiksi hinnoittelun läpinäkyvyys ja taksien saatavuus) pyritään etsimään ratkaisuja muuttuneessa tilanteessa. Kela-taksien kilpailutus käytännöt vaativat myös uudelleenarviointia.

Tavoite

2

Vähäpäästöinen liikenne

Liikenteen päästövähennystavoitteiden tulee vastata Suomen hiilineutraaliustavoitteen. Suomi vähintään puolittaa liikenteen päästöt vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoden 2005 tasoon. Tämä on askel kohti hiiletöntä liikennettä. Liikenteen päästöjen vähentämiseksi tehdään toimia, jotka vähentävät liikennesuoritteita ja edesauttavat siirtymää kokonaisuutena kestävämpään tapaan liikkua ja vapautua fossiilisista polttoaineista.

Joukkoliikenteen, pyöräilyn ja kävelyn yhteenlaskettua matkasuoritetta on kasvatettava selvästi. ILMO 2045 -selvityksen mukaan matkasuoritetta on kasvatettava selvästi.

Valtioneuvoston vuonna 2018 hyväksymän Kävelyn ja pyöräilyn edistämishojelman tavoitteena on kasvattaa jalankulun ja pyöräilyn määrää vuoteen 2030 mennessä 30 prosentilla verrattuna vuoteen 2018.

Raskaan liikenteen ja lentoliikenteen siirtymää kestävien biopolttoaineiden käyttöön edistetään.

Keinot

Käynnistetään kestävän liikenteen vero- ja maksu-uudistus, joka vähentää päästöjä. Uudistuksen pohjaksi tehdään laaja-alainen vaikutusten arviointi, jonka pohjalta rakennetaan pitkän aikavälin sosiaalisesti, yhteiskunnallisesti ja alueellisesti kestävä toimintamalli, jolla varmistetaan, etteivät tulo- ja varallisuuserot kasva. Uudistus toteutetaan vaiheittain siten, että verotuksen taso muuttuu suunnitelmallisesti päästötavoitteet huomioon ottaen.

Valmistellaan raskaan liikenteen vinjettimaksu ottaen huomioon vaikutukset kuljetusalan kustannusrakenteeseen ja suhde EU:n lainsäädännön valmisteluun (charging of heavy good vehicles).

Jos liikenteen ja erityisesti dieselin verotusta uudistetaan, ammattibiodieselin käyttöön-oton mahdollisuuksia selvitetään.

Luodaan tiekartta fossiilittomaan liikenteeseen hiilineutraaliustavoitteen mukaisesti, kehitetään mittaristoja ja tehdään käyttövoimauudistus:

- Mahdollistetaan ajoneuvojen käyttövoimien uudistamista ja ajoneuvokannan asteittaista nollapäästöistymistä.
- Ohjataan kestävästi tuotettuja nestemäisiä biopolttoaineita erityisesti raskaan liikenteen ja lentoliikenteen käyttöön.
- Arvioidaan kestävästi tuotettujen biopolttoaineiden riittävyys maantieliikenteessä.
- Käynnistetään yhteistyöverkosto, jonka tehtävänä on kehittää päästömittaristoja verotuksen pohjaksi. Verkosto muodostuu ministeriöiden (VM, TEM, YM, LVM, MMM), asiantuntijoiden, tutkijoiden, yritysten ja kansalaisjärjestöjen toimijoista. Mittaristotyön tulokset otetaan huomioon valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmatyössä.

Nopeat toimet päästöjen vähentämiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi ovat:

- Toteutetaan kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma. KÄPY-suunnitteluun ja hankkeiden edistämiseen varataan 41 miljoonaa euroa 2020–2022.
- Laaditaan yhtenäistä laatunormistoa pyöräilyväylille.
- Joukkoliikennetuki ja joukkoliikenteen ostot saavat ilmastoperusteisen tasokorotuksen, vuosittain 20 miljoonaa euroa.
- Vauhditetaan joukkoliikenteen vähäpäästöisen kaluston käyttöönottoa (EU-puhtausvaatimukset: palveluhankinnoissa 41 prosentin osuus puhtaita ajoneuvoja vuoteen 2025 mennessä ja 59 prosentin osuus vuoteen 2030 mennessä).
- Mahdollistetaan henkilö- ja tavaraliikenne vähän liikennöidyillä ja käytöstä poistetuilla rataosuuksilla.
- HAMA-alueilla haetaan liikkumispalveluinnovaatioita panostamalla hallinnon rajat ylittäviin palvelupilotteihin.
- Kestävästi tuotettu biokaasu biopolttoaineiden jakeluelvoitteen piiriin.

- Edistetään työsuhdepyöräilyä.
- Jatketaan konversiotukea nykytasolla. Varmistetaan, että auton käyttövoiman konversiot, jotka mahdollistavat vähäpäästöisemmän liikkumisen, otetaan huomioon niin auto-, ajoneuvo- kuin käyttövoimaverotuksessa.
- Latausinfrastruktuurin edistämiseksi asetetaan rakennusten energiatehokkuusdirektiivin mukainen kansallinen velvoite rakentaa sähköautojen latausinfrastruktuuri taloyhtiöiden ja liikehuoneistojen suurten remonttien yhteydessä.
- Säädetään velvoite huoltoasemaketjuille tarjota tietty määrä sähköautojen latauspisteitä huoltoasemien yhteyteen.
- Biokaasulle konvertoidut traktorit tulee saada rekisteröidä tieliikennekäyttöön.
- Hiilineutraalien synteettisten polttoaineiden pilotointia ja tuotannon käynnistämistä Suomessa edistetään.
- Hallitus edistää liikenteen ja logistiikan digitalisoitumista ja automatisaatiota kohdentamalla rahoitusta kokeiluille ja vaikuttamalla alan EU- ja kansainväliseen sääntelyyn.
- Traficom in olemassa olevan rekisterin pohjalta tulisi perustaa romutettavaksi menevien ajoneuvojen tietoaalusta, jotta romuajoneuvodirektiivin (ELV) tavoitteet täytetään.
- Tavoitellaan lentoliikenteessä sekoitevelvoitteen avulla 30 prosentin osuutta kestäville biopolttoaineille vuonna 2030.
- Suomi jatkaa aktiivista työtä sekä lentoliikenteen että merenkulun päästöjen vähentämiseksi niin EU-tason kuin kansainvälisten järjestöjen kautta.
- Tuetaan latausinfra ja biokaasun jakeluverkon laajennuksia hyödyntäen EU:n rahoituspotentiaalia.
- Laaditaan sisävesiliikenteen kehittämisohjelma ottaen huomioon elinkeinoelämän ja vesiensuojelun kannalta parhaat kohteet.
- Osana liikenteen päästöjen vähentämiseen tähtäviä toimia edistetään sisävesiliikennettä EU:n tavoitteiden mukaisesti esimerkiksi pidentämällä Saimaan kanavan sulut hyödyntäen EU:n rahoitusmahdollisuus.
- Järvimatkailun edistämiseksi ja vesien laadun parantamiseksi voidaan toteuttaa kanava-hankkeita yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa.

Tavoite

3

Toimiva viestintä ja tiedonvälitys

Rakennetaan kattavaa valokuituverkkoa koko maahan ja nostetaan tiedonsiirtonopeutta yleispalveluvelvoitteena. Edistetään digitaalisen infrastruktuurin strategian toteutumista. Turvataan Yleisradion riittävä rahoitus ja postipalvelujen oikeudenmukainen saatavuus koko maassa.

Kansalaisten oikeus monipuoliseen, moniääniseen ja luotettavaan tietoon varmistetaan.

Keinot

Toteutetaan EU:n ja LVM:n digi-infrastrategian (2018) asettama tavoite vuodelle 2025. Tavoitteen mukaan jokaisella tulee olla mahdollisuus nopeaan laajakaistaan. Yleispalveluvelvoitteen tasoa nostetaan. Teleoperaattorien tulee esittää suunnitelmansa laajakaistaverkon rakentamiseksi tavoitetilään.

Laajakaistan investointivelkaa puretaan jatkamalla laajakaistaohjelmaa. Luodaan paremmin ohjattu laajakaistatukilaki, joka ottaa huomioon myös taajamien ongelmat. Ohjelma suunnataan alueille, joille kaupallista laajakaistaa ei ole tulossa ennen vuotta 2025.

Hallitus saattaa Laajakaista kaikille -hankkeen sitoumukset päätökseen.

Infran yhteisrakentamista ja kustannustehokkuutta edistetään velvoittamalla sähköverkkoyhtiöt ja teleoperaattorit jakamaan tulossa olevat hankkeensa yhteisrakentamisportaalissa siten, että eri toimijat pääsevät mukaan ja vältetään päällekkäinen maankaivuutyö.

Edistetään kiinteän ja langattoman laajakaistaverkon rakentamista tasapainoisesti.

Valokuituverkon rakentaminen toteutetaan ensisijaisesti markkinaehtoisesti, toissijaisesti valtion, kuntien ja EU-rahoituksen kautta.

Edistetään uusien kaapelointiteknologioiden (esimerkiksi mikrosahaus) käyttöönottoa.

Varmistetaan ylihallinnollisesti verkkojen toimintavarmuus ja turvallisuus kriisitilanteissa.

Kehitetään sähköisiä ratkaisuja ja eSuomi-hallintoa yhteiskunta- ja viranomaispalveluiden yksinkertaistamiseksi ja parantamiseksi.

Edistetään Suomen kansalaisille ja kaikille Suomessa asuville mahdollisuutta sähköiseen tunnistautumiseen.

Postilakia ja sen toteutumista tarkastetaan säilyttäen yleispalveluvelvoite. Postinjakelu turvataan harvaan asutuilla alueilla sekä saaristossa saaristolain mukaisesti. Maksuton poste restante varmistetaan ihmisille, joille se on ainoa tapa vastaanottaa postia.

Selvitetään Posti Group Oyj:n osinkovaateiden kestävyys.

Selvitetään kokonaisvaltaisesti vaihtoehtoja postin ja sanomalehtien jakelun turvaamiseksi koko maassa moniäänisen tiedonvälityksen varmistamiseksi. Edistetään pakettiautomaatin saamista jokaiseen kuntaan.

Tavoite

4

Liikenteen valtionyhtiöiden asema

Vahvistetaan omistajaohjauksen roolia. Huoltovarmuuden ja liikenneturvallisuuden kannalta tärkeät yhtiöt pidetään julkisomisteisina.

Valtionyhtiöissä kilpailutukset hoidetaan kansantaloudellisesti vastuullisella ja kestäväällä tavalla.

Keinot

Omistajaohjauksen roolia vahvistetaan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Rautateiden henkilöliikenteen kilpailun avaamisessa seurataan HSL:n lähiliikenteen kilpailutuksen tuloksia ja jatkokilpailutuksissa edetään Open Access -mallin mukaan.

Tarkastellaan, tuottaisiko osinkotulojen käyttö palvelutason korotuksiin, liikenteen ostoihin ja kaluston modernisointiin paremman kokonaistuoton kuin valtionkassan yleiskatteeksi päätyminen. VR-Yhtymä Oy on vuosien 2015–2019 välillä maksanut valtiolle omistajana 640 miljoonaa euroa osinkoina ja pääoman palautuksina sekä 1,4 miljardia euroa veroina ja veroluontoisina maksuina.

Parannetaan VR:n palvelua ja avataan tiedon avoimet rajapinnat matkaketjujen yhdistämisen mahdollistamiseksi (palveluistuminen).

Henkilöliikenteessä kalustotarpeet on hoidettava kustannustehokkaalla tavalla kuntoon, ottaen huomioon ratakaluston elinkaaren mittainen, resurssiviisas käyttö.

Selvitetään mahdollisuudet älykkäisiin väyläratkaisuihin myös merenkulun osalta, kuten Finnpilot Pilotage Oy:n etäluotsauksen käyttömahdollisuudet tietyillä väylillä. Varmistetaan korkeatasoinen osaaminen ja riittävä ammattitaito merialueilla.

Finavia huolehtii kenttäinfran osalta kolmen tunnin saavutettavuustavoitteen toteutumisesta niillä alueilla, joilla raideliikenne ei turvaa tavoitetta. Selvitetään tehokkain tapa toteuttaa julkisesti tuettu lentoliikenne näille alueille. Finavian lentokenttäverkoston ulkopuolisten kenttien tuki säilytetään.

3.4.2 Maatalous

Tilannekuva

Maataloudella on runsaasti potentiaalia ympäristöhaasteiden ratkaisuun. Muuttuva ilmasto pakottaa ruuantuotannon varautumaan erilaisiin sää-, eläintauti- ja markkinariskeihin. Maaperän hyvä kasvukunto, vesitalous ja hiilensidontakyky parantavat viljelyominaisuuksia, satovarmuutta ja maatalouden sopeutumista muuttuviin luonnonolosuhteisiin.

Kestävän ruokajärjestelmän perustaksi tarvitaan terve, kannattava ja uudistumiskykyinen kansallinen maatalo-, kala-, poro- ja riistatalous. Ne ovat osa laajempaa ruokajärjestelmää: niiden tehtävä ei ole ainoastaan tuottaa ruokaa. Suomalaisen ruuan tuotantostandardit ovat erittäin korkeat, ja tuotteemme kiinnostavat maailmalla muun muassa puhtautensa ja turvallisuutensa ansiosta.

Maatalouden kannattavuuden heikkeneminen on pitkään jatkunut kehityssuunta. Yrittäjätulo heikkenee tilakoon kasvusta huolimatta. Omavaraisuuden kasvattaminen energian, lannoitteiden ja valkuaisrehujen osalta on keskeistä paremman kannattavuuden saavuttamiseksi. Hyvin käyntiin lähteitä vientiponnisteluja jatketaan.

Maatalouden biomassojen rooli biokaasutuotannon kasvattamisessa on erittäin tärkeää. Suomessa on tarve pitkän aikavälin kansalliselle biokaasuohjelmalle, jonka puitteissa voidaan edistää biokaasun tuotantoa ja käyttöä.

Tavoite

1

Ilmasto- ja ympäristöystävällinen ruokajärjestelmä

Keinot

Vähennetään maatalouden ilmastopäästöjä ja lisätään hiilinieluja maatalouden toimintaedellytyksiä kehittäen.

Vähennetään turvemaiden raivausta lisäämällä lannan prosessointia ja tuotteistusta. Edistään peltojen hiilensidontaa lisäämällä jatkuvaa kasvipeitteisyyttä ja säätösaloitusta. Kohdennetaan tuet aktiiviviljelyyn. Suunnataan tulevia ympäristökorvausjärjestelmän toimenpiteitä siten, että maatalouden päästöjä pienennetään.

Varmistetaan EU:n rahoituskehysneuvotteluissa ja kansallisesti riittävä ilmasto- ja ympäristötavoitteiden rahoittaminen (CAP, EAKR, LIFE).

Panostetaan tutkimukseen, koulutukseen ja neuvontaan. Painopistealueina ovat hiilensidonta, vähähiilisyys ja kilpailukyky.

Kehitetään markkinalähtöisiä mekanismeja, joilla maaperän hiilensidonnasta voidaan korvata viljelijälle tulosperusteisesti.

Parannetaan valkuaisomavaraisuutta edistämällä lajikejalostusta ja tuotantokasvivalikoiman laajentamista.

Arvioidaan luonnonvaroja koskevan tutkimusrahoituksen uudelleenjakoa Suomen Akatemian, VNK:n ja sektoritutkimuslaitosten kesken, jotta tutkimustoiminnan rahoitusta kyettään vahvistamaan.

Kootaan nykyisistä maatalousyrittäjien ohjaus- ja neuvontapalveluista verkostomainen uusi osaamis- ja palvelukeskus.

Käynnistetään kannattavaan ruuantuotantoon soveltumattomien peltojen sekä käytöstä poistuneiden turvetuotantoalueiden metsitys- ja kosteikko-ohjelma.

Edistetään viljelytekniikoiden käyttöönottamista, joilla voidaan joko lisätä hiilensidontaa tai vähentää ilmastopäästöjä (muun muassa kosteikkoviljely ja biohiili).

Vähennetään ruokahävikkiä poistamalla esteitä, lisäämällä kannusteita ja monistamalla hyviä käytänteitä.

Valmistellaan ilmastokestävän ruokajärjestelmän toimintasuunnitelma poikkihallinnollisella yhteistyönä vuoteen 2030 mennessä.

Edellytetään julkisten ruokahankintojen raaka-aineilta ja tuotantotavoilta kansallisen lainsäädännön vaatimuksia. Lisätään kotimaisten kasviperäisten tuotteiden ja kalan osuutta ravitsemussuosittelujen ja vähähiilisyystavoitteiden mukaisesti.

Vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta maatalouspolitiikan keinoin

Toimenpiteinä ovat muun muassa perinnebiotoopit, monimuotoisuuspellot, alkuperäisrodut ja -lajikkeet sekä pölytyspalveluiden lisääminen. Tehostetaan vieraslajien torjuntaa.

Biokaasu

Otetaan käyttöön biokaasun tuotantopotentiaali laatimalla kansallinen biokaasuohjelma.

Tuetaan biokaasuinvestointeja ja uusia lannankäsittelytekniikoita.

Otetaan käyttöön ravinnekiertoon perustuva biokaasun tuotantotuki.

Järkevöitetään biokaasulaitosten sääntelyä muun muassa luvituksen ja energian ulosmyynnin osalta.

Lisätään kotimaisten luomutuotteiden osuutta ruuantuotannossa, elintarvikejalostuksessa, kotimaan kulutuksessa ja viennissä

Päivitetään kansallinen luomustrategia.

Vahvistetaan ja vakiinnutetaan Luomuinstituutin rahoitus.

Pienennetään maatalouden vesistövaikutuksia

Tuetaan ravinteiden kierrätystä edistäviä investointeja.

Jatketaan vesiensuojelun tehostamisohjelmaa ja ravinteiden kierrätyksen kärkihanketta.

Kehitetään poikkihallinnollisesti ravinteiden kierrätystä tukevaa sääntelyä ja kierrätyslannoitemarkkinoiden toimivuutta.

Edistetään tulvasuojelua ja peltojen vesienhallintaa.

Vesitoimenpiteitä kohdennetaan lisäämällä viljelijöiden välistä yhteistyötä vesistöratkaisuihin.

Tavoite

2

Elinvoimainen ja kannattava elintarviketalous

Keinot

Parannetaan maatalouden kannattavuutta

Lainsäädännöllisin toimin ei aiheuteta lisäkustannuksia ilman kompensatiota maatalousyrittäjille.

Kohdennetaan tuet aktiiviseen ja kestäväan ruuantuotantoon. Hillitään tukien pääomittamista peltomarkkinoille uuden ohjelmakauden valmistelussa.

Jatketaan sääntelyn ja valvonnan sujuvoittamista.

Palautetaan sadonkorjuuvelvoite, jos valvontaa koskeva EU-lainsäädäntö ja uudet valvonnan välineet sen mahdollistavat.

Toteutetaan peltorakenteen kehittämisohjelma, jossa sujuvoitetaan prosesseja ja vauhditetaan tilusrakenteen kehitystä.

Turvataan maatalouden tukitasot

Paikataan ympäristökorvauksen vaje vuonna 2020.

Paikataan luonnonhaittakorvauksen vaje vuonna 2020.

Varmistetaan uusien luomusitoumusten rahoitus vuonna 2020.

Tavoitellaan EU:n rahoituskehyksiin nykytasosta maatalousbudjettia.

Tulevalla ohjelmakaudella tukien painopiste suunnataan aktiiviviljelyyn sekä parantamaan eläinten hyvinvointia ja ympäristön tilaa.

Toteutetaan CAP-suunnitelma siten, että tukitasot ja sitoumusten solmiminen ovat johdonmukaisia koko ohjelmakauden ajan.

Jatketaan Etelä-Suomen kansallista tukea.

Turvataan kilpailukykyä, ympäristö- ja ilmastokestävyyttä ja eläinten hyvinvointia edistävät investoinnit sekä sukupolvenvaihdokset

Turvataan maatalouden investointeja Makeran lisäpääomituksella.

Uuden ohjelmakauden valmistelun yhteydessä uudistetaan Makeran toimintaa, jotta uusien rahoitus- ja takausinstrumenttien hyödyntäminen on mahdollista ja vaikuttavaa. Lisäksi kehitetään ja arvioidaan Makeran toiminnan avoimuutta, kriteeristöä, vaikuttavuuden mittausta, raportointia ja johtokunnan kokoonpanoa.

Selvitetään uusien investointien rahoitusvälineiden käyttöönottoa sekä maatalouden saatamista Finnveran palveluiden piiriin.

Tarkastellaan ympäristöministeriön rakentamissäädösten tarkoituksenmukaisuutta maatalouden kilpailukyvyn näkökulmasta.

Luodaan ohjelmakauden valmistelussa väline edistämään maatalojen sukupolvenvaihdoksia.

Parannetaan viljelijöiden asemaa ruokaketjussa ja edistetään ruokaketjun sisäistä vuoropuhelua

Perustetaan Uusi alkua -selvityksen mukainen Yhteinen ruokapöytä.

Velvoitetaan päivittäistavaraliikkeet jakamaan elintarvikkeiden kulutustietoja kuluttajan tietosuoja turvaten.

Hillitään päivittäistavarakauppojen ylivoimaista neuvotteluasemaa lainsäädännöllisin toimin, muun muassa private label -tuotteet.

Edistetään kumppanuusmaatalouden ja lähiruuantuottajien suoramyynnin toimintaedellytyksiä.

Tuetaan tuottajaorganisaatioiden syntymistä ottamalla käyttöön uuden ohjelmakauden alkaessa tuottajaorganisaatioiden starttiraha.

Painotetaan maatalousyrittäjien koulutuksessa ja neuvonnassa talousosaamista, markkina-aseman vahvistamista sekä omistajaohjausta tukevia toimia.

Kasvatetaan elintarviketalouden lisäarvoa kotimarkkinoilla ja viennissä

Panostetaan elintarvikevientiin.

Edistetään kotimaisen ruuan käyttöä julkisissa hankinnoissa.

Edistetään uusien ruokaan liittyvien innovaatioiden, tuotantoteknologioiden ja kasvipohjaisten tuotteiden kehitystä.

Parannetaan kotimaisen elintarviketeollisuuden ja -jalostuksen toimintaedellytyksiä.

Laajennetaan pakollisia pakkaus- ja alkuperämerkintöjä.

Toteutetaan elintarvikelain kokonaisuudistus.

Panostetaan maatalouden riskienhallintaan

Jatketaan antibioottien vähäisen käytön kehittämistä sekä salmonellavapauden ylläpitämistä

Torjutaan vakavia eläintauteja.

Perustetaan kansallinen eläintautirahasto yhdessä maatalousyrittäjien ja elintarviketeollisuuden kanssa.

Toimeenpannaan vakuutusmaksuveron poisto edellisen eduskunnan hyväksymän lainsäädännön mukaisesti.

Turvataan maatalouteen liittyvien julkisten palveluiden toimivuus

Turvataan Ruokaviraston resurssit tietojärjestelmien kehittämiseen uuden EU-tukiohjelmakauden tarpeita vastaavasti.

Uudistetaan eläinlääkäripalveluita koskeva lainsäädäntö siten, että ympärivuorokautisen päivystyksen järjestämisvastuu säilyy julkisella sektorilla.

Teetetään selvitys maatalouden ympäristöluvituksen prosesseista, resursoinnista ja hyvistä käytänteistä.

Luodaan pitkän aikavälin kansallinen visio suomalaiseksi ruokajärjestelmäksi

Laaditaan poikkihallinnollisesti kansallinen strategia taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävästä ruokajärjestelmästä vuoteen 2030 (Ruokasali).

Laaditaan kouluruuan kehittämisohjelma.

Lisätään tutkimusta lasten ja nuorten ravitsemuksesta ravitsemuspolitiikan tueksi.

Kielletään energijuomien myynti alle 16-vuotiaille.

Tavoite

3

Kasvua ja työllisyyttä luonnon antimista

Keinot

Lisätään kotimaisen kalan tarjontaa ja osuutta kulutuksesta kestävästi laitimalla kotimaisen kalan edistämishjelma

Toimeenpannaan kalakasvatuksen ympäristölupajärjestelmän kehittämistoimet ottaen huomioon vesiympäristön suojelun taso.

Luodaan kannustimia ravinnepäästöjä vähentäville ja kiertotalouteen perustuvilla ratkaisuilla kalankasvatuksessa (kuten kiertovesiviljely ja itämerirehu).

Tuetaan kalatalouden tutkimusta ja tuotekehitystä sekä uuden teknologian kehittämistä esimerkiksi kohdistamalla EMKR-rahoitusta.

Edistetään monipuolisesti kotimaisten kalalajien hyödyntämistä.

Edistetään kotimaisen kalan käyttöä julkisissa hankinnoissa.

Edistetään sukupolvenvaihdoksia ja uusien yrittäjien aloittamista kaupallisessa kalastuksessa.

Tuodaan kalanjalostus investointituissa samalle viivalle muun elintarviketeollisuuden kanssa.

Edistetään kalatuotteiden vientiä.

Kehitetään uudenlaisia rahoitusvälineitä alan kehityksen edistämiseksi.

Kalastusta harjoitetaan turvaten elinvoimaiset ja kestävät kalakannat

Ajetaan EU:ssa tieteelliseen tietoon perustuvia kalastuskiintiöitä.

Laittomaan pyyntiin puututaan tehokkaasti.

Toteutetaan tutkimukseen pohjautuvaa ja reaktiivista lohenkalastuksen sääntelyä merellä ja joella Itämeren luonnonlohikantojen parantamiseksi. Säännellään kalastusta siten, ettei kantojen geneettinen monimuotoisuus vaarannu.

Kalakantoja säännellään ja hoidetaan yhteistyössä eri toimijoiden, kuten paikallisten, vesialueiden omistajien, järjestöjen ja elinkeinonharjoittajien kanssa.

Toimeenpannaan kansallista lohi- ja meritaimenstrategiaa vuonna 2020. Arvioidaan strategian toteutuminen ja päätetään sen jatkamisesta tai päivittämisestä.

Panostetaan kalakantojen tutkimukseen.

Turvataan ammatillisen kalastuksen edellytykset ja vähennetään vahinkoja

Toimeenpannaan hyljekannan hoitosuunnitelma. Kehitetään ja tuetaan vahinkoja ehkäiseviä tekniikoita, pyydyksiä ja käytänteitä.

Otetaan käyttöön korvaus vahinkoja aiheuttavien hylkeiden poistosta aiheutuvista kuluista.

Laaditaan ja toimeenpannaan merimetsostrategia kannan hallitsemiseksi ja vahinkojen ehkäisemiseksi.

Sujuvoitetaan merimetsöjen metsästyksen poikkeuslupien saantia.

Vapaa-ajankalastus on suosittu ja kestävä harrastus. Kehitetään kalastusmatkailua kestävästi.

Toimeenpannaan vapaa-ajan kalastuksen kehittämisstrategiaa.

Otetaan käyttöön vaelluskalojen saalisilmoitus koskien kaikkea saalistettua kalaa (oma kala -tietojärjestelmä).

Edistetään kalastusmatkailun kehittymistä erityisesti valtion vesialueilla sekä sen aluetaloudellisten vaikutusten kasvua. Uudistetaan kalastusmatkailun toimenpideohjelma.

Panostetaan kalavesien hyvään hoitoon turvaamalla vesistöjen kunnostushankkeiden rahoitus sekä kalastonhoitomaksujen riittävä maksukertymä. Lisäksi parannetaan kalastonhoitomaksujen vaikuttavuutta ja kohdentumista kalakantojen ja kalavesien ylläpitoon.

Metsästysharrastus kehittyy luontoharrastuksena ja hyödyttää yhteiskuntaa

Metsästysharrastuksen edellytykset turvataan ja uusien harrastajien tuloa lajin pariin edistetään.

Metsästyksen merkitys luonnon- ja riistanhoidossa sekä vieraslajien torjunnassa otetaan huomioon.

Riistakantoja hallitaan kestävästi ja vahinkoja ehkäisten. SRVA-toiminnan edellytykset turvataan.

Suurpetopolitiikkaa harjoitetaan monipuolisella keinovalikoimalla mukaan lukien kanta-arvioihin ja hoitosuunnitelmiin perustuva metsästys, poikkeusluvut, vahinkojen ennaltaehkäisy sekä ennakoiva viestintä. Suurpetopolitiikassa lisätään eri toimijoiden välistä vuoropuhelua ja varmistetaan tutkimuksen ja seurannan pysyvä rahoitus. Vaikutetaan EU:ssa kansallisten erityispiirteiden tunnistamiseksi sekä joustavuuden ja liikkumavaran lisäämiseksi petopolitiikassa.

Edistetään aktiivista, kestävä ja kehittyvää porotaloutta

Kehitetään porotalouden tukijärjestelmää ja turvataan porotalouden investointituet.

Edistetään porotalouden kehittymistä kannattavana, kestävä ja kulttuurisesti merkittävänä elinkeinona.

Vähennetään ristiriitoja porotalouden ja muiden maankäyttömuotojen välillä. Uudistetaan porojen aiheuttamien vahinkojen arviointia ja korvausta koskevaa lainsäädäntöä.

3.5 Luottamuksen
ja tasa-arvoisten
työmarkkinoiden Suomi

Tilannekuva

Työllisyys on kehittynyt myönteisesti viime vuosien aikana. Työttömyys on alentunut kaikissa ryhmissä. Pohjoismaisessa vertailussa Suomi jää kuitenkin työllisyysvertailussa selvästi viimeiseksi. Työllisyyden parantuessa työllisyysasteen nosto 75 prosenttiin muuttuu haasteelliseksi. Samalla työvoiman saatavuus ja yritysten rekrytointivaikeudet ovat nousseet yhä merkittävämmäksi ongelmaksi ympäri Suomea.

Työllisyysaste on tällä hetkellä 72,4 prosenttia. Myös työn tuottavuus on kääntynyt nousuun. Suomen kaltaisissa talouksissa merkittävin tuottavuutta parantava tekijä on osaaminen ja teknologinen kehitys. Ilmastonmuutos vaikuttaa työelämään ja ammattirakenteisiin. Suomalaisten yritysten ja niiden työntekijöiden kannalta on olennaista kilpailukyvyyn parantaminen niin, että otetaan laajasti huomioon työntekijöiden koulutus ja osaaminen, tuotekehitys ja investoinnit sekä työllistämiseen tähtäävät palvelut ja yrittäjyyteen kannustaminen.

Taloukskehityksen ennakoitaan heikentyvän. Työikäisen väestön ikääntyminen ja syntyvyyden aleneminen haastavat suomalaiset työmarkkinat. Suomalaisten osaamistaso on kääntynyt laskuun ja merkittäväällä osalla on puutteita perusosaamisessa. Työn muutos tuo mukanaan myös uudenlaisia ilmiöitä, joita nykylainsäädäntö ei vielä tunnista. Myös työelämän laadussa ja tasa-arvossa on vielä paljon tehtävää. Naisen euro on edelleen 84 senttiä. Naiset tekevät enemmän osa-aikatyötä, ja naiset sijoittuvat useammin matalapalkkaisille aloille.

Jatkossa työllisyysasteen nosto on haastavaa. Olennaista on lisätä osatyökykyisten, vaikeasti työllistyvien ja maahanmuuttajien osallistumista työmarkkinoille. Tarvitaan vaikuttavia toimia näiden ryhmien työllistämiseksi. Näillä eväillä on mahdollista tavoitella kestävä talouden, ympäristön ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta hyvää kasvua ja saavuttaa 75 prosentin työllisyysaste. Kaikissa politiikkatoimissa on varmistettava, että nämä kolme ulottuvuutta toteutuvat.

Tavoite

1

Aktiivisilla toimilla kohti korkeaa työllisyyttä

Hallituksen työllisyysastetavoite edellyttää, että osatyökykyisten, vaikeasti työllistyvien, nuorten, ikääntyvien ja maahanmuuttajataustaisten osallistumista työmarkkinoille lisätään. Tarvitaan vaikuttavia toimia näiden ryhmien työllistämiseksi.

Työuria pidennetään alusta, keskeltä ja lopusta.

Tavoitteena on muuttaa muiden Pohjoismaiden tavoin työvoimapolitiikan suuntaa passiivisesta aktiiviseen ja kohdentaa palveluja nykyistä tehokkaammin.

Keinot

Työllisyyspalveluiden hallinnon kehittäminen

Työllisyyspalveluiden valtakunnallista ohjausta ja hallinnonrajat ylittävää yhteistyötä kehitetään.

Kuntien roolia työllisyyspalveluiden järjestäjänä vahvistetaan. Työllisyyspalveluiden järjestäminen ja toteuttaminen voidaan sopimuksella antaa yhden tai useamman kunnan tehtäväksi kuntien kanssa tehtyjen sopimusten pohjalta. Toimeenpanon tueksi säädetään tarvittaessa erillislainsäädäntö.

Työllisyyspalveluiden järjestäjänä toimii julkinen sektori, joka voi tuottaa palveluja yhteistyössä yksityisen ja kolmannen sektorin sekä järjestöjen kanssa.

Työllisyyspalveluiden kehittäminen

Työvoimapalveluita uudistetaan tukemaan nopeaa uudelleen työllistymistä. Erityisesti työttömyyden alun palveluja tehostetaan ja mahdollistetaan entistä paremmin työttömien erilaiset, yksilölliset tarpeet.

Parannetaan palveluiden saatavuutta, laatua, vaikuttavuutta ja monipuolisuutta rutiininomaisten suoritteiden sijaan.

Työttömien henkilökohtaisen palvelun ja palvelukokonaisuuden takaamiseksi varataan tarvittavat henkilöresurssit.

Selvitetään henkilökohtaisen budjetoinnin käyttöönotto työllisyyspalveluissa.

Kehitetään ura- ja ohjauspalveluita työttömien lisäksi erityisesti pitkään perhevapailla olleille ja ikääntyneille työntekijöille. Työuraohjausta lisätään myös työssäkäyville ja yrittäjille.

Työttömyysturvan ja työttömien palveluiden uudistus

Valmistellaan työttömyysturvan ja työttömien palveluiden uudistus, jonka tavoitteena on lyhentää työttömyysjaksojen kestoja, helpottaa lyhytaikaisen työn vastaanottamista, kannustaa työnhakuun sekä uudistaa ja kohtuullistaa työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää niin, että oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa (karenssit). Puretaan

aktiivimallin leikkurit ja velvoitteet, kun työllisyysvaikutuksiltaan vastaavista toimenpiteistä on päätetty.

Tilalle valmistellaan malli, jossa työttömän työllistymissuunnitelmassa sovitaan henkilökohtaisesta työnhakuveloitteesta ja palveluista, kuten esimerkiksi koulutuksesta ja kuntoutuksesta. Henkilökohtaisen palvelun resurssit TE-toimistoissa turvataan.

Lisäksi selvitetään sairauspäivärahan, kuntoutustukien ja työttömyysturvan kriteerit siten, että ihminen on tarkoituksenmukaisella etuudella. Sovitellun työttömyyspäivärahan kehittämistä jatketaan. Kehittämisessä otetaan huomioon työhön osallistumisen helpottaminen sekä muuttuva työelämä. Yrittäjä- ja palkkatulojen vakuuttamista ja päivärahan määräytymistä näissä tilanteissa uudistetaan yhdistelmävakuutuksen suuntaan.

Yksityisen sektorin palkkatuen lisääminen

Hallituksen tavoitteena on lisätä merkittävästi palkkatuen käyttöä yrityksissä. Uudistetaan ja yksinkertaistetaan nykyinen palkkatuki vähentämällä työnantajabyrokratiaa siten, että työnantaja saa sitovan palkkatukipäätöksen ennakolta. Otetaan käyttöön työllistämiseteli.

Palkkatukea kehitetään ja käyttöä laajennetaan yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa niin, ettei vaaranneta työehtosopimusten mukaista työtä tai vääristetä kilpailua.

Palkkatuen rahoitusta jatketaan STM:n työttömyysturvamomentilta vuoden 2020 jälkeen.

Selvitetään mahdollisuus subjektiiviseen palkkatukeen ikääntyneille tai pitkään työttömänä olleille.

Kolmannen sektorin palkkatuen uudistaminen

Uudistetaan kolmannen sektorin palkkatuki. Tavoitteena on, että nykyiseen kolmannen sektorin palkkatukeen kytketään vahva yksilöllinen tuki, työkyvyn kartoitus ja muut palvelut siten, että mallista tulee uusi tuki avoimille työmarkkinoille siirtymiseen. Hallituksen tavoitteena on nostaa vaikeasti työllistyvien osatyökykyisten, vammaisten, pitkäaikaistyöttömien ja maahanmuuttajien palkkatuen enimmäismäärää. Kolmannen sektorin palkkatuesta poistetaan työllistämistä estävä 4 000 henkilötyövuoden rajoite.

Kokeilu PK-yritysten rekrytuesta ja yksinyrittäjän työllistämiskynnyksen alentaminen

Tuetaan pk-yritysten kasvua aloittamalla rekrytükokeilu, jolla edistetään kohtaantoa ja alennetaan työttömien rekrytointikynnystä pk-yrityksiin.

Yksinyrittäjän riskiä palkata ensimmäinen työntekijä madalletaan luomalla hallinnoltaan mahdollisimman kevyt tuki ensimmäisen työntekijän palkkaamiseen.

Nuorten työllisyyden tukeminen

Taataan jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle tai alle 30-vuotiaalle valmistuneelle joko työ-, työharjoittelu-, työkokeilu-, työpaja-, oppisopimus- tai kuntoutuspaikka kolmen kuukauden aikana työttömyyden alkamisesta. Hallitus edistää nuorisotakuuta asiantuntijatyön pohjalta.

Vahvistetaan Ohjaamo-palveluita sekä nuorten työpajatoimintaa.

Osatyökykyiset ja erityistä tukea tarvitsevat

Toteutetaan osatyökykyisille suunnattu työkykyohjelma, jolla helpotetaan heidän työllistymistään. Osana ohjelmaa käynnistetään kokeiluhankkeet vaikuttavien palveluiden ja toimintamallien käyttöön ottamiseksi. Uudistetaan kuntoutusjärjestelmää kuntoutuskomitean esitysten pohjalta.

Kehitetään välityömarkkinoita. Erityisen tuen tarpeessa olevien (muun muassa osatyökykyiset, maahanmuuttajat, vammaiset, nuoret, ikääntyneet) pääsyä työllistymistä edistävien ja yksilöllisten palveluiden piiriin tehostetaan. Työhönvalmentajien saatavuutta parannetaan TE- ja sosiaalipalveluissa. Vahvistetaan mielenterveyspalveluiden saatavuutta.

Parannetaan yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksiä uudistamalla rahoitusta ja tarjoamalla liiketoimintaosaamista vahvistavaa tukea.

Hallituksen tavoitteena on, että julkisiin hankintoihin asetetaan ehto sosiaalisesta työllistämisestä.

Kuntouttavan työtoiminnan järjestelmä uudistetaan sosiaalisella kuntoutuksella, jossa otetaan huomioon pitkäaikaistyöttömän tai heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön yksilöllinen kuntoutustarve työelämävalmiuksien vahvistamiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden turvaamiseksi.

Osatyökyvyttömyyseläkkeen lineaarinen malli

Puretaan työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden työnteon estäviä kannustinloukuja ottamalla käyttöön osatyökyvyttömyyseläkkeen lineaarinen malli.

Tavoite

2

Suomi tasa-arvon kärkimaaksi

Hallituksen tavoitteena on nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Hallitus aikoo kunnianhimoisesti parantaa tasa-arvoa yhteiskunnan eri osa-alueilla. Erityinen huomio on työelämän ja perheiden tasa-arvon parantamisessa.

Keinot

Tasa-arvo-ohjelma

Laaditaan laaja-alainen tasa-arvo-ohjelma, jolla koordinoidaan toimenpiteitä tasa-arvoisen yhteiskunnan saavuttamiseksi eri osa-alueilla.

Tasa-arvon seuraamiseen luodaan valtion eri hallinnonalat kattava seurantajärjestelmä. Sukupuolivaikutusten arvioinnin tulee sisältyä kaikkien ministeriöiden alaisten hallinnon toimintoihin.

Palkka-avoimuus

Perusteettomien palkkaerojen ja palkkasyrjinnän poistamista edistetään lisäämällä palkka-avoimuutta lainsäädännön keinoin. Perusteettomiin naisten ja miesten välisiin palkkaeroihin puututaan nykyistä tiukemmin.

Lisätään tasa-arvolakiin henkilöstön, henkilöstöedustajien ja yksittäisen työntekijöiden oikeuksia ja tosiasiallisia mahdollisuuksia lisätä palkkatietoutta ja puuttua tehokkaammin palkkasyrjintään.

Samapalkkaisuusohjelma

Palkkatasa-arvoa edistetään jatkamalla samapalkkaisuusohjelmaa, jonka on oltava aiempaa kunnianhimoisempi ja vaikuttavampi. Ohjelman keskeisenä tavoitteena on hallituksen, työnantajia ja työntekijöitä edustavien järjestöjen sitoutuminen toimenpiteisiin töiden vaativuuden arvioimiseksi, samapalkkaisuuden ja palkka-avoimuuden edistämiseksi sekä työelämän segregaaation purkamiseksi. Osana ohjelmaa arvioidaan työ- ja virkaehtosopimusten sukupuolivaikutukset.

Syrjinnän ehkäisy

Ehkäistään raskaussyrjintää. Täsmennetään lainsäädäntöä niin, että raskaus ja perhevapaan käyttö eivät saa vaikuttaa määräaikaisen työsuhteen jatkumiseen. Selvitetään perhevapaalta palaavien työsuhdeturvan parantamista ja ryhdytään selvityksen tulosten perusteella tarvittaviin lainsäädäntö- ja muihin toimiin.

Ehkäistään rekrytointisyryntää. Tehdään selvitys nimettömästä työhausta.

Perhevapaat

Toteutetaan yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa kunnianhimoisen ja perheiden hyvinvointia tukeva perhevapaauudistus. Tavoitteena on, että perhevapaat ja hoitovastuu jakautuvat perheissä tasaisesti molempien vanhempien kesken, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo työelämässä vahvistuvat ja sukupuolten väliset palkkaerot pienenevät. Perheiden valinnan ja joustojen mahdollisuuksia perhevapaiden pitämisessä lisätään. Uudistus toteutetaan siten, että se kohtelee tasa-arvoisesti kaikkia, myös monimuotoisia perheitä ja huomioi yrittäjyyden eri muodot.

Uudistus tulee toteuttaa niin, että äideillä ja isillä on yhtä paljon kiintiöityjä kuukausia. Isille kiintiöityjä ansiosidonnaisia vapaita pidennetään lyhentämättä äitien nykyisin käytävissä olevaa osuutta. Lisäksi perhevapaiden tulee sisältää vapaasti valittava vanhempainvapaajakso. Molemmille vanhemmille maksetaan korotettua ansio-osaa nykyistä äitien osuutta vastaavasti.

Uudistuksen tulee täyttää raskaussuojeludirektiivin ja työelämän tasapainodirektiivin vaatimukset.

Kotihoidontuki jatkuu nykymuotoisena. Selvitetään mahdollisuus maksaa etuus suoraan lasta hoitavalle isovanhemmalle.

Tavoite

3

Sopimisella vakautta ja luottamusta työmarkkinoille

Hallitus tukee suomalaista sopimusyhteiskuntaa ja vahvistaa luottamuksen ilmapiiriä työmarkkinoilla. Hallituksen lähtökohtana on valmistella työelämän uudistuksia kolmikantaperiaatteella ja näin pyrkiä työelämän tasapuoliseen kehittämiseen ja tulokselliseen uudistamiseen. Hallitus huolehtii työmarkkinoiden heikomman osapuolen eli työntekijän suojelusta ottaen huomioon maan ja yritysten kilpailukyvyn sekä varmistuen työllistymisen

edellytykset. Näin voidaan luoda työmarkkinoille vakautta ja ennakoitavuutta ja turvata työmarkkinoiden mahdollisimman häiriötön toiminta, joka on edellytys yritysten vakaalle toimintaympäristölle ja uusille investoinneille.

Hallitus edistää työelämän hyvinvointia, vahvistaa työelämän tasa-arvoa, työntekijöiden osallistumismahdollisuuksia, edistää paikallista sopimista ja parantaa työmarkkinoilla heikoimmassa asemassa olevien asemaa. Hallitus tukee yleissitovuuteen perustuvaa työ- ja virkaehtosopimusjärjestelmää.

Keinot

Yhteistoimintalain uudistaminen

Yhteistoimintaa koskeva lainsäädäntö uudistetaan rakenteellisesti ja sisällöllisesti työnantajan ja henkilöstön välisen luottamuksen parantamiseksi.

Yhteistoimintalakia uudistetaan tukemaan paremmin työpaikkojen yhteistoimintaa ja turvaamaan mielekäs, turvallinen ja tuottava työelämä. Uudistuksen tavoitteena ovat riittävät oikeudet henkilöstön tiedonsaannin ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen, jatkuvaan vuoropuheluun, työhyvinvoinnin edistämiseen sekä osaamisen kehittämiseen.

Työelämän luottamuksen ja työpaikkojen yhteistoiminnan vahvistamiseksi parannetaan henkilöstön osallisuutta ja asemaa sekä yt-menettelyssä että muutoin yritysten päätöksenteossa. Siirretään hallintoedustuslain henkilöstön edustusta koskevat säännökset yhteistoimintalakiin. Arvioidaan nykyisen hallintoedustuslain soveltamisrajaa ottaen huomioon pk-yritysten toiminnan erityispiirteet.

Paikallinen sopiminen

Hallituksen tavoitteena on lisätä paikallista sopimista osapuolten keskinäiseen luottamukseen perustuen. Paikallista sopimista kehitetään huolehtimalla henkilöstön riittävästä tiedonsaannista ja vaikutusmahdollisuuksista, mikä on avainasemassa sopimisen vaatiman luottamuksen ilmapiirin luomisessa.

Paikallista sopimista edistetään työ- ja virkaehtosopimusjärjestelmän kautta tavoitteena joustavuuden ja turvan tasapainoinen yhdistäminen sekä työllisyyden ja kilpailukyvyyn kehittäminen.

Pienyritysten neuvonta ja tukeminen

Lisätään neuvontaa ja tukea pienille yrityksille ja niiden työntekijöille työelämän sääntelyyn liittyvissä kysymyksissä.

Selvitetään ja toteutetaan tarvittavat toimenpiteet, jotta työsuhteisiin liittyvien riita-asioiden selvittely nopeutuisi esimerkiksi työyhteisösovittelua edistämällä.

Työaikajoustot

Selvitetään mahdollisuudet lisätä työajan joustoa tasapainottamaan työn ja perheen yhteensovittamista ja jaksamaan työuralla pidempään. Tavoitteena on parantaa erityisesti pienten lasten vanhempien ja ikääntyvistä omaisista huolehtivien mahdollisuuksia osa-aikatyöhön.

Kilpailukieltosopimukset

Kilpailukieltosopimusten ja työsuhteen aikaisen kilpailevan toiminnan kiellon käyttöä rajataan täsmentämällä lainsäädäntöä ja säätämällä kiellettyjen ehtojen käyttämisen seuraamuksista tasapainoisella tavalla.

Työsuojelu

Työsuojeluvälvönnän resursseja lisätään työturvallisuuden, harmaan talouden torjunnan, palvelussuhteen ehtojen välvönnän sekä ulkomaisen työvoiman välvönnän tehostamiseksi. Viranomaisten keskinäistä tiedonkulkua parannetaan.

Vuosilomat

Uudistetaan vuosilomalaki. Selvitetään mahdollisuudet joustavoittaa lomien käyttöä ja siirtämistä työpaikan vaihtotilanteissa (esimerkiksi lomapankki) lyhyissä työsuhteissa työskentelevien yhdenvertaisuuden parantamiseksi.

Nollatuntisopimukset

Parannetaan pätkätöissä ja nollatuntisopimuksella työskentelevien asemaa. Tehdään selvitys työsopimuksissa sovittavasta työajasta. Vaihtelevalla työajalla työskentelevän henkilön työajan vakiintumista vahvistetaan lainsäädännössä.

Työperäinen maahanmuutto ja ulkomaiset osaajat

Suomi tarvitsee aktiivista työperäistä maahanmuuttoa. Hallituksen tavoitteena on lisätä osaajien työperäistä maahanmuuttoa. Työperäisen maahanmuuton painopisteeksi asetetaan työvoimapulasta kärsivät alat sekä TKI-toiminnan kärki- ja kasvualojen kannalta olennaiset erityisosaajat, opiskelijat ja tutkijat. Kootaan laaja-alainen toimenpideohjelma tavoitteen toteuttamiseksi.

Siirretään työperäisen maahanmuuton hallinto työ- ja elinkeinoministeriöön käsittelyn tehostamiseksi.

Jatketaan ja vahvistetaan Business Finlandin Talent-toimintaa, joilla tuetaan kansainvälisten osaajien sijoittumista Suomeen ja asiantuntemuksen hyödyntämistä yritysten kasvussa, kansainvälistymisessä ja uudistumisessa sekä investointien kasvussa.

Kootaan toimenpideohjelma kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden työllistymisen parantamiseksi. Selvitetään taloudellisia tukimuotoja EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevien Suomessa opiskelevien lukukausimaksujen kompensoimiseksi, jos he jäävät valmistuttuaan Suomeen töihin. Pidennetään valmistumisen jälkeinen oleskelulupa kahteen vuoteen ja mahdollistetaan lyhytaikaisen työn vastaanotto.

Tehostetaan ja nopeutetaan työperusteisen oleskeluluvan käsittelyaikoja vahvistamalla edustustoverkkoa sekä purkamalla prosesseihin liittyviä pullonkauloja selvitysten pohjalta. Varmistetaan työperusteisten oleskelulupien nopea ja sujuva käsittely tavoitteena keskimäärin kuukauden käsittelyaika. Varmistetaan kausityöntekijöiden työperusteisten oleskelulupien riittävän nopea käsittely yritysten työvoimatarpeen turvaamiseksi. Parannetaan kausityöntekijöiden mahdollisuuksia vaihtaa työnantajaa.

Varmistetaan, että Suomeen töihin tulevat saapuvat maahan työntekoon tarkoitettulla luvalla (muun muassa turistiviisumien käytön kitkeminen). Ulkomaisten ei-työsuhteisten kausityöntekijöiden asema turvataan lainsäädännön keinoin (esimerkiksi marjanpoimijat).

Luodaan työelämän ohjelma lisäämään työnantajien rekrytointi- ja monimuotoisuusosaimista sekä maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista ja kehittämistä työpaikoilla.

Uudistuksissa otetaan huomioon ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön torjunta. Työperäisessä maahanmuutossa noudatetaan EU- ja ETA -alueen ulkopuoliseen työvoimaan sovelletaan saatavuusharkintaa eurooppalaisen valtaviirran mukaisesti.

Työvoiman liikkuvuuden ja kohtaannon varmistamiseksi sekä saatavuusharkinnan joustavoittamiseksi arvioidaan tarve alueellisen työlupalinjausmenettelyjen yhdistämiseksi laajemmiksi kokonaisuuksiksi.

Kotouttaminen

Vahvistetaan, tehostetaan ja nopeutetaan maahanmuuttajien aktiivista kotoutumista suomalaisen yhteiskuntaan. Hallitus laatii kotouttamistoimien uudistamistarpeista kokonaisvaltaisen toimenpideohjelman eduskunnan hyväksymän tarkastusvaliokunnan mietinnön pohjalta.

Kotouttamispalveluiden laatua, velvoittavuutta ja vaikuttavuutta parannetaan molemmilla kansalliskielillä. Otetaan käyttöön kotouttamistyön malli, jolla tuetaan maahanmuuttajien työllistymistä ja mukaanpääsyä suomalaiseen yhteiskuntaan. Kuntien ja kolmannen sektorin roolia vahvistetaan. Työn ohessa tulee olla kieliovetusta ja esimerkiksi ammatillista koulutusta.

Myönteistä ja aktiivista kotoutumista edistetään maahanmuuttajan kielitaidon ja ammatillisten valmiuksien vahvistamisella, työllistymisen nopeuttamisella ja yhteiskunnan tunte-
mista ja osallisuutta edistämällä. Kielikoulutukseen tulee päästä kolmen kuukauden ku-
luessa myönteisen oleskelulupapäätöksen saamisesta.

Turvapaikanhakijoiden kotouttamisen on käynnistytävä jatkossa entistä aikaisemmin, jo vastaanottokeskuksessa. Varmistetaan maahanmuuttajanaisten mahdollisuus osal-
listua kotoutumis- ja kielikoulutukseen. Rakennetaan yhden luukun moniammatillis-
ten kotouttamis- ja osaamiskeskustoimia ja edistetään parhaiden käytäntöjen valtakunnal-
lista levittämistä. Vahvistetaan maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista, ohjausta ja
osaamiskeskustoimintaa.

Tavoite

4

Osaamisesta turvaa työn murrokseen

Työn murros ja digitalisaatio vaikuttavat siten, että työpaikkoja häviää, mutta samalla syn-
tyy uusia tuottavampia toimialoja, yrityksiä ja työtehtäviä. Muutoksen mahdollisuuksia on
tuettava kaikin keinoin edistämällä osaamista, uusiutumista, uuden teknologian käyttöö-
ottoa ja uusien ideoiden leviämistä. Useimmat ammatit vaativat entistä korkeampaa osaa-
mista. Työelämässä tarvitaan koulutuksen ja jatkuvan oppimisen uudenlaista yhteispe-
liä.

Työelämän muutoksen käänköpuolena on työelämän epävarmuuden lisääntyminen. Vä-
himmäistyöehtojen toteutumisessa on erityisesti puutteita heikommassa asemassa ole-
vien työntekijöiden kohdalla.

Keinot

Työntekemisen uudet muodot

Selvitetään lainsäädännön muutostarpeita työn murroksen näkökulmasta (itsensätyöllistä-
jät, jakamis- ja alustatalous, uudet työn teettämisen muodot ja osuuskunnat). Työelämän
epävarmuuden vähentämiseksi täsmennetään työsopimuslain työsopimuksen käsitettä
siten, että työsopimussuhteen naamiointi muuksi kuin työsopimukseksi estetään.

Ennakointi ja muutosturva

Kehitetään rakennemuutoksen ennakointia. Kiinnitetään erityistä huomiota aloihin, joihin kohdistuu muutospaineita teknologian kehityksen ja ilmastonmuutoksen seurauksena.

Muutosturvaa kehitetään parantamaan työntekijöiden osaamista ja työllistymistä.

Työn ja työhyvinvoinnin kehittämisohjelma

Käynnistetään työpaikkojen tueksi monivuotinen kansallinen Työn ja työhyvinvoinnin kehittämisohjelma vauhdittamaan toimintatapojen uudistamista ja uuden teknologian hyödyntämistä. Ohjelman tavoitteena on vahvistaa yhteistoimintaan ja luottamukseen perustuvaa työkulttuuria Suomen kilpailuvahvuutena, nostaa Suomi digiaikakauden johtavaksi työelämäinnovaatioiden kehittäjäksi ja työhyvinvointi Suomessa maailman parhaaksi vuoteen 2030 mennessä.

Ohjelman kohderyhmänä ovat työntekijät, työnantajat, työyhteisöt ja niiden muodostamat verkostot. Ohjelma valmistellaan ja toteutetaan kolmikantaisesti ja siinä hyödynnetään aiempien työelämän kehittämisohjelmien kokemuksia.

Osana ohjelmaa toteutetaan työn, terveyden ja työkyvyn tutkimus- ja kehittämisohjelma. Ohjelmalla turvataan palvelujärjestelmiemme kehittämiseksi välttämätön työikäisten työ- ja toimintakykyyn liittyvä tutkimus.

Osaamisen kehittäminen työelämässä ja oppisopimus

Lisätään työelämässä muunto-, täydennys- ja erikoistumiskoulutuksia. Tavoitteena on jatkuvan oppimisen edistäminen, työntekijöiden työsuhteturvan parantaminen, aikuisten puuttuvien perustaitojen vahvistaminen sekä eri alueiden ja toimialojen työvoimatarpeeseen vastaaminen.

Kehitetään yksilöiden erilaisten tarpeiden pohjalta uusia kustannustehokkaita palvelumuotoja. Tarjotaan yksilöityjä koulutuskokonaisuuksia esimerkiksi toisen asteen ja vapaan sivistystyön oppilaitoksissa mahdollistamalla myös ammatilliset näyttötutkinnot. Erityisenä painopisteenä otetaan huomioon vähän koulutetut, uudelleen koulutettavat työttömät ja työttömyysuhan alla olevat. Lisätään yritysten kanssa yhteishankintana järjestettävää työvoimakoulutusta.

Lisätään oppisopimusopiskelun käyttöä ensimmäisen työpaikan saamiseksi sekä uudelleen koulutautumisen ja aikuiskoulutuksen väylänä. Uudistetaan ja yksinkertaistetaan oppisopimuskoulutuksen ajalta maksettavat korvaukset työnantajan hallinnollisen taakan keventämiseksi.

Vahvistetaan työpaikalla tapahtuvaa oppimista ja työpaikkaohjaajien roolia.

Kehitetään opintovapaata ja mahdollistetaan sen yhä laajempi käyttö aikuiskoulutustukea kehittäen. Aikuiskoulutustuki uudistetaan tukemaan työn ja opiskelun yhteensovittamista.

Parannetaan työttömien mahdollisuuksia opiskella sivutoimisesti työnhaun ohessa.

Selvitetään mahdollisuudet laajentaa työllisyysrahaston tehtäviä tukemaan nykyistä laajemmin aikuisten osaamisen kehittämistä ja työkyvyn ylläpitämistä.

3.6

Oikeudenmukainen,
yhdenvertainen ja
mukaan ottava Suomi

Tilannekuva

Suomalaiset jakavat laajasti periaatteet ja arvot, joille pohjoismainen hyvinvointimallimme on vuosien saatossa yhteistyössä rakennettu. Sen kulmakiviä ovat ihmisten yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, verorahoitteiset hyvinvointi- ja koulutuspalvelut, suuri sosiaalinen liikkuvuus ja aktiivinen kansalaisyhteiskunta. Ihmisten hyvinvointiin ja osallisuuteen ei ole investoitu vain siksi, että siihen on ollut varaa, vaan jotta vaurastuisimme kansakuntana. Hyvinvointivaltion rahoituspohja on monien haasteiden edessä. Ikääntyminen ja matala syntyyvyys johtavat huoltosuhteen heikkenemiseen. Väestökehitys yhdistettynä huono-osaisuuden kasautumiseen ja talouskasvun hidastumiseen edellyttää voimakasta panostusta ongelmien ehkäisyyn poikkihallinnollisin keinoin.

Työelämä muuttuu, eikä sosiaaliturva ole aina sovitettavissa ihmisten vaihtuviin elämäntilanteisiin tai työn muutokseen. Köyhyys altistaa laajemmalle syrjäytymiselle ja riippuvuus toimeentulotuesta heikentää osaltaan työllistymisen edellytyksiä.

Palvelujärjestelmän tavoitteena on edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia, terveyttä, toiminta- ja työkykyä ja sosiaalista turvallisuutta sekä kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja. Osalla väestöstä nämä tavoitteet toteutuvat hyvin, mutta osan kohdalla palveluiden käyttö on tarpeisiin nähden vähäistä tai saatavilla oleva palvelu ei vastaa tarpeisiin. Vaikka suuri osa suomalaisista voi hyvin, hyvinvointi- ja terveyserot ovat merkittäviä. Usein huono-osaisuus siirtyy paitsi elämänvaiheesta toiseen myös sukupolvelta toiselle.

Perhepolitiikkaa haastavat vahvasti niin uudenlaiset tarpeet kuin lapsiperheiden muuttuminen monimuotoisemmiksi. Suomessa jo noin kolmasosa kaikista perheistä ei ole enää perinteisiä ydinperheitä: esimerkiksi uusperheiden ja sateenkaariperheiden määrä on kasvanut. Nykyiset toimintatavat ja tuen muodot eivät vastaa kaikkien perheiden todellisiin tarpeisiin. Yhteiskunnassa ei ole riittävästi pystytty edistämään työn ja perheen yhteensovittamista ja hoivavastuun tasa-arvoisempaa jakautumista. Lapsiperheköyhyys on yleisintä yksinhuoltajaperheissä sekä perheissä, joissa lapset ovat alle kolmivuotiaita. Vanhemmuuden ja parisuhteiden hyvinvointiin sekä ongelmatilanteiden ratkaisuun, kuten parisuhden-euvontaan tai eropalveluihin, ei ole kaikkialla käytössä järjestelmällisiä ja yhdenvertaisia tukimuotoja.

Yhteiskunnallinen eriarvoisuus heijastuu ihmisten elämään monin tavoin. Yksi sen ilmeneismuodoista on köyhyys ja pitkittynyt toimeentulotuen asiakkuus. Eriarvoisuus ilmenee myös eroina väestöryhmien terveydessä ja osallisuudessa sekä työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuutena.

Sosiaalisten ongelmien kuten ylisukupolvisen huono-osaisuuden, köyhyyden, vaikeiden elinolojen, matalan koulutustason ja työttömyyden yhteydestä yksilöiden heikkoon terveyteen ja hyvinvointiin sekä kansantalouteen on vankka näyttö. Palvelujärjestelmästä

löytyy monialaista osaamista ja tukea, mutta järjestelmä on sen jatkuvasta kehittämisestä huolimatta edelleen kirjava, hajanainen ja asiakkaille vaikeasti hahmotettava.

Palvelujärjestelmän oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden sekä kustannusten hinnan näkökulmasta suurimmat haasteet liittyvät perustason palveluiden vahvistamiseen, ennaltaehkäisevään työhön ja kuntoutukseen. Perustason palveluiden pirstaleinen järjestäminen, riittämätön resursointi, muuttuneet palvelutarpeet ja niihin liittyvät osamisvajeet näkyvät terveyskeskuksissa ja sosiaalityössä, ikäihmisten palveluissa, vammais- palveluissa ja lastensuojelussa, kielellisten oikeuksien turvaamisessa sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Palveluiden sisältöjen lisäksi myös sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteet ja rahoitus eivät enää pysty turvaamaan yhdenvertaisia palveluita kaikille suomalaisille. Sosiaali- ja terveys- palveluiden uudistamisen välttämättömyys liittyy erityisesti kuntien taloudelliseen kantokykyyn. Kuntien taloudelliset hartiat eivät kestä palveluiden rahoittamista ja järjestämistä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakennetta on pyritty uudistamaan jo pitkään. Merkittävänä haasteina ovat olleet muun muassa perustuslain vaatimukset, uudistuksen laajuus, asetut aikaikkunat ja alueiden erilaisuus. Onnistunut rakenteiden uudistaminen edellyttää vuoropuhelun ja luottamuksellisen ilmapiirin vahvistamista valtiollisten, alueellisten ja paikallisten toimijoiden välillä.

Tavoite

1

Hyvinvoinnin edistäminen ja eriarvoisuuden vähentäminen

Suomi on entistä tasa-arvoisempi ja yhdenvertaisempi maa, jossa luottamus lisääntyy ja jokainen ihminen on arvokas. Ihmisten hyvinvointi-, terveys- ja tuloeroja kavennetaan ja osallisuutta lisätään. Suomi edistää ihmisoikeuksia, hyvinvointitaloutta ja edellytyksiä ihmisen hyvälle elämälle läpi koko elämänkaaren. Ihmisillä on mahdollisuus hyvinvointia tukeviin valintoihin.

Keinot

Yhdenvertaisuutta edistävät toimet

Vammaisten henkilöiden asema on viime vuosina parantunut, mutta yhdenvertaisuus ei silti usein toteudu. Oikea-aikaisuus ja yksilölliset palvelutarpeet ovat haasteita vammais- palveluissa. Vammaisten ihmisten yksilöllisten tarpeiden parempi huomioon ottaminen toteutetaan osana vammaispalvelulain uudistusta. Samalla kokeillaan kehitysvammaisten

henkilökohtaisia budjetteja. Kokeilujen yhteydessä arvioidaan myös lainsäädännön muutostarpeet. Ruotsinkielisten vammaispalvelut turvataan.

Vahvistetaan lainsäädännöllä sosiaali ja- terveydenhuollon palvelujen käyttäjien itsemääräisoikeutta. Parannetaan potilas- ja sosiaaliasiamiestoimintaa. Turvataan kielellisten oikeuksien toteutumista käytännössä erityisesti ruotsin ja saamen kielellä sekä viittomakielellä. Käypä hoito -suositukset käännetään ruotsin kielelle.

Köyhyyden ja osattomuuden vähentäminen

Köyhyys- ja syrjäytymisriski koskettaa ihmisiä entistä laajemmin. Hallitus puuttuu tähän määrätietoisesti. Erityisesti eläkeläisten ja lapsiperheiden köyhyyttä ja köyhtymistä vähennetään kehittämällä samanaikaisesti etuuksia ja palveluita. Tavoitteena on huolehtia kaikkien suomalaisten elintason kehityksestä ja tasaisemmasta tulonjaosta. Otetaan huomioon entistä paremmin huono-osaisuuden riskitekijät ja huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. Kohdennetaan vaikuttavia palveluita riskiryhmille aikuissosiaalityötä kehittämällä.

Uudistetaan asiakasmaksulaki tavoitteena hoidon esteiden poistaminen ja terveyden tasa-arvon lisääminen muu muassa maksuttomuutta laajentamalla ja kohtuullistamalla maksuja.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Edistetään hyvinvointitaloutta investoimalla toimiin, joilla tuetaan hyvinvointia ja terveyttä sekä vähennetään eri palvelujen tarvetta.

Päätösten hyvinvointi- ja terveysvaikutukset arvioidaan kattavasti. Parannetaan kansansairauksien ehkäisyn ja hoidon vaikuttavuutta. Lisätään matalan kynnyksen elintapaohjausta ja ennaltaehkäiseviä toimia.

Vähennetään riippuvuuksia. Päivitetään päihdestrategia ehkäisevän työn edistämiseksi sekä päihdepalvelujen kokonaisuuden yhteensovittamiseksi. Jatketaan määrätietoista työtä tupakoinnin ja alkoholin kokonaiskulutuksen vähentämiseksi. Huumehoidon tehokkuutta parannetaan ja käytön haittoja vähennetään laatimalla poikkihallinnollinen valtioneuvoston periaatepäätös huumausainepolitiikasta. Ehkäistään pelihaittoja osana rahapelipoliittista ohjelmaa.

Laaditaan aiempaa valmistelua hyödyntäen mielenterveysstrategia, joka näkee mielenterveyden pääomana, turvaa mielenterveysoikeudet ja -palvelut, linkittää ne olemassa oleviin rakenteisiin, ehkäisee itsemurhia ja vahvistaa ammattilaisten osaamista. Samalla uudistetaan mielenterveys- ja päihdelainsäädäntö.

Ennaltaehkäisyä edistämiseksi ja kansanterveyden vahvistamiseksi laajennetaan hallitusti rokotusohjelmaa (muun muassa hpv-rokotus pojille) ja seulontaohjelmaa (muun muassa suolistosyövät).

Uudistetaan lomituslaki ja turvataan Välitä viljelijästä -toimintamalli. Toimintamallin vaki-naistaminen arvioidaan vaalikauden lopulla.

Turvataan vankiterveydenhuollon resurssit.

Vahvistetaan sote-järjestöjen toiminnan edellytyksiä sekä tuetaan järjestölähtöisen työn uudistamista ja monimuotoisuutta.

STM:n veikkausvoittovaroista jakamien avustusten ehdot sekä toimintatavat uudistetaan niin, että uuteen järjestelmään voidaan siirtyä vuoden 2021 avustuksissa. Tavoitteena on kansanvaltaisuuden lisääminen jakoprosessissa, autonomian kasvattaminen, järjestöbyrokratian vähentäminen ja resurssien siirto hallinnosta avustuksiin.

Vahvistetaan kielellisten oikeuksien toteutumista käytännössä sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmässä.

Lisätään sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tietoisuutta vähemmistöjen kohtaamisesta ja erityistarpeista.

Perustetaan laaja-alainen viittomakieliasian neuvottelukunta arvioimaan viittomakielilain ja viittomakielisten perusoikeuksien sekä yhdenvertaisuuden toteutumista (OM).

Tavoite

2

Lapsi- ja perheystävällisyyden edistäminen

Suomi on entistä lapsi- ja perheystävällisempi maa, joka on mukaanottavampi ja yhdenvertaisempi. Lasten ja nuorten hyvinvointi on ensisijaista. Ihmisiä tuetaan kohti toivomaansa lapsimäärää. Perheellistyä voi monella tapaa ja erilaiset perhemallit ovat yhtä arvokkaita. Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen aikuiseseen.

Keinot

Hyvinvoinnin vahvistaminen

Lapsiperhestrategialla kohti lapsi- ja perhemyönteistä ja yhdenvertaista Suomea

Alhainen syntyvyys, väestön ikääntyminen, lapsiperheköyhyys ja ylisukupolvinen syrjäytyminen haastavat yhteiskuntaamme. Haasteisiin vastaamiseksi käynnistetään parlamentaarinen komiteavalmistelu kansallisen, YK:n lapsenoikeuksien sopimukseen perustuvan lapsistrategian luomiseksi. Se luo hallituskaudet ylittävät ja eri hallinnonalat yhdistävän lapsi- ja perhemyönteisen Suomen vision.

Strategia perustuu tietoon ja tutkimukseen sekä edistää lapsenoikeuksien sopimuksen toimeenpanoa. Yhteisiin tavoitteisiin suunnataan hallinnon ja päätöksenteon lapsenoikeusperusteisuutta sekä palveluiden ja tukien lapsi- ja perhelähtöisyyttä yli hallinnonalarajojen edistävien toimin. Hallitus sitoutuu arvioimaan päätösten lapsivaikutuksia, edistämään lapsibudjetointia, lasten hyvinvoinnin tietopohjan vahvistamista sekä lasten ja nuorten osallisuutta.

Strategian tavoitteisiin sitoutetaan valtion ohella myös muut julkiset toimijat, etenkin kunnat ja kuntayhtymät, korkeakoulut ja opetuksen järjestäjät, järjestöt, seurakunnat sekä elinkeinoelämä. Valmistelussa hyödynnetään esimerkiksi Lapsen aika 2040 -raporttia.

Valtaosa perheistä pärjää hyvin, mutta jokainen tarvitsee jonkinlaista lähiyhteisön tai yhteiskunnan tukea. Otetaan huomioon päätöksenteossa perheiden ja elämäntilanteiden moninaisuus. Tuetaan tahattomasti lapsettomien perheellistymisvaihtoehtoja eri keinoin ja turvataan hedelmöityshoitojen yhdenvertainen saatavuus. Edistetään vuoroviikkoasumista koskevan selvityksen toimenpide-ehdotuksia

Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus koskemattomuuteen. Vahvistetaan seksuaalikasvatusta. Laaditaan toimenpideohjelma kiusaamiseen puuttumiseksi ja yksinäisyyden vähentämiseksi.

Lapsiperheiden palveluiden parantaminen ja toimeentulon turvaaminen

Lapsiperheiden tukemiseksi toteutetaan hyvinvointia edistäviä sekä ongelmia ehkäiseviä ja korjaavia toimia. Madalletaan lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden saamisen kynnyksiä, parannetaan oikea-aikaisuutta ja saatavuutta osana peruspalveluja. Tiivistetään niiden yhteyttä olemassaoleviin lasten ja perheiden palveluihin ja muihin palvelurakenteisiin. Turvataan alaikäisten päihdetyön palvelut alueellisesti ja kielellisesti. Tiivistetään eri hallinnonalojen yhteistyötä ja turvataan tiedonkulku.

Jatketaan lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Levitetään perhekeskustoimintamallia ja kehitetään neuvoloita. Vahvistetaan parisuhdetyötä ja vanhemmuuden tukea esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvolapalveluita parantamalla. Vahvistetaan sosiaalihuoltolain mukaisia perheiden ennaltaehkäiseviä palveluita ja helpotetaan perheiden kotipalvelun saamis- ja myöntöedellytyksiä.

Hyvän elämän tarjoaminen jokaiselle lapselle on laajasti jaettu yhteiskunnallinen tavoite. Tästä huolimatta palvelut tai tuki eivät aina tavoita lasta, nuorta ja perhettä ajoissa. Lastensuojelu on maassamme tarpeeseen nähden aliresursoitu. Haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaamiseksi säädetään asteittain kiristystä vähimmäishenkilöstömitoitus lastensuojeluun niin, että mitoitus on 30 asiakasta ammattilaista kohden. Vuonna 2022 mitoitus on 35. Lastensuojelu yksin ei pysty vastaamaan paljon tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Turvataan erityistä tukea tarvitsevien moniammatilliset palvelut ja ja levitetään eri alojen ammattilaisten yhteistyöhön perustuvaa tiimimallia.

Kehitetään lastensuojelun jälkihuoltoa. Annetaan nuorelle riittävä tuki matkalla aikuisuuteen.

Lisätään turvakotipalveluiden saatavuutta kohti Istanbulin sopimuksen mukaista tasoa. Päihdeäitien ja päihdeperheiden riittävät palvelut ja kuntoutus turvataan. Suomalaiset lapset liikkuvat suosituksiin nähden liian vähän ja monet hyvinvoittimittarit kertovat polarisoitumisesta. Liikunnallisuutta, painonhallintaa, tervettä ravitsemusta ja päihteettömyyttä edistetään laaja-alaisesti.

Sukupuolivähemmistöihin kuuluvia ja heidän perheitään tuetaan yksilöllisin ja oikea-aikaisin palveluin.

Toteutetaan valtakunnallinen kokeilu maksuttomasta ehkäisystä alle 25-vuotiaille. Tulosten perusteella päätetään kokeilun vakinaistamisesta vaalikauden lopulla. Tuetaan rokote-myönteisyyttä ja edistetään rokotekattavuutta.

Vahvistetaan kielellisten oikeuksien toteutumista käytännössä.

Tavoite

3

Ikäystävällisyyden edistäminen

Suomi on entistä ikäystävällisempi maa, joka tunnistaa väestön ikääntymisen tuoman yhteiskunnallisen muutoksen ja varautuu siihen. Ikääntyneet eivät ole vain palveluiden kohde, vaan myös yhteiskunnan voimavara. Tavoitteena on, että terveiden elinvuosien määrä lisääntyy, toimintakyky paranee ja palvelut toimivat oikea-aikaisesti ja tehokkaasti.

Keinot

Hyvinvoinnin ja toimintakyvyn vahvistaminen

Laaditaan poikkihallinnollinen ikäohjelma yhteistyössä eri ministeriöiden, kuntien, kolmannen sektorin ja muiden tahojen kanssa. Nostetaan muistisairauksien ennaltaehkäisy muiden kansansairauksien rinnalle.

Perustetaan vanhusasiavaltuutetun tehtävä ja toimisto. Kehitetään elämäntapaohjausta, neuvontaa ja tukea sekä toteutetaan kohdennettuja hyvinvointitarkastuksia ja kehitetään palveluneuvontaa. Otetaan huomioon erityisesti eläkkeelle jäävät. Otetaan ikäihmisten ravitsemuksen laatu, saatavuus ja yhteisölliset ruokailumahdollisuudet sekä kotona asuvien että hoivayksiköiden asukkaiden kohdalla kehittämisen ja valvonnan osaksi.

Otetaan huomioon vanhuspalvelujen tuottajakentän monimuotoisuus. Kehitetään erilaisten hoivapalveluiden tuottamismistapoja, kuten perhehoitoa ja muita välimuotoisia ratkaisuja.

Sotiemme veteraanien ja sotainvalidien määrä vähenee. Ikääntymisen myötä heidän ja heidän läheistensä tuen tarve lisääntyy. Sotiemme veteraanien tuki ja palvelut turvataan. Varmistetaan, että palvelut toteutuvat laadukkaina kaikkialla maassa.

Palveluiden parantaminen

Palautetaan luottamus vanhuspalveluiden laatuun, oikea-aikaisuuteen ja saatavuuteen. Tiekartan mukainen käytännössä todentuva resurssien lisäys ja toimintatapojen kehittäminen toteutetaan suunnitellusti ja varmistaen oikea kohdentuminen.

Eliniän pidentyessä eläkeläisten määrä kasvaa voimakkaasti. Väestö on aiempaa pidempään tervettä ja toimintakykyistä, mutta myös palvelujen tarve kasvaa. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (vanhuspalvelulaki) päivitetään. Vanhuspalvelujen laatua ja vaikuttavuutta lisätään.

Säädetään hoivahenkilöstön sitovasta vähimmäismitoituksesta (0,7) ympärivuorokautisen hoivan yksiköissä. Mitoituksen toteutuksessa otetaan huomioon aina ensisijaisesti hoitoisuus. Selkeytetään henkilöstön työnjakoa muun muassa tukipalveluiden osalta. Henkilöstömäärän lisäys toteutetaan asteittain käynnistämällä tavoitteellinen kehittämisohjelma, jolla rahoitetaan polkua kohti uskottavaa ja vanhusten riittävän hoivan turvaavaa mitoitusta.

Suurin osa ikäihmisistä asuu kotona. Ympärivuorokautisen hoivan rinnalla vahvistetaan kotihoidon resursseja ja laatua. Kehitetään omaishoitoa.

Resurssien vahvistamisen ja lain päivittämisen lisäksi palvelujärjestelmää tulee kehittää. Henkilöstön osaamisesta ja jaksamisesta huolehtiminen, uudistuvat tavat toteuttaa palvelut, tavoitteellinen henkilöstöpolitiikka ja toimintakulttuurien integraatio ovat keskeisiä tekijöitä haettaessa ratkaisuja tämän päivän ja tulevaisuuden haasteisiin.

Otetaan käyttöön uusia työtapoja ja teknologiaa. Varmistetaan vanhuspalveluiden hyvä johtaminen. Lisätään hoiva-alan houkuttelevuutta sekä henkilökunnan saatavuutta ja osaamista.

Kehitetään omavalvontaa sekä tehostetaan paikallista ja valtakunnallista valvontaa. Turvataan kielellisten oikeuksien toteutumista ikäihmisten kaikissa palveluissa. Jatketaan rationaalisen lääkehoidon edistämistä.

Tavoite

4

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden parantaminen

Suomi on maa, jossa jokainen saa hoitoa, hoivaa ja huolenpitoa oikea-aikaisesti ja yhdenvertaisesti. Palvelut ovat kustannustehokkaita ja vaikuttavia. Ne rakentuvat joustavasti ja kokonaisvaltaisesti ihmisen elämäntilanteiden ja tarpeiden ympärille. Palveluiden parantaminen lisää luottamusta niin käyttäjien kuin sote-ammattilaisten keskuudessa.

Keinot

Perustason palveluiden saatavuuden parantaminen tulevaisuuden sotekeskuksissa

Varmistetaan, että perusterveydenhuolto ja sosiaalipalvelut ovat jokaisen saavutettavissa oikea-aikaisesti ja laadukkaasti. Otetaan huomioon tuottajakentän monipuolisuus ja lähipalveluiden saavutettavuus. Käynnistetään tulevaisuuden sote-keskusten kehittämissuunnitelma. Ohjelma nivoutuu yhteen sote-rakennemuutoksen valmistelun ja toimeenpanon kanssa. Kehittämissuunnitelman tarkoituksena on myös vahvistaa kansalaisten luottamusta julkisesti järjestettyihin sote-palveluihin.

Tiukennetaan hoitotakuuta perusterveydenhuollossa niin, että jatkossa kiireettömässä tapauksessa hoitoon pääsee viikon (7 pv) sisällä hoidon tarpeen arvioinnista. THL:n arvion mukaan 7 päivän hoitotakuu edellyttäisi nykyjärjestelmällä toteutettuna 1 600–

2 600 lääkärin lisäämistä terveyskeskuksiin. Paljon voidaan kuitenkin saada aikaan kehittämällä järjestelmää ja sen toimintaa laaja-alaisesti.

Kehittämällä moniammatillisia sosiaali- ja terveyskeskuksia, joissa hyödynnetään digitalisointia sekä tuodaan vastaanotto toimintaan uudella työnjaolla eri ammattilaisten työpanosta ja erityistason konsultaatioita, voidaan tavoite nopeammasta hoitoon pääsystä saavuttaa noin 1 000 yleislääkärin lisäyksellä. Näistä noin 300 lääkärin lisäys on saatavissa pitkään täyttämättöminä olevien virkojen täyttämällä ja tilapäisten vuokralääkäriestojen korvaamisella vakinaisilla lääkäreillä. Tämä edellyttää, että sote-keskukset ovat nykyistä houkuttelevampia työpaikkoja koko maassa.

Terveydenhuollon painopistettä siirretään näillä keinoilla erikoissairaanhoidosta perustasolle.

Sosiaali- ja terveyskeskuksen tarjoamiin palveluihin kuuluvat ainakin perusterveydenhuollon, suun terveydenhoidon, sosiaalityön ja kotihoidon lähipalveluja, kotisairaala, mielen-terveys- ja päihdehuollon perustason palveluja, avokuntoutuspalveluja, kansansairauksien ehkäisyä sekä neuvola- ja muita ehkäiseviä palveluja.

Uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden työnjakoa ja toimintatapoja. Jaetaan tehtäviä yhä laajemmin eri ammattiryhmien välillä. Moniammatillisten tiimien käyttö ja työnjaon kehittäminen takaavat hoidon jatkuvuuden ja vaikuttavuuden, palvelujen sujuvuuden ja kustannusten hallinnan. Laaditaan sosiaalihuollon kehittämisohjelma ja tuodaan sosiaalihuollon palveluita vahvemmin osaksi tulevaisuuden sote-keskusta.

Asiakaskeskeisyys on tulevien keskusten ytimessä. Hyvää johtamista sekä henkilökunnan ammattitaidon kehittämistä ja työhyvinvointia tuetaan. Laajennetaan tutkimus- ja kehittämistoimintaa osana perustyötä. Asiakaslähtöisyyttä parannetaan lisäämällä viikonloppu- ja iltavastaanottoja sekä matalan kynnyksen palvelupisteitä. Otetaan käyttöön digitaalisia ja mobiileja palveluratkaisuja. Varmistetaan tietovarantojen parempi käyttö sekä kehitetään tietojärjestelmiä.

Suunterveydenhuollon sekä mielenterveyspalvelujen saatavuuden parantaminen ja laadun kehittäminen on tärkeä osa uudistusta. Kansansairauksien ehkäisyä ja niiden hoidon vaikuttavuutta parannetaan.

Välttämätön hoito turvataan kaikille paperittomille.

Muutetaan Vaasan keskussairaala laajan päivystyksen sairaalaksi.

Perusterveydenhuollon vahvistamisen lisäksi tarkastellaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kokonaisuutta. Keskussairaaloiden päivystystoiminta ja osaajien riittävyys turvataan tarvittaessa erityisin päätöksin (koskien niin kutsuttua keskittämissetusta),

vaarantamatta sosiaali- ja terveydenhuollon toimivaa kokonaisuutta tai potilasturvallisuutta. Valtioneuvosto päättää työnjaon ja yhteistyön kehittämisestä erityisvastuualueen yhteisen kannan huomioon ottaen.

Palvelujärjestelmän rakennetta uudistetaan.

Palvelujärjestelmän kehittäminen ja käynnistettävät uudistushankkeet

Kehitetään kuntoutusta lähtökohtana kuntoutuskomitean työ. Tavoitteena ovat saumattomat hoitojärjestelmät ja ihmisen toimintakyvyn parantaminen ja tukeminen.

Toteutetaan kehittämisohjelma, jolla turvataan lainsäädäntömuutoksin ihmisarvoa kunnioittava saattohoito, palliatiivinen hoito ja kivun hoito. Syövän hoidon vaikuttavuutta parannetaan.

Luodaan laatua kuvaavia rekistereitä, parannetaan asiakastyytyvää ja kehitetään hoitoa yhteistyössä käyttäjien kanssa.

Voimavarat terveydenhuollon tutkimukseen (mukaan lukien hoitotyö ja valtion määräraha yliopistotasoiseen terveyden tutkimukseen) ja sosiaalialan tutkimukseen sekä kehittämiseen turvataan pitkäjänteisesti. Rakennetaan Suomeen sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämisrakenne. Kuntien määräaikaista oikeustoimien rajoittamista investointien ja ulkoistusten suhteen jatketaan ja tiukennetaan. Lääkärihelikopteritoiminta turvataan koko maassa kustannusvaikuttavasti.

Kelan hallintoa ja sen järjestämien palveluiden toimivuutta selvitetään. Selvitetään siirtyminen rekisteröitymismenettelyyn tietyissä Kelan nyt kilpailuttamissa palveluissa. Arvioidaan Kelan ja kuntien kuljetuspalveluiden toimivuutta uuden taksilain aikana ja tehdään tarpeelliset muutokset.

Alko Oy:n omistajaohjaus säilytetään sosiaali- ja terveysministeriössä ja nykyinen vähittäismyyntin yksinoikeus turvataan.

Selvitetään vaihtoehto- ja uskomushoitojen eri sääntelymahdollisuudet.

Vakuutuslääkärijärjestelmän epäkohtia korjataan valiokunnan yksimielisen mietinnön (StV 33/2018) mukaisesti.

Jatketaan aktiivista ministeriöiden välistä yhteistyötä sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja innovaatioekosysteemin kehittämiseksi sekä huolehditaan vuoden 2014 kasvustrategian

mukaisten toimenpiteiden kiireellisestä täytäntöönpanosta. Edistetään kansallisten osamiskeskusten perustamista ja toiminnan käynnistymistä.

Säädetään genomi- ja biopankkilainsäädäntö. Selvitetään sote-datan hyödyntämistä osana terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoimintaa huolehtien tietosuojan korkeasta tasosta.

Selvitetään ruokavaliokorvauksen tarpeellisuus.

Uudistetaan lääkehuollon kokonaisuutta pitkäjänteisesti sosiaali- ja terveysministeriön raporttiin (2019:5) sisältyvän tiekartan suuntaviivojen mukaisesti. Tavoitteena on parantaa lääkehuollon kustannustehokkuutta varmistuen lääketurvallisuus ja neuvonta sekä palveluiden sujuvuus, saatavuus ja saavutettavuus.

Pitkään valmistelussa olleet, apteekkialaa uudistavat ja viime hallituskaudella rauenneet hallituksen esitykset valmistellaan mahdollisimman pian uudelleen eduskunnan käsitteilyyn. Apteekkialan laajemman uudistustyön pohjaksi tehdään hallituskauden aluksi selvitys, jonka on muodostettava kattava kuva lääkkeen vähittäishinnan muodostumisesta ja vähittäisjakelusta. Selvityksen pohjalta arvioidaan mahdollisuudet laajentaa apteekkien omistajapohjaa.

3.6.1 Sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistus

Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen keskeisinä tavoitteina on kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut kaikille suomalaisille, parantaa palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta, turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata yhteiskunnallisten muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin ja hillitä kustannusten kasvua.

Palvelujärjestelmän haasteet ovat erilaisia eri puolilla maamme. Väestöä menettävillä, ikääntyvillä alueilla sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuudessa on ongelmia. Muun muassa pääkaupunkiseudulla väestönkasvu ja maahanmuuttajien määrän kasvu aiheuttavat haasteita sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiseen.

Hallitus käynnistää sote-uudistuksen valmistelun. Valmistelussa otetaan huomioon edellisten vaalikausien valmistelu ja perustuslailliset reunaehdot. Uudistus tehdään hallitusti ja vaiheistaen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan painopistettä siirretään perustason palveluihin ja ennaltaehkäisevään toimintaan. Palvelut ovat yhteensovitettuja, hoitoketjut ovat sujuvia ja ihmiset saavat tarpeenmukaiset ja vaikuttavat palvelut oikea-aikaisesti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa kootaan sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen kuntaa suuremmille itsehallinnollisille alueille. Myös pelastustoimen järjestäminen siirretään maakuntien tehtäväksi. Itsehallinnollisia maakuntia on 18. Maakuntien toiminnasta, taloudesta ja hallinnosta säädetään erillisellä lailla. Alueiden päätöksenteosta vastaavat suorilla vaaleilla valitut valtuutetut. Asukkaiden osallisuutta ja käyttäjädemokratiaa vahvistetaan.

Mahdollisuus käyttää palveluita yli maakuntarajojen säilytetään. Maakunnat tekevät yhteistyötä keskenään. Erityistason palveluiden turvaamiseksi muodostetaan viisi yhteistointialuetta. Alueet pohjautuvat voimassaoleviin erityisvastuualueisiin (erva).

Maakunnat tuottavat palvelut pääosin julkisina palveluina. Yksityinen ja kolmas sektori toimivat täydentävinä palveluiden tuottajina. Kuntien osalta tämä ratkaistaan erillisen selvityksen pohjalta vuoden 2019 loppuun mennessä. Järjestöjen roolia hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä vahvistetaan ja järjestöjen mahdollisuus tuottaa palveluita turvataan.

Asiakkaiden yhdenvertaisten ja sujuvien palveluiden turvaamiseksi ja itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi valmistellaan palvelusetelilain uudistus ja tehdään linjaukset henkilökohtaisen budjetin käyttöönotosta sote-uudistuksessa.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden vaikuttavuutta ja tuottavuutta parannetaan, palveluiden kustannusten nousua hillitään ja niiden läpinäkyvyyttä ja avoimuutta lisätään.

Maakuntien rahoitus perustuu pääosin valtion rahoitukseen. Sote-rahoitusjärjestelmä uudistetaan tarvekioituihin kriteereihin perustuvaksi. Hallitus käynnistää välittömästi valmistelun maakuntaveron käyttöönotosta. Verorakenteen muutokset eivät saa voimaan astuessaan aiheuttaa verotuksen kiristymistä. Maakunnat voivat periä lakiin perustuvia asiakasmaksuja.

Erillisinä asioina valmistellaan parlamentaarisessa komiteassa maakuntien verotusoikeus ja monikanavarahoituksen purkaminen vuoden 2020 loppuun mennessä.

Sote- ja pelastustoimen kiinteistöjen tilajohtamista kehitetään kokonaisvaltaisen kiinteistöasiantuntijan ja omistajan aikaansaamiseksi joko alueellisten kiinteistönpitäjien tai valtakunnallisen maakuntien yhteisesti omistaman toimijan pohjalta. Hallitus arvioi valmistelun alkuvaiheessa jatkotoimet. Maakunnilla tulee olla aito mahdollisuus vaikuttaa tilojen hallintaan ja käyttöön.

Uudistus tarvitsee tuekseen toimivat tietojärjestelmä- ja tiedonhallintajärjestelmät sekä kattavan tietopohjan ja yhtenäisen tavan raportoida. Tietojärjestelmien yhteensovittaminen, ICT-valmistelu ja muu sote-kehittämistyön rahoitus turvataan siirtymävaiheen aikana.

Alueelliset erityispiirteet otetaan huomioon mahdollisuuksien mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa ja palveluiden järjestämisessä. Hallitus selvittää Uudenmaan, pääkaupunkiseudun tai Helsingin alueen erillISRatkaisun yhteistyössä alueen kaupunkien ja kuntien kanssa vuoden 2019 loppuun mennessä.

Pelastustoimen ja ensihoidon tiiviin yhteyden tuoma synnergiaetu turvataan sote-uudistuksessa. Selvitetään ympäristöterveydenhuollon järjestäminen osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa varmistetaan laadukkaiden ja asiakaslähtöisten palveluiden turvaaminen tasa-arvoisesti suomen- ja ruotsinkielisille. Tämä voi käytännössä vaatia erityisratkaisuja kielellisistä syistä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ja johtamisen kehittäminen edellyttää tutkittua tietoa ja tiedolla johtamista. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö on tiiviisti mukana uudistuksen valmistelussa ja palveluiden kehittämisessä.

Sosiaalipalveluiden ja terveydenhuollon sekä perus- ja erityistason palveluiden yhteensovittaminen eli integraatio ja eri ammattiryhmien välinen yhteistyö on saumatonta, jotta palvelut eivät pirstoudu ja alueilla on edellytykset ja kannuste suunnitella palveluja kokonaisuutena. Palveluiden yhteensovittamisen tavoitteena on yhtenäiset palveluketjut ja erityisesti paljon palveluja tarvitsevien ihmisten hoidon ja hoivan kehittäminen.

Perustason sosiaali- ja terveystalvet tuotetaan lähellä ihmistä. Kotiin vietäviä palveluja lisätään jatkamalla digitaalisten ja etäpalveluiden kehittämistä tavoitteena palveluiden saavutettavuuden parantaminen. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietopohja yhtenäistetään palveluiden laadun parantamiseksi ja kehittämiseksi.

Maakuntien ja kuntien välisellä yhteistyöllä tuetaan erityisesti lasten ja nuorten, ikäntyneiden, haavoittuvassa asemassa olevien ja paljon palveluja tarvitsevien ihmisten

hyvinvointia. Palveluiden avulla vahvistetaan eri-ikäisten ihmisten kykyä huolehtia omasta hyvinvoinnistaan ja terveydestään.

Luodaan erillinen sosiaalityön tutkimusta ja sen osaamisen vahvistamista tukeva valtion rahoitus. Vahvistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiotutkimusta suuntaamalla siihen rahoitusta.

Valviran ja aluehallintovirastojen sosiaali- ja terveyspalveluiden valvonta-, lupa- ja ohjaustehtävät sekä muiden valtion aluehallinnon tehtävien uudelleenjärjestelyt selvitetään parlamentaarisen selvitystyön yhteydessä.

Itsehallinnolliset alueet mahdollistavat vaiheittaisen siirtymisen monialaisiin maakuntiin. Tämä valmistellaan parlamentaarisesti vuoden 2020 loppuun mennessä. Työssä selvitetään, mitä tehtäviä kunnilta, kuntayhtymiltä ja valtiolta siirretään maakunnille. Parlamentaarisen työn valmistuttua hallitus valmistelee lainsäädännön.

3.6.2 Sosiaaliturvan uudistaminen

Sosiaaliturva on tulevaisuusinvestointi, joka mahdollistaa yksilölle täysipainoisemman elämän sekä lisää vapautta ja osallisuutta tavalla, joka samalla palvelee koko yhteiskuntaa. Sosiaaliturvan uudistamisessa keskeistä on sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja toimeentulon turvaaminen sosiaalisten riskien kohdatessa. Olennaista on parantaa järjestelmän luotettavuutta, kattavuutta ja ymmärrettävyyttä.

Tarve sosiaaliturvan uudistamiselle johtuu useasta syystä:

- Työn murros haastaa sosiaaliturvassa käytetyt määritelmät ja järjestelmän toimivuuden.
- Palveluita ja etuuksia on kehitetty eri tahtisesti ja erillään. Niiden yhteen toimivuutta on parannettava vastaamaan ihmisten tarpeita.
- Nykyisessä järjestelmässä tukea tarvitsevaa ihmistä ei aina kohdata oikea-aikaisesti eikä hän välttämättä pääse tarvitsemansa palvelun tai etuuden piiriin. Pahimmillaan hän jää kokonaan vaille tukea.
- Perusturvan matala taso ja järjestelmän monimutkaisuus ovat kasvattaneet toimeentulotuen roolia. Alkujaan viimesijaiseksi ja lyhytkestoiseksi tarkoitettu toimeentulotuki on muodostunut pitkäkestoiseksi ensisijaisen tuen täydentäjäksi.
- Sosiaaliturvajärjestelmä on monimutkainen ja vaikeaselkoinen. Pirstaleisuus ja ennakoimattomuus korostuvat elämäntilanteiden vaihtelun ja moninaisuuden vuoksi sekä sektorirajoja ylitettäessä.
- Hyvinvointivaltion kestävyys edellyttää korkeaa työllisyyttä.

Hallitus käynnistää sosiaaliturvauudistuksen, jossa hyödynnetään TOIMI-hankkeessa tehtyä työtä. Uudistus valmistellaan tutkimusperusteisesti parlamentarisessa komiteassa. Valmistelu tehdään poikkihallinnollisesti ja laaja-alaisesti eri alojen asiantuntemusta hyödyntäen.

Komiteassa käsitellään perusturvaa, ansioturvaa, toimeentulotukea sekä niiden välistä yhteyttä ja rahoitusta, ja lisäksi palveluiden nykyistä parempaa yhteensovittamista etuuksiin. Työssä on otettava huomioon erityisryhmät, jotka nykyjärjestelmässä jäävät väliinputoajiksi. Komitea ei käsittele vanhuuseläkettä. Komitean työ tähtää sosiaaliturvan rakenteelliseen ja toiminnalliseen kehittämiseen pitkällä aikavälillä. Sille laaditaan kahdelle eduskuntakaudelle ulottuva tiekartta ja välitavoitteita, joihin nykyinen hallitus ehtii reagoida.

Uudistuksen tavoitteena on ihmisen näkökulmasta nykyistä selkeämpi ja toimivampi järjestelmä, joka mahdollistaa työnteon ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen muuttuvissa elämäntilanteissa. Sosiaaliturvan tulee osaltaan vastata ihmisten osallisuuden ja merkityksellisuuden tarpeisiin sekä tukea työllisyyttä, yrittäjyyttä, aktiivisuutta, ihmisen omatoimisuutta, osallisuutta ja elinikäistä oppimista kaikissa tilanteissa. Tavoitteena on, että työn tekeminen on nykyistä kannattavampaa ja työtuloista jää ihmiselle selvästi ennakoitavissa oleva summa käteen. Sosiaaliturvan tulee taata ihmisille ennakoitava turva eri elämäntilanteissa ja elämäntilanteiden muutoksissa ilman tarpeettomia katkoja ja hallinnollisia esteitä.

Komitea selvittää ja valmistelelee tarvittavat toimenpiteet keskenään samantasoisten perusturvaetuuksien lainsäädännön yhtenäistämiseksi. Tässä yhteydessä uudistustyö tarkastelee myös muita, esimerkiksi opiskeluun liittyviä etuuksia. Ansioperusteisten etuuksien määräytymistä yhtenäistetään. Uudistuksessa varmistetaan, että sosiaaliturvaan kuuluvat etuudet ja palvelut (kuten esimerkiksi työvoima-, koulutus- ja terveyspalvelut, kuntoutus, velkaneuvonta ja sosiaalityö) nivoutuvat paremmin yhteen ja kytkeytyvät muuhun sosiaaliturvaan joustavasti ja oikea-aikaisesti. Oikean palvelun saaminen on mahdollistettava etuudesta riippumatta. Uudistus tukee yksilön oikeuksien ja velvollisuuden tasapainoa tavalla, joka on myös sopusoinnussa julkisen talouden ja työllisyyden parantamisen kanssa. Perusturvan lisäksi myös tarveharkintaisia tukia tarvitaan.

Sosiaaliturvan tulee vastata perustuslain mukaisesta välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon veloitteesta. Uudistus toteutetaan perusturvan tasoa heikentämättä ja sillä pyritään pitkäaikaisen toimeentulotuen tarpeen vähenemiseen. Digitalisaation avulla sosiaaliturvasta tehdään ihmisille selkeämpi ja ymmärrettävämpi. Varmistetaan, että kielelliset oikeudet ja saavutettavuus toteutuvat.

Yleistä asumistukea pyritään kehittämään yksilöllisempään suuntaan. Tuen vaikutukset muihin etuuksiin huomioidaan. Osana perusturvan kokonaisuutta asumistuen tulisi

mahdollistaa kaikille kohtuuhintainen ja riittävän laadukas asuminen. Tukea tulee kehittää siten, että työnteon kannusteet paranevat. Komitea selvittää yleisen asumistuen kehittämistarpeet erillisenä muista etuuksista. Asumisen tukemisella on kiinteä yhteys asuntopolitiikkaan.

Tavoite

1

Ikäihmisten toimeentulon turvaaminen ja köyhyyden vähentäminen

Keinot

Hallitus käyttää 183 miljoonaa euroa pienimpien eläkkeiden korottamiseen noin 50 eurolla kuukaudessa nettomääräisenä. Korotus kohdistuisi arvion mukaan noin 1 000 euron kuukausieläkkeeseen saakka. Korotus toteutetaan kansaneläke- ja takueläkejärjestelmien kautta.

Käynnistetään kolmikantainen selvitys siitä, miten työeläkejärjestelmän sisällä voitaisiin parantaa pienimmillä työeläkkeillä olevien asemaa. Osana tätä selvitystä selvitetään keinoja, joiden avulla voitaisiin nostaa alle 1 400 euron työeläkkeitä nettomääräisesti 100 eurolla työeläkemaksuja nostamatta.

Valmistellaan kunnallisen ja yksityisen sektorin eläkejärjestelmien yhdistäminen Eläkejärjestelmien erillisyyss-työryhmän ehdotusten pohjalta.

Taiteilija- ja urheilijaeläkkeiden määrää lisätään nykyisestä.

Henkilöiden, joiden kokoniseläke jää tasoltaan alle takueläkkeen tason, tilanne selvitetään.

Työeläkepolitiikan keskeisiä tavoitteita ovat kestävä taloudellinen huoltosuhde, eläkkeiden riittävä taso, rahoituksen kestävyys ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus. Hallitus valmistelee työeläkelainsäädännön muutokset kolmikantaisesti.

Tavoite

2

Lapsiperheiden aseman parantaminen

Yksinhuoltajien ja monilapsisten perheiden toimeentuloa parannetaan.

Keinot

Parannetaan vuorovanhemmusperheiden asemaa asumistuessa ja muussa sosiaaliturvassa.

Hallitus parantaa pienituloisten lapsiperheiden toimeentuloa. Hallitus seuraa lapsiperheiden toimeentuloedellytysten kehitystä ja toimii johdonmukaisesti lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi hallituskauden aikana ja tekee lapsivaikutusten arviointia kaikessa päätöksenteossa.

Lapsilisän yksinhuoltajakorotusta korotetaan siten, että lapsilisän korotuksesta hyötyvät myös toimeentulotuen varassa olevat perheet. Neljännen ja viidennen lapsen lapsilisiä korotetaan. Elatustukea nostetaan ja opintorahan huoltajakorotusta korotetaan.

Tavoite

3

Eriarvoisuuden vähentäminen

Keinot

Köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen on keskeinen tavoite, joka ohjaa kaikkea hallituksen päätöksentekoa. Hallitus korottaa perusturvaa. Opintoraha sidotaan indeksiin vuonna 2020 puolikkaana ja sen jälkeen täysimääräisesti. Hallitus arvioi jokaisen budjettiriihen yhteydessä mahdollisuuksia menokehityksen puitteissa tehdä uusia panostuksia köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämiseksi.

Työtulojen ja sosiaaliturvan yhtensovittaminen

Helpotetaan palkkatyön, yrittäjyyden ja muiden tulomuotojen yhtensovittamista sosiaaliturvassa, eritoten työttömyysetuuksien osalta.

Uudistetaan soviteltua työttömyysturvaa siten, että työaikavalvonnan ulkopuolella olevat eivät jää sovittelun ulkopuolelle ja siten, että työajan erilainen kuukausittainen työrytmi kohtelee ihmisiä yhdenvertaisesti. Uudistuksen tavoitteena on työttömyydestä aiheutuvien taloudellisten menetysten korvaaminen, ei ansiotason turvaaminen.

Jatketaan yhdistelmävakuutuksen kehittämistä sosiaaliturvan uudistamisessa.

Selvitetään vaihtoehtoja yrittäjien sosiaali- ja eläketurvan parantamiseen.

Jatketaan työttömyyspäivärahan edellytyksenä olevan työssäoloehdon kehittämistä. Tavoitteena on ottaa nykyistä paremmin huomioon työmarkkinoiden muutos ja digitalisaation mahdollisuudet.

Tehdään jatkoselvitys siirtymisestä yleiseen ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan kaikille työssäoloehdon täyttäneille.

Selkiytetään sosiaaliturvaa

Perusturvan matala taso ja järjestelmän monimutkaisuus ovat kasvattaneet toimeentulotuen roolia. Etusjärjestelmän monimutkaisuus liittyy usein eri etuuksien ja tai muiden tulolajien yhdistelmiin tai siirtymiin niiden välillä. Perusturvaa on kehitettävä sen tasoa heikentämättä. Lisäksi uudistuksissa on huolehdittava henkilötietosuojan toteutumisesta.

Toteutetaan toimeentulotuen kokonaisuudistus, jolla varmistetaan riittävä viimesijaisen toimeentulon turva ja sosiaalista tukea tarvitsevien ihmisten oikea-aikaiset palvelut.

Selvitetään syitä erityisesti nuorten toimeentulotukiriippuvuuteen ja keinoja sen vähentämiseksi.

Toimeentulotuen suojaosajärjestelmän selkiytetään ja työnteon esteitä helpotetaan.

Tehdään tarvittavat lainmuutokset, joilla edistetään digitalisaation ja tekoälyn hyödyntämistä sosiaaliturvaetuuksien hakemisessa, käsittelyssä ja päätöksissä.

Etuuksien käsitteistöä ja maksuajanjaksoja (esimerkiksi hakuprosessin ehdot, tulo- ja perhekäsitteet, maksupäivät -ja ajat mukaan lukien juhlapyhät) yhtenäistetään. Ansioperusteisten etuuksien kohdalla kokonaisuus edellyttää kolmikantayhteistyötä. Huolehditaan käsitteiden yhdenmukaisuudesta ansio- ja perusturvan kesken.

Tarjotaan asiakkaalle ymmärrettävämpi kokonaisuus ja mahdollisuus hakea yhdellä hakemuksella useita etuuksia parantaen samalla järjestelmän läpinäkyvyyttä.

Edistetään tulorekisterin hyödyntämistä sosiaaliturvassa erityisesti epätyypillisten työsuhteiden kannalta.

Sosiaaliturvan uudistamisessa laajennetaan tulorekisterin tietosisältöä erityisesti työn murroksen näkökulmasta (esimerkiksi työttömyysturvan sujuvampi maksatus). Tämä edellyttää erillistä hanketta, joka rahoitetaan tulevaisuusinvestoinneista.

Nykyisin työttömyysetuuksien piirissä on henkilöitä, jotka eivät tosiasiaassa ole työkykyisiä. Tarkennetaan etuuksien saannin edellytyksiä, jotta ihmiset ovat tarpeensa mukaisella

etuudella. Tässä yhteydessä tarkastellaan muun muassa sairauspäivärahaa, kuntoutuksen tukia ja työttömyyspäivärahaa. Samalla selvitetään etuuskien sitomista toimintakykyyn diagnoosin sijasta.

Selvitetään sisäilmasta sairastuneiden tilanne siten, että sisäilman vuoksi työkyvyttömät ja työpaikkakyvyttömät eivät jää ilman toimeentuloa.

Selvitetään opiskelijoiden asumistuen yhteisasumisen tulkinnan ongelmat ja niiden korjaustarpeet.

Etuuksien ja palveluiden yhteensovittamista parannetaan seuraavasti:

- Parannetaan palveluiden oikea-aikaisuutta. Palveluiden ja resurssien oikea kohdentaminen tulee toteuttaa osana vaikuttavaa sosiaaliturvan uudistusta.
- Tehdään tarvittavat muutokset lainsäädäntöön ja käytänteisiin Kelan ja kuntien yhteistyön parantamiseksi, jotta sosiaalityön tarpeiden tunnistaminen, asiakkaan ohjaus ja henkilökohtainen palvelu vaikeimmassa asemassa olevilla toteutuisivat.
- Kehitetään tulonsiirtoihin liittyviä palveluja osallistavaan ja ennaltaehkäisevään suuntaan. Hyödynnetään monitoimijaista työtettä, etsivää työtä ja yhteisötyötä. Johtamista ja yhteistyörakenteita uudistetaan. Ehkäisevän toimeentulotuen käyttöä suunnitelmallisen sosiaalityön ja etenkin lastensuojelun välineenä tulee edelleen vahvistaa laatimalla valtakunnalliset kriteerit sen myöntämiselle.
- Digitalisaation keinoja hyödynnetään nykyistä merkittävästi enemmän palvelutarpeessa olevien varhaisen tukemisen ja yhteisasiakkuuden tehokkaan hoitamisen tueksi. Varmistetaan, että kielelliset oikeudet ja saavutettavuus toteutuvat.

Hyödynnetään kokeiluja perusturvan uudistamisessa:

- Varmistetaan kokeilujen tieteellinen kestävyys.
- Toteutetaan esimerkiksi byrokratia- ja informaatiokokeilu (VN-TEAS).

Indeksikorotukset tehdään kansaneläkeindeksin ja kuluttajahintaindeksin mukaisina (vuoden 2020 alusta).

Toteutetaan negatiivista tuloveroa koskeva kokeilu hyödyntäen viime kaudella toteutetusta perustulokokeilusta saatuja kokemuksia.

3.7

Osaamisen,
sivistyksen ja
innovaatioiden Suomi

Tilannekuva

Koulutus on paras turva syrjään jäämistä ja näköalattomuutta vastaan. Koulutukseen, tutkimukseen ja innovaatioihin nojannut kasvu on luonut Suomelle edellytykset hyvinvointivaltion rakentamiseen ja tuottavuuden kasvuun. Tasa-arvoisen yhteiskunnan tavoitteena on, että jokaisella on mahdollisuudet kouluttautua niin pitkälle kuin rahkeet riittävät. Koulutusta ja kouluttautumista myös arvostetaan vahvasti. Sivistys on tärkeimpiä arvojamme ja ihmisen vapauden tae.

Suomi on kansainvälisten vertailujen mukaan maineeltaan peruskoulutuksen kärkimaita maailmassa, mutta eriarvoisuus, oppimiserot ja syrjäytyminen ilmiöinä uhkaavat suomalaisen koulutuksen menestystarinaa. 1970-luvulla syntyneet ovat jäämässä Suomen korkeammin koulutetuksi ikäluokaksi. Koulutuksemme ei ole myöskään pysynyt riittävällä tavalla mukana globalisoituvan maailman kansainvälistymiskehityksessä.

Alueelliset, sosioekonomiset ja sukupuolten väliset erot sekä koulutuksen periytyvyys näkyvät oppimisessa ja kouluttautumisessa entistä vahvemmin. Koulutuksen ja työelämän sukupuolisegregaatio on Suomessa jyrkkä. Myös maahanmuuttajat, maahanmuuttajataustaiset, vammaiset ja toimintarajoitteiset sekä muut haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät jäävät koulutuksessa ja osaamisessa muista väestöryhmistä jälkeen. Tutkimusten mukaan varhaisilla koulutuspanoksilla on merkittävä vaikutus myöhemmälle kouluttautumiselle. Varhaiskasvatuksen osallistumisaste on Suomessa selvästi alhaisempi kuin muissa pohjoismaissa. Lasten ja nuorten jaksamisen ja mielenterveyden ongelmat ovat lisääntyneet huolestuttavasti.

Vaille toisen asteen tutkintoa jää 16 prosenttia ikäluokasta, vaikka nyky-yhteiskunnassa työllistymisen ja osallistumisen vaatimuksena on tunnistettu minimissään toisen asteen tutkinto kaikille. Ammatillisen koulutuksen uudistuksen sinänsä oikeat tavoitteet työpäällä tapahtuvan oppimisen lisäämiseksi eivät näytä tuottavan riittävää osaamista.

Työllisyyden edistäminen edellyttää vahvaa panostusta koulutukseen ja osaamiseen. Muuttuvan työelämän vaatimukset lisäävät oman osaamisen päivittämisen ja jatkuvan oppimisen tarvetta merkittävästi. Työelämän tarpeiden nopea muutos edellyttää koulutuksen järjestäjiltä nykyistä suurempaa ketteryyttä. Koulutusta eniten tarvitsevat osallistuvat koulutukseen kuitenkin vähiten.

Suomen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiomenot ovat noin 2,8 prosenttia bruttokansantuotteesta, kun tavoitteeksi on asetettu 4 prosenttia vuoteen 2030 mennessä.

Tavoite

1

Koulutus- ja osaamistaso nousevat kaikilla koulutusasteilla, oppimiserot kaventuvat ja kouluksellinen tasa-arvo lisääntyy

Keinot

Hallitus laatii vuoden 2020 loppuun mennessä osaamisen ja oppimisen tiekartan vuodelle 2030, jossa etsitään yhteiset pitkän aikavälin keinot Suomen koulutus- ja osaamistason nostamiseksi, kouluksellisen tasa-arvon vahvistamiseksi ja oppimiserojen kaventamiseksi. Hallitus ryhtyy sen pohjalta tarvittaviin toimenpiteisiin. Tarkastelu kohdistuu koko koulutusjärjestelmään ja sen kehittämiseen molemmilla kansalliskielillä. Tavoitteena on, että sivistys, koulutus ja osaaminen muodostavat yhteiskunnan perustan jatkossakin, vahvistavat työllisyyttä ja kestävä kasvua sekä tarjoavat välineitä Suomen globaalin vaikuttamisen vahvistamiseen.

Tehdään kokonais selvitys ruotsinkielisen koulutuksen (varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen) erityispiirteistä, haasteista ja kehittämistarpeista sekä luodaan pitkäjänteinen toimenpideohjelma yhdenvertaisuuden takaamiseksi.

Tehdään korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelma, jossa käydään läpi korkeakoulutuksen sosiaalisen, alueellisen ja kielellisen tasa-arvon toteutuminen sekä eri vähemmistöryhmien korkeakoulutukseen hakeutumisen mahdolliset esteet sekä ryhdytään selvityksen pohjalta tarvittaviin toimiin. Kirjataan selkeät ja mitattavat tavoitteet aliedustettujen ryhmien koulutukseen pääsyyn ja läpäisyyn edistämiseksi.

Jokaisessa maakunnassa on korkeakoulu. Turvataan yliopistokeskusten toimintaedellytykset.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030 -työssä on sitouduttu korkeakoulutettujen määrän nostamiseen 50 prosenttiin nuorista aikuisista vuoteen 2030 mennessä. Koulutustason nostoon, hakijasuman purkamiseen sekä alojen ja aluiden osaajapulaan etsitään ratkaisuja hallituskauden aikana lisäämällä korkeakoulutuksen aloituspaikkoja merkittävästi.

Varmistetaan lisäyksen yhteydessä, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen aloituspaikkojen määrät vastaavat yhteiskunnan tarpeita ja perustuvat ennusteisiin alan ja alueiden työllisyydestä ottaen huomioon myös korkeakoulutuksen uutta työtä luova luonne.

Jotta suurempi osuus ikäluokasta suorittaisi korkeakoulututkinnon 2030 mennessä, aloituspaikkojen lisäyksen ohella pyritään edelleen kohdentamaan opiskelupaikkoja erityisesti

ensimmäistä korkeakoulututkintoa suorittaville ja kehittämään alanvaihtajille ja lisäpätevyyttä etsiville vaihtoehtoisia valintaväyliä tutkintokoulutukseen.

Käynnistetään perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelma oppimistulosten parantamiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi:

Parannetaan varhaista perustaitojen oppimista muodostamalla esiopetuksesta ja perusopetuksen kahdesta ensimmäisestä vuosiluokasta nykyistä yhtenäisempi kokonaisuus. Siirtyminen eteenpäin tapahtuu joustavasti siinä vaiheessa, kun perustaidot ovat riittävän hyvin hallussa.

Selvitetään kaksivuotisen esiopetuksen toteuttaminen osana kokonaisuutta.

Tuetaan koulujen johtamisjärjestelmien ja osaamisen kehittämistä. Sitoudutaan perusopetuksen pitkäjänteiseen kehittämiseen ja rahoitukseen sekä opetussuunnitelman toimeenpanoon.

Varmistetaan tasavertaiset mahdollisuudet yksilöllisillä oppimispoluilla, positiivisen diskriminaation rahoituksella, joustavammalla opetuksella ja riittävällä tuella. Vahvistetaan koulun merkitystä yhteisön keskuksena ja hyvinvoinnin edistäjänä.

Tarkastellaan samassa yhteydessä erityisopetuslainsäädännön ja siihen sisältyvän inklusion toimivuutta ja näihin kohdennettujen resurssien riittävyyttä muun muassa oppilaiden yhdenvertaisuuden ja opettajien jaksamisen näkökulmasta.

Otetaan opettajat, tutkijat ja perheet mukaan peruskoulun pitkäjänteiseen kehitystyöhön.

Kiinnitetään erityishuomio tunnistettuun eriarvoistumiskehitykseen koulujen sisällä ja koulujen välillä, isojen kaupunkien sisällä ja alueiden välillä, sukupuolten välisissä osaamiseroissa sekä maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kohdalla.

Laaditaan erillisohjelma, jolla varmistetaan maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten oppimisen edellytykset ja turvataan koulutussiirtymät. Vahvistetaan suomi tai ruotsi toisena kielenä (s2)-opetusta varhaiskasvatuksessa velvoittavaksi ja panostetaan maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tukemiseen koulutuksen nivelvaiheissa.

Otetaan huomioon terveet tilat, asuntopolitiikka, aluekehitys ja esimerkiksi lähiöiden kehitystyö osana koulutuksellisen tasa-arvon vahvistamista poikkihallinnollisesti.

Varmistetaan, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen:

- Vahvistetaan ohjausta ja opiskeluhuollon palveluita sekä peruskoulun mahdollisuuksia tarjota jokaiselle riittävät valmiudet suoriutua toisen asteen koulutuksesta.
- Korotetaan oppivelvollisuusikä 18 ikävuoteen. Rakennetaan oppivelvollisuuden sisään erilaisia opinto- ja tukimuotoja, jotka voidaan sisällyttää toisen asteen tutkintoihin, esimerkiksi kymppiluokat, kansanopistot, työpajatoiminta, kuntoutus, valmentavat koulutukset. Oppivelvollisuuden laajentaminen edellyttää toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta. Valmistelun yhteydessä käydään läpi toisen asteen keskeyttämisen syyt ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin niiden korjaamiseksi sekä tehdään selvitys maksuttomasta toisen asteen koulutuksesta ja oppimateriaalikustannusten alentamisesta ja ryhdytään sen pohjalta tarvittaviin toimenpiteisiin aidosti maksuttoman toisen asteen koulutuksen toteuttamiseksi.
- Osana oppivelvollisuutta kehitetään toisen asteen valmistavia koulutuksia ja nivelvaiheen ohjausta helpottamaan siirtymistä toisen asteen koulutukseen. Määrärahatarpeet tulee varmistaa jokaisen opinto- ja tukimuodon kohdalla. Oppivelvollisuustehtävään liittyvien erilaisten koulutusmuotojen järjestäjille korvataan täysimääräisesti oppivelvollisuustehtävään liittyvät kustannukset, kuten maahanmuuttajien koulutusta koskevien säädösten kohdalta on jo tehty.

Toteutetaan parlamentaarinen jatkuvan oppimisen uudistus, jolla vastataan läpi elämän jatkuvaan tarpeeseen kehittää ja uudistaa omaa osaamista. Kokonaistarkastelussa otetaan huomioon koko koulutuspolun koulutuksen tarjonnan ja rahoituksen, sosiaaliturvan, muutosturvan, työttömyysturvan, omaehtoisen ja työvoimapolitiittisen koulutuksen sekä osaamisen tunnistamisen niveltymisen uuteen järjestelmään. Jatkuvan oppimisen uudistus toteutetaan kolmikantaisena yhteistyönä yhdessä koulutuksenjärjestäjien kanssa.

Eri koulutusasteiden toimintaa, ohjausta ja rahoitusta kehitetään siten, että Suomeen syntyy kattava tarjonta työelämälähtöisiä, monimuotoisia jatkuvan oppimisen koulutuskokonaisuuksia.

Laaditaan kansalliset osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteet, joiden tavoitteena on tehdä eri tavoin hankittu yksilön osaaminen näkyväksi työelämässä ja koulutusjärjestelmässä.

Luodaan kattavat elinikäisen ohjauksen palvelut, jotta kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet jatkuvaan oppimiseen ja jotta osaamisen kehittämistä ohjataan yksilön ja yhteiskunnan kannalta strategisesti. Ohjauksen avulla tuetaan myös aikuiskoulutuksessa aliedustettujen ryhmien osallistumista jatkuvaan oppimiseen. Erityisenä haasteena tunnistetaan, että työn murros ja digitalisaatio muuttavat eniten matalamman koulutustason vaativia töitä, joka korostaa uudelleen koulutusta ryhmissä, jotka nykyisin osallistuvat aikuiskoulutukseen vähän.

Toteutetaan nopean aikavälin keinoja osaamispulaan vastaamiseksi ja heikoilla perustaidoilla olevien aikuisten kouluttamiseksi.

Tutkintoon johtava korkeakoulutus säilyy maksuttomana.

Tavoite

2

Lapset ja nuoret voivat hyvin

Keinot

Vahvistetaan lapsistrategian mukaisesti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteydessä lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen tukipalveluja, kuten neuvolatoimintaa, psykologipalveluita, kotipalvelua ja perheneuvontaa, työllisyyspalveluita sekä laadukkaita oppilas- ja opiskelijahuollon palveluita. Lisäksi vahvistetaan kielikoulutusta työelämän ulkopuolella oleville maahanmuuttajataustaisille vanhemmille.

Vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja kaikilla koulutusasteilla, jotta lapset ja nuoret saavat tarvitsemaansa tukea. Säädetään sitovista mitoituksista toisen asteen opiskeluhuollon palveluihin. Kehitetään varhaiskasvatukseen kolmiportaisen tuen malli ja vahvistetaan kolmiportaista tukea peruskoulussa lisäämällä resursseja samanaikaisopetukseen, erityisopetukseen ja oppilaanohjaukseen.

Vahvistetaan opinto-ohjausta eri koulutusasteilla. Selvitetään sitovat mitoitukset opinto-ohjaajien määrästä toisen asteen koulutuksessa ja jälkiohjausvelvoitteen ulottamisesta ammatilliseen koulutukseen sekä tukiopinto-ohjaus peruskoulusta toiselle asteelle osana oppivelvollisuusiän korotuksen ja maksuttoman toisen asteen koulutuksen valmistelua. Parannetaan maahanmuuttajataustaisten jatko-opintovalmiuksia lisäämällä opinto-ohjausta ja monialaista yhteistyötä perheiden kanssa.

Taataan jokaiselle lapselle ja nuorelle aito mahdollisuus mieluisaan harrastukseen koulupäivän yhteydessä. Luodaan Islannin mallista suomalainen toteutus. Vahvistetaan koulujen aamu- ja iltapäivätoimintaa ja sen laatua, kerhotoimintaa sekä yhteistyötä kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Käynnistetään valmistelu, jonka tavoitteena on edistää maksuttomia harrastusmahdollisuuksia koulupäivän yhteydessä.

Kehitetään terveellistä, yhteisöllistä ja ekologista kouluruokailua. Selvitetään välipalan toteuttaminen koulupäivän uudistamisen yhteydessä.

Vahvistetaan oppilaitosten yhteisöllistä toimintakulttuuria sekä oppilaiden ja opiskelijoiden roolia ja vaikutusmahdollisuuksia koulu yhteisöissä. Asetetaan nollatoleranssi koulu kiusaamiselle ja tarjotaan oppilaitosten henkilöstölle sekä oppilaille ja opiskelijoille kiusaamisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyvää koulutusta. Otetaan huomioon myös syrjivän kiusaamisen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy. Laajennetaan hyväksi havaittuja käytäntöjä valtakunnallisesti ja turvataan vaikuttavien hankkeiden jatko. Kehitetään varhaiskasvatukseen kiusaamista ehkäisevä ohjelma.

Tavoite

3

Koulutus rakentaa yhteiskunnallista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta

Keinot

Toteutetaan toimenpideohjelma varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon vahvistamiseksi sekä osallistumisasteen nostamiseksi. Osana toimenpideohjelmaa laajennetaan 5-vuotiaiden maksuttoman osa-aikaisen varhaiskasvatuksen kokeilua, pilotoidaan kaksivuotista esikoulua, luodaan neuvolasta väylä varhaiskasvatukseen sekä kehitetään kolmiportaisen tuen mallia varhaiskasvatukseen. Luodaan ohjelman ympärille tutkimushanke, jossa seurataan toimenpiteiden vaikuttavuutta ja tuloksia.

Kehitetään neuvolapalveluista väylä varhaiskasvatukseen. Toteutetaan yhden ikäluokan monivuotinen ja -ammattillinen tutkimuspohjainen sekä universaali neuvoloissa toteutettava interventiohanke, joka tähtää varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostoon pitkällä tähtäimellä.

Toteutetaan täysipäiväinen kokoaikainen subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus ja pienennetään yli 3-vuotiaiden ryhmäkokoja (1/7).

Turvataan varhaiskasvatuksen ammattilaisten saatavuus koko maassa.

Tehdään varhaiskasvatuksen laatukriteerit.

Seurataan ja edistetään muutamissa kaupungeissa etenevää lähipäiväkotiperiaatetta osana varhaiskasvatuksen kehittämistä osaksi jokaisen lapsen koulutuspolkua.

Tavoitellaan pitkällä tähtäimellä etenemistä kohti osa-aikaista maksutonta varhaiskasvatusta.

Arvioidaan varhaiskasvatuksen henkilöstö- ja lisäkoulutustarpeet kaikissa henkilöstöryhmissä. Otetaan huomioon lastentarhanopettajien alueellinen ja kielellinen saatavuus aloituspaikkojen kohdentumisessa. Mahdollistetaan nykyisen varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen päivittäminen osana kokonaisuutta.

Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden on toimittava samoilla laadullisilla kriteereillä kuin julkisten. Yksityisten varhaiskasvatuspalveluntuottajien toiminta tulee olla luvanvaraista. Selvitetään, voidaanko voitontavoittelun rajoittaminen perusopetuksen tavoin ulottaa varhaiskasvatukseen.

Selvitetään, miten paperittomien ja turvapaikkaa hakevien lasten oikeus varhaiskasvatukseen toteutuu.

Tehdään eri koulutusasteiden tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmista velvoittavat. Säädetään velvoittavista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista myös varhaiskasvatuksessa.

Selvitetään varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen lainsäädännön päivitystarpeet viittomakielilain ja YK:n vammaissopimuksen mukaiseksi. Jatketaan suomenruotsalaisen viittomakielen elvytysohjelmaa muun muassa määrittelemällä kielen tutkimuksen vastuutaho.

Vahvistetaan tukea saamen kielipesille laajentuneita tarpeita vastaavaksi.

Turvataan jokaisen nuoren, kesken koulutuksen maahan tulleiden ja paperittomien oikeus suorittaa perusopetus loppuun.

Vahvistetaan ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoa erityisesti kokonaisten opiskelupäivien ja -viikkojen toteutumista sekä työpaikoilla tapahtuvaa oppimista ja oppisopimuskoulutuksen kehittämistä tukien. Ministeriön on laadittava yhdessä koulutuksen järjestäjien kanssa malli kokonaisten koulupäivien toteuttamisesta. Tätä voidaan tehdä myös työpaikoilla tapahtuvaa oppimista hyödyntäen ja paikallisia innovaatioita suosien. Lisätään opettajien määrää.

Kasvatetaan ammatillisen koulutuksen rahoitustasoa turvaamaan koulutuksen laatu.

Puututaan toisen asteen koulutuksessa havaittuihin laatuongelmiin välittömästi, jotta koulutuksen laatua, opettajien työskentelyedellytyksiä ja nuorten hyvinvointia voidaan tietopohjaisesti vahvistaa kaikissa lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Erityisesti otetaan huomioon lähiopetus- ja ohjausresurssien riittävyys muuttuneisiin vaatimuksiin nähden. Oppimisen vaikeuksien moninaisuus edellyttää ammatillisen koulutuksen pedagogisten menetelmien vahvistamista ja päivittämistä.

Vahvistetaan ammatillisen koulutuksen sivistyksellisiä opintoja (perustaitoja, kriittistä ajattelukykyä ja oppimaan oppimista). Erityisesti vahvistetaan ammatillisen tutkinnon suorittaneiden mahdollisuutta hakeutua ja opiskella menestyksekkäästi korkeakouluissa.

Selvitetään, miten toisen asteen koulutuksessa opiskelijoiden tosiasialliset mahdollisuudet opiskella kokonaisuuksia sekä ammatillisessa että lukiokoulutuksessa toteutuvat. Samalla selvitetään, miten kaikki koulutuksenjärjestäjät pystyvät tarjoamaan tämän mahdollisuuden muun muassa rahoituskannustimia kehittämällä ja vahvistamalla toisen asteen koulutuksenjärjestäjien yhteistyötä myös harvaanasutuilla seuduilla, jotta korkea-asteelle hakeutuminen lisääntyisi.

Vahvistetaan lukiokoulutuksen laatua ja uuden lukiolain toimeenpanoa.

Otetaan huomioon kestävä kehitys ja ilmastokasvatus, digitalisaatio, talous- ja työelämätaidot sekä seksuaali- ja tasa-arvokasvatus läpileikkaavina teemoina eri koulutusasteilla.

Selvitetään kotoutumiskoulutuksen vahvistamista niin, että se kattaa kaikki väestöryhmät eri koulutusasteilla yhdenvertaisesti ja mahdollistaa kotoutumiskoulutuksen ja siihen sisältyvän kielikoulutuksen myös niille maahanmuuttajille, jotka ovat työmarkkinoiden ulkopuolella.

Tehdään nopealla aikataululla ohjelma, joka vahvistaa koulussa toisen kotimaisen kielen oppimista. Hallitus asettaa tavoitteeksi toisen kotimaisen kielen palauttamisen pakolliseksi ylioppilaskirjoituksessa.

Tavoite

4

Suomi on kansainvälisesti houkutteleva paikka opiskella, tutkia ja investoida

Keinot

Vahvistetaan ennakoitavan ja pitkäjänteisen perusrahoituksen roolia korkeakoulurahoituksessa. Toteutetaan indeksikorotukset täysimääräisinä koko hallituskauden ajan.

Selvitetään tutkimusrahoituksen ennakoitavuuteen, pitkäjänteisyyteen ja hyödynnettävyyteen liittyvät haasteet ja mahdollisuudet. Luodaan selvityksen pohjalta toimenpideohjelma tarkoituksenmukaisen tutkimusrahoituksen toteuttamista varten.

Suomeen laaditaan pitkän aikavälin suunnitelma, jonka avulla TKI-toimintaympäristö paranee, ja sitä kautta yksityisten ja julkisten investointien ja rahoituksen tasossa tavoitellaan neljän prosentin bruttokansantuoteosuutta.

Luodaan nykyisten toimintamallien pohjalta edellytyksiä eri puolilla Suomea toimiville korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yritysten muodostamille osaamiskeskittymille.

Vahvistetaan ammatillista osaamisketjua korostamalla ammattikorkeakoulujen, oppilaitosten ja pk-yritysten merkitystä suomalaisessa TKI-järjestelmässä.

Innovaatio- ja tutkimuspolitiikan hallinnorajat ylittävää koordinaatiota ja johtamista on vahvistettava läpi valtionhallinnon.

Edistetään Suomen houkuttelevuutta kansainvälisten sekä kotimaisten yritysten tutkimus- ja kehitystoiminnan sijoitusmaana.

Vahvistetaan suomalaisen tutkimus- ja tiedeyhteisön kansainvälistä kilpailukykyä ja veto-voimaa panostamalla tutkimusympäristöihin ja tutkimusinfrastruktuureihin.

Helpotetaan ulkomaalaisten tutkijoiden, Suomessa opiskelevien ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden sekä heidän perheidensä maahan jäämistä uudistamalla lupakäytäntöjä, sujuvoittamalla oleskelulupaprosesseja sekä vahvistamalla korkeakoulujen ja työelämän vuorovaikutusta. Opiskelijoille myönnetään oleskelulupa koko tutkinnon suorittamisen ajaksi ja valmistumisen jälkeen sitä pidennetään kahteen vuoteen.

Jatketaan arviointia EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden lukuvuosimaksujen vaikutuksista kansainvälisyyteen ja korkeakoulujen rahoituspohjaan.

Vahvistetaan luottamusta korkeakoulujärjestelmän ja korkeakouluyhteisöjen sisällä. Tutetaan korkeakouluja toimintansa omaehtoisessa kehittämisessä, vahvuuksiensa löytämisessä sekä keskinäisessä työnjaossa ja yhteistyön kehittämisessä.

Toteutetaan arviointi eri hallintomuotoisten yliopistojen sisällä hallinnollisen autonomian tilasta ja sen suhteesta perustuslain vaatimukseen. Arvioinnissa otetaan huomioon kolmikantainen yliopistodemokratia.

Vahvistetaan edelleen strategiarahoituksen läpinäkyvyyttä ja avoimuutta. Korkeakoulujen autonomiaa ei heikennetä.

Kehitetään korkeakoulujärjestelmää oppijan ja jatkuvan oppimisen alustaksi. Eri statuksella toimivat oppijat – tutkinto-opiskelijat, elinikäiset oppijat ja opiskelupaikkaa vaille

olevat – voisivat opiskella joustavasti opintoja kaikkien Suomen korkeakoulujen tarjonnasta organisaatorajoista ja maantieteellisistä rajoituksista riippumatta.

Painotetaan korkeakoulujen ohjausta ja rahoitusta siten, että se kannustaa korkeakouluja avaamaan koulutustarjontaansa mahdollisimman laajasti muillekin kuin omille tutkinto-opiskelijoilleen sekä järjestämään opetusta yhteistyössä korkeakoulujen kesken. Kehitetään tietojärjestelmiä tukemaan opintojen joustavaa suorittamista eri korkeakouluissa.

Laaditaan erillinen koulutuksen kansainvälisyyteen ja globaaliin vaikuttavuuteen keskittyvä toimenpidekokonaisuus, jolla osaltaan vahvistetaan kansainvälisyyttä koko koulutusjärjestelmässä.

Asetetaan EU-ohjelmien kansallinen rahoitusosuus sellaiselle tasolle, jolla voidaan hyödyntää Erasmus+ ja Horisontti -ohjelmien EU-rahoitus.

3.7.1 Kulttuuri, nuoriso ja liikunta-asiat

Tilannekuva

Hyvä yhteiskunta on yhdessä tekemistä, vuorovaikutusta, osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Suomen kulttuuri-, liikunta- ja nuorisosektorit perustuvat vahvaan ja elinvoimaiseen kansalaisyhteiskuntaan.

Elävä kulttuuri muodostaa sivistisyhteiskunnan itseisarvoisen perustan, vahvistaa demokratiaa ja sananvapautta. Taiteen, kulttuurin ja luovien alojen tuotanto- ja palvelusektorit ovat työvoimavaltaisia ja ne kasvavat edelleen.

Liikunnallinen elämäntapa ja arki on tärkeää omaksua jo lapsena. Vain viidesosa suomalaisista liikkuu terveytensä kannalta riittävästi, mikä aiheuttaa merkittävät yhteiskunnalliset kustannukset.

Valtaosalla nuorista menee hyvin, mutta arviolta 10–15 prosenttia nuorista voi huonosti. Esimerkiksi poikien syrjäytyminen, tyttöjen mielenterveysongelmat ja vähemmistöihin kohdistuva syrjintä aiheuttavat inhimillistä kärsimystä ja yhteiskunnallisia kustannuksia.

Nyky-yhteiskunnassa yhä suurempi osa kansantalouden tulosta syntyy aineettomista sisällöistä. Luovat alat muodostavat tällä hetkellä alle 4 prosenttia Suomen

bruttokansantuotteesta, mikä on muita Pohjoismaita vähemmän. EU-alueella luovien alojen osuus on noussut keskimäärin jo 7 prosenttiin.

Myös matkailussa on paljon mahdollisuuksia: tällä hetkellä Suomen matkustustase on yksi Euroopan heikoimpia. Suomen luonnossa ja kulttuurielämässä on paljon hyödyntämätöntä vetovoimaa.

Tavoite

1

Luovien alojen työpaikat lisääntyvät, osuus BKT:sta nousee ja työntekijöiden työskentelyedellytykset paranevat

Keinot

Kasvatetaan elokuva-alan ja audiovisuaalisen alan tuotantotukea ja perustetaan Creative Business Finland tukemaan luovien alojen kasvua.

Toteutetaan Kansallisteatterin peruskorjaus- ja parannushanke sekä Kansallismuseon näyttelytilojen laajennushanke. Selvitetään edellytykset toteuttaa uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseum.

Vahvistetaan kulttuurimatkailua esimerkiksi hyödyntäen maailmanperintökohteita ja perustetaan luovia aloja ja kulttuuritoimintaa tukeva rahasto pitkän aikavälin investointina. Selvitetään rahaston toimintaperiaatteet.

Valmistaudutaan rahoittamaan Euroopan kulttuuripääkaupunkia vuonna 2026.

Tavoite

2

Kulttuuripalvelut ovat paremmin saavutettavissa ja kulttuurin toimintaedellytykset ovat vahvistuneet

Keinot

Pitkällä aikavälillä pyritään kasvattamaan kulttuurin ja taiteen määrärahojen osuutta valtion budjetissa asteittain yhteen prosenttiin.

Nostetaan taiteilija-apurahojen tasoa.

Kulttuurin hyvinvointivaikutusten lisäämiseksi vahvistetaan eri hallinnonalojen yhteistyötä. Selvitetään minimikorvausten määrittelemistä eri taiteenaloilla korvauskäytäntöjen yhtenäistämiseksi. Jatketaan lukemista edistävää Lukuliike-hanketta. Kehitetään toimiva yksityisen kopioinnin hyvitysjärjestelmä.

Toteutetaan taiteen toimintaedellytysten parantamiseksi esittävien taiteiden valtionosuusjärjestelmän uudistus. Uudistus koskee kaikkia esittävän taiteen toimijoita. Uudistuksessa turvataan Svenska Teaternin ja Tampereen Työväen Teatterin asema ja rahoitus kansallisina päänäyttämöinä.

Turvataan kulttuurin toimintaedellytykset huolehtimalla valtionosuuksien tasosta, toiminta-avustuksista ja kansallisten laitosten määrärahoista.

Huolehditaan kirjastojen saavutettavuudesta, kirjastoautoista ja kokoelmien monimuotoisuudesta: valtion tuen kirjastoille tulee olla riittävä esimerkiksi pienlevikkisten kulttuurituotteiden hankkimiseen ja kirjastoissa tulee olla aineistoa myös muilla kuin kotimaisilla kielillä. Tuetaan kotimaisilla kielillä kirjoitetun tiedekirjallisuuden julkaisemista. Parannetaan vähälevikkisen laatukirjallisuuden saavutettavuutta. Huolehditaan aineettoman kulttuuriperinnön suojelusta.

Kehitetään rakentamisen prosenttiperiaatetta (prosentti rakennuskustannuksista kulttuuriin ja taiteeseen) ja jatketaan sen jalkauttamista. Tuetaan laajentamista muille kuin visuaalisen taiteen aloille.

Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä annetun lain (1331/2003) mukainen valtionavustus saatetaan riittävälle tasolle.

Edistetään lastenkulttuuria. Tuetaan taiteen perusopetusta ja nostetaan lastenkulttuurin yleis- ja hankeavustuksia.

Kehitetään kulttuuripalveluita. Laaditaan kulttuuriperintöstrategia ja toteutetaan uuden Arkkitehtuuripoliittisen ohjelman toimenpiteitä. Päivitetään ja kehitetään kansalliskielistrategiaa. Käynnistetään ohjelma kulttuuritilojen käytön tehostamiseksi. Tavoitteena on selvittää tilojen yhteiskäyttöä, kiertuetoiminnan edellytysten parantamista ja vahvistaa kulttuuripalveluiden järjestäjäpohjaa.

Tavoite

3

Nuorten syrjäytyminen vähenee – jokainen nuori pysyy koulutuspolulla ja nuorisotyöttömyys vähenee

Keinot

Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa otetaan pääteemaksi nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen. Ohjelmassa otetaan huomioon lisäksi seuraavat asiat: luodaan toimintamalli koulukuntoisuuden luotettavaan ja yksilölliseen arviointiin, tuetaan vähemmistöjä ja ehkäistään syrjäytymistä, edistetään nuorten työllisyyttä ja mielenterveyttä, puututaan nuorten päihteiden käyttöön ja peliriippuvuuteen, taataan nuorille tasapuoliset mahdollisuudet kasvokkain tapahtuvaan tukeen Ohjamo-toiminnassa, otetaan huomioon talous- ja työelämätaidot osana nuorten hyvinvointia. Nuorisopolitiikan koordinaatiota parannetaan ja perustetaan lapsi- ja nuorisopoliittinen ministerityöryhmä sekä parannetaan nuorisopolitiikan yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Varmistetaan nuorten palveluiden vaikuttavuus, mittarit, arviointi ja tutkimus. Kannustetaan lapsi- ja nuorisolähtöiseen budjetointiin.

Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan toiminnallisia ja taloudellisia edellytyksiä vahvistetaan. Kehitetään valtakunnallinen digitaalinen järjestelmä helpottamaan yhteys- ja yksilöintitietojen siirtämistä etsivälle nuorisotyölle.

Tavoite

4

Nuorten osallisuus kasvaa

Keinot

Nuorten kuulemisvelvoitetta vahvistetaan ja sen kehittämiseksi kehitetään uusia työkaluja.

Edistetään vapaaehtoistyössä tehdyn työpanoksen ja osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Edistetään yhteistyötä järjestöjen ja koulujen välillä.

Vahvistetaan koulujen ja oppilaitosten demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta ja osallistamista. Pidetään huolta oppilas- ja opiskelijakuntatoiminnasta. Päivitetään demokratiapoliittinen toimintaohjelma ja huomioidaan nuorten osallisuus kyseisessä ohjelmassa. Valmistellaan tarpeelliset esitykset nuorisolain tarkistamiseksi tavoitteena erityisesti avustusprosessien sujuvoittaminen.

Tavoite

5

Turvataan Veikkauksen edunsaajien määrärahat

Keinot

Kompensoidaan Veikkauksen edunsaajille tulevalla hallituskaudella arpajaislain vaikutuksen johdosta mahdollisesti vähenevät määrärahat kulttuurin, liikunnan ja nuorisotoiminnan osalta. Kompensatio voi tapahtua esimerkiksi niin, että siirretään kuntien liikunta- ja nuorisotoiminnan sekä teattereiden, museoiden ja orkesterien valtionosuuksia asteittain maksettavaksi budjettivaroista sekä palautetaan asteittain etsivän nuorisotyön rahoitusta nuorisotoimen momentille.

Tavoite

6

Liikunnallinen kokonaisaktiivisuus nousee kaikissa ryhmissä

Keinot

Liikkumisohjelma ja sen arviointiyksikkö luodaan ensisijaisesti valtioneuvoston kansliaan. Perustetaan samalla liikuntapoliittisen selonteon mukainen liikuntapoliittinen koordinoitelin, jonka valtioneuvosto nimittää.

Tehdään Liikkuva Suomi -ohjelma ja kehitetään arviointitoimintaa. Laajennetaan Liikkuva koulu -ohjelmaa eri elämänvaiheisiin.

Tavoite

7

Ulkoilun ja arkiliikkumisen edellytykset paranevat

Keinot

Tuetaan liikuntapaikkojen rakentamista, pienennetään korjausvelkaa ja parannetaan energiatehokkuutta. Lisätään ja perusparannetaan lähiliikuntapaikkoja ja ulkoilureitistöjä. Lisätään lasten, iäkkäiden ja erityisryhmien liikkumisen kannalta keskeisiä arjen lähiympäristöjä, kuten puistoja ja viheralueita. Luodaan kansallinen virkistyskäyttöstrategia.

Tavoite

8

Seuratoiminnan ja huippu-urheilun edellytykset paranevat

Keinot

Vahvistetaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyötä. Edistetään vammaisurheilua ja ikääntyneiden liikkumista.

Toimeenpannaan liikuntapoliittisen selonteon toimia. Nostetaan seuratukea ja lisätään huippu-urheilun rahoitusta, lajeille jaettavaa tehostamistukea ja tehdään selvitys huippu-urheilulain tarpeellisuudesta liikuntapoliittisen selonteon mukaisesti. Kohdennetaan lisäresursseja urheiluakatemiaan ja valmennuskeskuksiin.

Taataan urheilua tavoitteellisesti harrastaville nuorille yhtäläiset edellytykset opiskella myös ammatillisen koulutuksen piirissä kuin urheilulukioissa.

4 Ohjaustavat

4.1 Strategisen hallitusohjelman johtaminen

Hallituksen poliittisten tavoitteiden johtamisessa yhteen sovitetaan politiikka- ja resurssiprosessia, hallituspolitiikan koordinaatiota, tehostetaan toimeenpanoa ja varmistetaan ylivaalikautinen politiikkavalmistelu. Hallitusohjelman toimeenpanon tukemiseksi hallituksen strategiaprosessia vahvistetaan tarvittavilla muutoksilla valtioneuvoston kanslian organisoimisessa. Tarvittavat muutokset valtioneuvoston ohjesääntöön valmistellaan vuoden 2019 aikana.

Strategisen hallitusohjelman ohjaamisessa keskeisessä roolissa ovat ylivaalikautiseen parlamentaariseen valmisteluun perustettavat parlamentaariset komiteat, strategiset ministeriryhmät ja Valtioneuvoston kanslian johdolla tehtävät strategiset sopimukset ministeriöiden kanssa. Valtioneuvoston kanslia valmistelee yhdessä eri ministeriöiden kanssa poliittisen ohjauksen prosessin, jolla varmistetaan käytettävissä olevien resurssien hyödyntäminen asetettujen painopisteiden mukaisesti. Hallitusohjelmassa olevien tavoitteiden, uudistusten ja priorisoitujen politiikkakokonaisuuksien toimeenpanosta laaditaan hallituskauden toimintasuunnitelma. Hallitusohjelman hankkeiden toimeenpanoa ja tavoitteiden toteutumista seurataan systemaattisesti. Hallituksen strategista päätöksentekoa tuetaan entistä vahvemmin ennakointi- ja tutkimustiedolla.

Hallituksella on säännöllisesti yhteisiä iltakouluja. Iltakouluissa päivitetään hallituksen yhteistä tilannekuvaa ja tuetaan hallituksen päätavoitteiden toteutumista.

Hallitus antaa yhteisen poliittisen ohjeistuksen kunkin tarkistuskierroksen käynnistämiseksi. Valtioneuvoston strategia- ja ohjausasiakirjoista muodostetaan yksi hallittava hierarkkinen kokonaisuus ja varmistetaan, että strategioiden edellyttämät resurssitarpeet ovat sopusoinnussa julkisen talouden suunnitelman kanssa.

Valtioneuvoston kanslian roolia hallitusohjelman strategissa ohjauksessa vahvistetaan.

4.2 Parlamentaariset komiteat

Hallitus uudistaa parlamentaarisen komiteatyöskentelyn. Parlamentaarinen komiteatyö vastaa tulevien vaalikausien suurten rakenne- ja muiden uudistusten valmistelusta.

Uudella komiteatyön mallilla vahvistetaan valmistelun avoimuutta, osallisuutta ja laajaa tietopohjaa.

Komiteatyö muodostuu komitean tehtävänkuvan määrittämisestä, esiselvitysvaiheesta, asettamisesta, ehdotusten valmistelusta vaihtoehtoiseen ja vaikutuksineen sekä toteutuksen seurannasta. Suurten muutosten läpivienti edellyttää parlamentaarisen työn tueksi julkisen hallinnon osaamisen ja kyvykkyyden kasvattamista sekä virkavastuulla tehtävään valmistelutyöhön nojaamista.

Yhteiskunnallisesti merkittävien asioiden valmisteluun kootaan valtiollisten instituutioiden lisäksi puolueet, asiantuntijat ja tutkijat, kunnat, yritykset ja yhteisöt sekä muut kansalaiset. Valmistelun tuloksellisuuden varmistamiseksi osallistumista ja laajapohjaista valmistelua tuetaan työvälineillä, jotka mahdollistavat kootun tiedon käsittelyn vaihtoehtoiksi, vaikutus selvityksiksi ja perusteluiksi päätöksentekijöille.

Komiteatyön varmistetaan poikkihallinnollinen näkemys, työn jatkuminen yli vaalikausien, vaikuttavuus- ja arviointitietojen saatavuus kaikkeen komiteavalmisteluun sekä digitaalisten ja muiden työvälineiden hyödyntäminen kansalaisten kuulemisessa.

Valtioneuvoston kanslialla on vastuu komitea-asioiden koordinoinnista. VNK huolehtii siitä, että komitean toimeksiannon vaikutusalaan kuuluvien ministeriöiden ja komitean yhteistyö ja tiedonkulku sujuvat saumattomasti. Valtioneuvoston kanslia organisoii yhteistyössä ministeriöiden kanssa komiteasihteeristöjen työn tueksi tarvittavat vaikuttavuusarviointi- ja muut palvelut.

Lisäksi hallitus osoittaa tarvittaessa resurssit uudistusten arvioinneille ja mahdollisille selvityksille ja tieteellisille kokeiluille osana valtioneuvoston kanslian rahoitusta.

Komitean organisoinnissa ja työskentelyssä varmistetaan tarvittaessa valmistelun ja toimeenpanon jatkuvuus vaalikauden vaihtuessa.

Komitean asettamisen yhteydessä määritellään:

- ehdotusten valmistelun ja tulosten toimeenpanon aikajänne siten, että edistetään tavoitteiden saavuttamista myös ylivaalikausien ulottuvissa uudistuksissa;
- valmisteluun osallistuvat tahot, heidän roolinsa valmistelussa, ja osallistumisen keinot;
- yhteinen ymmärrys tavoitteista ja tietopohjasta, jonka muodostamisessa hyödynnetään valtioneuvoston ja ministeriöiden selvitys- ja tutkimustoimintaa, hallinnon sisäisiä ja ulkoisia asiantuntijoita ja erilaisia verkostoja, muun muassa tiedepaneeleja ja kansalaispalautetta;

- tehtävien, resurssien ja aikataulujen sovittaminen yhteen talouden ja toiminnan suunnittelua varten sekä
- sihteerityö, erilaiset selvitys- ja arviointitoimeksiannot sekä muut tukipalvelut.

Valtioneuvosto asettaa komitean ja nimittää sille puheenjohtajan. Komitean jäseniksi kutsutaan kaikista eduskuntapuolueista sekä keskeisistä eturyhmistä ja kansalaisjärjestöistä.

Komiteoiden työskentelyssä hyödynnetään digitaalisia ja muita osallistavia menetelmiä sidosryhmien ja kansalaisten kuulemiseksi.

Komitealle asetetaan pääasiassa ministeriöiden virkamiehistä koostuva komiteasihteeristö, jonka pääsihteerinä on nimetty ministeriön virkamies. Komiteasihteeristöön voidaan nimittää myös kunkin ratkaistavan alueen kannalta keskeisiä asiantuntijoita.

Komitean asettamista edeltää esiselvitysvaihe, tilannekuvan muodostaminen ja siihen pohjaava jaettu käsitys tavoiteltavasta lopputuloksesta. Valmisteltavan uudistuksen osalta muodostetaan komitean asettamisvaiheessa tilannekuvaan pohjautuen yhteisesti jaettu käsitys tavoiteltavasta lopputuloksesta.

Päävastuu työstä on ministeriöllä, jonka toimialaan kysymys pääasiassa kuuluu. Ministeriöt tekevät yhteistyötä valtioneuvoston kanslian kanssa tilannekuvan laatimisessa ja vaikutavuuden arvioinnissa.

Komiteatyön tavoitteena on tuottaa ratkaisuehdotuksia ja päätöksiä sovitussa aikataulussa siten, että niihin sitoudutaan.

Komitean työskentelyssä hyödynnetään tehokkaasti ajanmukaisia toimintatapoja, menetelmiä ja työkaluja, erityisesti tiedon hankinnassa ja analyysissa. Työskentely rakennetaan siten, että esiselvitysvaiheessa koottava tietopohja päivitetään komiteatyön edetessä.

4.3 Strategiset ministerityöryhmät

Hallituksen ministerityöryhmät asetetaan eri päätöksellä valtioneuvoston yleisistunnossa. Päätöksessä esitetään ministerityöryhmän tavoitteet ja tehtävät, puheenjohtaja ja jäsenet sekä sihteeristö ja muut tukipalvelut.

Hallitus asettaa tarvittavan määrän strategisia ministerityöryhmiä, jotka toimivat pisimillään vaalikauden ajan. Perustettavat ministeriryhmät, niiden tavoitteet, vetovastuussa oleva ministeri ja ministeriöt määritellään hallituskauden alussa.

Vastuuministerillä on ministeriryhmän johtovastuu. Ministeriryhmän työhön osallistuvat kunkin ministeriön keskeiset virkamiehet sekä valtioneuvoston kanslian vastuuvirkamiehet.

Tehtävänsä toteuttamiseksi strateginen ministeriryhmä laatii yhdessä VNK:n politiikkayksikön kanssa tilannekuvan, täsmennetyt toimeksiannot, vaikuttavuusarviot ja toimenpiteiden seurantaan soveltuvat mittarit. Toimintasuunnitelmaprosessissa arvioidaan keskeisten strategisten tavoitteiden osalta tilannekuvaa ja toimenpiteiden vaikuttavuutta osana tulevan vuoden toimintasuunnitelmaprosessia.

4.4 Omistajapolitiikka

Hallitus jatkaa pitkäjänteistä, dynaamista ja valtion strategiset intressit turvaavaa omistajapolitiikkaa. Valtion omistusta arvioidaan kansantalouden kokonaisedun, omistettujen yhtiöiden toiminnan ja arvon kehittämisen sekä resurssien tehokkaan allokaation näkökulmasta. Valtion omistuksia eri yhtiöissä kehitetään pohjautuen kunkin omistuksen perustana oleviin tavoitteisiin. Näitä ovat erityisesti strateginen omistusintressi, finanssi-intressi ja pyrkimys edistää kasvua, työllisyyttä ja kestävää kehitystä valtio-omistajuuden keinoin. Uusia valtion investointien kohteita voivat olla esimerkiksi biotalous, cleantech, energiatehokkuus, ympäristöteknologia ja terveysteknologia.

Jokaisen valtionyhtiön perusarvona on oltava yhteiskuntavastuu. Yrityksen tulee ottaa päätöksenteossaan taloudellisten tekijöiden lisäksi huomioon myös toiminnan sosiaaliset ja ympäristölliset vaikutukset.

Valtion omistajapolitiikkaa koskeva periaatepäätös päivitetään. Samassa yhteydessä arvioidaan strategisten yhtiö-omistusten perusteiden ajanmukaisuus.

Hallitus käynnistää hallituskauden aikana merkittäviä infrastruktuurihankkeita. Varaudutaan tarvittaessa pääomittamaan näitä hankkeita varten perustettavia yhtiöitä tai hankkeita. Kunkin hankkeen tarpeista riippuen tämä voi tapahtua budjettirahoituksella, siirtämällä valtion osakeomistuksia perustettaviin yhtiöihin tai pääomittamalla hankeyhtiöitä valtion osaomistuksista saatavilla myyntituloilla.

Suomen Kuntarahoitus Oy siirretään valtioneuvoston kanslian omistajaohjaukseen. Valtioneuvoston periaatepäätöksen valmistelun yhteydessä arvioidaan, onko tarpeen tehdä muita muutoksia omistajaohjauksen rakenteisiin.

Valtion omistaminen on yhteiskunnan aktiivisen uudistamisen väline. Yhtiöomaisuudessa kiinni oleva pääoma on niin merkittävä, että sillä pitää saada nykyistä enemmän kasvua ja työllisyyttä aikaiseksi. Pääomien käyttämistä tehostetaan valtion omistajaohjauksen keinoin paitsi nykyisen omistuksen aktivoimiseksi, myös uuden taloudellisen aktiviteetin synnyttämiseksi Suomeen. Valtion Kehitysyhtiö Vake Oy:llä on tässä tärkeä tehtävä. Valtion Kehitysyhtiö Vake Oy:n tehtäviä ja tavoitteita tarkistetaan syksyn 2019 aikana tukemaan hallitusohjelman tavoitteita.

4.5 Maailman paras julkinen hallinto

Suomen julkinen hallinto pärjää monilla mittareilla erinomaisesti kansainvälisissä vertailuissa. Suomi on maailman vakain yhteiskunta, perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen on korkealla tasolla ja julkiset palvelut ovat kattavat. Vahva julkinen hallinto on koko oikeusvaltiomme toimivuuden perusta ja mahdollistaa pohjan kehitystyölle entistä kansalaislähtöisempiin julkisiin palveluihin.

Hallitus valmistelee julkisen hallinnon strategian, jonka keskeinen tavoite on kansalaisille annettava palvelulupaus. Strategialla tavoitellaan julkisen hallinnon läsnäolon vahvistamista suomalaisten arjessa koko maan alueella molemmilla kansalliskielillä, digitaalisen esteettömyyden kehittämistä ja selkeän hallinnollisen kielen käytön laajentamista. Osana strategiatyötä hallitus lujittaa julkisen hallinnon kykyä vastata normaaliolojen kriiseihin ja parantaa julkisen hallinnon riskienhallintaa.

Strategian toimenpiteillä vahvistetaan kansalaisten perusoikeuksien turvaamista, julkisen talouden kestävyttä tuottavuuden edistämisen kautta, tietopolitiikan koordinaatiota sekä uusien teknologioiden hyödyntämistä. Uudistustyön keskiössä on julkishallinnon vuorovaikutteisuuden kehittäminen sekä kansalaisten palvelujen laadun, sujuvuuden ja saatavuuden parantuminen. Hallituskauden aikana vahvistetaan myös poikkihallinnollista yhteistyötä ja toimeenpanokykyä kokoamalla julkisen hallinnon kehittämisen kokonaisvastuu selkeästi yhdelle taholle. Hallitus käynnistää toimia, joilla vähennetään valtionhallinnon siiloutumista sekä päällekkäistä työtä.

Hallitus syventää tietopolitiikan johtamista. Julkisen tiedon avoimuudesta tehdään koko tietopolitiikan kantava periaate. Hallitus edistää avoimen lähdekoodin ensisijaisuutta julkisissa tietojärjestelmissä ja niiden hankinnoissa. Hallitus säättää lailla velvoitteen edellyttää avoimia rajapintoja julkisia tietojärjestelmiä hankittaessa, ellei painavasta syystä muuta johdu. Hallitus jatkaa määrätietoista julkisten tietovarantojen avaamista ja laaditaan niille hyödyntämistä helpottavat sitovat laatukriteerit. Lisäksi julkisuuslain periaatteet ja vaatimus tietovarantojen avaamisesta ulotetaan koskemaan myös julkisomisteisia yhtiöitä.

Hallitus haluaa edistää siirtymistä reaaliaikatalouteen ja tehdä Suomesta reaaliaikatalouden edelläkävijämarkkinan. Sähköisten laskujen ja kuittien laajaan käyttöönottoon kannustetaan ja julkinen sektori tulee toimimaan käyttöönoton etulinjassa. Kansalaisten oikeutta omaan digitaaliseen tietoon ja yksityisyyden suojaan vahvistetaan. Yksilöille luodaan mahdollisuus hallita omia julkisissa tietojärjestelmissä olevia henkilötietojaan omadata-periaatteen mukaisesti ja antaa lupa niiden käyttöön muissa palveluissa. Julkishallinnon digitaalisiin palveluihin panostaminen luo pohjaa uusille yksityisen sektorin innovaatioille ja parhaimmillaan vähentää yritysten kustannuksia.

Palvelulupauksen toteuttaminen ja digitaalisten palvelujen kehittäminen edellyttävät julkishallinnolta uutta osaamista. Lähivuosina valtionhallinnon keskeisenä haasteena ovatkin voimakas eläköityminen sekä digitaalisen teknologiamurroksen kautta syntyvä tarve rekrytoida uusia osaajia. Pärjätäkseen kilpailussa koulutetusta työvoimasta valtionhallinnossa käynnistetään koko konsernin yhtenäinen henkilöstöjohtamisen uudistusohjelma, jolla parannetaan valtion kilpailukykyä työnantajana sekä valmistaudutaan suureen rekrytointitarpeeseen. Hallitus haluaa vähentää valtionhallinnon siiloutumista, kehittää urapolkuja ja sisäistä työkiertoa sekä jatkaa palkkaharmonisaation edistämistä. Valtion henkilöstöpolitiikan sekä hallinnon kehittäminen tehdään yhteistyössä pääsopijaosapuolien kanssa hyvää henkilöstöpolitiikkaa noudattaen.

4.6 Hallituksen viestintästrategia

Hallitus hyväksyy itselleen viestintästrategian ja sitä täydentävän viestintäsuunnitelman. Viestintästrategia ja -suunnitelma laaditaan valtioneuvoston kanslian johdolla.

Viestintästrategia ohjaa hallituksen tulevaisuushankkeiden viestintää. Strategiassa esitetään hallituksen viestinnän päätavoitteet sekä viestintämalli hallituksen yhteiselle viestinnälle sekä useampia ministeriötä koskeville suuremmille uudistuksille.

Viestintästrategia toimii poliittisen johtamisen välineenä ja tukena hallituksen tavoitteiden toteuttamiselle.

Liitteet

Liite 1. Yhteenveto päätösperäisistä pysyvistä menomuutoksista

Lisäykset strategiaan kokonaisuuksiin jaoteltuna vuoden 2023 tasolla verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan:

	Miljoonaa euroa
3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi	98
3.1.1 Asuntopoliittikka	12
3.2 Suomi kokoaan suurempi maailmalla	100
3.3 Turvallinen oikeusvaltio Suomi	40
3.3.1 Oikeusvaltion kehittäminen	15
3.3.2 Puolustuspolitiikka	10
3.4 Elinvoimainen Suomi	125
3.4.1. Liikenneverkon kehittäminen	20
3.4.2 Maatalous	35
3.5 Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi	65
3.6 Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi (sis. 3.6.1 sosiaali- ja terveyspalvelut)	270
3.6.2 Sosiaaliturvan uudistaminen	300
3.7 Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi	201,5
3.7.1 Kulttuuri-, liikunta- ja nuoris asiat	22,5
Josta jakamattomasta varauksesta	-84
Yhteensä	1 230

Taulukko menojen jaosta toimenpiteittäin vuoden 2023 tasolla liitteessä.

Vähennykset

Asetetaan työryhmä laatimaan ehdotus yritystukia koskevista 100 miljoonan euron vähennyksistä vuoden 2023 tasolla syksyn budjettiriiheen mennessä. Mikäli vähennyksistä ei päästä yksimielisyyteen, alennetaan kaikkia yritystukia niiden kustannusten suhteessa. Tarkastelu pyritään tekemään myös verotukien osalta mahdollisimman tasaisesti ottaen huomioon toteutuksen tarkoituksenmukaisuus. Tässä yhteydessä ratkaistaan myös päästö-kauppakompensaation jatko.

Siirtomäärärahamomenttien tasoja alennetaan pysyvästi yhteensä 50 miljoonalla eurolla (vuoden 2023 tasolla) kohdentaen vähennykset niihin määrärahoihin, joiden käyttö on

viime vuosina perusteettomasti jäänyt merkittävästi alle budjetoidun tason (poikkeuksellisen suuret niin sanotut siirtyvät erät).

Komission esitykseen pohjautuvaa EU-jäsenmaksun määrärahasoa alennetaan 50 miljoonalla eurolla (vuoden 2023 tasolla) suhteessa tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan tämänhetkinen neuvottelutilanne huomioon ottaen. Mikäli osoittautuu, että EU-jäsenmaksu kuitenkin määräytyy tätä suurempana, arvioidaan suunniteltujen menolisäysten tilannetta uudelleen.

Liite 2. Kertaluontoiset tulevaisuusinvestoinnit

Kertaluonteisen tulevaisuusinvestointiohjelman puitteissa kohdennetaan enintään 3 miljardia euroa kertaluonteisiin investointeihin ja yhteiskunnallisesti tärkeisiin kokeiluihin. Toimet ovat kertaluonteisia, eivätkä ne lisää valtion menoja vuonna 2023.

Rahoitus ja menettelytavat

Tässä tarkoitettujen kertaluonteisten menojen katteeksi varataan 3 miljardia euroa, joista 2,5 miljardia voidaan kerätä valtion suorista yhtiöomistuksista ja loput 500 miljoonaa muista omaisuuseristä.

Näitä varoja käytetään kertaluonteisiin investointeihin ja yhteiskunnallisesti tärkeisiin kokeiluihin, jotka toteutetaan hankkeiden pääomittamisella tai suoralla budjettirahoituksella.

Näiden varojen käytöstä päättää valtioneuvoston yleisistunto talouspoliittisen ministerivaliokunnan valmistelun pohjalta.

Lisäykset strategiaan kokonaisuuksiin jaoteltuna vuosina 2020–2022 yhteensä verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan:

	Miljoonaa euroa
3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi	507
3.1.1 Asuntopolitiikka	43
3.2 Suomi kokoaan suurempi maailmalla	250,1
3.3 Turvallinen oikeusvaltio Suomi	92,6
3.3.1 Oikeusvaltion kehittäminen	6,5
3.4 Elinvoimainen Suomi	522
3.4.1. Liikenneverkon kehittäminen	150
3.4.2 Maatalous	278
3.5 Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi	100
3.6 Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi	180
3.6.2 Sosiaaliturvan uudistaminen	20
3.7 Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi	730
3.7.1 Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisasiat	120
Allokoimatta	50,8
Yhteensä	3 050

Lisäksi Valtion asuntorahastosta kohdennetaan 75 miljoonaa euroa kokonaisuuteen 3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi ja 176 miljoonaa euroa kokonaisuuteen 3.1.1 (Asuntopolitiikka).

Liite 3. Kehyssäntö

Hallitus sitoutuu noudattamaan julkisen talouden suunnitelmaa ja siihen sisältyvää ensimmäistä kehyspäätöstä. Julkisen talouden suunnitelmalla pyritään varmistamaan vastuullinen, pitkäjänteinen ja taloudellista vakautta edistävä finanssipolitiikka.

Hallitus toteaa, että valtiontalouden kehystasoa nostetaan tässä ohjelmassa todettujen linjausten mukaisesti. Hallitusohjelman mukaisia ja muita toimenpiteitä toteutetaan siinä määrin, kuin se on kehyksen puitteissa mahdollista. Vuonna 2023 kehystaso on 1,4 miljardia korkeampi kuin niin sanotussa teknisessä kehyksessä (4.4.2019) vuoden 2020 hintatasossa, sisältäen 0,1 miljardin jakamattoman varauksen ja 0,1 miljardin euron lisätalousarviovarauksen, jotka eivät sisällyneet tekniseen kehykseen. Kehyksen rakenteellisten tarkistusten lisäksi kehyksen kokonaistasoon tehdään hintatasossa tapahtuvia muutoksia vastaavat tarkistukset.

Kehystasossa varataan vuosina 2020–2022 300 miljoonaa euroa lisätalousarvioita varten. Jos menojen taso lisätalousarvioiden jälkeen jää kehystason alle, voidaan erotus käyttää seuraavana vuonna kertaluonteisiin menoihin kehyksen estämättä.

Otetaan käyttöön mekanismi poikkeuksellista suhdannetilannetta varten (”poikkeusolojen mekanismi”). Mekanismin tarkoituksena on osaltaan turvata talouspolitiikan kykyä reagoida taloustilanteen edellyttämällä tavalla. Poikkeusolojen mekanismin käytön sekä työllisyys- ja julkisen talouden tasapainotavoitteen kannalta poikkeukselliset olot vallitsevat, jos

- maailmantalous ja etenkin euroalue joutuvat vakavaan suhdannetaantumaa, joka ajaa Suomen talouden samaan tilaan tai
- Suomen talous joutuu vakavaan suhdannetaantumaa hallituksen toimista riippumattoman tilapäisen häiriön takia.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta päättää määritelmän täyttymisestä ja poikkeusolojen mekanismin käyttöä koskevasta suosituksesta valtioneuvostolle valtiovaraministeriön kansantalousosaston valmistelun sekä Suomen Pankin ja taloudellisten tutkimuslaitosten tilannearvion pohjalta. Poikkeuksellisten suhdanneolojen toteamiseen liittyviä menettelyjä on tarkennettu hallitusohjelman lisäpöytäkirjassa.

Poikkeusolojen mekanismia käyttämällä voidaan vuosina 2020–2022 kohdentaa kehyksen estämättä yhteensä enintään 1 miljardi euroa, kuitenkin enintään 500 miljoonaa euroa vuodessa, kertaluonteisiin menoihin.

Valtiontalouden kehysten tarkoitus on rajoittaa veronmaksajan maksettavaksi koituvien menojen kokonaismäärää. Kun talousarviossa tehdään tämän näkökulman kannalta neutraaleja muutoksia, vaalikauden kehykseen voidaan tehdä niitä vastaavat tarkistukset. Kehys ei rajoita menojen uudelleenbudjetoiteja, menokokonaisuuksien ajoitukseen tehtäviä muutoksia eikä vaalikaudella perusteettomasti liian suurina saaduiksi osoittautuneiden tulojen palautuksia tai korvauksia tai muita vastaavia eriä. Jos käynnissä olevasta menokokonaisuudesta aiheutuvat menot teknisesti siirtyvät seuraavalle vaalikaudelle, kehystasoa alennetaan vastaavasti.

Hallitus ei käytä verohuojennuksia tai verotukia kehysten kiertämiseksi.

Jos hävittäjähankinnoista ja energiaveron palautusjärjestelmästä aiheutuu kehyskaudella vähemmän menoja kuin mihin kehyksessä on varauduttu, erotusta ei käytetä muiden menojen lisäämiseen.

Kehyksen ulkopuolelle kuuluvat:

- Suhdanneluonteiset menot eli työttömyysturvamenot, toimeentulotukimenot, palkkaturva ja asumistuki. Työttömyysturvamenoja käytetään myös palkkatuen rahoitukseen. Mainitut menot luetaan kuitenkin kehykseen niiden perusteisiin tehtyjen muutosten ja muiden niiden tasoon vaikuttavien harkinnanvaraisten päätösten menovaikutusten osalta.
- Valtionvelan korkomenot.
- Valtion päättämien veromuutosten (mukaan lukien sosiaalivakuutusmaksujen) kompensatiot muille veronsaajille.
- Teknisesti välitettyjä suorituksia ja ulkopuolisilta (mukaan lukien EU) saatavia rahoitusosuuksia määrältään vastaavat menot.
- Rahapelitoiminnan voittovarojen tuottoa vastaavat menot.
- Finanssisijoitukset.
- Arvonlisäveromenoihin osoitetut määrärahat.
- Yleisradion rahoitus ("siirto valtion televisio- ja radiorahastoon")

Liite 4. Harmaan talouden vastaiset toimet

1. Jatketaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelman ja strategiaa myös vuoden 2020 jälkeen.
2. Yritysten taloushallinnossa siirrytään kohti täydellistä automatisointia ottamalla käyttöön rakenteisessa muodossa oleva sähköinen kuitti ja lasku. Pienten ja keskisuurten yritysten tarpeet arvioidaan muutoksessa.
3. Verottajalle mahdollistetaan tarvittavat lainsäädännölliset ja teknologiset keinot, joilla se voi mahdollisimman automaattisesti kerätä digitaalisen alustatalouden toimijoiden tiedot verotuksen käyttöön.
4. Arvonlisäveroilmoitusten tietosisällön laajentamista selvitetään.
5. Telakoilla otetaan käyttöön rakennusalalla hyvin toiminut ja harmaata taloutta ennaltaehkäissyt veronumero. Veronumeron käyttöönoton tarvetta ja edellytyksiä kartoitetaan myös muille riskialoille, kuten matkailu- ja ravintola-alalle.
6. Yritystietojärjestelmää (YTJ) voidaan laajentaa sisältämään nykyistä kattavammin tietoja yritysten keskeisten velvoitteiden hoitamisesta.
7. Arvioidaan viranomaisten toimivaltuuksia ja tietojenvaihtosäännöksiä, jotta saatetaan rikostaustatiedot paremmin eri viranomaisten käyttöön harmaan talouden valvonnassa.
8. Kehitetään viranomaisten toimintamahdollisuuksia selvittää ilmoittamislaininlyöntejä ja arvioidaan niihin liittyvien sanktioiden riittävyttä.
9. Ulkomaisille yhteisöille asetetaan kirjanpitovelvollisuus, kun niillä on kiinteä toimipaikka Suomessa.
10. Selvitetään, voidaanko varmistaa, että Verohallinto saa tiedot myös suomalaisia hallintarekisteröityjä pörssiosakkeita koskevista kaupoista sekä kauppohenkilöiden osapuolista.
11. Selvitetään, voidaanko myös pörssiyritysten hallintarekisteröityjen osakkaiden tiedot asettaa saataville julkiseen rekisteriin.
12. Selvitetään pankkien ja vakuutusyhtiöiden ilmoittamisvelvollisuuden laajentamista talousrikoksissa.
13. Selvitetään, miten voidaan varmistaa, että yliopistojen tutkimushenkilökunnan sivutoimet ja muut vastaavat taloudelliset intressiyhteydet tulevat ilmoitusvelvollisuuden sekä yleisjulkisuuden piiriin.
14. Selvitetään harmaan talouden riippumattoman tutkimustoiminnan laajentamista aggressiiviseen verosuunnitteluun sekä yksityishenkilöiden toimintaan ja taataan sille riittävät resurssit.
15. Verotustietojen julkisuutta koskevaa lakia muutetaan siten, että myös verotuksen päätymisen jälkeen tehdyt muutokset verotustietoihin tulevat julkisiksi.

16. Suomi toimii EU:ssa siten, että tosiasiallisten edunsaajien ilmoittamisvelvollisuutta laajennetaan koskemaan kaikkia tosiasiallisia edunsaajia, joiden edunsaajaosuus on vähintään 10 prosenttia.
17. Selvitetään uusia keinoja, esimerkiksi hallinnollisia sanktioita puuttua tahalliseen tai törkeään huolimattomaan alipalkkaukseen.
18. Laajennetaan kuljetuksen tilaajan selvitysvelvollisuus ylikuormiin. Ylikuormilla ajamisesta vastuulliseksi saatetaan myös tavarankuljetuksen tilaaja, joka ottaa vastaan ja maksaa kuljetuksista, joissa on ollut ylikuormaa. Näin toimiessaan tilaaja laiminlyö kuljetuksen suorittajaa koskevan selvitysvelvollisuutensa.
19. Selvitetään kuljetuksen tilaajan vastuu ajo- ja lepoaikarikkomuksiin. Ajo- ja lepoaikojen rikkomisesta vastuulliseksi on palautettava myös aikataulun laatija tai kuljetuksen tilaaja, joka on edellyttänyt sellaista toimitusaikaa, jota ei voi saavuttaa ilman ajo- ja lepoaikoja koskevien säädösten rikkomista.
20. Taksilainsäädäntöä, säätelyä ja valvontaa tarkistetaan siten, että se torjuu harmaata taloutta, edistää toimivaa kilpailua ja varmistaa taksipalveluiden saatavuuden koko maassa.

Liite 5. Kansainvälisen veronkierron ja aggressiivisen verosuunnittelun vastaiset toimet

Suomi jatkaa kansallisia toimia kansainvälisen veronkierron ja aggressiivisen verosuunnittelun torjumiseksi erillisellä toimenpideohjelmalla, jolla laajennetaan Suomen veropohjaa ja lisätään läpinäkyvyyttä. Hallitus seuraa jo aiemmin toteutettujen kansainvälisten ja kansallisten veronkiertoa estävien toimien vaikuttavuutta ja arvioi tarvetta uusille toimienpiteille.

1. Selvitetään, onko mahdollista ottaa käyttöön veromallia, joka estää ulkomailta asuvien Suomessa verovelvollisina olleiden myynteihin, lahjoihin ja perintöihin liittyvien verojen välttämisen.
2. Selvitetään mahdollisuudet siirtää Mankala-yhtiöt ja julkisomisteiset infra-hankeyhtiöt korkovähennysrajoituksen ulkopuolelle. Arvioidaan, onko nykyinen korkorajoitus- ja veronkiertosäännöstö riittävän tehokas keino estämään verotettavan tulon siirtäminen Suomen verotusvallan ulkopuolelle esimerkiksi pääomasijoitusrakenteissa.
3. Arvioidaan väliyhteisölainsäädännön uudistamisen tarvetta aggressiivisen verosuunnittelun näkökulmasta.
4. Otetaan käyttöön säännös, jonka mukaan yhteisö tai yhteisötuus katsotaan kotimaiseksi, jos se on perustettu Suomen lainsäädännön mukaan, sen kotipaikaksi on rekisteröity Suomi tai sen tosiasiallinen johtopaikka on Suomessa.
5. Uudistetaan konsernien tuloksentasausta koskevaa sääntelyä ja mahdollistetaan ulkomaisten tytäryhtiöiden niin kutsuttujen lopullisten tappioiden vähennyskelpoisuus.
6. Peitelty osinko on syytä katsoa kokonaan veronalaiseksi tuloksi.
7. Selvitetään, voidaanko ottaa käyttöön tosiasiallisen edunsaajan määritelmää koskeva säännös.
8. Siirtohinnoitteluoikaisusäännöstä uudistetaan siten, että sitä voidaan soveltaa OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden laajuudessa. Samassa yhteydessä tarkastellaan sitä, tulisiko lainsäädäntöä täsmentää siten, että tulon kohdentamisessa kiinteille toimipaikoille sovelletaan OECD:n kohdentamisohjeita.
9. Otetaan käyttöön taloudellisen työnantajan käsite, jotta Suomessa ei voi välttää veroja työskentelemällä näennäisesti ulkomaisen työnantajan lukuun. Liitteet ja pöytäkirjamerkinnot

Liitteet ja pöytäkirja-merkinnät

Liite 6. Pöytäkirjamerkinnot

Kestävän talouden Suomi

- Omaisuuden myynneille ei aseteta mekaanisia vuotuisia tavoitteita. Ne toteutetaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja aikataululla.
- Hallitus antaa pikaisesti lisätalousarvion, jolla käynnistetään mm. infrahankkeita, jotka vahvistavat koko maan kilpailukykyä ja saavutettavuutta, nopeuttavat raideliikennettä sekä vähentävät liikenneverkon korjausvelan määrää.
- Tarvittaessa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tulevan tukiohjelmakauden 2021–2027 EU-rahoituksen Suomelle kohdentuvan osan alenema kompensoidaan jakamattomasta varauksesta.

Poikkeuksellisen suhdannetaantumien toteaminen

- Poikkeusolojen mekanismin käytön sekä työllisyys- ja julkisen talouden tasapainotavoitteiden kannalta poikkeukselliset olot vallitsevat, jos Suomen talous ajautuu poikkeukselliseen taantumaa maailmantalouden ja etenkin euroalueen vakavan suhdannetaantumien tai muun hallituksen toimista riippumattoman tilapäisen vakavan kysyntähäiriön takia.
- Talouspoliittinen ministerivaliokunta päättää poikkeuksellisten olojen määritelmän täyttymisestä valtiovarainministeriön kansantalousosaston analyysin ja Suomen Pankilta ja taloudellisilta tutkimuslaitoksilta (Etlä, PT, PTT) pyydettyjen tilannearvioiden pohjalta.
- Poikkeusolojen syntyminen perustuu kokonaisarvioon talouden tilasta. Arviossa kiinnitetään erityistä huomiota bruttokansantuotteen ja työttömyysasteen kehitykseen ja muihin merkityksellisiin tekijöihin.
- Euroalueen vakavaan häiriötilaan viittaa esimerkiksi se, että euroalueen bruttokansantuote on supistumassa vähintään 0,5 prosenttia kahtena vuosineljänneksenä peräkkäin

ja euroalueen kausipuhdistettu työttömyysaste on nousemassa kolmen kuukauden aikana kumulatiivisesti vähintään 0,5 prosenttiyksikköä.

- Suomen talouden vakavaan häiriötilaan viittaa esimerkiksi se, että Suomen bruttokansantuote on supistumassa vähintään 1,0 prosenttia kahtena peräkkäisenä vuosineljänneksenä ja työttömyysasteen trendi on nousemassa kolmen kuukauden aikana kumulatiivisesti vähintään 0,5 prosenttiyksikköä.
- Analyysissä kiinnitetään huomiota häiriöiden mittakaavan ohella erityisesti niiden arvioituun keston ja lähteeseen.

3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi

- Säädetään maanomistajan lupa malminetsinnän jatkoluvan edellytykseksi.

3.2 Suomi kokoaan suurempi maailmalla

- Hallitus laatii hallituskaudelle laina- ja sijoitusmuotoista kehitysyhteistyötä koskevan investointisuunnitelman, joka ohjaa investointeja hallitusohjelman painotusten ja periaatteiden mukaisesti, erityisesti ilmastorahoitukseen ja vähiten kehittyneisiin maihin. Investointien vaikuttavuuden ja vastuullisuuden kriteereitä vahvistetaan ja niiden toteutumista seurataan. Suunnitelma laaditaan siten, että se voidaan hyväksyä syksyn 2019 budjettiriihen yhteydessä.
- Samassa yhteydessä hallitus laatii suunnitelman kehitysyhteistyön kertaluonteisista kohteista, joilla vahvistetaan hallituksen kehityspoliittisten tavoitteiden toteutumista ja Suomen kansainvälistä profiilia, vastataan ajankohtaisiin humanitaarisiin tarpeisiin sekä monenkeskisten järjestöjen rahoitustarpeisiin. Suunnitelmissa painotetaan mahdollisimman laajaa ODA-kelpoisuutta.

Neuvottelupöytä kävi keskustelua seuraavista kysymyksistä sisällytettäväksi lisäpöytäkirjaan

1. Suomen kriisinhallintaoperaatioiden osallistumisessa painotetaan YK-operaatioita. Päättökset operaatioihin osallistumisesta sekä tarvittavasta lisärahoituksesta tehdään ta-pauskohtaisesti ja tarvittaessa lisätalousarviolla.
2. Suomen ja Venäjän välisen liikenteen sujuvoittamiseksi selvitetään mahdollisuutta avata Parikkalaan kansainvälinen rajanylityspaikka.
3. Tavoitteena on, että järjestöjen kansalaisjärjestömomentin kautta kanavoitava kehitysyhteistyötuki nostetaan 15 prosenttiin varsinaisista kehitysyhteistyömäärärahoista.
4. Puolueiden kansainvälisen Demo ry:n voimavarat turvataan osana demokratia- ja oikeusvaltiotukea.

5. Tavoitteena on, että YK:n kautta ohjattava rahoitusosuus nostetaan 30 prosenttiin kehitysyhteistyömäärärahoista Suomen painopistealueilla korostaen laatua ja vaikuttavuutta.
6. Team Finland –toimintaa ulkoministeriössä vahvistetaan katvealueet huomioiden ja siirtäen Business Finland-toimijoiden painopistettä kotimaasta ulkomaanverkostoihin.
7. Venäjän kauppaa sujuvoitetaan turvaamalla vientilupien käsittelyyn tarvittavat resurssit.
8. Kestävän kehityksen osaamisen varmistamiseksi laaditaan valmiiksi opetus- ja kulttuuri-ministeriön hallinnonalaan koskeva Agenda 2030-linjaus. Mahdollistetaan monimuotoisen kansalaisyhteiskunnan työ kehityskysymysten ja globaalikasvatuksen parissa myös Suomessa turvaamalla rahoitus.
9. Hallituskauden aluksi laaditaan selvitys ulko- ja turvallisuuspolitiikan kentällä toimivien kansalaisjärjestöjen ja erillissäätöiden toimintaedellytyksistä. Sen pohjalta laaditaan kehittämishjelma.
10. Ilmastorahoituksen lisäämisessä pyritään etupainotteisuuteen.

3.6.1 Sosiaali- ja terveystalouden uudistus

Rauenneen sote-uudistuksen budjetoidun, mutta käyttämättä olevan tai valmistelusta palautuvan noin 250 miljoonan euron valmistelumäärärahan käytöstä sovittiin seuraavaa:

Momentin 28.70.05 määrärahan käytöstä valmistellaan valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön sekä tarvittaessa muiden ministeriöiden yhteinen esitys hallituskauden ensimmäiseen JTS:ään ja tuleviin lisätalousarvioesityksiin. Samassa yhteydessä arvioidaan mahdollinen päällekkäisyys muun sote-sisältöuudistamisen kanssa.

Valmistelumäärärahaa voidaan käyttää tietojärjestelmien yhteensovittamiseen, valtakunnalliseen ICT-valmisteluun, tuottavuutta edistäviin toimenpiteisiin ja muuhun sote- ja pelastustoimen kehittämistyön rahoitukseen.

Tästä 250 miljoonan euron rahoituksesta osoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiotutkimukseen neljä miljoonaa euroa.

Liite 7. Eurooppa-pöydän muistio EU-puheenjohtajakauden keskeisistä teemoista

Ett starkt, enat och handlingskraftigt EU – Prioriteringar för Finlands EU-ordförandesperiod

Strong and united – EU that delivers: Priorities for Finland’s Presidency of the Council of the European Union

EU voi ratkoa aikamme suuria haasteita, luoda hyvinvointia ja turvata kestävät sisämarkkinat olemalla yhtenäinen ja puolustamalla tinkimättömästi omia arvojaan.

EU globaalina ilmastojohtajana

EU som global klimatledare

EU as a global climate leader

Suomen puheenjohtajuuskaudella EU nostaa profiiliaan globaalina ilmastojohtajana. EU:lle luodaan pitkän tähtäimen ilmastostrategia, jolla EU on hiilineutraali vuonna 2050. Samalla EU hyödyntää vähähiilisen kierto- ja biotalouden uudet mahdollisuudet ja kasvu- ja vientipotentiaalin ja varmistaa siirtymän sosiaalisesti oikeudenmukaiseen hiilineutraaliin yhteiskuntaan.

Puheenjohtajakauden tavoite: Suomen puheenjohtajakauden päätteeksi järjestetään ilmastohuippukokous, jossa EU-maat yhdessä keskeisten sidosryhmien kanssa kehittävät ratkaisuja oikeudenmukaiseen siirtymään kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa, jossa päästövähennystavoitteet saavutetaan sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti, myös taloudellista menestystä luoden.

EU vahvistaa oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksia

EU stärker rättsstatsprincipen och mänskliga rättigheter

EU that strengthens the rule of law and human rights

Eurooppalainen menestystarina pohjautuu demokraattisiin instituutioihin ja oikeusvaltioperiaatteeseen. Oikeusvaltioperiaatetta on vahvistettava, jotta Euroopan kansalaiset voivat nauttia rauhasta ja yhtäläisistä oikeuksista ja jotta EU voi uskottavasti puolustaa monenkeskistä sääntöperustaista kansainvälistä järjestelmää ja kansainvälisiä ihmisoikeusinstituutioita. Tämä edistää myös taloudellisen toimintaympäristön ennakoitavuutta ja on eurooppalaisten ja unionin alueelle sijoittuvien yritysten etu.

Oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien toteutuminen edellyttää myös kansalaisten kokonaisturvallisuuden takaamista. Erilaisiin hybridi- ja laajan turvallisuuden uhkiin varautuminen on tärkeä painopiste. EU:n on myös tehostettava osallistumistaan konfliktien ehkäisemiseen ja rauhanvälitykseen, kiinnittäen erityistä huomiota nuorten ja naisten erityiseen rooliin.

Puheenjohtajakauden tavoite: Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella rakennetaan yhteisiä keinoja EU:n oikeusvaltioperustan vahvistamiseksi. EU:n rahoitus kytketään oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen. Kansalaisyhteiskunnan sekä riippumattomien tuomioistuinten asema varmistetaan.

Kilpailukykyinen ja sosiaalisesti eheä EU **Ett konkurrenskraftigt och socialt enhetligt EU** **Competitive and socially cohesive EU**

Toimivat sisämarkkinat, sääntöpohjainen vapaakauppa sekä laadukas ja ajantasainen sääntely takaavat kilpailukykyisen EU:n. Tutkimus, kehitys ja innovaatiot sekä digitalisaation täysimittainen hyödyntäminen ovat keskeisessä roolissa luomassa kilpailukykyisempää ja taloudellisesti vahvempaa EU:ta. Edistämällä alueellista ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta sekä sukupuolten tasa-arvoa EU luo kestävästä kasvusta ja hyvinvointia.

EU:lle on tärkeää vahvistaa yhteistyösuhteita Afrikan maiden ja Afrikan unionin kanssa.

Puheenjohtajakauden tavoite: Suomen puheenjohtajuuskaudella EU:lle päätetään luoda uusi kasvustrategia, jonka tähtäimessä on rakentaa EU:sta maailman kilpailukykyisin, sosiaalisesti ehein vähähiilinen talous.

Liite 8. Liikenneryhmässä esille nousseet MAL-kehittämisajatuksat kirjattuna

- MAL: Vähennetään yhteistoimin liikennesuoritteita ja priorisoidaan vähäpäästöinen joukkoliikenne sekä kävelyn ja pyöräilyn edistäminen valtion ja kaupunkiseutujen MAL-suunnittelussa, toteutuksessa ja rahoitussopimuksissa. Edistetään hankkeita, joissa pyöräilyreitit otettu huomioon.
- MAL-sopimuksilla edistetään liikenneturvallisuuden nollaskenaariota (nolla liikennekuolemaa 2050).
- MAL-seuduilla tavoitteena on eri liikennemuotojen kokonaisvaltainen integrointi tiedon ja rajapintojen avaamisen kautta. MAL-sopimusmenettelyitä kehitetään ja laajennetaan kattamaan palveluistumisen ja elinkeinopolitiikan sekä keskiuuret kaupunkiseudut.
- Edistetään kuljetuspalveluiden, merilogistiikan ja siihen kuuluvien multimodaalisten kuljetusketjujen sekä pienlogistiikan nollapäästöisyyttä kaupunkiseuduilla MAL-sopimusten kautta.
- Selvitetään mahdollisuus EU-rahoitukseen ensisijaisesti niiden kaupunkien yhteishankkeissa, jotka mukana liikenteen eurooppalaisella ydinverkolla sekä toiminnallisesti yhteydessä niihin ja sijaitsee välittömässä läheisyydessä.
- Tuetaan suurten kaupunkien raitiotiehankkeita MAL-prosessissa.
- Latausinfrastruktuurin edistämiseksi tulee asettaa rakennusten energiatehokkuusdirektiivin mukainen kansallinen velvoite rakentaa sähköautojen latausinfrastruktuuri taloyhtiöiden ja liikehuoneistojen suurten remonttien yhteydessä. Asunto-osakeyhtiölätkä tulee muuttaa siten, että sähköjärjestelmään sähköautojen latausta varten tehtävät muutokset olisivat mahdollisia ilman osakkeenomistajien yksimielisyyttä.

Liite 9. Demokratian kehittäminen

Kansalaisyhteiskunta

Vahvistetaan yhdistysten jäsenten suoria vaikutusmahdollisuuksia yhdistystoiminnassa, esimerkiksi sallimalla päätöksenteko jäsen- tai liittoäänestyksellä kaikista yhdistyksen kokouksen toimivaltaan kuuluvista asioista. Tuetaan suomalaisen yhdistyskentän kehittymistä helpottamalla lainsäädännössä kahden tai useamman yhdistysten yhdistymistä.

Kansalaisyhteiskunnan resurssien vahvistamiseksi selvitetään mahdollisuutta tukeakansalaisjärjestöjen varainhankinnan kehittämistä.

Arvioidaan tarpeet kansalaisaloitejärjestelmän kehittämiseen esimerkiksi varmistamalla, että aloite ei raukea vaalikauden vaihtuessa ja että muutoseikat eivät estä aloitteen sisällön toteuttamista.

Nuorten osallisuus

Lasketaan kansalaisaloitteen allekirjoittamisen ikäraja 15 vuoteen nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistamiseksi.

Lasten ja nuorten osallisuutta ja toimijuutta yhteiskunnassa edistetään esimerkiksi digitaalisiin keinoin ja tuetaan medialukutaitojen kehittymistä. Koulujen demokratiakasvatusta lisätään ja niiden yhteiskunnallista kasvatustehtävää vahvistetaan. Vuorovaikutuksen rajapintaa puolueiden, kansalaisyhteiskunnan ja koulujen kesken tuetaan lasten ja nuorten aktiivisen kansalaisuuden vahvistamiseksi. Nuorisovaltuutettujen roolia kunnallisessa ja maakunnallisessa päätöksenteossa painotetaan.

Poliittisen järjestelmän toiminta

Vahvistetaan erityisesti poliittisen opposition toimintaedellytyksiä kehittämällä kaikkien eduskuntapuolueiden käytettävissä olevaa riippumatonta laskentapalvelua, joka pystyy mallintamaan puolueiden esitysten taloudellisia vaikutuksia, esimerkiksi eduskunnan tietopalvelun yhteydessä. Avataan ministeriöiden ja muun julkishallinnon käytössä olevat eri politiikkasektorien olennaiset laskenta- ja ennustemallit julkisiksi.

Puolueita lähellä olevien ajatuspajojen rahoitus kohdennetaan poliittisen päätöksenteon tukemiseen ja tieteellisen tutkimustiedon hyödyntämiseen uusien yhteiskunnallisten avustusten tekemiseksi. Puolueista riippumattomalle päätöksentekoa tukevalle yhteiskunnalliselle tutkimukselle taataan riittävät resurssit.

Lisätään politiikan avoimuutta ja kansalaisten mahdollisuutta saada tietoa asioista jo käsittelyvaiheessa niin valtakunnallisella kuin kunnallisella tasolla.

Uudistetaan ehdokkaiden asettamista vaaleissa koskevia määräyksiä mahdollistamaan nykyistä monipuolisemmin erilaiset demokraattiset päätöksentekotavat siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään.

Perustetaan parlamentaarinen työryhmä selvittämään puoluelain, vaalirahoituslain ja vaalilain kehittämistarpeita sekä tarvittaessa muuta poliittista toimintaa koskevaa lainsäädäntöä.

Puolue- ja vaalirahoitus

Varmistetaan poliittisten nuorisjärjestöjen yhdenvertainen kohtelu rahoituksessa.

Kehitetään vaali- ja puoluerahoituksen ilmoittamista koskevia säädöksiä ja käytäntöjä sen varmistamiseksi, että ilmoitukset antavat oikean kuvan mahdollisia sidonnaisuuksia aiheuttavasta ulkopuolisesta rahoituksesta.

Lisätään puolue- ja vaalirahoituksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä vahvistamalla Valtiontalouden tarkastusviraston oikeutta valvoa ehdokkaiden vaalirahoitusilmoituksia ja saada tätä varten tietoja kolmansilta osapuolilta.

Selvitetään keinoja vahvistaa vaalirahoituksen ennakkotietojen ilmoittamista äänessäjille jo ennen vaaleja, helpottaa kampanjatilin perustamista ja tehostaa lakisääteistä lahjoituskattoa.

Liite 10. Korotusten vaikutukset etuuksiin

Etuskorotus	Vaikutus julkiseen talouteen, milj. e
Eläkkeiden korotus: Pienimpien eläkkeiden korotus +50e netto	183
Perusturva (peruspäiväraha, työmarkkinatuki ja vähimmäismääräiset sairaus- ja vanhempainpäivärahat) +20e	52
Lapsilisän yksinhuoltajakorotus +10e. Tahtotila: Lapsilisän yksinhuoltajakorotus siten, että lapsilisän korotuksesta hyötyvät myös toimeentulotukiperheet	22
4. ja 5. lapsen lapsilisät +10e	6
Opintorahan huoltajakorotus +25e	3
Opintoraha indeksiin 2020 puolikkaana ja siitä normaalisti	25
Elatustuki +7e	9
Yht.	300

Liite 11. Liitteen 1 taulukot

3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Ilmastopaneeli	0,5
Ilmastopolitiikan pyöreä pöytä kestävän kehityksen toimikunnan yhteyteen	0,2
Tuetaan kivihiiltä korvaavia investointeja, 90 milj. euroa kehyskaudella	18,0
Maankäyttösektorin ilmastopolitiikka	15,0
Luonnonsuojelun rahoituksen kasvattaminen	46,0
Vesiensuojelun tehostamisohjelmaa jatketaan	12,0
Lisätään ympäristötutkimuksen ja ympäristöhallinnon resursseja	2,8
Lisätään rakennusalan täydenniskoulutusta energiatehokkuusosaamisen parantamiseksi. Panostetaan riippumattomaan rakennusalan tutkimukseen.	1,0
Kiertotalouden edistämishojelman toteuttaminen	2,0
Jätetiedon raportointi ja tilastointi, tietojärjestelmä, ylläpitorahoitus	0,3
Perustetaan eläinsuojeluasiamiehen virka	0,1
Eläinkokeita korvaavien menetelmien käyttöönoton rahoitusta lisätään.	0,2
Yhteensä	98,0

3.1.1 Asuntopolitiikka

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Avustus kuntotutkimusten ja korjaussuunnitelmien laatimiseen	2,3
Toimintamenojen kasvattaminen lisääntyvien tehtävien vuoksi	0,4
Asumisneuvonnan kustannukset. Uusi lakisääteinen tehtävä, jolloin kustannusarvio sisältää vaikutuksen julkiseen talouteen. Valtion talousarvioon 3,0 milj.€/v ja kuntien nettokustannusarvio 6,3 milj. €/v valtionavustuksen jälkeen.	9,3
Yhteensä	12,0

3.2 Suomi kokoaan suurempi maailmalla

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Lähetystöverkon ylläpitäminen	4,0
Lähetystöverkon vahvistaminen	3,9
Maahantuloasioiden käsittelyn vahvistaminen edustustoissa ja ministeriössä	2,5
Tietoturvallisuus ja muut henkilöstökulut	2,4
Siviilikriisinhallinnan vahvistaminen	4,5
Rauhanvälityksen oma budjettimomentti	1,5
Kehitysyhteistyön rahoitus 0,41% BKTl	83,7
Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyön vahvistaminen	1,4
Yhteensä	100

3.3 Turvallinen oikeusvaltio Suomi

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Poliisien määrän nostaminen -> 7500 (ml. POAMK koulutusresurssit)	18,0
Rajavartiolaitos, nykytason turvaaminen	4,3
Pakolaiskiintiön korottaminen	4,30
Kybervalmiuden nostaminen vastaamaan tietoturvauxkiin	4,0
Radikalisaaion ehkäisy	0,35
Hätäkeskukset	2,5
Ylivelkaantuminen (painopisteenä oikeusaputoimistot, ennakoneuvonta ja talousosaaminen)	1,5
Suomen Erillisverkot Oy (VIRVE-verkon uusiminen, siirtymävaiheeseen kustannukset)	5,0
Yhteensä	40,0

3.3.1 Oikeusvaltion kehittäminen

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Hallinnonalan resurssien turvaaminen	1,70
Rikosasioiden käsittely	5,20
Näytön keskittäminen käräjäoikeuksiin	2,00
Muiden tuomioistuinten toimintamenot / istuntosalivarustelu	0,50
Turvapaikanhakijoiden oikeusapu (julkinen oikeusapu + yksityisille avustajille maksetut korvaukset)	1,30
Lainvalmistelun perus- ja ihmisoikeusosaamisen sekä valtiosääntöoikeudellisen ja muun julkisoikeudellisen asiantuntemuksen vahvistaminen	0,20
Vaikutusarvioinnin vahvistaminen lainvalmistelussa	0,40
Perus- ja ihmisoikeustoimenpideohjelma	0,10
Lisäys ihmisoikeuksien raportointiin ja ongelmiin puuttumiseen (yhdenvertaisuusvaltuutettu, ihmisoikeusjärjestöt)	0,45
Asetetaan valtioneuvoston yhteinen ihmiskaupan vastainen koordinaattori ja osoitetaan toimintaan riittävät henkilöresurssit	0,15
Naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävä	0,20
Kansalliskielistrategia (ja kielipoliittinen ohjelma)	0,20
Avoimuusrekisteri: henkilöstö- ja tietojärjestelmäkustannukset	0,10
Ulosottoverkon säilyttäminen nykyisellään	1,20
Tehostetaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa jatkamalla ulosottolaitoksen ja konkurssiasiamiehen toimiston lisärahoitusta	1,30
Yhteensä	15,00

3.3.2 Puolustuspolitiikka

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Puolustushallinnolle turvataan riittävät resurssit: Puolustusvoimien henkilöstöä lisätään hallituskaudella noin 100 tehtävällä.	7,0
Asevelvollisuusjärjestelmää kehitetään: Kertausharjoitusten määrää nostetaan asteittain vaalikauden aikana Puolustusvoimien henkilöstömäärän kasvaessa. Tavoitteena on noin 20 % lisäys nykyisestä tasosta hallituskauden loppuun mennessä.	1,5
Vapaaehtoinen maanpuolustus: Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta pannaan toimeen.	1,5
Yhteensä	10,00

3.4 Elinvoimainen Suomi

		Milj. euroa
Toimenpide	Toimenpide	2023
Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen	Miljardiluokan ekosysteemit ja innovaatiot	43
Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan	Miljardiluokan ekosysteemit ja innovaatiot	40
Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan	Miljardiluokan ekosysteemit ja innovaatiot	20
	Kansainvälisen kasvun ohjelma (ml. huippusaajat Suomeen)	30
Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimintamenot	Kilpailu- ja kuluttajapolitiikan vahvistaminen	2
	Paikkariippumattomuuden edistäminen (valtion tehtävien organisoinnissa)	-10
	Yhteensä	125,0

3.4.1 Liikenneverkon kehittäminen ja ylläpitäminen

					Milj. euroa
Toimenpide	2020	2021	2022	2023	
Perusväylänpidon pysyvä tasotarkistus	300	300	100	-100	
			(teknisessä kehyksessä +300 milj. 2022 alkaen)		
Väylähankkeet				100	
Joukkoliikennetuki + ostot (PÄÄSTÖVAIK.)	20	20	20	20	
Yhteensä	320,00	320,00	120,00	20,00	

3.4.2 Maatalous

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Ilmastoystävällinen ruokajärjestelmä	
Tutkimukseen panostaminen (sis. uudelleenkohdennus Akatemiasta)	5,0
Biokaasun ravinnekiertokorvaus	6,0
Luomuinstituutti	0,5
Luonnon monimuotoisuutta vahvistavat toimet	0,5
Yhteensä	12,00

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Elinvoimainen elintarviketalous	
Eläintautien torjunta	1,25
Elintarvikevienti	1
Elintarvikevienti	1,5
Markkinatoimenpiteet, julkiset hankinnat, nimisuojuotteet, brändityö	0,5
Ravitsemus, kouluruoka	0,5
Peltorakenteen kehittämisohjelma	5
Tulvasuojelu ja peltojen vesienhallinta	1,7
Luomusitoumusten rahoitus 2020–2024	7,0
Yhteensä	18,5

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Kasvua luonnon antimista	
Kalastuslain toimeenpano ja kalakantojen tutkimus	1,25
Kotimaisen kalan edistäminen	1
Ammattikalastuksen vahinkojen ehkäisy	1
Suurpetotutkimus	0,4
Porotalous	0,4
Kalastusmatkailuohjelma ym.	0,5
Yhteensä	4,6
Kaikki yhteensä	35,0

3.5 Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
TE-toimistojen resurssien lisäys (määräaikaishaastattelut) + nuorisotakuun edistäminen	9,0
Palkkatuen käyttöä lisätään (STM säilyy, TEM uusi)	18,0
Tasa-arvo- ja samapalkkaisuusohjelma	0,5
Kotouttaminen ja työlupaprosessien tehostaminen	3,0
Työsuojelu ja valvonta	1,5
Perhevapaauudistus (valtion rahoitusosuus)	25,0
Kehittämisraha työllisyyden edistämiseksi ja palveluiden kehittämiseksi (esim. urapalvelut) (TEM) 2020, 2021 & Osatyökyvyttömyyseläke (lineaarinen malli) (STM) 2022, 2023	8,0
Yhteensä	65,0

3.6 Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi

3.6.1 Sosiaali- ja terveystalouden uudistus

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Tehdään nk. vanhuspalvelulain laaja päivitystyö laatua ja vaikuttavuutta lisäten. Säädetään hoivahenkilöstön sitovasta vähimmäismitoituksesta (0,7) ympärivuorokautisen hoivan yksiköissä. Mitoituksen toteutuksessa huomioidaan ensisijaisesti hoitoisuus. Selkeytetään henkilöstön työnjakoa mm. tukipalveluiden osalta.	70,0
Ympärivuorokautisen hoivan vahvistamisen rinnalla turvataan kotihoiton resurssien riittävyys ja kehitetään omaishoitoa.	45,0
Perustetaan vanhusasiainvaltuutetun tehtävä ja vanhusasiainvaltuutetun toimisto.	0,5
Huomioidaan päätöksenteossa perheiden ja elämäntilanteiden moninaisuus. Tuetaan tahottomasti lapsettomien perheellistymisvaihtoehtoja eri keinoin. Edistetään vuoroviikkoasumista koskevan selvityksen toimenpide-ehdotuksia.	2,0
Jatketaan lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Levitetään perhekeskustoimintamallia ja kehitetään neuvoloiden roolia. Vahvistetaan parisuhdetyötä ja vanhemmuuden tukea. Helpotetaan perheiden kotipalvelun saamis- ja myöntöedellytyksiä.	4,0
Säädetään henkilöstömitoitus lastensuojeluun. Vuonna 2022 mitoitus nostetaan 35 asiakkaaseen per henkilö ja vuonna 2024 30. Turvataan erityistä tukea vaativien lasten moniammatilliset palvelut ja levitetään tiimimallia.	9,0
Lisätään turvakotipalveluiden saatavuutta kohti Istanbulin sopimuksen mukaista tasoa.	3,0
Uudistetaan asiakasmaksulaki tavoitteena hoidon esteiden poistaminen ja terveyden tasa-arvon lisääminen mm. maksuttomuutta laajentamalla ja maksuja kohtuullistamalla.	45,0
Laajennetaan hallitusti seulontaohjelmaa (mm. suolistosyövät).	10,0
Uudistetaan lomitusslaki	6,0
Peruspalveluiden saatavuus (hoitotakuun kiristäminen)	50,0
Tutkimusrahoituksen lisääminen	4,0
Paperittomien terveydenhuolto	2,5
Laaditaan laajassa yhteistyössä kansallinen, poikkiallinen mielen terveysstrategia. Tavoitteena on hoitoon pääsyn nopeuttaminen ja palvelujen oikea-aikaisuus ja laatu.	18,0
Muutetaan Vaasan keskussairaala laajan päivystyksen sairaalaksi	1,0
Yhteensä	270,0

3.6.2 Sosiaaliturvan uudistaminen

	Milj. euroa
	Vaikutus julkiseen talouteen
Etuuskorotus	
Eläkkeiden korotus	183
Perusturva +20e	52
Lapsilisän yksinhuoltajakorotus +10e. Tahtotila: Lapsilisän yksinhuoltajakorotus siten, että lapsilisän korotuksesta hyötyvät myös toimeentulotukiperheet.	22
4. ja 5. lapsen lapsilisät +10e	6
Opintorahan huoltajakorotus +25e	3
Opintoraha indeksiin 2020 puolikkaana ja siitä normaalisti	25
Elatustuki +7e	9
Yhteensä	300

3.7 Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Oppivelvollisuuden pidennys 18-ikävuoteen ja maksuton toinen aste	107,0
Lukiokoulutuksen yksikköhinnan vahvistaminen	18,0
Oppilas- ja opiskelijahuollon vahvistaminen perusopetuksessa ja toiselle asteella	29,0
Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nosto:	
Subjekttiivisen varhaiskasvatusoikeus	17,0
ryhmäkokojen pienentäminen	16,0
Harrastusmahdollisuus kaikille koulupäivän yhteydessä – Suomen Islannin malli	14,5
Yhteensä	201,5

3.7.1 Kulttuuri-, liikunta ja nuorisoasiat

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Esittävän taiteen vos-järjestelmän uudistaminen	10,0
Taiteilija-apurahojen tason korotus	1,8
Taiteen perusopetuksen kehittäminen	2,0
Taiteen prosenttiperaatteen edistäminen	0,5
Svenska Finlands Folkting tasokorotus	0,2
Lastenkulttuurin yleis- ja hankeavustukset	1,0
Liikuntapoliittisen selonteon toimeenpano	5,0
Työpajatoiminnan tukeminen	2,0
Yhteensä	22,5

Liite 12. Kertaluontoiset tulevaisuusinvestoinnit, liitteen 2 taulukot

3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Kannustetaan öljylämmitteisiä kiinteistöjä siirtymään muihin lämmitysmuotoihin	80
Maankäyttösektorin ilmastopolitiikka	75
Luonnonsuojelun rahoitus	216
Kansallinen ohjelma vaelluskalakantojen elvyttämiseksi	18
Sähköautojen latausinfrastruktuurin rakentamistuki	15
Määräaikainen kiertotalouden innovaatio- ja investointituki	85
Jätetiedon raportointi ja tilastointi, tietojärjestelmähanke	3
Biokaasuohjelma	15
Yhteensä	507
Valtion asuntorahastosta:	
Taloyhtiöille suunnattu energia-avustusjärjestelmä	75
	75

3.1.1 Asuntopolitiikka

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Rahoitus digitalisaation edistämiseksi (maankäyttö- ja rakennuslain uudistus)	22
Puurakentamisen toimenpideohjelman jatko v. 2022	2
Sähköisen huoneistotietojärjestelmän jatkokehittäminen	5
Kestävä kaupunkikehitys -ohjelman jatko	5
Valtion kehittämisavustus asunnottomuuden poistamiseksi (sisältää asunnottomuuden tilastoinnin kehittämisen)	10
Yhteensä	43
Valtion asuntorahastosta:	
Uusi lähiöohjelma	40
Perusparannuksen käynnistysavustus, jonka ehtona energiatehokkuuden parantaminen ja perusparannuskorkotukilainan nostaminen (enimmäissuuruus on 4000 e / asunto)	24
Käyttötarkoituksen muutosavustus kasvaville kaupunkiseuduille, jotta olemassa olevaa rakennuskantaa, kuten toimistoja, voidaan muuttaa ARA-asunnoiksi	9
ARA-asuntojen korjaaminen ikääntyville sopiviksi väestöltään vähenevillä alueilla (uusi avustus)	30
Purkuavustuksen korotus (korotetaan määräaikaisesti purkuavustusta ja purkuavustusvaltuutta sekä akordivaltuuksia kiinteistökannan sopeuttamiseksi väestöltään vähenevillä alueilla)	27
Korjausavustukset	45
Osuuskunta-asumisen pilotit	1
	176

3.2 Suomi kokoaan suurempi maailmalla

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Lähetystöverkon vahvistaminen	1
Maahantuloasioiden käsittelyn vahvistaminen edustustoissa ja ministeriössä (pilotti)	6
Elintarvikeviennin edistäminen (pilotti)	2
Tietoturvallisuus ja muut henkilöstökulut (järjestelmäkehitys)	4
Lähetystöverkon vahvistaminen, muutokset kiinteistöissä	17
Rauhanvälitys	6
Kehitysyhteistyö	208
Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyön vahvistaminen	6
Yhteensä	250

3.3 Turvallinen oikeusvaltio Suomi

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
MIGRI tp-hakemusten ruuhkanpurkuun	6
Rajavartiolaitoksen korvausinvestoinnit	76
Rikollisuuden ehkäisy	8
OM:n ohjelmien toteuttaminen	2
SM:n ohjelmien toteuttaminen	1
Positiivisen luottorekisterin perustaminen	2
Yhteensä	93

3.3.1 Oikeusvaltion kehittäminen

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Näytön keskittäminen käräjäoikeuksiin	4,5
Avoimuusrekisterin perustamiskustannukset	0,5
Whistleblower -direktiivin edellyttämä rekisteri	1
Tiedusteluasioiden lupakäsittelyn tietoturvalliset tilat	0,5
Yhteensä	6,5

3.4 Elinvoimainen Suomi

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Miljardiluokan ekosysteemit ja innovaatiot	150
Yrittäjien hyvinvointi ja omistajanvaihdokset	4,5
Toimialakohtainen kasvukokonaisuus	82,5
Business Finland Venture Capital	15
Suomi digitalisaation edelläkävijänä	90
Hankinnoilla säästöjä ja parempia palveluita	30
Sopimusperusteisen yhteistyön rahoitus	45
Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO)	45
Aluekehitysrahoitus (maakunnan kehittämistä)	30
HAMA-kehittämisen rahoitus (sis. kuljetustuen jatkon)	30
Yhteensä	522

3.4.1 Liikenneverkon kehittäminen ja ylläpitäminen

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Avustus yksityisteiden kunnossapitoon ja parantamiseen	41
Laajakaistaohjelma	30
Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma ja hankkeet	41
Kemi (Laurila)-Haaparanta radan sähköistäminen	10
Vaarallisten tasoristeysten poistamista	22
Konversiotuki	6
Yhteensä	150

3.4.2 Maatalous

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Biokaasu ja lannankäsittelyinvestoinnit	10
Ravinteiden kierrätyksen kärkihanke	15,6
Ravinteiden kierrätyksen kärkihanke	9,4
Vesienpuhdistuksen tehostamisohjelma	3
Vesienpuhdistuksen tehostamisohjelma	3
Kestävä ruokajärjestelmä+ruokahävikki	1
Ympäristökorvaus	88
Luonnonhaittakorvaus	42
Makeran pääomitus	100
Eläintautien korvaaminen	5
Porotalouden investoinnit	1
Yhteensä	278

3.5 Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
PK-yritysten rekrytuki (kokeilu) ja ensimmäisen työntekijän palkka	25
Työelämän ja työhyvinvoinnin kehittämissuunnitelma	12
Digitaalisten palveluiden kehittäminen, osana työllisyyspalveluiden uudistusta	10
Työllisyyspalveluiden hallinnon kehittäminen, kuntien roolia työllisyyspalveluiden tuottajana vahvistetaan	3
Työvoimakoulutus	14
Osatyökykyisten työkykyohjelma, kokeiluhankkeita	36
Yhteensä	100

3.6 Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi

3.6.2 Sosiaaliturvan uudistaminen

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Poikkihallinnollinen ikäohjelma	15
Kotihoidon kehittämishanke	6
Vahvistetaan ja kehitetään saattohoitoa ja palliatiivista hoitoa	6
Poikkihallinnollinen lapsistrategia YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen pohjalta	6
Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (perhekeskustoimintamalli, neuvoloiden rooli, parisuhdetyö ja vanhemmuuden tuki, kotipalvelu)	54
Maksuton ehkäisy alle 25-vuotiaille	10
Päihkeitä käyttävien äitien palvelut	9
Kehitysvammaisten henkilökohtaisten budjettien kokeilut	15
Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjien itsemäärämisoikeuslainsäädäntö	8
Seulontaohjelma (hallittu laajennus)	10
Välitä viljelijästä -toimintamalli	8
Lomituksen ICT-järjestelmä	3
Lääkehuollon kehittämisen tiekartta	10
Kuntoutuksen kehittäminen	7
Sosiaali- ja terveysalan kasvustrategia	9
Käypähoitosuosituksen käännökset ruotsinkielelle	0,6
STM:n lainsäädäntötyön resurssit	3,4
Negatiivisen tuloveron kokeilu	20
Yhteensä	200

3.7 Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Ammatillisen koulutuksen opettajat	235
Peruskoulun laatu- ja tasa-arvo-ohjelma	190
Varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelma	205
Jatkuva oppiminen	15
Korkeakoulujen jatkuva oppiminen sekä yhteistyö- ja alustamallin luominen	5
Harrastusmahdollisuus kaikille koulupäivän yhteydessä – Suomen Islannin malli	40
Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelma	20
Lippulaivahankkeet	20
Yhteensä	730

3.7.1 Kulttuuri-, liikunta ja nuorisasiat

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Elokuva-alan ja audiovisuaalisen alan tuotantotuki	36
Creative Business Finland	6
Kulttuurin keskeiset tila-/rakennushankkeet	10
Kulttuuritoimintaa tukeva rahasto	15
Poikkihallinnollinen liikumisohjelma, liikuntapoliittinen koordinaatioelin, liikkuva koulu -ohjelman laajentaminen	24,6
Liikuntapaikkarakentaminen ja kansallinen virkistyskäyttöstrategia	12
Yleisten kirjastojen saavutettavuus, kirjastoautot, kokoelmien monimuotoisuus	3,9
Kirjastoaineistojen hankinta	1,7
Etsivä nuorisotyö	9
Valmistaudutaan rahoittamaan Euroopan kulttuuripääkaupunkia vuonna 2026	0,6
Valtakunnallinen digitaalinen järjestelmä helpottamaan yhteys- ja yksilöintitietojen siirtämistä etsivälle nuorisotyölle	1,2
Yhteensä	120

VALTIONEUUVOSTO
STATSRÅDET

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUUVOSTO
valtioneuvosto.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN nid. 978-952-287-755-0
ISBN PDF 978-952-287-756-7
ISSN nid. 2490-0613
ISSN PDF 2490-0966

